91
19607

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

1607

KEÇECİZADE İZZET MOLLA VE MİHNET-KEŞAN ÜZERİNE

BİR ARAŞTIRMA

Hazırlayan
Ramazan KORKMAZ

ELAZIĞ 1988

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İ Ç İ N D E K İ L E R

Önsöz..... 1-IV

BİRİNCİ BÖLÜM

1- KEÇECİZÂDE İZZET MOLLA 'NIN HAYATI

1- Doğumu, Nesebi ve Tahsili..... 2
2- İntihar Teşebbüsü ve Hâlet Efendi'ye İntisâbı..... 4
3- Bursa Müfettişliği..... 8
4- Galata Kadılığı..... 9
5- Keşan Sürgünü..... 11
6- Keşân Dönüşü..... 13
7- Yeni Görevleri..... 15
8- Sivas'a Sürgün Edilmesi..... 16
9- Ölümü..... 19
10- Kabrinin İstanbul'a Nakli..... 22

11- SANATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ..... 23

111-TESİRİ ALTINDA KALDIĞI ŞÂİRLER.... 32

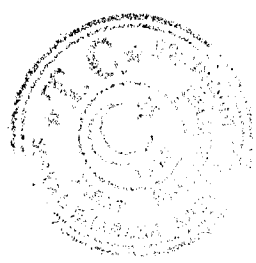

IV- E S E R L E R İ

1- Devâhat'ül-Mehâmit fi Tercümet'ül Vâlid..... 39
2- Gülşen-i Aşk..... 40
3- Mihnet-Keşân..... 44
4- Bahâr-ı Efkâr..... 45
5- Islâh-ı Nizâm-ı Devlete Dair Lâyiha..... 48
6- Rusya Seferi Aleyhine Yazılmış Lâyiha..... 49
7- Hâzân-ı Âsâr..... 51
8- Şerh-i Lügaz-ı Râgıp Paşa.. 53

V- İZZET MOLLA'YA AİT FIKRALAR.... 54

İKİNCİ BÖLÜM

1- MESNEVİ OLARAK MİHNET-KEŞÂN.... 60
11- ROMAN OLARAK MİHNET-KEŞÂN
1- Roman ve Mesnevi Türlerinde Mekan Kavramı..... 67
2- Mihnet-Keşân'da Mekan..... 73
3- Mihnet-Keşân'da Zaman..... 82
4- Mihnet-Keşân'da Şahıs Kadrosu.....

T.C.

5- Yapı Bakımından Mihnet-Keşân..... 106

6- Anlatım Özellikleri ve Sonuç
Olarak Genel Bir Değerlendirme... 118

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

L

1- Metin Kısmı..... 141

2- Sözlük..... 461

3- Bibliyoğrafya..... 473

Ö N S Ö Z

Türk edebiyatı, Türk kültür hayatına paralel bir gelişim ve değişim çizgisi takib eder. İslam medeniyeti dairesine girmeye başladığımız IX.ve X. yüzyılları takiben edebiyatımızda görülen yeni tür ve konular, yaklaşık bin yıllık bir aradan sonra yerini, yine kültürel yönelmenin seyrine uygun olarak Avrupâî karekterde farklı türlere bırakır.

Bu değişim, en eski teorisyenlerinden beri "tabiatın taklidi" olärak tavsif edilen sanatın, yansıtma fonksiyonundan kaynaklanır. Dolayısıyla her sanat eserini, çağının ve içinde vücut bulduğu toplumun-bir bakıma-yaşama üslûbunu, estetik zevk anlayışını ve değer telakkilerini ihtiva eden birer mesaj-obje olarak görmek yerinde olacaktır.

Mihnet-Keşân, edebiyatımızın Avrupa kaynaklı bir tesire doğrudan maruz kalmadığı ve klasik divan şiirimizin yeni arayışlar içine girdiği bir dönemde kaleme alınmış olması itibariyle;gerek muhteva olarak, gerekse anlatım özellikleri bakımından pek çok yeniliğin müjdecisi durumundadır.

Ne var ki, klasik divan edebiyatının son döneminde kaleme alınmış bu tür eserler, henüz tam bir değerlendirmeye tâbi tutulmadığı için, çoğu edebiyat araştırmacısı, bu yenilik unsurlarını şark kültürünün dahilî bir tekamülü olarak görmek yerine, Avrupa kaynaklı olduğu fikrini benimsemektedirler.

Yine aynı dönemde yaşamış olan Enderunlu Fâzıl, Vâsıf, Sünbülzâde Vehbi, Fıtnat gibi şâirlerin eserleri incelendiğinde; Türk edebiyatının, kültür tarihine parelel seyrindeki önemli değişme ve gelişmelerin daha kesin bir şekilde açıklığa kavuşacağı ve aydınlanacağı inancındayız.

Keçecizâde İzzet Molla ve Mihnet Keşân üzerine yaptığımız bu çalışmada, şâiri, devri içinde yakalayıp değerlendirmeye ve eserdeki,edebiyatımız için yenilik sayılabilecek unsurları belirlemeye çalıştık.

Eserin adının "Mihnet-i Keşân" mı, yoksa "Mihnet-Keşân" mı olması gerektiği konusunda; eserde muhtelif defalar geçen ve vezinle başka bir okunuşa meydan vermeyen "Mihnet-Keşân" şeklini esas aldık;

"Diyâr-ı Keşân'dan verip çün nişân
Anın nâmı konmuştu Mihnet-Keşân

(s.70)

"Bana emr olundu bu târih-i tam
Tamam oldu Mihnet-Keşân vesselâm

(s.299)

"Zaman oldu âhir hem âhir zaman
Verir mi bana sûd Mihnet-Keşân

(s.234)

Buna rağmen,şâirin,bu ismi hem iki anlama gelebilecek tarzda tevriyeli olarak kullandığını da söyleyebiliriz. Zira bu ismin arap harfleri ile yazılışı,her iki türlü anlamı verebilecek tarzda okumaya müsaittir.

Çalışmamızın birinci ve ikinci bölümleri araştırma ve incelemeye dayalı kısımlardır. Üçüncü bölüm ise metin, sözlük ve bibliyoğrafya kısmını ihtiva etmektedir.

Metin kısmında farsça yazılmış şiirleri de günümüz latin alfabesine çevirmeye çalıştık ve türkçe metinleri yazıya geçerken transkripsiyon işaretleri kullanmadık.

İzzet Molla ve çağdaşı şâirlerin eserleri tamamen incelendiğinde; Avrupa kaynaklı sanılan pek çok yenilik unsurunun, klasik divan edebiyatının dahilî bir tekâmülü sonucu ortaya çıktığı

yolundaki fikrimizi yeniden belirtmek istiyoruz.

Bu döneme ait yapılacak geniş ve sistemli bir saha çalışması; bu iddamızı doğrulayabileceği gibi, Türk edebiyatının tarihî akış içindeki bütünlüğünü tamamlayacak büyük bir ihtiyaca da cevap vermiş olacaktır.

Çalışmalarımı yönlendiren ve bana araştırma-inceleme şevki veren hocam Prof.Dr.Şerif AKTAŞ'a, ve tez danışmanlığımı üstlenmek nezaketinde bulunan hocam Doç.Dr. Tuncer GÜLENSOY'a şükranlarımı sunmayı değerli bir görev bilirim.

Ayrıca farsça metinlerin çözümlenmesinde büyük yardımlarını gördüğüm hocam Dr.Sebahattin KÜÇÜK ve Okt.Mehmet ATALAY beylere de minnet borçluyum.

Ramazan KORKMAZ

29 Mayıs 1988 -Elazığ

BİRİNCİ BÖLÜM

KEÇECİZÂDE İZZET MOLLA

"Cenâb-ı Âdem'e bir de bana oldu bu âlemde
Na'îm-i cenneti terk eyleyüp düşmek beyâbâne"
(İ.Molla)

1- HAYATI

a- Doğumu,Nesebi ve Tahsili

İzzet Molla, bazı tarihçilerin 'Osmanlı imparatorluğu'nun Büyük Petrosu'(1) diye tanımladıkları II.Mahmut'la aynı yıl; 1785'te, İstanbul'da dünyaya geldi.

Aslen Konyalı bir aileye mensuptur.Babasının dedesi, keçecilik sanatıyla da iştiğâl etmiş olan Toprak Sokak Camiî İmamı Süleyman Efendi'dir."Keçecizâde"lik lakabının bu menşe'den geldiği söylenir.(2)

Dedesi Mustafa Efendi (1100?-1181/1688?-1767),11 yaşlarında iken ilim tahsil etmek amacıyla-babaşı Süleyman Efendi'den habersizce- İstanbul'a gelir.ve Pârizâde Mehmet Salih Efendi'ye intisâb ederek kendini yetiştirir.Bir ara Kudüs ve Bursa kadılıklarında da bulunan Mustafa Efendi 40 yaşlarında Davut Paşa İmamı'nın kızıyla evlenir ve h.1150/1737 tarihinde Salih Efendi dünyaya gelir.(3)

1- Bernard Lewis, Modern Türkiye'nin Doğuşu,(Çev.Prof.Dr. M.Kıratlı), Ankara 1984,s.77
Ord.Prof.Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, Ankara 1970, c.V,s.164

2- Fevziye Abdullah(Tansel),"İzzet Molla",İslam Ansiklopedisi,c.5/11,s.1264
Harun Tolasa,"İzzet Molla", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.5,s.46

3- İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Son Asır Türk Şâirleri, İstanbul 1937, cüz 1V,s.735

Salih Efendi de ilmiye mesleğine mensuptur. Hayatı pek çok mücâdelelerle geçen ve kazaskerliğe kadar yükselen Salih Efendi,h.1214/1799 tarihinde vefat ettiği zaman İzzet Molla 14 yaşındadır.Kardeşlerine ve kendisine Avret Pazarı'ndaki harap bir konak ve kırık dökük birkaç parça eşyadan başka hiçbir şey kalmamıştır.

Babasının ölümüyle İzzet Molla'nın,enişteleri nden Meş'alecizâde Es'ad Bey ve Kazasker Moralızâde Hâmid Efendi nin himâyelerinde tahsiline devam ettiğini öğreniyoruz; Mihnet-Keşân'daki:

"Diğer bir efendim ki Hâmid'dir ol
Ne zât-ı kesir'ül-mehâmiddir ol
.....(s.49)
Sabiydim olup hâherim hem-seri
Büyüdüm elinde küçükten beri

Olaldan ana câriye hâherim
O zât-ı mükerremle fahr eylerim "(s.50)

beyitleriyle,İbnülemin Mahmut Kemal İnal'ın Hersekli Arif Hikmet'ten naklen anlattığı;

"Molla,babasının vefâtında,enişteşi müderrisîn Şâir Meş'alecizâde Es'ad Bey'le yaşadı.Bu sebeple tabiat-ı şâirânesi inbisât etti.."(1) şeklindeki

sözlerinden anlaşıldığı gibi İzzet Molla,babasının ölümüyle çok sıkıntılar çekmiş ve ancak enişteleri nin yardımıyla tahsilini tamamlayarak müderrislik rütbesini almıştır.

1- İ.M.K.İnal,

b- İntihar Teşebbüsü ve Hâlet Efendi'ye İntisâbı

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın oldukça yerinde bir tesbitiyle:Molla'nın hayatı devrinin romanıdır.O,bu romana -mesut şekilde son bulması sebebiyle- iyi düzenlenmiş bir operet entrikasını andıran bir intihar teşebbüsüyle başlar (1).

Bu intihar teşebbüsü, Son Asır Türk Şâirleri'nde şöyle nakledilmektedir;

"Molla, babasının vefatında enişteşi müderrisînden Şâir Meşalecizâde Es'ad Bey'le yaşadı.Bu sebeple tabiat-ı şâirânesi inbisât etti.Ayş u nûşa da müptelâ oldu. Babası gibi hasis değil pek cömert olduğundan eline ne geçti ise bitirdi. Hüsemâsı sefahatini ileri sürerek tarîki ilimden ismini hak ettirdiler. Molla,büsbütün sefil ve meyus oldu. Hayatına nihayet vermeyi kararlaştırdı.Bir binlik şişe rakı alarak Göksu'da intihar etmek üzere bir kayığa bindi.Vani Köyünden geçerken,oradaki yalısında pencerenin önünde oturan Bükreş beylerinden biri, okumakta olduğu Vassaf Tarihi'nin bazı cümlelerini anlamadığından,ulemâdan bir zâtın oradan geçişini nimet bilerek yanına gelmesini rica etti.Molla,Göksu'ya gideceğini söyleyerek itiraz ettiyse de Bey ısrar eylediğinden yalıya girmeğe mecbûr oldu.

Bey, soracağını sorup cevabını aldı.Molla'dan pek ziyâde hazzetti. Molla ikide bir " Artık müsâde ediniz,G Göksu''dan sonra gideceğim yol pek uzundur.Geç kaldım."

1- Ahmet Hamdi Tanpınar,19.Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul,1982,s.88

dediğinden bey, birkaç saat sonra kayığını hazırlatarak Molla'yı Göksu'ya gönderdi.Sahile yanaşınca hoşmanzar delikanlı hâdimler, koltuğuna girip kayıktan çıkardılar. Gayet mükellef bir işret sofrasına götürdüler.Biraz sonra bey de geldi.Sazlar çalındı,şarkılar okundu.Nefis yemekler yendi,Molla, rüya gördüğüne kani oldu.

Bey, o gece Molla'yı yalıda misafir etti.Molla zarûret vesile hayatından bîzâr olarak intihar maksadıyla buralara geldiğini anlattı.

Meşhur Halet Efendi, o sırada beyden bir hediye istermiş. Ertesi gün bey,Molla'yı Halet Efendi'ye götürdü. "İşte efendimize kıymetli bir hediye takdim ediyorum." dedi. Efendi,Molla'nın ismini işitince- sefâhetinden dolayı tarikden tard edilmiş bir âdemin kendisine takdiminden- hoşlanmadı.Fakat Molla ile konuştukça kıymetini takdîre başladı.Bir ev verdi.Maişetini temin etti. Efendi sâyesinde Sultan Mahmud'un huzûruna girmeğe,hatta birlikte işret etmeğe (x) imkan bulduu"(1)

1- İ.M.K.İnal,a.g.e.,s.735-736

(x) Ahmet Hamdi Tanpınar,İzzet Molla'nın,Hâlet Efendi vasıtasıyla Sultan Mahmud'la tanışmasının doğru olmadığını söyler.Sebep olarak da "Hazân-ı Asâr" daki rüyâ manzûmesinde belirttiği gibi,Molla,Sultan Mahmud'u Vak'a-ı Hayriyye'den evvel, fakat Halet Efendi'nin akibetinden epeyce sonra bir gece rüyasında gördüğünü,Sultan'ın kendisine "Henüz şahsen seninle tanışmadım ama şiirlerin ile aramızda ünsiyet vardır" diye iltifat ettiğini,ve gerçeğin iki yıl sonra 1242 senesi ramazanında İzzet Molla ile arkadaşı Abdulhak Molla ile Ayasofya Camîi'nde gezerken vukû bulduğunu söyler.Sultan Mahmud(II),aynen rüyâdaki gibi Molla'-

Ayrıca Molla'nın ahfadından Reşad Fuad Bey,"Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası"nın 41. sayısında bu intihar teşebbüsünü şöyle anlatır;

"Molla pek ziyade zarurete dûçar olmasından dolayı intihara karar vererek alesseher Bahçakapısı'ndan bir kayığa rakiben ve telef-i nefse vesîle-i cüret olacak bir binlik rakı müstahhiben Göksu'ya azimet etmek üzere Kuruçeşme sahilinden geçerken yalısının penceresinin önünde Sâib Divânı'nı müteala eden meşhur lügat sahibi Hançerli Bey,Molla'nın ilm ü irfanını takdîr eyledi.Buyurun biraz istirahat edersiniz diye vaki olan davetine icâbeti,o gün intihara mani olduğu gibi tevali-i mülâkat ile beyinlerinde hâsıl olan muhabbet, bilâhere Halet Efendi'ye intisâbına da delâlet etmiştir."(1)

Görüldüğü gibi İzzet Molla, devrinin romanı sayılabilecek hayatını garip tesadüflerle yaşar. Halet Efendi ile tanışması-ki bu tanışma onun hayatının miğferini oluşturacaktır- bu tesadüflerin sadece bir tanesidir.

Halet Efendi'nin Rikâb-ı Hümûyun Kethüdâlığı'na tayin edildikten sonra ona intisab ettiğini de Mihnet-Keşân'dan öğreniyoruz;

"Dedim ben bilir mi idim Halet'i
Nasib oldu bunca bana nimeti
Olunca gelip devlete kethüdâ
Adın bilmez idim bilir kim Hudâ (s.203)

Molla'nın Halet'le olan ülfeti, mihnetine sebep olacak olaylara zemin hazırlayacaktır.Zirâ Osmanlı İmparatorluğu'nu sansan korkunç kaos,XVlll.yüzyıl sonu ve

1- A.H.Tanpınar,a.g.e.,s.98

XIX. yüzyılın başlarında saray entrikaları ve iç isyanlarla kendisini iyice gösterir olmuştur. Bilhassa devrin en önemli olayı sayabileceğimiz yenileşme hareketleri, henüz rayına oturtulamamış, yenilik taraftarlarıyla bunları gereksiz görenler arasında amansız bir mücadeleye girilmiştir. Hâlet Efendi yenileşme taraftarı değildir. Zeki, âlim, zarif bir devlet adamı olmasına karşılık aynı derecede de hasis ve hesaplıdır (1).

Yenileşme hareketlerini önlemek ve muhaliflerini bertaraf etmek için zaman zaman devlet kademelerine işin ehli olmayan kendi câhil adamlarını yerleştirdiğini ve bunları korduğunu, isyanları-malesef-teşvik ettiğini tarihler yazmaktadır. (2).

Molla'nın Halet Efendi'ye yaklaşmasında özellikle Düzoğlu Mezadındaki Yahudi asıllı birimin yaptığı yolsuzluğu, Nazır Osman Ağa ile Halet Efendi'ye haber verdiği olaydan ve "usat-ı reaya edince zuhur" ifadesinden anlaşılan 1821 -1822 yılı isyanlarından sonra daha da artmıştır(3). İhbar olayında Yahudi ve ortağı Ahmet Ağa, Halet'le Osman Ağa'nın arasını açmayı başarırlar;

"Edip Ahmet Ağa ile ittifak
Yahudi bizi etti gamz ü nifak
?..... .. ..
Nice iftiralar edip nazira
Düruğ etti bil'cümle hak hazıra
?..... ....
Bozuşturdular anı merhum ile
....
Bu yolda telef oldu Osman Ağa (MK. s9,10)

1- B. Lewis, a.g.e. s.71,105
Ord. Prof. E. Z. Karal, a.g.e. , s.77,111

2- Cevdet Paşa, Tarih-i Cevdet, c.X, s.113
" " " " c.XII, s.55

Sonradan Osman Ağa, "üç tuğ" alarak kendini kurtarır ve "Surre-i şehr-i yâr'e emin" tayin edilir;

"O üç tuğla kendini etti halâs
Bu bî-çâreye yoktu câ-yi menâs
Çeh-i kizbe düştüm sadâkat ile
İki sâl geçti bu hâlet ile"(MK.s.10)

Bu sıralar 1821-1822 isyanları da çıkmış ve Molla, kendini iyice yalnız hissetmeye başlamıştır.Mihnetine sebep olacak intisab olayı,bu gelişmeleri takiben iyice perçinleşir ve Halet Efendi ile sonundâ pek memnun olmayacağı dostlukları kurulmuş olur;

"Sebeb-i intisâbım olup Hâlet'e
Düşürdü felek böyle bir mihnete"(MK.,10)

c- Bursa Müfettişliği

İzzet Molla'nın zeki,nüktedan,zarif ve hoşsohbet kişiliği, kısa zamanda Halet Efendi ve Saray çevresi meclislerinin aranan siması haline gelmesini sağlar. Böylece kendisine ikbal imkanlarının kapıları aralanmaya başlar.

Şeyhülislam Salihzâde Esad Ahmet Efendi'nin tavassutu ile 1809 yılında Bursa'ya müfettiş tayin edilir(1)

Bu esnada Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın afhadından İsmail Mekkî Bey'in kızı Hibetullah hanımla evlenir.(Bu evlilikten 4 erkek çocuğu olacaktır.Birisi Tanzimat döneminin meşhur devlet adamı Fuad Paşa'dır.)

1- F.A.Tansel,a.g.e.,s.1264-1267
H.Tolasa,a.g.e.,s.47

ç- Galata Kadılığı

Molla,1820 yılında Galata Kadısı olarak görevlendirilir.Halet Efendi'nin 1822tarihinde Konya'ya sürülmesi ve orada öldürülmesi, kendisine yakın olanların felaketine sebep olmuş ise de İzzet Molla'ya ilk anda herhangi bir zarar gelmemiştir(1)

Fakat Molla'nın ihtiyatsızlığını bir aile mirası olarak gören Tanpınar (2)'ne kadar haklıdır;

"Cihan hasmım olsa ferâğ eylemem
Yine kabla nazmı yasağ eylemem"(MK?,s.11)

diyen İzzet Molla, sarayın Halet'e karşı kesin ve net tavrını bildiği halde,hâlâ;

"Hâlet'in cânını Hak malını aldı mîrî
Kaldı ehl-i hasede hâyeleriyle kîri "

beytini tanzim etmekten geri kalmaz.(3).

Oysa ki,Rıfat Paşa'nın söylediği gibi (4),ikbal zamanlarında dil ve kalem ile cerh ettiği kimselerin fırsat bulunca intikam almaya kalkışacaklarını,kötülük etmeseler bile iyilik de etmeyeceklerini düşünmesi gerekirdi.Kaldı ki,Hâlet Efendi'nin ölümünden hemen sonra

1- Harun Tolasa,a.g.e.,s.46
Sadık Kemâl Tural,"Mihnet-i Keşan'ın Yenileşme Tarihimizdeki Yeri",Türk Kültürü,Sayı 163, Mayıs,1976,s.432

2- A.H.Tanpınar,a.g.e.,s.89

3- İbnülemin Mahmut Kemal İnal,Molla'nın bu tavrı için, "Molla, tab'an şâir ve hezlü mizaha mail idi.Uğradığı musibetler hep dilindendir. Hatta kendi bile "Düştük lisan belası ile âh u zâre biz" diyor ki, söylediği sözlerin en doğrusu budur" diye kaydeder.(a.g.e.,s.751)

4- İ.M.Kemal İnal,a.g.e.,s.752

böyle bir tavra girmesi,ona boşu boşuna yeni sıkıntıların kapısını açacak,gemç denecek bir yaşta(44) mihnetet ve nekbet içinde,dünyadan elini çekmesine sebep olacaktır.

Mihnet-Keşân'da devrinin kargaşasını,bu sıradaki Galata Kadılığı görevini,ve Hâlet Efendi'ye yakınlığından dolayı aleyhindeki çağışmalardan kaynaklanan kendi iç tedirginliğini oldukça güzel bir şekilde anlatır;

"Galata kazasında kadı idim
Nâ sâhib-adâlet ne zâlim idim

Edip dûdman-ı kaza iltihâb
Tutuştu bizim dâmen-i intisâb
.....
Kimi der kim dün ağzını kokladım
Bakayım ne dermiş deyü yokladım
.....
Mecâliste nefyim nevâdis idi
Benim kıyl u kalim mübâhis idi

Beş ay böyle etti zamanım mürûr
Bu pençe bana haylice verdi zûr
.....
Kaçıp gittim İstavroz'a bir zaman
Yine kalmadı bildiğinden cihân

Sükût eyledim kahrı var dediler
Biraz söyledim zehri var dediler

Şagırdım hülasa pes ü pîşimi
Bıraktım Huda'ya bütün işimi (MK.,s.8-9)

Dostu Halet Efendi'nin başına gelecek acı sonu önceden görmüş ve onu kurtarmaya çalışmışsa da;

"Yedim Hâlet'in nân-ı ihsânını
Çalıştım halâs etmeğe cânını (MK.,s.9)

bu gayreti, kendi akıbetini hazırlamaktan ve hızlandırmaktan başka bir işe yaramayacaktır.

d- Keşan Sürgünü

"Eyledim Hâlet Efendi'ye dua nefyinde
Gayret-i nimeti terk et dedi ebnâ-yı zamân"

Hâlet Efendi vakasıyla başına bir çorap örüleceğini anlayan Molla, dedikodulardan biraz olsun uzak kalabilmek için İstavroz'a gider. Dönüşte, enişteşi Moralızâde Hamid Efendi'nin yanında bulunan ailesini görmek ve gece kalmak için -yananda şâir Nihat Bey olduğu halde- hamama gider. O sırada bir çavuş gelerek, Keşan'da ikâmete memur edildiğini bildirir.(15 Cümadelahire,1238/1832)

Sürgün sebebi, Tarih-i Cevdet(1)'te ve Molla'nın bacanağı Vakanüvis Sahaflar Şeyhi Zâde Es'ad Efendi'nin gayri matbu' tarihinde(2);

"Hâlet'in cânını Hak malını aldı mîrî
Kaldı ehl-i hasede hâyeleriyle kîri" beyitini tanzim etmek, devrin sadazamı Hamdullah Paşa aleyhinde söz söylemek ve devlete karşı olmak iddaları gösterilir.

Sürgünün asıl sebebi

Bu olay Mihnet Keşan'da "Zuhûr-ı Emr-i Âli-şân be-Memuriyet-i Keşân" başlığı altında şöyle anlatılır;

"Zuhur eyledikte bizim kıyl u kâl
Binikiyüzotuzsekiz idi sâl
.....

1- Cevdet Paşa, Tarih-i Cevdet, c.XII, s.67
2- İ.M.K.İnal, a.g.e., s.738

Sıtanbul'a geçmiş idim salı gün
Cihan görsün anın emsâli gün

Enişte Efendi'de idi harem
Çocukları anda mer idim görem

O şeb anda kalmağa cürm eyledim
Varıp doğru hamama azm eyledim

Nihâdım yanımda beraber idi
Refikim fakat ol hünerver idi

Oturmuş idik sadr-ı germâbede
Bu ne kubbede koptu bir arbede

Süleymân-ı asrın gelip hüdhüdi
Başında fakat sorgucu yok idi

Dedi emr eder pâdişâh-ı cihan
Keşân'da ikâmet ede bir zaman" (MK.,s.12)

Çavuşla birlikte halihazırdaki iki ata binip Keşân'a giderler. Bu mecbûri ikame olayı,Mihnet-Keşân adlı eserde devrini panoromik bir şekilde romanlaştıracaktır.

Keşan'da bir yıl kalan Molla, dostlarının yardımı sayesinde; 16 Şubat 1824 tarihli fermanla affedilir ve İstanbul'a döner(*).

(*) Burada Keşân'a sürgün edilme sebeplerinden "devlete karşı olma"isnâdı üzerinde durmak ihtiyacı hissediyoruz. Diğer iddalar doğru olabilir.Zira, şâire aile mirası olan açık sözlü ve çekinmeden konuşma itiyadı, bu tür fevrî hareketlerde bulunmasına müsaittir.Fakat devlete karşı olduğu isnâdı, olsa olsa kendi çıkarlarını devlet çıkarlarıyla karıştıran hasetçilerin uydurmasıdır.

Çünkü İzzet Molla,âlim,şâir ve oldukça cömert bir insan olmasının yanında uyanık,zeki ve sağduyu sahibi bir devlet adamı vasfına da sahiptir.Devrinin olayları karşısındaki tavrı bu özelliklerini oldukça net bir şekilde

e- Keşân Dönüşü

"Edip affımı sadr-ı âzam rica
Şehinşân-ı devrâne almış duâ

Buyurmuş ki sebili olsun küşâd
Derûnum gibi feth ola her bülâd
.....
Edip ertesi emr-i âlî zuhûr
Devâceyn-i beyt eylemişler huzûr
.....
Seher ki biri geldi gam-hâneme
Cevâhir nisâr etti virâneme (MK.,208-209)

Bir anı romanı niteliğindeki Mihnek-Keşân'da bu dönüş oldukça sâde ve usta bir dille anlatılmaktadır.

---

yansıtmaktadır.Mihnet-Keşân'da gördüğümüz;

"Değildi sözüm devlete itirâz
Edenler de varsa bulu inkırâz(s.11)

"Dedim anlara ömrünüz çok ola
Hıyanet eden devlete yok ola (s.35)

"Çıkardım derundan gam-ı gurbeti
Dedim Hak müebbed ede devleti (s197)

gibi beyitlere,h.1244 yılında Sultan Mahmud tarafından yaptırılan yangın kulesine yazdığı bir tarih manzumesinde;

"Sanki tâk-ı çarha yazdım İzzetâ tarihimi
Kıldı Han Mahmud a Adlî kulle-i vâlâ binâ"

mısralarıyla tarih düşürüp,k yangın kulesinin caizesi olarak ihsan olunan beş keseyi Asâkir-i Mansûre-i Şâhâne'-ye bağışlaması(Faruk Nişli,Keçecizâde İzzet Molla/Hayatı, Eserleri,Edebî Şahsiyeti,Şöhreti,İ.Ü.mez.tezi,İst.,1945,s.5) ve1827 yılı Rus harbi konusunda saraya sunduğu Lâyiha'da onun ne kadar devletçi ve sağduyu sahibi bir insan olduğunu anlamak mümkündür.

Dönüşü hazırlayan sebepler arasında, İstanbul'daki dostlarının gayretleri ve yine bunlar vasıtasıyla Sadrazam Gâlip Paşa'ya sunduğu;

"Sunup cihâne felek su yerine kâse-i şîr
Gam-ı hasedle karardı zemîne ebr-i mutîr"
(MK., s.204)

matlalı kasidesinin etkisini saymak mümkündür. Dönüşte

Dönüşte yolu üzerinde gördüğü yerleri yine realist bir tarzda Mihnet-Keşân'da anlatır. Sırayla Ergene, Edirne, Havsa, Babaeski, Burgaz, Çorlu, Silivri, Küçükçekmece üzerinden İstanbul'a avdet eder;

"Binikiyüzotuzdokuz idi sâl
Resîd oldu encâma bu hasb u hâl" (MK., s.222)

İstanbul'a varınca çok sevinir. Bir yıl öncesiyle şimdiki hâlini mukayese eder. Hâlinden oldukça memnun kalır;

"Şehr-i İstanbul mu bu ya başka bir dünyâ mıdır
Yoksa evvel gördüğüm bir korkulu rüyâ mıdır
....
Pây-mâl olmuş idik sergerdân-ı fitneye
Kimse bilmezdi müderris mi ya bu molla mıdır
(MK., s.223)

II. Mahmud'un başkentte düzeni sağladığını, fitneyi ve eşkıyayı bertaraf ettiğini memnûniyetle belirtir;

"Eşkıyayı öyle nâ-bûd eylemiş kim şemşîri
Fitne bilmez kendini peydâ ve nâ-peydâ mıdır"
(MK., s.224)

f- Yeni Görevleri

Muallim Naci,Esâmi'de İzzet Molla hakkında bilgi verir iken ;"Galata mevleviyyetine nâil olduktan sonra Keşân'a nefyedildi.'Avdetinde hayli makbul olmuş idi."(1) der.

İzzet Molla,İstanbul'a dönüşte dostlarını ve tanıdıklarını ziyaret ederek ikbal şansını yeniden yakalamağa çalışır;

"Sıtanbul'a oldum yalıdan revân
Ziyâret kılındı kibâr-ı zamân

Görüp her biri iltifâta sezâ
Kimisi sevincinden etti bükâ

Sıtanbul'u geşt ettim akşama dek
Girip her kapıya öpüp el etek"(MK.,s.228)

Nihayet sonunda umduğu olur;

"Olundukta bu farz-ı zimmet edâ
Ne kapılar açmıştı lutf-ı Hudâ" (MK.,s.228)

İzzet Molla'ya yeni görev olarak Mekke Pâyeliği verilir(h. 1241/1825).

Molla,Keşan mihnetinden bir hayli yıpranmış ve yorulmuştur.Artık dost ve düşmandan ümîdi kesip kendi haline kalmağa ve başını hâneye çekip dedikodulardan uzak durmağa niyetlidir;

"Çekip hânede hırkaya başımı
Ma'aşım ile uydurup aşımı " diye kendine söz verir.

Hicrî 1242/1826 tarihinde İstanbul pâyeliğine ve Haremeyn müfettişliğine getirilir.Eski itibârına yeniden kavuşan Molla,h.4 Şâban 1243/1827'de eyâletlerin tevzî

1-Muallim Naci,Esâmi,İstanbul,1306,s.216

defterlerine müfettiş tayin edilir (1).Fakat bu ikbâl dönemi de fazla uzun sürmez; aynı yıl Osmanlı-Rus savaşı çıkar.Savaşa taraftar olmaması ve bunu bir lâyiha ile açıkça beyân etmesi ile Sivas'a sürülür.

g- Sivas'a Sürgün Edilmesi

Osmanlı İmparatorluğu'nun "hasta adam" tabiriyle masaya yatırılmak ve mirasının paylaşılmak istendiği bir dönemde yaşayan İzzet Molla,devrinin bütün kargaşasını ve hassasiyetini oldukça iyi anlayabilen sağduyu sahibi bir insandır.

Bu sıralar,iç isyanlar ve dış zorlamalarla İparatorluk sürekli kan kaybetmektedir.Senelerden beri devam eden Yunan meselesi,Eflak, Boğdan ve Sırp imtiyazından dolayı Rusya,Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir(1828).

Bâb-ı Meşihat'ta toplanan Meclîs-i umûmi de ,buna mukabil olarak-anlaşmak imkanları varken-harp kararı alır.İzzet Molla da bu meclisin içndedir.Arkadaşlarıyla birlikte harbe taraftar olmadıkları halde meclisin umûmi kararına uymak zorunda kalırlar.

Gerçekte bu dönem Osmanlı ordusu oldukça zayıftır. İki yıl önce yeniçeriler ortadan kaldırılmış (h.1241), fakat onun yerine istenen seviyede düzenli bir ordu kurulamamıştır(2).

1- Lutfî,Tarih-i Lutfî, ..,s.266
2- Ord.Prof.E.Z.Karal,a.g.e.,s.150
Bernard Lewis,a.g.e.,s.79-81

Rusya ile savaşa girmenin açık bir şekilde yenilgiyle sonuçlanacağını gören İzzet Mdlla ve arkadaşları,Meclîs-i Umumi'nin kararına karşılık, savaşın doğuracağı kötü sonuçları bir lâyiha şeklinde hazırlayıp sanaya sunarlar.

Olay,Lutfî Tarihînde şöyle nakledilir;

"Her ne kadar meclis-i meşverette muharebe, taraf-ı ekseriyetle tasdik olunmuşsa da erbâb-ı meclisten Hekimbaşı Behçet Efendi ile ricalden bazıları ve bahusus ile Keçeci-zâde İzzet Molla derûnî muhalefette bulunmuşlar,muzmerlerini rihirizhara ictihar edemediklerinden İzzet Molla'yı önayak ederek Rusya ile muharebe açmanın mevsimi olmadığına ve Yunanistan'ın serbestiyetini kabul ile şerlerân ehvenini ihtiyâr ederek şimdilik Devlet-i Âliyye nizâmat-ı askeriyyâ ve mesâlihhi mülkiyyesinin ikmâlihe sarf-ı nükûd u himmetle meşgûl olması muvâfık-ı akl ü hikmet olduğuna dair kaleme aldığı lâyiha'yı İzzet Molla Efendi makarr-ı mevkib-i hümâyun olan Rami Çiftliği Kışlası'nda daire-i hazret-i Padişâhiye gidip mabeyincilerden birinin vasıtasıyla huzuru şâhaneye takdim eyledi"(1)

Ahmet Ata Bey'in,Hekimbaşı Behçet Efendi'den naklen Enderun Tarihînde belirttiğine göre de;

"Muhaverenin mukaddimesi olan ilk meşverette Molla, bir defacık harp taraftarlarıiken,tealim ve taalümde henüz meharet kesb edemeyen onbeş-yirmi tabur asakir-i nizâmiye ile"(2) Rusya devletine mukabele edilemiyeceğini düşünerek ve bazı ukâlâ ile de müzâkere ederek "harbin,

1- Lutfî,a.g.e.,s.292-293

2- İ.M.K.İnal,[illegible]s.740

sulha tahvilihdeki hayır ve menfeati" gördüğünden böyle bir lâyiha hazırlama ihtiyacı duymuştur.

Molla'nın Sivas'a sürgün edilmesine sebep olan bu lâyiha, 6 Rebiülevvel 1244/1828 tarihinde kaleme alınmıştır Tarihçi Lutfi Efendi'nin"şâir için mezhep yok ya bu meclisteİzzet Molla böyle der.Sonra müstakil lâyiha ile bunun hilâfına gider de Sivas'a kadar gider."(1) şeklindeki sözlerini gerçekçi bir değerlendirme olarak görmemek gerekir.Belki müşâvere meclisinde konuşamaması ve Lâyiha'yı Padişah'a sunmadan önce bazı şahıslara okuyup dedikodulara sebep olması hata olarak kabul edilse bile, devrân şartları göz önüne alındığında Molla ve arkadaşlarına hak vermek gerekir. Zira Keşân macerâsı,ona "başını hırkaya çekme" kararı verdirecek kadar tecrübe kazandırmıştır.

Devrinin gerçeğini çok iyi kavrayan İzzet Molla, bütün bunlara rağmen Lâyiha'sında;

"Bir devlet beşyüz sene bir halde olamıyacağı tevârihâşinâyân-ı eslâfa malumdur. Kâr-ı akl oldur ki, şer'-i cüziyi ihtiyâr eyleyüp 'adâya mülâyemet ile kendi işine nizam verip vakten min'el-evkat ahz-ı sâre dûde-dûz olmak iktizâ eder.Nemçe Devleti ikibin seneden berü birkaç defa sûret-i inkiraza yüz tutmuş iken düşmene müdâra ve tedbîr ashâb-ı akl ü dehâ ile tahlîs-i giribân eylemiştir...

"...İkiyüz senedir Devlet-i âliyye memâlikine bakılmayup ve henüz asker tedârik olunmayup tedârik olunduysa bile düşman askerine kıyâsen ekall-i kalil olup teksîr-i asâkir oluncaya dek sabr ü sükûn iktizâ ederdi.."(2).

1- İ.M.K.İnal,a.g.e.,s.740

2- Faruk Nişli,Keçecizâde İzzet Molla/Hayatı,Eserleri, Edebî Şahsiyeti-Şöhreti,İ.Ü.Mez.Tezi,İst.,1945,s.5

demek cesaretini göstermiş, sulh u salâhı cenge tercih ederek üzerine düşen tarihî görevi,kendi mihneti pahasına yerine getirmiştir.

Sonuç olarak Lutfî Tarihi şu malumatı veriyor;

"Meal-i lâyiha efkâr-ı şâhâne ve karârı âra-yı umûmiyyeye muhalif göründüğünden bâis-i cûşîş-i deryâ-yı gazab-ı pâdişahî olmağla hemen yevm-i mezkûrda mübâşirâ terfikan İzzet Molla Sivas'a ve lâyihanın muharriri olduğu haber verilen Deftedâr Kesedârı üdebâ-yı vaktten Hacı Ömer Rasim Efeendi Rodos'a neffy ve icla kılındılar (1).

ğ- Ölümü

"Cenâb-ı Âdem'e bir de bana oldu bu âlemde
Nâim-i cenneti terk eyleyüp düşmek beyâbâne"
(İ.Molla)

Eserlerinde devrinin ve hayatının panoromasını çizen bu içli ve müktedan şairimiz,Sivas'a sürgün edilmekle kötü talihinin tokadını bir kez daha yemiş olur.

Bu sıralar maddî ve manevî pek çok sıkıntılar içinde olan İzzet Molla; Keşân'ın mihneti,İmparatorluğun bozulan devlet düzeni ve saray entrikaları yüzünden bir hayli yıpranmış,özellikle son olarak haklı bulunduğu bir davadan ötürü Sivas'a sürgüne gönderilmesi ,onu âdeta bitirmiştir.

Mihnet çekmek,hayatının kaderi haline gelen İzzet Molla,Sivas'ta iken Vali İsmail Paşa'nın kendisine ilgi göstermesiyle bir parça teselli bulur.Paşa'ya sunduğu bir kasîdede bu memnuniyetini dile getirir;

1- Lutfi,a.g.e.,s,293

"O dusttûr u kerem mevfûre kat'a nisbetim yokken
Su'âl etti perîşân hâtır-ı zârı vezîrâne
.....
Husûsa zâtımı o asâf-ı ekrem kerem kıldı
Yine müstağrak oldum nimet-i sultan-ı devrâne"

Molla, bu son menfâsında çile doldururken, bir yandan da Rus harbinin kötü sonuçları Ruslarla birlikte Sivas'a doğru gelmektedir.Lâyiha'da ileri sürülen görüşlerin haklılığı artık anlaşılmaya başlamışsa da Molla,yanılmış olmayı çok istemekte ve "Aman ya Rabbi,beni yalancı çıkar"(1) diye yakarmaktadır.

Harbin gidişi,kesin olarak İzzet Molla ve arkadaşlarını doğrular karekter kazanınca,Molla'nın mağduriyetini önlemek için, affını bildirir bir ferman yazılıp Sivas'a gönderilir.

Ne yazık ki,geç kalan âdâlet eli kendisine ulaşmadan birkaç saat kadar önce Molla hayata vedâ eder(Ağustos-1829/ h.1245).Ferman göğsünün üzerine konularak defnedilir.

Ölümü üzerine Arif Hikmet şu beyitiyle tarih düşürmüştür;

"Kayd-ı târihi olup hüzn-âlûd
İzzet şâire de kıydı cihân" (2)
- 1245 -

İzzet Molla'nın ölüm sebepleri arasında çeşitli ve çelişkili malumatlar vardır;Meselâ,Lutfî Tarihi'nda "Bu sene (1245) kibâr-ı ilmiyyeden İzzet Molla,menfası olan Sivas'ta fücaaten vefat etmiştir(3). derken,Süreyya Bey,

1- F.Nişli,a.g.e.,s.18
2- Arif Hikmet, Divân-ı Arif Hikmet,İstanbul,1283,s.236
3- Lutfî,a.g.e.,s.293

Sicill-i Osmanî'sinde "..244'de yani Rusya muharebesinin sulhla bertaraf edilmesi tarafında bulunduğuna ve bu bâbda bir lâyiha dahi takdim ettiğine binaen Sivas'ta ikâmete memur oldu.245'te kazaen vefat eyledi"(1) der.

Ziyâ Paşa "Veraset Mektupları"(2)'ndâ) ,E.J.W.Gibb de A History Ottoman Poetry (3) adlı eserinde -halk arasındaki rivayetlerden haraketle- "ananevî fincan'dan kahve içerek öldü"günü idda ederler.

Bu iddalardan ilki hariç, son üçünü doğru kabul etmek pek mümkün değildir.Zirâ Süreyya Bey, mezar taşındaki kavuğun kırık olmasından böyle bir yoruma giderken,diğerleri de halk arasındaki-doğruluğundan şüphe edilebilecek-rivayetleri esas almışlardır.Oysa ki, eğer Molla böylesine ağır bir cezaya çarptırılsaydı Sivas'a kadar gönderilmesine ve 9 ay bekletilmesine gerek görülmezdi.Kanaatimizce, Molla'nın ölümüne, oğlu Fuad Paşa'da da görülen kalp rahatsızlığı sebep olmuştur.

1- Süreyya Bey,Sicill-i Osmanî, İstanbul,1311,c.111,s.458

2- İ.M.K.İnal, a.g.e.,s.746

3-EE.J.W.Gibb, A History of Ottoman Poetry,London,1905, 1V,p.312

h- Kabrinin İstanbul'a Nakli

II.Meşrutiyet'in ilanından sonra Sivas'a vali olarak atanan Muammer Bey,İzzet Molla'nın medfun bulunduğu kabristanın yerine park yapılmasını istemesi üzerine,Molla'nın torunu Reşad Bey, merhumun kabrini İstanbul'a getirerek Avret Pazarı Ganbaziye Mahallesi'nde Mustafa Bey Mescidi avlusunda bulunan babası Salih Efendi'nin yanına defnedilir (h.1335/1916),(1).

1- Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri,1338,I c.II,s.320

" " ", Osmanlı Müellifleri (Hazırlayan: A.F.Yavuz,İ.Özen)İstanbul,1972, c.II,s.181-182

Fevziye Abdullah Tansel, a.g.e.,s.1265

2- HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Osmanlı Devleti'nin siyasî hayatına parelel bir şekilde gelişen klasik divan şiiri,bu seyrine uygun olarak en yüksek noktasına,Kanuni devrinde erişir.Bu dönemden itibaren peryodik bir gerileme sürecine girerek eski canlılığını kaybetmeğe başlar.

Nâbi, Nedim gibi büyük üstadların klasik divan şiirine yeni bir canlılık ve dinamizm kazandırmak için; imaj,tem ve dil sahalarında açmak istedikleri yenilik çığrı ve bu yöndeki gayretleri, kendi eserlerinde başarı gösterirse de, onların mukallidleri olan Enderunlu Fâzıl,Sünbülzâde Vehbi gibi şâirlerde,kendini bir üst seviyeye eriştirecek ilhamı bulamayacağından yavaş yavaş bozulmaya ve çözülmeye uğradığı gözlenir; Mazmunlarda ve hayellerdeki monotonluk, eski üstadların kötü birer taklidi söyleyişlerden öteye geçemez.

Bu çözümleniş o kadar mukadderdir ki, sözün anlamında zirveye uğaşan Şeyh Gâlip ve Koca Ragıp Paşa bile bu düşüşü engelleyemediler.

Böylece,19. yüzyıl başlarında klasik Osmanlı şiiri,

tam bir durgunluk ve inhinâ içine girer. Tanzimat dönemine kadar sürecek olan bu durgunluk ve bozulma, zaman zaman yeni arayışlara yönelen Enderunlu Vâsıf ve Keçecizâde İzzet Molla'nın çalışmalarıyla aşılmak istenirse de, kısmen başarılı olacak bu yönelme, dağınık ilhamları aşarak, yeni bir bütünlük hazırlayacak kudrete erişemediğinden, edebiyatımıza Batı kaynaklı bir müdâhaleyi zorunlu kılacaktır.

Şeyh Galip'ten sonra klasik divan şiirinin en usta şâirlerinden sayılan İzzet Molla, geleneğin devâmı olan eserlerinde, klasik şiirimizin kendi içinden tekâmülünü ve değişimini müjdeler.

Özellikle Mihnet-Keşân adlı eserinde alışılmış mesnevi geleneğinin sınırlarını ferdî intibâ, serzeniş ve teessürlerin ifâdesiyle bir hayli zorlamıştır. Türk edebiyatında, -Batı roman türü gelmeden önce- insan psikolojisine kesin ve net bir tavırla ilk yaklaşımında İzzet Molla'nın Mihnet-Keşan'ında görüldüğünü söylemek pek hatalı olmayacaktır. Yaşanan hayat, insanlar ve insanların biribirleriyle ilişkileri bütün canlılığıyla Mihnet-Keşân'ın konusu olmuştur. Bu bakımdan Tanpınar, Mihnet-Keşân'ı yaşanan hayata açılmış bir pencere olarak (1) görür.

İzzet Molla'nın en karakteristik eserlerinden biri olan Mihnet-Keşân'da, şâirin, sanatçı kişiliğinin odaklaştığı gözlenir. Klasik divan şiiri kültürüyle yetişmiş

1- A.H.Tanpınar, a.g.e., s.92

bir şâirin,kendi portresini manzum anlatımın ve mesnevi geleneğinin sınırlarını,kurallarını aşarak çizmesi;Türk edebiyatında ilk defa görülebilen bir hadisedir. Mihnet-Keşân'da kendini tasvir ederken;

"Uzun boylu kûsec cesîm'ül-vücûd
Cihânda 'adîlî 'adîm'ül-vücûd" (MK?,s.17)

şeklinde bir beyanda bulunması,klasik edebiyatımız için oldukça yeni bir söyleyiş kabul edilebileceği gibi,Tanzimat'la başlatılan "yeni"lik vasfını,klasik şiirin kendi bünyesi içinde hazırlayan dâhilî bir tekâmül,olarak da adlandırmak yerinde olacaktır.

Mevlevî olan şâir,nüktedân,cesur ve zarif mizacıyla mevlevî enfüsiliğini birleştirmiş, makus talihinin önüne hazırladığı sıkıntılı hayatı,hep bu mizaç arkasından, rindâne bir tevekkülle seyretmiştir;

"Gerdûn sitem-i baht-ı siyeh etmeğe değmez
Billâh bu gam-hâne bir âh etmeğe değmez"

İzzet Molla,Gülşen-i 'Aşk ve Mihnet-Keşan adlı mesnevilerinde,klasik dış formlara bağlı olmakla birlikte, kahraman anlatıcı olarak (1) kendi varlığını daima hissettirmesi,manzara ve tip tasvirlerine ayrı bir önem vermesi ve sâde bir dille mahallî söyleyişlere yönelmesi bakımından ayrı bir değer taşımaktadır.Özellikle Mihnet-Keşân'da görülen manzara tasvirlerine realist bir mizacin hâkimiyeti görülür,Meselâ,"Evsâf-ı Kasaba-ı Keşân" başlığı altında Keşân'dan bahsederken;

1- Doç.Dr.Şerif Aktaş,Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş,Ankara,1984,s.87-88

"Keşan şehri dağın kenârındadır
Bütün evleri seng-i sârındadır

Otuzdan ziyâde değirmenleri
Yakın şehre tarla ve hırmenleri

Değirmenleri çünki bâd-ı hevâ
N'ola olsa etmekte hasb ü rehâ
.....
Reh-i Hak'da etmiş gelip bî-riyâ
Büyük Câmiî İbn-i Hersek binâ

Beş-altı kadar var ufak mâbedi
Yok ikisinin minber ü ma'sadı
.....
Yigirmi kadar kahve dükkânı var
İçinde iki-üç fenâ hanı var
(MK.,s.44-45)

beyitleriyle, şehri meydana getiren farklı üniteleri saymaktadır.

Oldukça sâde bir dille eserlerini vücûda getiren Molla, zaman zaman halk söyleyişlerinden,deyim ve atasözlerinden de istifade etmiş, böylece konuşma dilinin canlılığını ve folklorik zenginliğini de şiirlerine kazandırmayı başarmıştır.Devriyle fazlaca uyuşmayan bu yöneliş,monotonlaşarak canlılığını yitirmekte olan klasik şiir anlayışının dar ve sınırlı saray çevresinden,daha zengin ve daha canlı olan geniş bir memleket halitasına, daha doğru bir ifâdeyle halk hayatına ve söyleyişine açılışının ilk ve dinamik hamleleri arasında sayılabilir.

Aşağıdaki örneklerde;

"Kimi der kim dün ağzını kokladım
Bakayım ne dermiş deyü yokladım(MK.s.8)

"Darıldı bana gerçi ol küşteni
Kesildi ya yârî tennenni teni (MK.s.91)

"Nigâh etmeyip hırtıma pırtıma
Vurup tekyeden postumu sırtıma (MK.s.123)

"Ahali yemişledi bil'it-tifâk
Tümenler ile sirke ve sarmısak (MK.s.129)

"Eger olsa derler kelin merhemi
Sürer kendinin başına ÖL emi"(MK.s.168)

"Sakın gelmesin terbiyemden acep
Edepzizden öğrenmelidir edep"(MK.s.231)

görüldüğü gibi; "ağzını koklamak,postu sırta vurmak,hırtına pırtına bakmamak" şeklindeki deyimler,günlük konuşma sentaksı içinde kullanılan "tennenni teni" gibi formel unsurlar,"Kelin merhemi olsa başına sürer,Edebi edepsizden öğren" türündeki atasözleri-ki bunların sayıları oldukça büyük bir yekûn tutmaktadır-, edebiyatımızda yeni bir ifade tarzın arayışın belirtisi olarak değerlendirilebilir.

İzzet Molla, konuların yaşanan hayattan seçilmesi ve anlatımda sâde bir dilin kullanılmasıyla lirizminden hiç bir şey kaybetmez.Aksine daha cândan ve daha samîmi söyleyişlerle,mizacına ve seçtiği konulara uygun bir atmosfer yaratır;

"Bir yâre açtı sîneme kim yâre söylerim
Sabreylerim ne yâre ne ağyâre söylerim
.....
Âteşli âh etme derim âh eder gönül
Sabrım yanarsa bir gün anı yâre söylerim"(1)

"Dertten derde şü beni de tendini de
Vermesin düşmâ A önül"(1)

1- F.Nişli,a.g.e., 4

"Gönül dedikleri zâlim düşürdü derde bizi
Hudâ bilir ki ne senden bu gam ne bendendir"

"Yorulmaktır cihân-ı köhneyi tamire uğraşmak"

"Kepâze eyledim dünyâyı amma kalmadı kuvvet"
(B.Efkâr'dan)

"Bir sözüñ nezd-i Hak'da olmaz iki
Mihr birdir şafakda olmaz iki"(Gülşen-i Aşk'tan)

""Yâ Rabb bana bî-vâsıta kıl rızkımı
Medh ü zemm etmekten kurtulayım kullarını"
(M.Keşân'dan)

Bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür.Fakat Molla'nın diğer önemli özelliklerinden birisi de;en zor anlarında bile, "bir âh etmeğe değmez" olan hayatın komiğini yakalayabilmesidir.Keşân'a sürgün olarak gittiğinde ,oradaki Bekçi'yi ve Ergene Müftüsü'nü bu komik üslûbuyla anlatır; "Sıfat-ı Pâsbân-ı Bed-manzar u Bed-elhân" başlığı altında Bekçi'yi;

"Fakat geceler vardı bir pâsbân
Bed-elhân ü bed-sûret ü bed zamân

'Acep bekçi kim pâsbân-ı felek
Sadasın işittikçe ürkmek gerek
.....
Çomak kolları karnı güyâ dühül
'Ali zu'me el-bâtıl üstâd-ı gül

Çıkık göğsü mânande-i dümbelek
Sadâ herre ve kaz ile müşterek (MK.,s.90)

ve "'Amed-i Müfti-i 'Ucûbe-i Ergene" başlığıyla Ergene

Müftüsü'nü ;

"İşitmiş idim Müfti-i Ergen'e
Kocalıkta benzer imiş ergene

Nasîb olmamış iltihâ sünneti
Civanlıkta kalmak imiş niyeti

Bölükbaşılar gibi başında şâl
Anınla edermiş setr-i kemâl

Sakalsızlığın fikr edip mû-be-mû
Cemâlin gönül eyledi arzû
....."(MK.,s.91)

komik ve realist bir tarzda tasvir etmesi, İzzet Molla'nın devri için ne kadar yeni olduğunu gösterdiği gibi; zengin, nüktedân ve hayat dolu mizacını da gözler önüne sermiş olur.

Bütün bu tesbitlerimizi, şâir hakkında kısa ve genel değerlendirmelerde bulunmuş olan tezkireciler, edebiyat târihçileri ve araştırıcılarının-ekseriya birbirinin tekrârı niteliğindeki bilgileriyle karşılaştıralım;

Fatin
"Müşârünileyh akrân-ı nâdir bir şâir-i mâhir olup...." (1)

Ziyâ Paşa
"Sınıf-ı müteahhirîne serdâr
'İzzet Molla o rind-i güftâr
Her yolda latîfdir beyânı"(2)

Muallim Nâci
"Nadir'ül vücûd bir şâir idi."(3)

1- Fatin, Tezkire-i Fatin,1271,s.288
2- Ziyâ Paşa, Harâbat, c.1(mukaddime),s.36
3- M.Naci, a.g.e.,s.216

Süreyyâ Bey;

"Şâir-i mâhir,âlim,nâtûk,zarîf idi." (1)

Bursalı Mehmet Tahir;

"Fazıl bir şâir-i belîğdir ki asrının reis'ül üdebâsı idi..."(2)

Sâmi;

"Müteahhirîn-i şuara-ı Osmaniyye'nin en muntazamlarından olup....talâkat-ı lisân ile nükte-gûluğu ve zerâfet-i tab'ı hasebiyle pâdişâh-ı müşârünileyhin nüdemâ ve müâhibîni zümresine dâhil olmuş idi" (3)

Bütün bunlardan hareketle; İzzet Molla'nın sanatı ve edebî kişiliği üzerine şunları söyleyebiliriz;

1-İzzet Molla, 18.ve19,yüzyıllarda eski canlılığını ve ifâde kudretini kaybetmiş olan klasik şiirimiz için; yine bu şiirin dâhilî bir tekâmülü sayılabilecek yeni ilhamların ve yeni söyleyişlerin kapısını zorlamış ve bunda kısmen de olsa başarılı olmuştur.

2-Klasik şiirimizde,mazmunlar ve bezemeler arkasına gizlenen "ben" unsurunu ön plana çıkarmış,hatta onu tasvir ederek kişileştirmiştir.Böylece klasik edebiyattan yeni Tanzimat edebiyatına geçişte bir köprü vazifesi görmüştür.

3-Manzara ve insan tasvirlerine oldukça önem verir.

4-Yaşanan hayattan,hatta kendi hayatından esere aktardığı olayları;sâde bir dille anlatmış,günlük konuşma ve halk söyleyişlerine de yer vererek anlatımı sürekli canlı

1- Süreyya Bey, a.g.e.,s.458

2- Bursalı Mehmet Tâhir, a.g.e.,s.320

3- Sâmi, Kâmus'ul-A'lâm, 1311,c.IV,s.3149

tutmayı başarmıştır.

5- Mevlevîlik yönü de olan şâir,nüktedân,cesur ve zarif mizacıyla mevleyî terbiyesini iyi bir terkip halinde birleştirmiş, hayatı ve olayları hep bu rindâne mizaç arkasından tevekkülle seyretmiştir.En kötü şartlarda bile, onu,büyük bir tevekkül içinde ve çevresindeki felâketleri komikleştirerek sevmeye çalışan bir çocuk kayıtsızlığında buluruz.

6- Dili kullanırken ferdî tasarrufta bulunduğundan, özellikle mesnevilerinde kendine mahsus bir üslup oluşturduğu hemen göze çarpar.Bu üslûbu

7- Klasik şiirin dış formuna sadâkatle bağlı olduğu iç formun düzenlenmesinde ve muhtevâsında o kadar sâdık değildir.

8- Aruz ölçüsünü,şiirlerinde, en türkçe söyleyişlerinde bile- başarıyla kullanabilmiştir.

9- Devrinin bütün kargaşasını ruhunda yaşiyan İzzet-Molla,çok yönlü kişiliği ve erken denecek bir yaşta(45)an hayata vedâ etmesi yüzünden,devri için yeni sayılabilecek ilhamları,çığır açabilecek bir hamleye dönüştüremez.Fakat onunla ferdin iç dünyasına açılan pencereden,daha sonra gelecek Tanzimat nesli sanatkârları, insanı "fert" olarak görmeyi ve keşfetmeyi başaracaklardır.

T.C. FIRAT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ 1975

3- TESİRİ ALTINDA KALDIĞI ŞAİRLER

İzzet Molla'nın edebî şahsiyetinin oluşmasında, klasik divan şiiri üstadlarının tesirleri küçümsenemeyecek derecede fazladır. Hemen bütün şâirlerde ve sanatkârlarda görülmesi mümkün olan;bir önceki devir ve devirlerden etkilenme olayı,sanatın geleneksel bir kuralı haline gelmiştir.

Bu geleneksel birikim ve tecrübe,büyük sanatkârlar için atılımı sağlayacak tramplen vazifesini görürken, zayıf ilhamların yokladığı sanat işçilerinde ise,tam bir kopye ve taklid karekteri kazanarak yaratıcı misyonunu kaybetmiştir.

Genellikle klasik şiirin büyük üstadlarına yazdığı nazirelerle bilinen İzzet Molla, en zor kafiyeli şiirleri tanzir ederken bile fazla zorlanmaz. Klasik şiir kültürünün,onun mizacında tam bir özümsemeden geçtiğini söyleyebiliriz.Bu yüzden geçmiş dönemlere ait tecrübe ve birikimler, onun şiirlerinde yeni bir canlılık ve dinamizm hamlesi içinde ılürler.

Taklîde düşmed relerindem birkaç örnek görelim;

KASİDELERİNDE:

Nef'î; (Sultan Ahmed'e)

"Bahar erdi yine düştü letâfet gülistân üzre
Yine oldu zeminin lutfu gâlib âsumân üzre"

İ.Molla; (Sultan Mahmud'a)

"Yüzün sürdükçe şâhân dergeh-i Mahmud Hân üzre
Müreccehtir zeminin kadri şimdi âsumân üzre"

Nef'î ; (Sultan Osman'a)

"Âferin ey rûzigârın şensüvâr-ı safderi
Arşa as şimden gerü tîğ-ı süreyyâ cevheri"

İ.Molla; (Sultan Mahmud'a)

"Oldu zâhir mucizât-ı Hazret-i Peygamberi
Gördüler dünyâda kâfirler azâb-ı mahşeri"

Nef'î ; (Hafız Ahmed Paşa'ya)

"Bana gerekmez kerem-i rûzigâr
Olsa tek dilde kerem-i rûzigâr"

İ.Molla; (Sultan Mahmud'a)

"Var ola dâim kerem-i rûzigâr
Görmedim asla sitem-i ruzigar"

Nedim;

"Bu şehr-i Sıtanbûl kim bî-misl ü bahâdır
Bir sengine yekpâre 'Acem mülkü fedâdır"

İ.Molla;

"Şehr-i İstanbûl mu bu ya başka bir dünyâ mıdır
Yoksa evvel gördüğüm bir korkulu rüyâ mıdır"

GAZELLERİNDE:

Nedim;

"Bak kadd-i yârî serv-i cemân söylerim sana
Bak ol dehana râz-ı nihân söylerim sana"

İ.Molla;

"Bak rûy-ı yâre tîr ü kemân söylerim sana
Kim kaş u göz ucuyla nihân söylerim sana"

Fuzûlî;

"Ey bî-vefâ ki âdet oluptur cefâ sana
Billâh cefâdır olma demek bî-vefâ sana"

İ.Molla;

"Bir cânı vardı etti hezârın fedâ sana
İnsaf versin ey gül-i ra'nâ Hudâ sana"

Fuzûlî;

"Mende Mecnûn'dan füzûn âşıklık istidâdı var
Âşık-ı sâdık menem Mecnûn'un ancak adı var"

İ.Molla;

"Bir iki dîvâne-i âşıkın cihânda adı var
Deşt ü kûh-ı kalbimin bin Kays u bin Ferhâd'ı var"

Fuzûlî;

"Menem tek hiç kim zâr u perîşân olmasın yâ Rab
Esir-i derd-i 'aşk u dâğ-ı firkat olmasın yâ Rab"

İ.Molla;

"Kimsenin yâ Rab benim tek kelbi virân olmasın
Hânumânı aşk oduyla böyle sûzân olmasın "

Nâbî;

"Bâğ-ı dehrin hem hazânın hem bahârın görmüşüz
Biz neş'atın da gamın da rûzigârın görmüşüz"

İ.Molla;

"[illegible] dîde-i ibrette görmüşüz
[illegible]et-i nikbette görmüşüz"

Sâmi;

"Cûşîş-i eşke dil-i pür-hûn bir mecrâ iki
Hayf kim fülk-i güher meşhûn bir deryâ iki"

İ.Molla;

"Gam mükerrer fikr-i dehr-i dûn bir ukbâ iki
Neylesün dîvâne dil Mecnûn bir sahrâ iki"

TAHMİSLER

Fuzûlî'nin gazelini tahmis:

"
Gamzesin kendi de gaddar bilüptür bilübem
Ettiğin etse de inkâr bilüptür bilübem
Beni cândan dahi bizâr bilüptür bilübem
"Yâr hâl-i dilimi zâr bilüptür bilübem
Dil-i zârımda ne kim var bilüptür bilübem"
..... "

Sâmi'nin gazelini tahmis:

Çarh-ı leim sâhib-i irfânı neylesün
İnsan olanda ol hâr-ı nâdânı neylesün
Esb-i tahun ziynet-i palânı neylesün
"Hayvan güher fürûşî-i insanı neylesün
Nâdân olan herif sühândânı neylesün"
.....

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi İzzet Molla, mizaç olarak Nef'î'ye benzemesi dolayısıyla en çok ondan etkilenmiştir.Kasîdelerinde görülen hiciv niteliğindeki anlayışlar, konulara göre özenle seçilen ses unsurları hep Nef'î'yi hatırlatır.

Molla, gazel vadisinde ise;Sâmi,Nedim,Şeyh Gâlip ve Fuzûlî'nin tesirindedir. Bunların dışında, devrinin modası haline gelmiş olan Nâbî aleyhtarlığına karşı,zaman zaman onun nüfuzu altına girdiğini de söyleyebiliriz. Özellikle sâdelik ve "mesel gû"luk konularında Nâbî'nin şâkirdi durumundadır,denebilir.

Mevlevî olması ve aynı devri yaşamış bulunmaları itibâriyle İzzet Molla'nın Şeyh Gâlip'e ayrı bir önem verdiği görülür.Şeyh Gâlip'in nutkunu tahmis ederken, onunla aynı şevkin samimî heyecanını yaşayabilmiştir;

Arşa çıkup rayet-i Monlâ-yı Rûm
Çarhı tutup dehşet-i Monlâ-yı Rûm
Bildi nedir şevket-i Monlâ-yı Rûm
"Hoş çalınıp nevbet-i Monlâ-yı Rûm
Oldu 'ıyân savlet-i Monlâ-yı Rûm"

İzzet Molla, ayrıca Gülşen-i Aşk adlı küçük mesnevisinde, tamamen Galip yolundadır.Fakat Tanpınar'ın dediği gibi bu eser kısa ve hamlesiz bir taklit olarak kalmıştır. Bu eserindeki en önemli özellik, klasik edebiyatın klişe kahramanlarıyla, "ben" anlatıcının yakınlaşmasını sağlamasıdır.

4- E S E R L E R İ

İzzet Molla'nın çeşitli sıkıntılar içinde geçen kısa hayatı, eserleriyle âdeta romanlaştırılmıştır. Eserlerini manzum ve mensur olarak iki türde kaleme alan şâir, bunların bazılarında dünya ve hayat hakkındaki görüşlerini belirtmiş,bazılarında kendi hayatı ile ilgili açıklamalarda bulunmuş ve hayatı devrin imkanları ölçüsünde yorumlamaya çalışmıştır.

Molla'nın sekiz eseri sırasıyla şunlardır;

1- Devhat'ül Mehâmid fi-Tercümet'ül Vâlid(h.1226)

2- Gülşen-i 'Aşk (h.1227/1811)

3- Mihnet-Keşân (h.1238-1239/1822-1823)

4- Bahâr-ı Efkâr (h.1241/1825)

5- Islâh-ı Nizâm-ı Devlete Dair Lâliha(h.1243/1827)

6- Rusya Seferi Aleyhinde yazılmış Lâyiha (h.Rebiül-evvel-1244/1828)

7- Hazân-ı Âsâr (Ölümünden sonra basılmıştır;1841)

8- Şerh-i Lügaz-ı Râgıp Paşa

1- Devahat'ül Mehâmid fî Tercümet'ül Vâlid

Keçecizâde İzzet Molla'nın babası Sâlih Efendi'nin tercüme-i hâlidir.Yirmi(20) sahife kadar tutan bu yazı, h.1226'da kaleme alınmış ve daha sonra Molla'nın ahfâdından Reşad Fuad Bey tarafından "Tarih-i Osmanı Encümeni Mecmuası"nın 37.sayısında yayınlanmıştır.

Sait Paşa'nın makale hakkındaki görüşlerini bildiren kısa bir değerlendirmesi de,mecmuanın aynı sayısında yer almaktadır.Paşa,yazısında;İzzet Molla'nın nesir sahasındaki ustalığından bahsederek şöyle der;(1)

"İzzet Molla'nın kudret-i ilmiyye-i nazmına Divân'ı bürhandır. Lâkin nesrde mertebe-i iktidârına vâkıf değildim.Çünki o yolda eserini görmemiştim.Vâlidi için kaleme aldığı tercüme-i hâl hall-i işkal eyledi. Yani merhumun nazm ü nesri birbirinden âlâ olduğu anlaşıldı. Tâbirat latif, cümleler müntesik, hiç bir yerinde eser-i taklit yok, kaffesi münşînin bedâyi-i karihası."

1- İ.M.K.İnal,a.g.e.,s.735
F.Nişli,a.g.e.,s.28

2- GÜLŞEN-İ AŞK

Şeyh Galip tesirinde,aşk'a dair yazdığı 22 sahifelik kısa bir mesnevidir.Hicrî 1227/1811 yılında kaleme alınan,bu mesnevi,h.1265/1848'de talik yazı ile basılmıştır.

Toplam 304 beyit olan eser aruzun;fe i lâ tün/Me fâ i lün/ Fe i lün kalıbıyla yazılmıştır.Gülşen-i Aşk'ın sonunda,İzzet Molla tarafından;

"Oldu tarihim dıraht-ı meyvedâr
Dikti İzzet Gülşen-i 'Aşk'a nihâl"(1227)

beyitiyle,h.1227 tarihi düşürülmüştür.

Mihnet Keşan'da görülen realist tavrın, eski klasik gelenek içinde eritilmeye başlındığı görülürse de,imajlar arkasına gizlinmiş,"kahraman anlatıcı"nın varlığı daima hissedilmektedir.

"Ey terâvet-nümâ-yı Gülşen-i Aşk
Vey harâret-fezâ-yı külhân-ı aşk" mısralarıyla başlayan eserin konusu şöyledir; İşret âlemleri için oldukça münasip bir gün; hava güneşli,bahar çiçeklerinin kokuları etrafa rayeler saçmakta ve insanı aşka,hayata davet etmektedir.Klasik şiirin efsanevi âşıkları; Kays, Ferhad,Vâmık,Leyla,Şirin, Azrâ bir gülzârda toplanmış eğlenmektedirler. Bir ara bülbül,Şâir İzzet'in toplantıda bulunmadığını fark ediyor ve hemen bahçıvanı,onu çağırmaya gönderiyor;

73- "Dedi dik gitmedin mi şimdiye dek
'İzzet'i davete öpüp el etek"

1- Kececizâde İzzet Mehmed,Gülşen-i Aşk,1265

Bağban, arayıp İzzet'i buluyor ve onu davet ediyor. Fakat İzzet;

94- "Yârsız bir mahalde ben idemem
Başımı kesseler dahî gidemem" diyerek,yârinin olmadığı bir işrete katılmayacağını söylüyor.

Bu habere çok üzülen bülbül;

103 "Bezm-i gülşen kalırsa 'İzzet'siz
Geçer eyyâm-ı neşe lezzetsiz" diyerek,yeniden Kays (Mecnûn)'ı gönderiyor. İzzet'i iknâ edemeyen Kays da eli boş olarak meclise dönüyor. Bu sefer bülbül, Ferhad'ı görevlendiriyor.İlk zaman Ferhad'a da olumu cevap vermeyen İzzet,Ferhad'ın "yârinin mecliste olduğu"na dair teminat vermesi üzerine,teklifi kabul eder ve birlikte yola koyulurlar.Aşk Semti'nde yollarını kaybedip içi yılanlarla dolu bir vadiye düşüyorlar.Burada korkuya kapılan Ferhâd ölür,İzzet ise mağara sandığı,bir ejderin ağzına sığınır ve ejderin midesine kadar iner.İzzet'in âhı, ejdere sınırsız acı çektirmektedir.Ejderin bu acısına merhamet eden Allah(cc),meleklere, ejderi "kürre-i nâr"a atmalarını emrediyor.Ejder yukarı çekildikçe, kürre-i nâr'ın âteşi İzzet'i rahatsız etmeye başlar. Duası kabul edilen İzzet, gülzâr'ı aşk'a indiriliyor. Gülzârda hiç kimseyi bulamayan İzzet,ansızın peydâ olan bir Pîr'den gülşendeki yârini ve âşıkları soruyor.

düklerinin rüya veya hülya olduğunu söyleyi

sevgilisinin kim olduğunu soruyor.İzzet"Aşk" diye cevap veriyor.Pîr, İzzet'in hâline acıyıp ona nasihatler vermeye başlıyor;

273- "Aşktır'girye aşktır hande
Aşktır şâh aşktır bendâ

Arayan aşkı âh ile bulsun
Nâr-ı dûd-ı siyâh ile bulsun

Ey mürîdim hemân âh eyle
Feleğin rûyunu siyâh eyle

Âhtır bâde-i necât sana
Eşktir bâde-i hayât sana

Aşktan gayri yare bilmem
Âhtan gayri çâre bilmem"

İzzet, yalnız kaldığında bir kez"âh!" çeker ve bu âh bütün cihânı titretir.Sonunda âh'tan bir nûr peydâ olur:

299- "Meger ol nûr imiş hakikat-i aşk
Anda mestûr imiş hakikat-i aşk

İzzet'i nûr edince istiab
Vuslat-ı aşka oldu fırsat-yâb

Hakiki aşka erişebilmenin türlü sıkıntı ve güçlükleri anlatılan eser böylece son bulur.

Şeyh Galip'in Hüsn ü Aşk adlı mesnevisine nazire olarak yazılan Gülşen-i Aşk'ın İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi'nde;82971 numarada kayıtlı taşbasması bir nüshası vardır.Bu nüsha 1265 yılında"litoğrafya dest-

gâhında tab' ve temsil" olunmuştur.Ayrıca Alî Emîrî Kütüphânesi (Fatih)'nde 1007 numarada kayıtlı bir nüshası daha vardır ki bu nüsha matbu olup h.1293 yılında Süleyman Efendi matbâasında tab edilmiştir.

3- MİHNET-KEŞÂN

İzzet Molla'nın bir yıllık Keşân macerâsını anlatan bu eser,h.1238-1239/1822-1823 yıllarında yazılmağtır. Sondan çok az bir kısmı, menfadan döndükten sonra İstanbul'da yazılarak tamamlanmıştır.Epey bir zaman dağınık ve perâkende evrak içinde kalan Mihnek-Keşân, h.1240/1824 yılında Âtıfzâde Hüsâmeddin Efendi tarafından toplanıp düzenlenmiş ve Âtıfzâde Vâhid Efendi'nin el yazısıyla da temize çekilmiştir.Mihnet Keşân'ın son 235. sayfasındaki "Tarih" manzûmesinde;

" "Mihnet-Keşân-ı İzzet'i cem' eyledi Hüsâm
Tahrîr kıldı nüshasın evvel Vâhid-i dehr" beyiti ile h.1240 tarihi düşürülmüştür.

Hicrî 1269/1852 yılında Cerîde-i Havadis Matbaası'nda basılan eserin ilk sahifesinde;İzzet Molla'nın oğlu Fuat Paşa tarafından tarif ile yaptırılmış,şâirin bir resmi vardır.Resmin altına;

"Şâir-i mâhir-i sâhip-şöhret
Keçeci-zâde Muhammed İzzet" mısraları

vardır.

Mihnet-Keşân, aruzun,manzum hika ve snevi türü için sıkça kullanılan:Fa û lün/Fa û /fe 'ül kalıbıyla yazılmıştır.İleride eser ü duru ktır.

4- Bahâr-ı Efkâr

İzzet Molla'nın ilk divânı Bahâr- Efkâr'dır.Ârif Hikmet Bey'in teşvikiyle, h.1241/1825'de tertip etmiş ve h.1255/1839 yılında Bulak'ta basılmıştır(1).

Divan'ın "Kasaid"ınkısmının baş tarafına,dînî kaside ve dînî manzûmelerini koymuştur.Burada,kaside türünde bir münacat, bir mersiye, iki na't-i şerif,iki Kerbelâ mersiyesi bulunmakta ve,Padişah Sultan Mahmud'a yazılmış 21 kasîde bunları takip etmektedir.

"Kasâid-i berâ-yı kibâr-ı zamân" başlığı altında: Hâlet Efendi,Hurşit Paşa,Husrev Paşa, Gâlip Paşa, Ağa Hüseyin Paşa, Silahtar Ali Paşa, Müftizâde Es'at Paşa, Seyyit Mehmet Paşa, Behçet Efendi, Sıddık Efendi, Ahmet Arif Efendi, Hayrullah Efendi için yazılmış 17 kaside vardır. Kasîdeleri müteakip söylenen târihlerle bu kısım son bulur.

Gazeliyyat kısmında, 500'den fazla gazel bulunmaktadır.Gazeliyyat kısmını muhtelif tahmis ve tesdisler, Rûhi'ye nazire bir terkib-i bent,münacat,na't,medîha-ı ashab yolunda bazı kıtalar,küçük ve latif manzum hikâyeler,rübâiler, kıtalar, matlalar ve beyitlerden mürekkeb bir şiir külliyatı oluşturmaktadır.

Farsça şiirlerin de bulunduğu Divan,451 sahifelik

1- İ.M.K.İnal,s.749
Keçecizâde İzzet Molla,Bahâr-ı Efkâr,Bulak,1255

büyük bir cilt halinde Molla'ya ait şiirlerin büyük bir kısmını ihtivâ etmektedir.

Divan'ın başındaki ilk manzûmeden de anlaşılacağı gibi,Molla eserini Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'ye ithaf etmiştir;

"Monlâ-yı Rûm'un kemter gedâsı
Ettikte nazmın tenzîme himmet
Her bir gazelde nâm-ı şerîfin
Yâd ile kıldı arz-ı muhabbet"

İzzet Molla'nın mizâcını yansıtan iki gazeli Divân'dan örnek olarak alıyoruz;

- 1-

"Bir yâre açtı sîneme kim yâre söylerim
Sabreylerim ne yâre ne ağyâre söylerim

İdbâr-ı talihimdir eden bîvefâ seni
Ey meh gücenme çerh-i sitemkâre söylerim

Âteşli âh etme derim âh eder gönül
Sabrım yanarsa bir gün anı yâre söylerim

Bir yâr dahi sevmeye yoktur tahammülü
Artık yeter yeter bu dil-i zâre söylerim

Şâhım zekât-ı hüsnünü 'İzzet fakîre ver
Şâyân-ı merhamet sana bîçâre söylerim

- 11-

" Sel ve âteşten emîn olmaz yapılmış hâneler
Rahat isterse mamur olmasın virâneler

Bir gelen bir dahî gelmez bak sana ey dehr-i dûn
Böyla tekdîr eylemez mihmânı sâhiB-hâneler

Sahn-ı teng-i akla sığsa tevsen-i halat-ı aşk
Eylemezdi azm-i sahrâ-yı cünûn divâneler

Hüsn ü aşkın şulesi birdir nigâh-ı vahdete
Yandı bilmezlikle kendi nârına pervâneler

Buy-ı dâmân-ı şarâb-alûdum eyler halkı mest
Ben o serhoşum ki gezdim bunca yıl meyhâneler

Pâre pâre olmayınca ermedi maksûduna
Tesliyettir sîne-i sad çâke 'İzzet şâneler"

5- Islah-ı Nizâm-ı Devlete Dâir Lâyihâ

İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi Türkçe Elyazmaları kısmında 26979 numarada kayıtlı bu lâyiha, toplam 98 sahifeden mürekkeptir.Lâyihâ'da sahife numarası yoktur.

İzzet Molla'nın, Sultan Mahmud tarafından "sadakat ve dirâyetinden dolayı" Memâlik-i Osmaniye(nin harcını tahkik ve tahrîr edilmek üzere görevlendirildiği h.1243/ 1827 yılında yazılarak Sultan'a sunulmuştur.

"Lâyihâ-ı Keçecizâde İzzet Molla-ı merhum-u rahmetullâhi aleyh" serlevhasıyla başlayan Lâyiha'da,konu başlıkları daima kırmızı kalemle yazılmıştır.Eserde, nokta ve virgül kullanılmamış bunun yerine, gerekli yerlere kırmızı kalemle arap rakamlarındaki beş (5) rakamını gösteren (٥) işâreti konmuştur.

Açık ve sâde bir dille yazılan Lâyiha'da İzzet Mollanın oldukça isâbetli görüşleri ve sağduyusu göze çarpan ilk ve önemli özelliklerdendir.Okuyan herkesin kolayca anlayabileceği bu Lâyihâ'dan birkaç cümle görelim;

"Bu yazdığım mevad tıpkı tahrîrim üzredir deyü çezm ü itikâdım olmayıp erbâb-ı vukûfla yegan yegan istişareye muhtaçtır.Zîra bir âdemin aklıyla verilmiş nizam makbul-i âmme olmaz.."

"Tersâne ve tophâne ve mühimmât-ı hiyâmiye nizamları vukûfumuz olmadığından kütüb-i efrenciye tercüme olunup şer'an câiz olanları icrâ olunmak lâzımdır.Zîrâ nizâmatı biz anlar kadar bilmeyiz.Çünkü İslâmın nısf akılları me'a masruftur.Hazır tamam anlar akıllarını maaşa sarfetmişlerdir, biz de anların şer'a dokunmaz nizamlarına maslahatımızı uydurmakla iki kat kâr etmiş oluruz..."

6- Rusya Seferi Aleyhine Yazılmış Lâyihâ

"Meşhûrdur fısk ile olmaz cihân harâb
Eyler anı müdâhene-i âlimân harâb"

İ.Molla

İzzet Molla'nın son kez mihnetine ve gurbette ölümüne sebep olacak bu lâyiha, Osmanlı Devleti'ne harp ilan eden Rusya'ya karşı bilmukabele harp açılmasına karar verildiği günlerde kaleme alınmıştır; Hicrî 6 Rebiülevvel 1244 /1828.

Lâyiha'da, Rusya 'ya harp ilan etmenin büyük bir felâket olacağını savunan Molla,buna sebep olarak da;500 seneden beri bir devletin aynı olamayacağını,devletin son zamanlarda bakımsız kaldığını, askerî gücün yeni düzenlemelerden uzak ve düzensiz olduğunu ileri sürmektedir.

Devri için oldukça ileri ve gerçekçi bu düşüncesi, bir layiha halinde "savaş aleyhtarlığı"na dönüştürülünce, Sivas'a sürgün edilir.

Savaşın sonucu,İzzet Molla ve arkadaşlarının ileri sürdükleri görüşü doğrular bir hâl alınca, affedildiğine dair bir ferman yazılarak Sivas'a gönderilir.Fakat ferman ulaşmadan iki saat kadar önce Molla, kalp rahatsızlığında vefat eder.Ferman "tekarrüben göğsü üzerine" konularak birlikte defnedilir.(1)

1- İ.M.K.İnal,a.g.e.s,745

Lâyiha'dan bazı parçalar;

"Bir devlet beşyüz sene bir halde olmayacağı tevârih âşinâyân-ı eslâfa malumdur.Kâr-ı akl oldur ki, ser'i cüziyi ihtiyâr eylelüp 'adâya mülâyemet ile kendi işine nizam verip vakten min'el-evkat ahz-ı sâre dîde-dûz olmak iktizâ eder. Nemçe Devleti ikibin seneden berü birkaç defa sûret-i inkirâza yüz tutmuş iken düşmene müdâra ve tedbîr-i ashâb-ı akl u dehâ ile tahlîs-i giribân eylemiştir...."

"İkiyüz senedir Devlet-i Âliyye memâlekine bakılmayup ve henüz asker tedârik olunmayup tedârik olunduysa bile düşmen askerine kıyâsen ekall-i kalîl olup teksîr-i asâkir oluncaya dek sabr ü sükûn iktizâ ederdi...

"Sual vârid olur ki,Devlet-i Cesîme-i Âl-i Osman bu mertebede dûçâr-ı zaaf ve herem öldu mu ki hemân düşmanların her metâlibesine serfürû eylesün. Cevap verilür ki, hâşâ ve kellâ olmadı ve yine in-şâ-Allah-teâlâ olmaz lâkin ikiyüz senedir Devlet-i Âliyye memâlikine bakılmayup ve henüz asker tedârik olunmayup tedârik olunduysa bile doşmen askerine kıyâsen ekall-i kalîl olup teksîr-i asâkir oluncayadek sabr ü sükût iktizâ ederdi..."(1)

1- F.Nişli,a.g.e.,s.48
A.H.Tanpınar,a.g.e.,s.90 (muhtevâ itibâriyle)
İ.M.K.İnal,a.g.e.,s.742 ,450-451

7- Hazân-ı Âsâr

İzzet Molla'nın son devir şiirlerini hâvîdir. Hicrî 1257/1841 yılında Matbaai Âmire'de basılmıştır(1).

Bahâr-ı Efkâr ile kıyaslanmayacak kadar küçük olan bu eser,düzenleniş biçimiyle Bahar-ı Efkâr'daki sıranın aynısı takip edilmiştir.Divançenin başında "Kıt'a der Vasf-ı Hazret-i Şâh- Nakşıbend" serlevhasıya, eserin Hazret-i Şâh-ı Nakşıbend'e ithaf edildiğinin bildiren bir şu beyit vardır;

"Ruhi fedake ey gül-i gülzâr-ı Nakşıbend
Oldum hezân cânım sile zâr-ı Nakşıbend
Evvelki oldu Arif-i Rum'un avarifi
Divân-ı digerim ola asâr-ı Nakşıbend" (2)

Hazân-ı Âsâr'ın ilk kısmında Sultan Mahmud'a iki kasîde ve mesnevi tarzında bir rüyâ tasviri vardır.Bunlar: Sivas Vâlisi İsmail Paşa'ya yazılmış bir kaside,çeşitli tarihler, 50 kadar gazel, birkaç tahmis,tesdis, rübâi ve takip etmektedir.

Hazân- Âsâr'dan bir örnek gazel;

"Acep bu âteş-i firkatle kimler yane gönlümden
Demem kim yakma zîrâ korkarım dîvâne gönlümden

1- İ.M.K.İnal,a.g.e.,s.449

2- F.Nişli,a.g.e.,s.50

Vatanda kalmadı âmed şüd eyler âhtan gayri
Ne meh-rûdan aldım bir haber hâlâ ne gönlümden

Olur rencîde-hatır geçse gönlümden dahi vuslat
Nihân bir yol mu vardır hâtır-ı cânâne gönlümden

Yakıp yıktı temelden Husrev-i 'aşkın sipâhisi
Ümid etmem imâret bir dahî virâne gönlümden

Büyük devletlidir sâhib-derûn ehl-i melâmettid
Sakın sâkî sakınma bâdeyi mestâne gönlümden

Ne kara günlerinde mahremiydi zülfünün şimdi
O şûha var mı 'İzzat başka bir bîgâne gönlümden"

8- Şerh-i Lügaz-ı Râgıp Paşa

Onsekiz sahifelik küçük bir broşür niteliği taşmyan bu eser, Râgıp Pâşa'nın bazı beyitlerini şerh eder mahiyyettedir.

"Sehl ola himmet-i üstâd ile işbu elgâz
Şerhine 'İzzet-i kem-mâye çün etti âğâz "

beyiti ile başlayan eser;

"Tahiyye eylediklerin bir bir
Etti yârâne cümlesini 'ıyân" beyitiyle son bulur.

İstanbul Üniversitesi Türkçe Elyazmaları Bölümü'nde 3566 numara ile kayıtlı olan eser mensur olarak kaleme alınmıştır.

V- İZZET MOLLA'YA AİT FIKRALAR

Molla,zamanın meşhur hattatlarından adaşı Yesarî Zade Mustafa İzzet Efendi'den bahsederken " Efendi ile ikimiz bir adamız. Ben okurum,o yazay ." dermiş.

Molla , Yesarî Zade Mustafa İzzet Efendi ile huzurda bulundukları sırada Sultan Mahmud,Yesarî Zade'ye yaşını sorar. Yesarî Zade,Mollayı da kendi gibi yaşlı göstermek için "Molla dainizle bir medresede birlikte okuduk. Kulunuz seksen yaşındayım." demesile Molla "Efendi dainizin kizbine ikimizin de malûm olan cehlimizden a'del şahit mi olur?" der.

Merzifonî Karamustafa Paşa ahfadından oldugu Fuat Reşat Bey'in makalesinde söylenen İsmail Mekkî Bey'in kızı Hibetullah Hanım'la ázdivaç eden Molla'nın :

Budur İzzet'e çar bag ola şad
Fuad ü Reşad ü Murad ü Sedad

beytinde gösterdigi veçhile dört oglu oldu.Bir gün Sultan Mahmud'un,Molla'ya,kaç evladı olduğunu ve isimlerini sorması ile -sonları (dal)lı olan - isimlerini arzeder.Padişah"bir daha olursa ne tesmiye edersin" diye tekrar sorunca Molla," Allah'tan imdad"cevabını verir.

Halet Efendi,konagının bahçesinde Molla ile gezerken bir ôncir agacının çıkarılmasını bahçevana emr eder.Molla "çıkarttırmayınız,yerinde dursun ,belki bir hanedanın ocagına dikersiniz." der.

Rum vak'asından ve muharebeden bahsolunan bir meclis-te , Halet Efendi'nin " Bir muharebe olsa İstanbul'da kimse mukabele edemez,cümlesi firar eder." demesi üzerine İzzet ve Ömer Ağa Zade Tevfik Bey ve Evkaf Nazırı Zade Said Efendi Zade Reşid Bey(Mübalaga ile mülâhham ve cesim olduklarından) İzzet Molla " Muharebe olup da herkes kaçsa bile biz üç kimseyiz ki İstanbul'da padişahın evinden gayri kalesiz bir mahalle firar edebilmek ihtimalimiz yoktur."cevabını verir.

Şehsüvar Zade Hamdullah Paşa'nın oğlu Mirahur-i Evvel Derviş Bey ile Molla,Divan Yolu'undan geçerken tesadif ettikleri (tebdilen gezen) Sadrazam'ın " Molla Efendi böyle nereye bakalım?" suali üzerine,esasen kısa boylu,çocuk gibi küçük vücutlu olan Derviş Bey, kendi yanında büsbütün küçüldüğünden, Molla,"Lala değilmiyiz,beğimizi gezdiriyorum."der.

Ehibbasından biri evine davet etse,Molla,çocuğu yanına getirmemek,yemekte teklif ve ısrar etmemek,odada yer göstermemek şartiyle davete icabet edermiş. Sebebini sormuşlar,demişki" Herif,çocuğunu yanıma getirir;öp amcanın elini der. Çocuk,burnundan sümükler,ağzından salyalar akarak elimi öpmeğe davranır,ruhum müteezzi olur. Yemekte and vererek teklife başlar,hazmedemiyeceğim şeyleri yedirir,midemi bozar. Odada münasebetsiz bir yere oturmamı musırrane rica eder,vücudum rahatsız olur."

Gümrükçü Tekirdağlı Ahmet Ağa'nın Beylerbeyi'nde Saray civarında yaptırdığı büyük yalı,Molla'nın sinirine dokunduğundan " Herif saray kadar yalı yaptırdı."diye her yerde söylenmeğe başlar. Ahmet Ağa,bu âdem beni diline doladı ,başıma bela getirecek diye,ürkerek,Molla'nın dilini tutmağa çalışır. Kendinin mühürdarı ve Molla'nın eniştesi olan Nafiz Efendi vesatetile Molla'yı yalıya davet eder. Fevkalâde ihtiram ile istikbal olunur. Molla derhal maksadı anlar. Avdette de o suretle izaz edilir. Kayığa binince önüne bir bogça konur. Molla, kethüdasıya hitaben " Bogça yolunda . Fakat yalı, Ağa'ya yine büyük ,yine büyük."der.

Hekimbaşı Behçet Efendi,bir gün Göksu'ya gider.Derenin kenarına dizilmiş olan destilerin İzzet Molla tarafından ismarlandığını öğrendikten sonra desticiye beş on kuruş verip destilerin birine şu kıt'ayı yazdırır:

Sana nisbetle Gevherî şair.
Şenfera ü Ferzdak olmuştur
İzzeta eski bildigin çamlar
Kırılıp şimdi bardak olmuştur

Molla,destileri aldığı sırada kıt'ayı görüp kimin yazdığını sorar.Destici" Bir hoca efendi yazdırdı."der. Behçet Efendi ile görüştüklerinde kıt'ayı,kendinin yazdırdığını söyleyince Behçet Efendi " Benim yazdırdığımı neden bildin."der. Molla" Neden bilmeyim,Şenfera ve Ferezdak'ı İstanbul'da senden,benden başka bilen kim kaldı."cevabını verir.

Sivas'a nefyolunduktan sonra derebeyleri bakayasından ve şair geçinenlerden biri Molla'nın şairlikteki şöhretini işiderek tanzim ettigi eş'ar-ı nefiseden(!)bir kaç parçasını zahiren tashih etmek ricasiyle ve hakikatte ibraz-ı hüner maksadıyla(hizmetinde bulunanlardan birine tevdian), Molla'ya gönderir. Molla,o latif(!)şiirleri görünce"Bey'e Selam söyle,perhiz etsin."der. O adem,geldigi beldeye avdetle Molla'nın sözünü teblig eder.Bey,bir müddet yeyip içmede perhiz ettikten sonra yeniden yazdıgı eş'ar-ı dil-peziri(!)gönderir,ayni cevabı alır.Bu,tekerrür edince gelen adem"Aman efendim, [illegible] Bey'in perhizden kımıldıyacak hali kalmadı.Bundan sonra perhiz edemez."demesiyle Molla" Perhiz ediyor da bu ...ları kim ....yor."cevabını verir.

Bir mecliste Halet Efendi'den bahsolunurken"Efendi'ye ib.. diyorlar,siz ne buyurursunuz,"derler.Molla" Bunca zaman onunla ihtilat ettim,pek çok şeye vâkıf oldum,söylediginiz hale dair bir şey hissetmedim.Fakat ..ne'lik te haspaya pek yakışır."der.

Molla'nın da bulunduğu bir mecliste nüzzardan biri "Fransa'da bir memleket vardır ki geceleri bir kandil ile tenvir olunur.Kandil o kadar büyüktür ki memuru,içinde kayıkla gezer."der.Dinliyenlerden biri"O kandile yağ nerden gider" diye sorar,Molla"Efendi,yalan söyler.Herkes naçar dinler.Dindiyedikçe yüreklerin yağı eriyip o kandile akar."der.

Hancerli Bey'in yalısında bir mübahase-i ilmiye esnasında alim kıyafetinde bir cahil,Bey'in ilmine hayret edrek Izzet Molla'ya hitaben " Bu zatın bu kadar ilmi varken niçin ihtida etmiyor."demesine mukabil, Molla" Senin de bu kadar x cehlin varken niçin tanassur etmiyorsun."der(1).

1- İ.M.K.İnal, a.g.e.,s.753-755

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

MESNEVÎ OLARAK MİHNET-KEŞÂN

Bir sanat eserinin vücut bulmasında; sanatkârın şahsî yeteneği ve ilhamları kadar, devrin sanat anlayışı ve sanatkârı çevreleyen diğer dış şartların da belirleyici fonksiyonlarının olduğu görülür.

Mihnet-Keşân, sunuluş biçimiyle yani dış formuyla geleneksel mesnevî türünün bu belirleyici fonksiyonlarını yansıtan bir nitelik taşır.

Eser, bütün klasik mesnevilerde olduğu gibi(1);

a- Giriş Bölümü

b- Konunun İşlendiği Bölüm

c- Bitiş Bölümü, planına uygun şekilde düzenlenmiş ve ara başlıklar altında da geleneğin va'z ettiği diğer kurallara riayet edilmiştir.

Aruzun "fa'û lün/fa'û lün/fa'û lün/fa'ul" kalıbı ile yazılan Mihnet-Keşân,Giriş Bölümü'nün alt başlıklarından olan "besmele" faslı ile başlar;

1- Leylâ vü Mecnûn,Fuzûlî (hazırlayan;Doç.Dr.Hüseyin Ayan)İstanbul, 1981

Hüsn ü Aşk,Şeyh [illegible] anlar:O.Okay,H.Ayan),

Hurşîd-Nâme, [illegible] ırlayan;Dr.H.Ayan),

Yusuf ve Zü[illegible] (hazırlayan;Yrd.Doç. [illegible],İstanbul,1985.

"Be bismillah âğâz-ı destân konem
Be bâyeş künûn feth-i ünvân konem"
(s.2)

12 Beyitlik "besmele" kısmından sonra,18 beyitlik farsça münâcât kısmı gelir.Burada Tanrı ile kul arasındaki ilişkiler,kul luk psikolojisi doğrultusunda değerlendirilir ve Tanrı'dan yardım dileğinde bulunulur;

"..........
İâhî İlâhî İlâhî meded
Be hüsn-i Muhammed be aşk-ı Ahmed

Hemî men ne dânem tû dânî heme
Ki men nâ-tüvânem tevânî heme "
(s.3)

Bu kısımları, 36 (18+18)beyitlik tükçe-farsça karışık na't ve "der menkıbet-i çâr-yâr-ı guzîn rıdvan-Allah aleyhim ecmâin" başlığı altında Hz.Muhammed'in dört yakınını öven 19 beyitlik manzûmeler takib eder.

Giriş bölümü Sultan 11.Mahmud'u öven 19 beyitlik bir manzûme ile son bulur.

Buraya kadar olan kısım,Prof.Dr.Şerif Aktaş'ın deyimi ile, herhangi modern bir romanın "önsöz"ü niteliğindedir. Eserin oluşumunu sağlayan şartlar, anlatıma hâkim kılınacak düşünce sistemi böylece önceden belirlenmiş olur.

Asıl vakanın anlatılmaya başlandığı ve klasik mesnevi geleneğinde "konunun işlendiği bölüm"(2) olarak vasıflandırılan kısım ise "Âğâz-ı Destân ve Şikâyet ez-Cihân"ibâresiyle başlar. Bu kısımda göze çarpan ilk şey; kalem'i dert

1- Doç.Dr.Şerif Aktaş,"Roman Olarak Hüsn ü Aşk",Türk Dünyası Araştırmaları-27,Aralık,1983,s.95

ortağı olarak gören şâirin,hemen olayın hikâyesine geçmesidir;

"Benim ile dert ortağıdır kalem
N'ola sergüzeştim ederse rakam

Galata kazasında hâkim idim
Ne sahib-adâlet ne zâlim idim

Edip dûdmân-ı kaza iltihâb
Tutuştu bizim dâmen-i intisâb"
(s.8)

Kaleme belâğat kuralları içinde, teşhis sanatı ile söz söyleme hakkı verme, eski mesnevilerde görülen "geleneğe ait unsurlar"dan sayılabilir.Kalemle "ben anlatıcı"nın bu ittifâkı, sergüzeşt-nâmelere yakın bir eserle karşlaşacağımız önfikrini sezdirmekle berâber, kuvvetli bir merak unsurunun olmayışı,bakış açısı ve anlatma problemle açısından farklı bir eserle karşılaşırız.Devrin kargaşası içinde; tevekkül inancına ve kulluk psikolojisine rağmen, "ben" unsurunun ferdî serzeniş ve özleyişlerle sık sık karşımıza çıktığını görürüz.

İlk planda,mekan tesbiti ve ben anlatıcı'nın devrin olayları içindeki yeri,mevkiî belirlenir;

"Galata kazasında hâkim idim
Ne sahib-adâlet ne zâlim idim

Edip dûdmân-ı kazâ iltihâb
Tutuştu bizim dâmen-i intisâb "(s.8)

Görüldüğü gibi "ben anlatıcı" durumundaki kahraman, Galata kazasında kadıdır.Fakat Hâlet Efendi vakasından sor

ona olan yakınlığı dolayısıyla sürgün edilmesi sözkonusudur;

"Mecâliste nefyim hevâdis idi
Benim kıyl u kâlim mübâhis idi"(s.8)

İlerleyen kısımda,kahramanın Keşân'a sürgün emri, karârın kendisine ulaştırılması ve yolculukları anlatılır. Böylece vakanın çekirdeği teşekkül eder ve bundan sonra anlatılacak olaylar bu çekirdek unsur etrâfında geliştirilir.

Yine klasik mesnevî geleneğine uygun olarak; şâirin, anlatıma akıcılık sağlamak amacıyla yer yer kasîde,gazel, rubâi, kıt'a türlerinden istifâde ettiğini de görmekteyiz. Eserde muhtelif kısımlarda söylenmiş;4gazel,10 rubâi, 4 kasîde ve iki kıt'a bulunmaktadır.Bunların tamamı,doğrudan veyâ dolaylı olarak ara başlıktaki konularla ilgilidir.

Yapı itibâriyle mesnevî planına uygun bir tarzda düzenlenmiş olan Mihnet-Keşân, konu olarak da sergüzeşt türü mesnevilere yakın bir karekter taşır.Fakat onda,olayları biribirine bağlayan güçlü bir merak duygusu yoktur. Ayrıca mekan tasvirlerinde, şehrengizleri ve seyâhat-nâmeleri hatırlatan yaşanmışlıktan kaynaklanan bir özellik vardır;

"Dür-i eşki etrafıma ekmece
Göründü nihâyet Küçük Çekmece

Küçük Çekmece bir müferrih mahal
Havası iyi olmamak muhtemel

Küçük karye amma letâfetli yer
Beyaz ekmeği var suyu kand-ı ter

Kenârındaki göl denizden cesîm
Yapılmış o deryâya cisr-i 'azîm

Gören bâm-ı çarha sanır bir oluk
Kenârında var tahtadan korkuluk"(s.15)

Silivri'den bahsederken;

"İki saat etmişti ancak mürûr
Silivri leb-i yemde etti zuhûr

Silivri değü sanma bir sivri yer
Çukur yerde yok nakle şâyân eser"(s.28)

İzzet Molla,geçtiği bütün yerleri hep aynı realist tavırla anlatırken özellikle Keşân tasvirinde,tam bir resim tablosu çizer;

"Keşan şehri dağın kenârındadır
Bütün evleri seng-i sârındadır

Otuzdan ziyâde değirmenleri
Yakın şehre tarla ve hırmenleri
.....
Yigirmi kadar kahve dükkânı var
İçinde iki-üç fenâ hanı var
....."(s.45)

Yapılan bu mekan tasvirlerinin,tip tasvirleriyle birlikte verilmesi, diğer klasik mesnevilerde hemen hemen hiç yoktur. Burada mücalhas olanın esas alındığını ve hariç âlem üzerinde dikkatlerin yoğunlaştığını görmekteyiz.

Konunun işlendiği bölüm olarak kabul ettiğimiz bu kısımda;sürgün olayı esas alınarak Keşân'a gidişleri,orada karşılaştığı olaylar, gezip gördüğü yerler ve nihâyet affedildiğini bildiren haberin kendine ulaşmasıyla İstanbul'a dön anlatılır.Bu olayların biribirini tamamkterlerde olduklarını da belirtmek

Bu bölümde ayrıca,muhtelif kısımlarda eserin adına dair bilgilere rastlamaktayız;

"Diyâr-ı Keşân'dan verip çün nişân
Anın nâmı konmuştu Mihnet-Keşân
(s.70)

"Bana emr olundu bu târih-i tam
Tamam oldu Mihnet-Keşân vesselâm
(s.229)

"Zamân oldu âhir hem âhir zamân
Verir mi bana sûd Mihnet-Keşân
(s.234)

Sonuç Bölümü," Hitâm-ı Mesnevi be-Evsâf-ı Padişâh-ı Cenâb-ı Mevlevî" başlığıyla sunulan 17 beyitten mürekkepti

Bu kısımda İzzet Molla,Şeyh Gâlib'in Hüsn ü Aşk'ında olduğu gibi;

"Feyz erdi Cenâb-ı Mevlevîdenn
Aldım nice ders Mesnevîden"(Hüsn ü Aşk,a.g.e.,s.350)

Mevlâna'nın himmetiyle eserini tamamladığını söyler ve Sultan Mahmud'a dua edip onun yardımını diler;

"Yetip himmet-i Hazret-i Mevlevî
Tamam oldu manzûme-i mesnevî

N'ola zikrim olduysa leylüü nehâr
Hudâvendigâr u hudâvendigâr

Efendim penâhım zahîrimdir ol
Düşersem ne gam destgîrimdir ol
.....
Kapısında buldu cihân terbiyet
Cihan şöyle dursun sükân terbiyet
.....
Acıtma beni geçmiş evkâtıma
Nihâyet bula hüsn ile hâtime."(s.234)

Mihnet-Keşân'ın son kısmında,sonradan eseri bir araya getirip düzenleyen Hüsam Efendi ve onu temize çeken kardeş Vâhid Efendi'nin beş(5) beyitlik manzum bir tarihleri vardır. Tarih'in son beyitinde bunu açıkça belirtirler;

"....

Mihnet-Keşân-ı 'İzzet'i cem' eyledi Hüsam (240)
Tahrîr kıldı nüshâsın evvel Vâahid-i dehr (240)

Dış form olarak tam bir mesnevî planına göre düzenlenmiş olan Mihnet-Keşân, hicrî 1269 senesinde,Ceride-i Havâdis matbaasında basılmıştır.235 sahife olan eserin ilk sahifesihnde, şâirin oğlu tarafından tarifle yaptırılmış bir resmi bulunmaktadır.

II- ROMAN OLARAK MİHNET-KEŞÂN

1- Roman ve Mesnevi Türlerinde Mekân Kavramı

Avrupaî tarzdaki hikâye ve romanla, islâmî kültürün ortak ürünü olan ve şarkın romanı (1) şeklinde telakkî edilen mesnevi türü arasındaki en önemli fark, vakanın zuhuruna zemin hazırlayan; zaman, mekan ve şahıs kadrosu gibi üç temel unsurun dikkatlere sunuluş tarzıdır.

Avrupa romanlarında özellikle Balzac-vâri roman türünde anlatım, Aristo ve Eflatun'un "mimesise"(2) dedikleri tam bir taklid esâsına dayanır; dış dünyada olan her şey, resim kültüründen gelen, gerçeğe uygunluk ve ayrıntılı tasvir anlayışıyla eserin bünyesine aktarılmaya çalışılır(3).

O yüzden Balzac-vâri romanda mekan ve tip tasvirler oldukça uzun, teferruatlı ve kompleks bir yapı arzetmektedir. Ayrıca bu kompleks yapıda sunulan mekan, diğer iki unsur; zaman ve şahıs kadrosu üzerinde de belirleyici ve yönlendirici bir etkinliğe sahiptir. Meselâ, Goriot

---

1- Prof.Dr.Mehmet Kaplan, "Taaşşuk-ı Talat ve Fıtnat", Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 11, İstanbul 1987 s.75

Ş.Aktaş, "Roman Olarak Hüsn ü Aşk", a.g.e., s.94

2- Aristo, Poetika, (Çev.İ.Tunalı), İstanbul 1963, s.11
Eflatun, Devlet, (Çev.S.Eyüboğlu-M.Ali Cimcoz), İstanbul 1985, s.248

3- M.Kaplan, a.g.e., s.75

Baba romanındaki Vauquer Pansiyonu'nun tasviri,sakinlerinin, özellikle romanın birinci derecedeki kahramanı olan Goriot Baba'nın ruh hâlini, karekter yapısını ve bir bakıma âkıbetinin ne olacağını önceden sezdirir bir nitelik taşımaktadır; (1)

> "Aile pansiyonunun işletildiği ev, Mme Vauquer'nin malıdır. Neuve-Sainte-Genevève sokağında, atların pek seyrek inip çıktıkları sert ve dimdik eğimle arazinin Arbalète sokağına açıldığı yerdedir. Bu durum, Val-de-Grace' -Paris'te askerî hastane-'nin kubbesiyle Panthèon -Paris'te,Fransız ünlülerinin gömüldüğü anıtsal yapı-'un kubbesi arasına sıkışan bu sokaklarda hüküm süren devamlı ve derin sessizliği sağlar. Bu iki yapı, oraya sarı renkler serpip, kubbelerin yansıttığı ağırbaşlı gölgelerle mahalledeki her şeyi kararterak atmosfer koşullarını değiştirirler. O sokaklardaki kaldırımlar kupkurudur, yol derelerinde ne çamur, ne de su vardır. Duvarlar boyunca otlar biter. En tasasız, en vurdumduymaz bir insan, bütün gelip geçenler gibi orada kederlenir. Bir araba sesi o sokaklarda önemli bir olay yaratır. Evler kasvetlidir, duvarlar da hapishane kokar....
>
> (Goriot Baba, s.6-7)

Ayrıca Victor Hugo'nun 93 İhtilali adlı romanında(2), tabiat'ın yani mekan unsurunun tipler üzerindeki etkisine dikkat çekilir ve bu tez "Yer Yüzünün Ruhu İnsana Geçer" ara başlığı altında ayrıntılı bir şekilde isbata çalışılı

aklanmış olan VENDÈE; erkek, kadın ve çocuk üzere beşyüzbin kişiden az değildi. Yarım mil-

1 Goriot Baba,(Çev.Nesrin Altınova),

2 tilâli,(Çev.Burhan Toprak),

yon savaşçı.....

İki Vendèe vardı; orman savaşını yapan büyük Vendèe, çalılık savaşı yapan küçük Vendèe. Charette' Jean Chouan'dan ayıran özellik budur. Küçük saftı, büyük Vendèe'nin ahlakı bozulmuştu. Küçük büyükten daha değerliydi.....

Vendèe başarılı olamadı. Başka ayaklanmalar başarılı oldu, Meselâ İsviçre gibi dağ ayaklanmasıyla Vendèe gibi orman ihtilali arasında hemen daima mukadder çevre etkisi vardır. Biri ideal için, öbürü peşin hükümler için çarpışır. Biri uçar öteki sürünü Biri insanlık için, öbürü yalnızlık için döğüşür. Biri hürriyeti, öbürü yalnızlığı ister. Biri Komün'ü öbürü (Paroisse-dînî bölgeyi) savunur. Morat'ın kahramanları "Komün !" diye bağırıyorlardı, Birinin uçurumlarla, öbürünün toprak çamurlarla işi vardır. Biri sellerin, köpüklerin adamı, öbürü sıtma doğuran durgun suların, bataklıkların adamıdır. Birinin başı üzerinde lacivert gökler, öbürünün başı üzerinde dikenli çalılıklar vardır. Biri bir tepede, öbürü bir gölgeliktedir.

Dağ tepelerinin terbiyesiyle, alçak ve çukur yerlerin terbiyesi de aynı değildir.

Dağ bir kaledir, orman bir pusudur. Biri cesâret ve kahramanlığı, öbürü tuzak ve hileyi öğretir. Antiktè; Tanrıları dağların yüksek tepelerine, Satir'leri ormana yerleştirirdi. Satir yarı insan ve yarı hayvan bir vahşidir. Hür memleketlerin Apennin'leri, Alp'leri, Pyrèenèes'leri ve Olimpos'ları vardır....

Toprağın kuruluş formu insana bir çok hareket yolu gösterir. İklim sanıldığından çok insan yaşayıer....."

(93 İhtilâli, s.273-277)

alzac'tan farklı bir şekilde, fakat

aynı düşünce etrafında,tabiat unsurunun yani mekanın, şahıs kadrosu veya edebi esere konu edinilen kahramanların ruhsal yapıları ve kişilikleri üzerindeki etkileri anlatılmaya çalışılır. Nasıl Vauquer Pansiyonu'nun köhne hüznü ve kasvetli yapısı, Goriot Baba'nın yalnızlığını ve terkedilmişliğini yansıtıyorsa, bataklı Vendée çalılıkları ve sarp Alp kayalıkları da, bütün tabiî saflıklarıyla kendi savaşçıların hareket formlarını önceden belirlemiş olurlar.

Avrupaî tarzda kaleme alınmış olan hikaye ve roman türünde esas alınan bu "mimesise" esası, şark kültürünün roman ihtiyacını karşılayan mesnevi türünde, islam mistizmine uygun olarak yerini "tecrid"e bırakır.

Mimesise esâsına göre; model olarak seçilen dış dünya,aynı tarzda, itibârî âlemde yeniden kurulurken, tecridde ise ; bu dış dünyaya ait varlık ve objelerin bizzat kendileri değil, insan üzerinde uyandırdıkları intibâ ve ilhamlar hareket noktası olarak alınmaktadır. Meselâ Hüsn ü Aşk mesnevisinde mekan;

"Cennet gibi sebze cûş-be-cûş
Eyler gül lâle-nöş-der nûş

Bilmem ne şarâb içirdi hurşîd
Eftâl-i çemen hep oldı Cemşîd"

şeklinde ve kahraman ların içinde yaşiştikleri toplum ise

"Ser levha-i defter-i fütüvvet
Ser-hayl-i Arab, Benî Mahabbet

Amma ne kabîle kıble-i derd
Bilcümle siyâh-baht ü rû-zerd

Giydikleri âfitâb-ı temmûz
İçtikleri şûle-i cihân-sûz

Vâdileri rîk ü şîşe-i gam
Kumlar sayısınca hüzn ü mâtem

Hargehleri dûd-i âh-ı hırman
Sohbetleri ney gibi hep efgân

Her biri bir nigâra urgun
Şemşîr gibi dehânı pür-hûn

Erzaakları belâ-yı nâgâh
Âteş yağar üstlerine her gâh

Ektikleri dâne-i şirâre
Biçtikleri kalb-i pâre pâre

Anlar ki kelâma cân verirler
Mecnûn o kabiledendi derler

Her kim ki belâya mürtekibdir
Elbet o ocağa müntesibdir

Sattıkları hep metâ-ı cândır
Aldıkları cûziş-i nihândır"

(Hüsn ü Aşk,a.g.e.s.47-48)

olarak, tamâmen tecrid esasına bağlı kalınarak [illegible] mıştır. Fakat kahramanların içinde yetiştikleri çevre, Avrupaî hikaye ve romanlarda olduğu gibi, onların kişiliklerini belirleyen bir karekter göstermektedir.

Allegorik bir tarzda olsa bile şâir, bu tavrı okuyucuya sezdirmekte ve bunu ilerde şöyle açıklamaktadır;

"Tesîr-i havadan Aşk-ı zî-şân
Olmuştu uyûn-ı şevk-i cûşân

Nüshe dahi geldi başka hâlet
İkisi de kıldı kasd-ı nüshet

Kıldı ol iki çerâğ-ı rûşen
Nüzhetgâh-ı ma'niyi neşîmen"

Görüldüğü gibi, "kıble-i derd", "siyah-baht ü rû zerd", "âfitâb-ı temmûz", "şûle-i cihân-sûz", "hüzn ü mâtem","dehânı pür-hûn", "belâ-yı nâgâh", "dâne-i şirâre" ibâreleri, mekâna bağlı olayların sebep oldukları halleri sezdirmektedir.Ayrıca "Tesîr-i hevâ" ibâresiyle de, tabiatın, kahramanı motive eden yönüne dikkat çekiliyor. Demek ki mesnevi ile roman arasındaki farkın temeli, sözkonusu unsurların fonksiyonlarına değil, sunuluş biçimlerine, anlatma tarzlarına dayanmaktadır. Her iki anlatma türü de değişik toplumların, farklı zamanlarda, aynı karekterli ihtiyaçlarını karşılamakla beraber, belli bir düşünce sisteminin, dünya görüşünün,kısacası içinde vücud bulduğu topluma ait yaşama üslûbunun damgasını da taşımaktaydı.

Rönesansla birlikte,Antik çağın kültür birikimini, hıristiyanlık inancıyla sentezleyen batı toplumu(1),roman türünün gelişiminde de böyle bir birikimden, özellikle resim ve heykel terbiyesinden istifâde eder; tabiata tam bir bağlılık, ve gerçeğe uygunluk fikrini esas alır.

Mesnevilerde ise, gerçe[illegible] bu derece bir sadakatten söz edilemez. Ha[illegible] azzam bir imaj sistemi ile minyatür bir [illegible]dilerek, âdetâ masal ve rüyâ at[illegible].

1- Prof.Dr. [illegible]tür ve Sosyal Çözülme

MİHNET-KEŞAN'DA MEKAN

Mihnet-Keşân, mesnevi tarzında düzenlenmiş bir eser olmasına rağmen, anlatımda "tecrid"den ziyâde,"mimesise" esâsına yakın bir yolun takib edilmiş olduğunu görmekteyiz.

Modern hikaye ve romandaki "kahraman anlatıcı" fonksiyonuyla karşımıza çıkan İzzet Molla, bir yıllık sürgün mâcerâsında gezip gördüğü yerleri, realist ve ferdî bir açıdan dikkatlere sunar. Bu yüzden tasvir edilen mekan hakkında verilen bilgilerden hareketle, sözkonusu yerin resmini yapmak mümkündür. Meselâ Küçük Çekmece'yi anlatırken;

"Dür-i eşki etrafıma ekmece
Göründü nihâyet Küçük Çekmece

Küçük Çekmece bir müferrih mahal
Havası iyi olmamak muhtemel

Güzel câmiî bir imâret de var
Dahî nice âsâr-ı himmet de var

le[illegible]etli yer
kand-ı ter
[illegible]sîm
[illegible]zîm

Gören bâm-ı çarha sanır bir oluk
Kenârında var tahtadan korkuluk "
(s.15)

gibi, alışılmış mesnevi türünün dışında,daha realist ve avrupaî roman türüne daha yakın bir yol takip etmiştir.

Eserin ilerleyen bölümlerinde, Keşân'a giderken gördüğü yerler hep aynı tavırla ve sırasıyla anlatılır;

Silivri;

"İki saat etmişti ancak mürûr
Silivri leb-i yemde etti zuhûr

Silivri deyü sanma bir sivri yer
Çukur yerde yok nakle şâyân eser"
(s.28)

Türkmenli'deki bir hanı tasvir ederken, han ile hancı arasında mütenasip bir ruh halini sezdirir; oldukça bakımsız ve pis bir yer olan han için istihza ile "ne âlî mahal", "ne ra'nâ mahal" dediğinde, hancı bütün saflığıyla böbürlenmeye başlar;

"Dedi hancı bunda vezîrân yatur
Bu gâre gelip nice şîrân yatur."
(s.32)

Ayrıca hancı;

"Konup göçtüler niçe devletliler
Ne sahip-keremler ne himmetliler

Güneş gibi az iler subh dem
Biri etmedi nûr-i kerem."

sözleriyle, devrinin bir gerçeğini dile getirir ve İstanbul yönetiminin taşranın imarına gösterdiği ilgisizliği tenkit eder.

Bu bakımsız ve pislik içindeki hanın, birinci derecede eserin kahramanı olan İzzet Molla, yani kahraman anlatıcının üzerinde bıraktığı kötü intibâ; onun zaman kavramı anlayışını da ferdî planda etkileyecektir. Böylece zaman, insanın sıkıntılı haliyle idrak ettiği biçimde,olduğundan daha uzun ve psikolojik bir problem görünümü kazanır;

"Alıp bu cevabı hicâb eyledim
Hemen meyl-i bâlin-i hâb eyledim

Değil hâbı görmez idi göz gözü
Eger yansa kandil-i mâhın yüzü

Uyutmadı tâ subha dek İzzet'i
Cidârındaki keh-gilin ziyneti

Olup mihre pervâne pervâk-vâr
Sabahı arardım elimde fenâr

Meger onda gahi sabah olmuyor
Görenler de çünkâm felah olmuyor

Mürûr etmeyip gahice âfitâb
Tarîk-i digerden edermiş zehâb

Gören anı bir dahi avdet ede mi
Ayağı ile dûzehe gide mi
(s.32)

Mekanın, vakanın zuhuruna zemin hazırlayan diğer iki unsur -zaman ve şahıs kadrosu- üzerindeki bu etkisi,

ilerideki kısımlarda ferdin, dış dünyayı içinde bulunduğu ruh haliyle görmesi şeklinde devam edecektir; İzzet Molla, Keşan'a vardığında İstanbul ve dostlarının özlemi, hemen kendini hissettirmeye başlar. Bu sırada gittiği bir bahçeyi tasvir ederken, bu özlem duygusundan kaynaklanan bedbinlik hemen göze çarpar;

"Civarımda var idi bir bâğiçe
Anın andelibi idi zâğiçe

Giderdim ana gahi yârân ile
Berâber idi bana zindan ile

Edip gülşen-i hânümânım hayâl
Derûndan tutuşmuş idim gül misâl"
(s.46)

Mihnet-Keşân'da, realist mekan tasvirlerine şüphesiz en iyi örneği "Evsâf-ı Kasaba-ı Keşân" başlığı altındaki manzûmede görmekteyiz. Burada, "mimesise" türüne en fazla yaklaşıldığı için gözlerimiz önünde tam bir pastoral resim tablosu tecessüm eder;

"Keşan şehri dağın kenarındadır
Bütün evleri seng-i sârındadır

Otuzdan ziyade değirmenleri
Yakın şehre tarla ve hırmenleri

Değirmenleri çünki bâd-ı hevâ
[illegible] olsa etmekde dırab ai rehâ
Değil âşık-âsâ yıkık hâneler
[illegible] niçe virâneler

Reh-i Hak'da etmiş bî-riyâ
Büyük Câmiî İbn-i Hersek binâ

Beş altı kadar var ufak mabedi
Yok ikisinin minber ü ma'sadı

Ne Kadrî var anda ne hod Halvetî
Fakat tekya-i Zâtî ve Celvetî

O şehra melâz olmuş ol nîk-zât
Bulur iltica eyleyenler nacât

Nice çeşmeler var akar sû-be-sû
İçilmez değildir bayağıca su

Yirmi kadar kahve dükkanı var
İçinde iki-üç genâ hanı var

Fezâya nezâret eder evleri
Düzülse eger evlerin şevleri

Kenârında var bir müferrihçe kâh
Kalır zîr-i bâmında deşt-i ferâh

Yanında büyük havz-ı pâkî var
Mülevves nice dahi evsâfı var
(s.45)

Yukarıdaki mısralardaki mısralardan hareketle Keşân'ın karakalem veya yağlı boya bir resmi yapılabilir. Bu mısralar, ayrıca şehrin sosyo-kültürel yapısı hakkında da ipucu bilgiler vermektedir.

Görüldüğü gibi Mihnet-keşân'da, mekanın dikkatlere sunuluş tarzı, avrupaî hikaye ve roman türünde olduğu gibi; tecrîdden ziyâde mimesise esasına daha yakın olduğu gibi, ferdî intibâ ve tasarrufların izlerini de taşımaktadır.

Klasik mesnevi geleneğinde, bu özelliklere ancak ayrı ayrı eserlerde, müstakil unsurlar halinde rastlanabilir. Meselâ, sergüzeş-nâmelerde; mekan unsuru sadece üzerinden"geçilen bir yer" olarak varken, şehrengizlerde ise "görülen bir yer " şeklinde; durgun ve etkinliği olmayan, vakanın zuhuruna zemin hazırlayan diğer iki unsurla imtizacı sağlanamayan, yalın bir mahal olarak karşımıza çıkar. Bu yüzden de olay örgüsü içindeki fonksiyonu en aza inmiş ve canlılığı kaybolmuştur.

Oysa Mihnet-Keşân'da mekan, belli bir mizac arkasından görülmekte ve olayların akışıyla birlekte,kahraman anlatıcının içinde bulunduğu değişik ruh halleri doğrultusunda anlatılmaktadır.

Keşan civarındaki Rüstem Baba Dergahı'ndan bahs ederken; görünenden görünmeyene giden, dıştan içe nüfûz eden bir dikkat hemen kendisini hissettirir;

"Kenâr-ı muarızda ol hânkâh
Tearuzdan olmuş masun-ullah

Anın cânib-i şarkî bir kühsâr
Dolaşmış derûnun nice cûybâr

Öbür cânibi bir kaza-yı cesîm
Verir nezâ[illegible]azîm

[illegible]f
[illegible]f

Ẕehî bârgâh-ı 'adimü'l-misâl
Zehî hânkâh-ı 'azimü'n-nevâl

Küşâde-i dil ehl-i himmet gibi
Açık baht-ı erbâb-ı devlet gibi

O dergâha beyhûda mısrâ' u bâb
Kesilmez şeb ü rûz iyâb u zehâb

(s.123)

Görüldüğü gibi önce mekan tanıtılır. Sonra kahramanlar, bu anlatıma uygun bir tarzda mekana yerleştirilir ki, bu kısım Balzac'ın Goriot Baba romanındaki pansiyon tasvirini hatırlatmaktadır;:

"Bu himmet gelir adamın hoşuna
Gezer yok uşaklarda boş boşuna

Edip ḫer biri sûr-ı eflâki râm
Gider çifte hiç durmayıp subh u şâm

Erip kenz-i Hakk'a kanâat ile
Tegayüş ederler inâyet ile

Getirmiş erenler acep gayrete
Gider her birisi birer hıdmete

Kimi otladur mîşede gûsfend
Kimisi sağar sütlerin ham -çü künd

Kimisi getirmiş anda kürûm
Geçer nazâresinden humâr-gumûm

Değer bâğ-ı gerdûnu bi[illegible]
Güler akd-ı pervine hû[illegible]

N'ola etseler hıdmet-i[illegible]
Nigehbanları çünkü Kan[illegible]

Başında bütün tekkenin hıdmeti
Haram eylemiş kendine rahatı
(s.123-124)

Yukarıdaki mısralar, canlı ve hareketli bir mekânı gözler önünde tecessüm ettirdiği gibi, tekkelerin devrindeki fonksiyonu ve tekkelerdeki iş bölümü hakkında da açıklayıcı bilgiler vermektedir. Mihnet-Keşân'daki bu tekke tesviri, Reşat Nuri'nin Nur Baba ve Mehmet Selimoviç'in Derviş ve Ölüm adlı romanlarındaki tekke tasvirlerine çok benzer. Bu bilgilerin doğruluğunu ilmî bir çalışmada da görmek mümkündür. Meselâ Mustafa Kara'nın doktora tezi olarak hazırladığı Tekkeler ve Zaviyeler adlı eserinde, tekkelerin fonksiyonları ve tekkelerdeki işbölümü hakkında etraflıca malumat vardır; (1)

"Tekkeler, tarikatlerin zikir ve ibadet yerleridir. Bunlar okul, manevî tedâvî ve sosyal yardım yerleri, mensupları için de misâfirhane vazifesi görmüştürdür.

(Tekkeler ve Zâviyeler,s.63)

"Tekkeye ait bağ ve bahçeler-devamlı köşesinde tesbih çektiği zannedilen- dervîş ve müritlerce işlenmiş, kuru topraklar tekkelerin mesaisi ve alın teriyle mamur ve işe yarar duruma gelmiştir....."

(Tekkeler ve Zâviyeler,s.364)

Bu bilgilerden hareketle,Mihnet-Keşân'da gerçeğe

1- Mustafa Kara, Din hayat sanat açısından Tekkeler ve Zâviyeler, İstanbul 1980

uygunluk fikrinin hakim olduğunu, böylece de tecrid'den ziyâde mimesise türüne daha yakın bir anlatımın esas alındığını söyleyebiliriz.

Anlatma tarzındaki bu değişiklik, klasik edebiyatın klişe tabiatına karşılık; canlı ve insanın içinde bulunduğu rûhî şartlara göre değişebilen yepyeni bir mekan anlayışı getirir. Burada tabiat, sevinç ve kederlerin yansıdığı bir alan olmakla kalmaz, rûhun sığınabileceği canlı bir karekter özelliği de kazanır.

Şairin sıkıntılı anlarında kıra çıkması, yakın köy ve bahçelere gidârek teselli araması; Türk edebiyatında Batı'dan geldiği zânnedilen "romantizm" ve "tabiata yönelme" fikirlerinin, klasik Osmanlı edebiyatının dahilî bir tekâmülü sonucu zaten doğmak üzere olduğunu göstermesi bakımından, ayrı bir öneme sahiptir.

ZAMAN

Mihnet-Keşân'da zaman kavramı, çoğu mesnevilerde olduğu gibi muhayyel ve belirsiz değil, daha çok roman türünde görülen saat ve diğer ölçüm aletleriyle kavranabilen realist bir karekter taşımaktadır.

Anlatılan olayların yaşandığı zaman, yani vaka zamanı, bir yıllık bir süreyi kapsar. Dolayısıyla son kısımlarda vaka zamanı ile anlatma zamanının üst üste kesiştiği görülür.

Şâir, vaka zamanını fictif türde yeniden kurarak anlatma zamanına taşır;

"Galaka kazasında hâkim idim
Ne sâhib-adâlet ne zâlim idim "
(s.8)

Yukarı mısradaki "hâkim idim" ibâresi, vaka zamanına ait bir bildirimin, anlatma zamanındaki ifâdesidir. Bu ifâde, kahramân anlatıcının sosyal statüsü hakkında bilgi veren informal bir değer olduğu gibi, onun artık "hâkim" yani kadı olmadığını da bildirir.

Konunun anlatılmaya başlandığı bu ilk kısımda, iki zaman arasındaki uzaklık belirsizdir. Aynı özelliği modern romanlarda da görmek mümkündür. Meselâ Mehmet oviç'in Derviş ve Ölüm romanında, kahraman anlatıcı, aynı tarzda başlar; "Mevlevî tekkesinin şeyhiyim."(1

, Derviş ve Ölüm, (Çev. Mahmut Kıratlı)
12

Görüldüğü gibi iki eserde de aynı karekterli, fakat biri hâle, diğeri de geçmişe ait iki bildirim vardır. Her ikisinde de zaman, anlatıcının sosyal statüsü açısından belirlenmektedir.

Mihnet-Keşân'daki bu belirsizlik, kadılık mevkîindeki bir insanın, sürgün edilme endişesiyle duyduğu sıkıntılar nezâretinde yavaş yavaş yapılaşmaya başlar;

"Mecâliste nefyim hevâdis idi
Benim kıyl u kâlim mübâhis idi

Beş ay böyle etti zamanım mürûr
Bu pençe bana haylice verdi zûr "
(s.8)

mısralarını takiben sürgün sebebi ve onu hazırlayan şartalar kısaca anlatıldıktan sonra, vaka zamanı kesin bir şekilde belirlenir;

"Zuhûr eyledikte bizim kıyl u kâl
Binikiyüzotuzsekiz idi sâl

Kadeh gibi dolmuştu mâh-ı münîr
O şeb idi nısf-ı cemâd-ı ahir

Sıtanbul'a geçmiş idim salı gün
Cihan görmesin anın emsâli gün "
(s.11)

Buradan hareketle olayın yaşandığı zamanı, h.1239 Cümadelâhire'nin ortaları olarak kabul edebiliriz. Zaten Molla'nın sürgünü de kaynaklarda (1)"hicrî 15 Cümâdelâhire 1238" şeklinde verilmektedir.

---

(1) s.XII,s.67-68
s.738

Eserde bu tarihle başlayan vaka zamanı, peryodik olarak anlatma zamanına yaklaşır ve;

"Binikiyüzotuzdokuz idi sâl
Resîd oldu encâma bu hasb u hâl

Sıtanbul'a geldikte abd-ı fakîr
Tamam oldu nısf-ı cemâd-ı ahîr " (s.222)

beyitlerinde ifade edildiği gibi son bulur.

O halde Mihnet-Keşân'da geçen olayların, hicrî 15 Cümâdelahire 1238'den, 15 Cümâdelahire 1239'a kadar tam bir yıllık bir süreyi kapsadığını ve kronolojik bir sıra dahilinde dikkatlere sunulduğunu söyleyebiliriz.

Zaman kavramının bu kadar belirgin bir şekilde ifâd edilmesi, diğer mesnevilerde pek görülmez. Meselâ Hüsn ü Aşk mesnevisinde, vakanın başlama tarihi kahramanların doğumu ile başlar;

"Oldu bu saraya pâ-nihâde
Ol gice iki kibâr-zâde

Fi'l-hâl açıldı subh-ı ümmîd
Hem mâh doğdu vü hem de hurşîd " (1)

ve Aşk'ın kalp diyârına vâsıl olması ile biter. Burada esas alınan zaman değil olaylardır. Yani zaman kavramı olayların akışı içinde dolaylı olarak idrâk edildiğinde yalnız başına bir problem teşkil etmez.

Oysa Mihnet-Keşân'da ,Türk edebiyatında hemen heme ilk defa psikolojik zaman kavramına yaklaşıldığı görül-

1- Şeyh Galib, Hüsn ü Aşk,(Hazırlayanlar; Orhan Okay-Hüseyin Ayan), istanbul 1975, s.58

mektedir. Sürgün edilme endişesiyle beklediği andan itibâren zamanla sürekli bir hesaplaşma içine girer;

"Mecâliste nefyim hevâdis idi
Benim kıyl u kâlim mübâhis idi

Beş ay böyle etti zamânım mürûr
Bu pençe bana haylice etti zûr
....

Kaçıp gittim İstavroz'a bir zaman
Yine kalmadı bildiğinden cihân "(s.8)

Bu hesaplaşma, özellikle insanın kötü zamanlarındaki uzun ve çileli kavrayışı doğrultusunda, tam bir psikolojik karekter kazanır;

İzzet Molla, yani kahraman anlatıcı durumundaki şahıs, sürgün edildiği Keşân'da bayramın gelmesini beklemektedir. İstanbul'u, ailesini ve çocuklarını çok özlemiştir. Bayramın gelmesiyle de onları daha fazla aramaktadır. Oysa ki, ona, sürgünün "beş-on gün" süreceği tesellisi verilmiştir. Dolayısıyla bu bekleyiş ânında zaman, uzamakta ve psikolojik bir derinlik kazanmaktadır;

"Olup dem-be-dem 'ıyd-ı adhâ karîb
Ederdi figân kebş-i dil bî-şekîb

Fedâ olmak ister reh-i yârda
Gözü bismel-i âsâdır dârda

Yazıp bir nice sâhib-i merhamet
Beş-on gün deyi verdiler tesliyet

Beş-on gün beş-on gün getirdim cünûn
Sıtanbul'da var bir tükenmez beş-on

Beş-on gün değil oldu beş ay tamâm
On aydan masûn ede Rabb-ı enâm

Nedir baksam âyâ lügatte beş-on
Beni eyledi böyle zâr u zebûn

Lügatte beş-on mu acep 'am-ı fîl
Acep zabt olunmuş mu sâl-ı alîl

Sinînin bu yıl pek zaîfî imiş
Be gâyet nahîf ü zarîfî imiş

Dem-i rûz-ı mazisi güyâ ki hâl
Temeşşîde müstakbeli bî-mecâl

Mürûr etti gerçi zamân-ı medî
Şu beş-on günün mevsimi gelmedi"
(s.141)

Burada, kelimenin lügat manası ve söz olarak kullanımı üzerinde durur. "Beş-on gün" ibaresiyle de reel zamana psikolojik bir tavır kazandırır.

Aynı tarzda, zamanın olduğundan daha uzun bir şekilde ifâdesine, Türkmenli'deki kötü ve bakımsız bir handa geçirdiği geceyi anlatırken rastlamaktayız;

"Gelip hancı bir oda etti küşâd
Meger düzehîler gire ola şâd
.....
Edip odasından kenifin kıyas
Ne çâre kılınmıştı va'zı palas
.....
Alıp bu cevâbı hicâb eyledim
Hemen meyl-i bâlin-i hâb eyledim

Degil hâbı görmez idi göz gözü
Eger yansa kandil-i mâhın yüzü

Uyutmadı ta subha dek 'İzzet'i
Cidârındaki keh-gilin ziyneti

Olup mihre pervâne pervâk-vâr
Sabâhı arardım elimde fenâr

Meger onda gâhi sabâh olmuyor
Gelenler de çünkim felâh olmuyor

Mürûr etmeyip gâhice âfitâb
Tarîk-i digerden edermiş zehâb"
(s.31-32)

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Mihnek-Keşân'da zaman kavramı, klasik mesnevilerde olduğu gibi soyut karakterde değil, realist ve ölçülebilir bir tarzda, kronolojik olarak sunulmuştur. Bir yıllık bir süreyi içeren olayların anlatıldığı eserde, ferdî intibâ ve serzenişler esâs alındığından, psikolojik zaman kavramına da yaklaşıldığı görülmektedir.

Bu özelliğiyle Mihnet-Keşân, yapı olarak mesnevî planına uygun bir şekilde düzenlenmesine rağmen, muhteva ve anlatım biçimlebi bakımından, batı kaynaklı roman türünü ve IV.Murat zamanı olaylarını anlatan rea-list halk hikayeri (Hançerli Hanım, Sansar Mustafa, âif-nâme, Tayyar-zâde, Cevrî Çelebî..vb.)'ni hatır aktadır (1).

t- ân'ın geçiş dönemini hazırlayan ve klasik lünü gösteren bu özelliği, diğer

(1) itâbî, Mansur. Realist İstanbul ebiyatı Araştırmaları, Ankara 1977, s.105-136

mesnevilerde hemen hemen hiç görülmez. Türk edebiyatında psikolojik zaman kavramına ilk defa en çok yaklaşıldığı bir eser olarak Mihnet-Keşân, olaylar arasında akışı sağlayan güçlü bir merak duygusunun olmayışı ve türün sağlıdığı sınırlı imkanları aşamadığı için, yarım bir hamle olarak kalmıştır.

MİHNET-KEŞAN'DA ŞAHIS KADROSU

"Şahıs kardosu" söz grubuyla, herhangi bir edebî eserde, vakanın zuhuruna zemin hazırlayan insan ve insan hüvviyeti verilmiş diger varlık ve kavramlar kasdedilmektedir (1).

Şahıs kadrosunu oluşturan fertlerin, edebî eser içindeki farklı görünümleri ise, türün sağladığı imkanlar ve sanatkarın yarattığı fictif atmosferden kaynaklanır. Zira, sanatkarın almış olduğu estetik kültür ve bağlı bulunduğu sanat anlayışı, tipolojik unsurların bir üst belirleyicisi durumundadır.

Bu yüzden şark kültürünün anlatma ihtiyacını karşılayan mesnevî türünde, tecrid esasına bağlı kalınarak, insanın doğrudan bir problem teşkil edilmediğini görmekteyiz. Dolayısıyla mesnevilerde;şahıs kadrosunu oluşturan birimler,daha çok temsîli değer olarak, tem ve kavram seviyelerinde karşımıza çıkmaktadır.

Meselâ, Hoca Mesud'un Süheyl ü Nevbahâr (2),Şeyhî'nin Hâr-nâme (3), Fuzûlî'nin Beg ü Bâda (4), ve Şeyh

1- Ş.Aktaş, Roman Sanatı ...,a.g.e.s.,131.
2- Hoca Mesud, Süheyl ü Nevbahâr (Haz.C.Dilçin), (Basılmamış doktora tezi DTCF)Ankara 1984
3- Şeyhî, Hâr-nâme, (Haz.F.K.Timurtaş), İstanbul 1971
4-

Galib'in Hüsn ü Aşk (1) adlı mesnevilerinde şahıs kadrosu; insan dışı varlık ve kavramların allegorik bir tarzda kişileştirilmesi veya bu kavramların fictif düzende, insana has özelliklerle donatılması yoluyla teşekkül eder.

Bu bakımdan mesnevilerdeki "ben" unsuruna ve şahıs kadrosunu oluşturan fertlere, ancak bazı metodlu çözümlemelerden sonra ulaşılabilmektedir.

Prof.Dr.M.Kaya Bilgegil, Şeyh Galib'in Hüsn ü Aşk adlı eserini değerlendirirken;

"(...) Galib'de rengin bir sühûneti vardır.Soğuk mücevharatın içinde donmuş olsa bile,-yıllarca sonra impressionistlerin bazı yönleriyle kendisine benzeyeceği Şâir'in lügatinde, sıcak renk hakimdir. Muhayyileyi, dört unsura ait psikanalizle izah eden Gaston Bachelard'ın methode'u, Galib'in şiirine tatbik edilseydi; herhalde, karşımıza bir âteş şâiri çıkacaktı."(2), diyor. Bu yaklaşım tarzı, bize klasik divan şiirinin, imaj seviyesinde çözümlenmesini sağlayan altın anahtarlarını sunduğu gibi, fonksiyonel olarak [illegible] mesnevi türünün de roman formuna yakın olduğunu göstermektedir.

Buna rağmen mesnevilerin gerçeği kavrayışı, onu if de ediş biçimi, daha çok masal atmosferi içinde ve [illegible]tür bir düzenlemede gerçekleşmektedir.

Galib, a.g.e.

of.Dr.M.Kaya Bilgegil, [illegible]

,a.g. ,s.XLV-

Oysa batı kaynaklı hikaye ve romanda, şahıs kadrosunu oluşturan fertlerin ifadesi için,mazmun ve istiarelerin kullanılmasına lüzum görülmez. Mimesise esasına bağlı olarak, bizzat insanın kendisi konu edinilir ve içinde bulunduğu bütün şartlarla birlikte verilmeye çalışılır. Avrupaî hikaye ve roman türü, bu yönüyle insana ve hayata daha yakın olduğu intibaını uyandırır. Meselâ, Andre Gide'in Kalpazanlar (1),veya Dostoyevski'nin Suç ve Ceza'(2) adlı eserlerini okurken, kahramanlarının gerçek olup olmadığı konusunda fazlaca tereddüt etmeyiz. Hatta hayatın içinden seçildiğine tam olarak inandığımız bu tiplerle, zaman zaman aynîleşir ve Gothe'nin Werther (3)'ini okuyan bazı kimselerin intihara teşebbüs etmeleri gibi, onların etkisinde kalarak değişi ruhî formasyonlar gösterebiliriz.

Mesnevi ve roman türleri arasındaki bu fark, temsil ettikleri doğu ve batı kültürlerinin temel hayat felsefesinden ve insanı kavrayış biçiminden kaynaklanır.

Osmanlı toplumunun son dönemlerinde kaleme alınmış olan Mihnet-Keşân'da,toplumun sosyo-kültürel hayatına parelel olarak bazı değişim ve yenilik unsurlarının

---

dre Gide, Kalpazanlar,(Çev.Tahsin Yücel),İst. 1972
evski, Suç ve Ceza,(Çev.H.Ali Ediz),İst. 1982
, Werther,(Çev.R cai in),İst. 1967

görülmesi, bu yüzden pek tabiîdir. Zira Osmanlı toplumu o dönemlerde, etkileri günümüze kadar sürecek olan bir kimlik bunalımının başlangıcındadır. Toplumun hayat felsefesinde ve insanı kavrayış biçiminde bazı değişmeler olmakta ve yeni arayışların lüzumu hissedilmekte dir.

Fakat Mihnet-Keşan'da bu arayış dış kaynaklı değil aksine, daha önceki yüzyıllarda özellikle Necatî, Osmanzâde Taib, Nevizâde Atayî ve Nedim silsilesinin geliştirmeye çalıştırdıkları mahallileşme hareketinin kesin ve net bir şekilde ifade bulmuş şeklidir.

Klasik divan şiirinin coğrafyasız ve somut insansız tavrına karşılık, mahallileşme hareketiyle birlikte edebiyatımız, yaşanan beldeler ve canlı tiplerle yeni bir dinamizm kazanır.

Bu yüzden Mihnet-Keşân'da insan unsuru gerçekçi bir yaklaşımla ele alınır ve işlenir. Şahıs kadrosunu oluşturan tiplerde yine aynı tavırla dikkatlere sunulur.

Klasik mesnevi geleneğinden oldukça farklı olan bu ifade tarzı , Tanpınar'ın deyimiye "yeni doğan ferdin edebiyatta kendini araması"na(1) ve Keşan yolculuğu esnasında bir anlık dalgalanmayla olsa bile aynada kendisini bulmasına zemin hazırlar.

Bu bir anlık buluş, daha sonra sürekli dönüşlerle insan unsurunu hayal olmaktan ve mazmunlar arkasına sığınmaktan kurtaracak, onu belirgin ve mücessem bir varlık

1- A.H.Tanpınar,a.g.e.,s.271

haline getirecektir.

Mihnet-Keşân'da, şahıs kadrosunu oluşturan kişiler ekseriya gerçek hayattan seçilmişlerdir. Bunların pek çoğunu tarihi belgelerle isbatlamak mümkündür. Meselâ; Kahraman anlatıcı durumundaki İzzet Molla, Hâlet Efendi Moralızâde Hamid Efendi, Şâir Nihad Bey, Ahmed Ağa, Şâir Fıtnat Hanım ve beyi Derviş Efendi, şâirin çocukları Fuad ve Reşad ...vb. kahramanların hakkında edebiyat tarihlerinden ve diğer tarihî belgelerden yeterince malumat edinmek mümkündür.

Yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda Mihnet-Keşân'daki şahıs kadrosunu hayata olan yakınlık, canlılık ve etkinlik yönleriyle üç grupta toplayabiliriz;

1.Grup; olayın yaşanma ve anlatma zamanında yaşamış bizzat davranışlarıyla esere konu olmuş, hayata yakın, gerçek tiplerdir.

Bunlar arasında , birinci derecede eserin kahramanı olan ve kahraman anlatıcı fonksiyonuyla olaylara yön veren İzzet Molla, değişmez temel tip durumundadır.

İzzet Molla'yı öncelikle eski görevi ve haldeki endişeleri ile tanırız;

"Galata kazasında hâkim idim
Ne sâhib-adâlet ne zâlim idim
Edip dûdmâ -ı kaz^ ihâ
Tutu tu ^ nt

.....

Sükût eyledim kahrı var dediler
Biraz söyledim zehri var dediler

Şaşırdım hülâsâ pes ü pîşimi
Bıraktım Hudâ'ya bütün işimi

(s.8,9)

Görüldüğü gibi, kahraman anlatıcının bazı problemleri vardır. Bu problemleri anlatırken hiç bir mazmun ve istiare arkasına saklanma ihtiyacı hissetmez. Üstelik klasik divan şiirinin sıkça kullandığı "biz" ifade zamiri yerine "ben" mefhumunu koyar. Böylece "ben" mefhumunun olaylar karşısındaki çâresiz serzenişleri, daha ilk mısralarda, bir erganun âhengiyle inlemeye başlar;

"Kimin hânesin eyledim târ u mâr
Neden bu belâya ben oldum dûçâr"

(s.9)

"Latife" başlığı altında, kendisini sisli bir aynadan tanıtırken;

Refikim idi bir suhanver kişi
Bana merhem olsun mu ya her kişi

'Acep şâir-i pâk-i 'azb'ül-beyân
Suhendân-ı sihr-âferin-i zamân

Edib ü natûk u vezâif-şinâs
Lebîb ü halûk u letâif-şinâs

Müşâbih bana sûret-i sîreti
Hünerde hemen andırır 'İzzet'i
(s.17)

şeklinde kendi özelliklerini belirler;"suhanver, edîb, nâtuk,vezâif-şinâs, lebîb, halûk, letâif-şinâs". Bu ibareler, Osmanlı kültürüne ait değer yargılarını ifade etmektedir. Makbul bir insanın bu vasıflara sahip olması gerekir. Böylece Molla, övünme yolu ile, bize kendisini tanıtmış oluyor. Bu tarzın, İzzet Molla'nın selefi durumundaki şâirler tarafından da kullanıldığını söylemek mümkün olsa bile, bütün bunların aynada yansıma biçiminde sayılması ve aşağıdaki mısralarda görüldüğü gibi, insanın cismânâ olarak tarifi yani portresinin çizimi, klasik Türk edebiyatında ilk defa Mihnet-Keşân'da görülen, yeni bir özelliktir;

"Uzun boylu kûsec cesîm'ül-vücûd
Cihânda 'adîlî 'adîm'ül-vücûd "
(s.17)

Şâir, yukarıdaki beyitle zamanına kadar muhayyel ve dumanlar içinde olan ferdi, bir anlık dalgalanma ile olsa da görüntülemeyi başarır.

Görüldüğü gibi,kahraman anlatıcının kendisini realist bir tarzda ve mimesise esasına uygun olarak anlatması, tam bir yansıtma karakteri taşır. Ayrıca verilen bilgilerin tarihî belgelerle de doğrulanabileceğini belirtmek isteriz. Şâir'in oğlu Fuad Bey'in

tarifi ile yaptırılan ve Mihnet-Keşân'ın ilk sahifesine konulan resminde de görüldüğü gibi;

Molla, geleneğin sınırlarını aşarak, kendisini esere yerleştirmeyi başarmıştır.

İlk kısımda, Molla'nın insanı arayışı daima içe yönelik olmasına rağmen, bu dalgalanmaların sürdüğünü ve zaman zaman daha net görüntüler yakalandığını görmekteyiz.

Meselâ; Keşân'da sesinden ve gürültüsünden hayli rahatsız olduğu gece bekçisini tanıtırken, Molla'nın nüktedan mizacı, insan unsurunu sadece yakalamakla kalmaz, aynı zamanda onu cismânî olarak karikatürize de etmiş olur;

"Sıf [illegible] Bekhân

Fakat geceler vardı bir pâsbân
Bed-elhân ü bed-sûret ü bed-zamân

'Acep bekçi kim pâsbân-ı felek
Sadasın işittikçe ürkmek gerek

Verir nağmesi savma belkim zarar
Sezâ ermeni zangocu olsa ger

Nevâlar ki gûş eylese ez-kazâ
Kulağın tıkar bûm-ı dehşet-fezâ

.....

Çomak kolları karnı güyâ dühûl
'Ali zu'me el-bâtıl üstâd-ı gül

Çıkık göğsü mânende-i dümbelek
Sadâ herre ve kaz ile müşterek

Katî bü'l-'aceb heykeli var idi
Başında biraz da gülü var idi

'Acebdir ki hem gül idi hem füzûl
Olur olmaza çalmaz idi davûl

Yarım nağme eksik etmek muhâl
Bütün dinlemezsek eder infi'âl

Gelip ibtidâ ki gece çaldı saz
Nedir çâresi dinlemiştik biraz

İkinci gece geldi ol bed-sadâ
Hudâ kimseyi etmesin mübtelâ

O şeb de ne hâl ise sabr eyledim
Tahammül ile nefse cebr eyledim

Üçüncü gece kalmadı tâkatim
Dedim musıkî ile yok ülfetim

Heder olmasın nağme-i cân-güdâz
Varıp başka yerde çağırsın biraz

Koyunca uşak destine bahşişi
Hemen karnının tabla dönmüş şişi

Olup münfa'il akçeyi etti red
Demiş olsa gencîne-i lâ-yu'ad

Tamam olmadan bestehâ-yı sakîl
Alıp akçeyi kendim etmem rezîl

O şeb fil-hakîka edip infiâl
Demiş bir dahi gelmek emr-i muhâl

Darıldı bana gerçi ol küştenî
Kesildi ya yârî tennenni teni

Bunu gûş eden kizbe haml etmesin
Tarîk-i hilâfa çıkıp gitmesin

Bu âlem anın bir eşin görmemiş
Anın gibi bir seg dahi görmemiş

Mu'arrâ sesi güfte ve besteden
Muhazzin idi âh u dil-hasteden

Mukadder imiş dinledik üç gece
O üç geceden görmedim güç gece

Haram etti zalim bana uykuyu
Gözüm Yûsuf-ı hâba oldu kuyu

Girerdim dolaba hicâb etmesem
Cünûndan eger ictinâb etmesem

Hayali girip hâbıma gâhice
Dalardım yem-i dehşete ol gece

Kedi mavlasa bekçi geldi sanıp
Üfürdüm iki yanıma uyanıp

Bir ay çıkmadan nağmesi gûşdan
Biri etti kâfir beni hûşdan

(s.90-91)

Burada verilen dışa ait : " bed-sûret", "çomak kollar", "karnı güyâ dühûl", "çıkık göğsü mânende-i dümbelek", "başında biraz gülü var" gibi ibârelerle, içe ait kaba ve anlayışsız bir mizacı belirtem unsurlar arasında tam bir uyum dikkati çekmektedir. Taşranın bu garip tipi, nüktedan mizacıyla tam bir Osmanlı [illegible] beyefendisi olan Molla'yı bir hayli taciz etmiştir.

Molla, bu tip vasıtasıyla mahalli hayatın folklorik zenginliğini, canlılığını da mizâhî bir tarzda anlatmaya çalışır.

Gariptir ki, İzzet Molla'nın bu kısa bekçi hikayesi ile Memduh Şevket Esendal'ın Otlakçı (1) adlı hikayesi arasında çok yakın bir anlatım benzerliği vardır. Aradaki uz[illegible]imine ve kahramanların değişik fonksiyon[illegible]kma na rağmen, aynı mizah anlayışı[illegible]iklerini görmekteyiz. Eğer Moll[illegible]çevrilerek, MŞE'nin aynı adı[illegible]ine alınmış olsaydı,

şüphesiz eserle ve yazarının sanat anlayışıyla tam bir bütününlük arzadecekti.

Molla, aynı mizaç ve realist tavırla şahıs kadrosunu kurmaya devam eder. İleri mısralarda; sakalsız olduğunu duyup merak ettiği Ergene Müftüsü'nün görünüşü ile bilgisi arasındaki zıtlığa dikkati çeker;

"İşitmiş idim Müfti-i Ergene
Kocalıkta benzer imiş ergene

Nasib olmamış iltiha sünneti
Civanlıkta kalmak imiş niyeti

Bölükbaşılar gibi başında şâl
Edermiş anınla setr-i kemâl

Sakalsızlığın fikr edip mû-be-mû
Cemâlin gönül eyledi arzû
.....

Ne gördüm o 'ucûbe-i rüzgâr
Salıp şalını başına târ-mâr

Oturdu gelip nev-civanlar gibi
Bıyıklarla kaşlar kemanlar gibi
.....
Kelâmı idi şâhid-i behresi
Anı gerçi tekzib eder çehresi

Haberdâ[illegible] idi doğrusu

Ergene Müftüsü'nün tasvirinde kullanılan ibareler, hem dış görünüşe hem de iç değerlendirmelere ait unsurlardır. Bu unsurlar, sözkonusu şahısları zihnimizde tecessüm ettirmeye yetecek kadar açık ve net ifadelerdir; Eski klasik mesnevilerde olduğu gibi ideal, muhayyel ve imaj seviyesinde sesini duyurabilen kahramanlar yaratmak için değil, gerçek hayattan seçilen, yaşayan insanı anlatmakla görevli söz gruplarıdır.

Mihnet-Keşân'da bir yıllık yaşanmış bir macerânın işlenmesi yüzünden, bu ilk gruba giren şahısların sayısı birz hayli fazladır. Bu şahıslar genellikle mekana bağlı olarak verildiklerinden, sadece görülen ve geçilen yerlerde kalmaktadırlar. Buyüzden de İzzet Molla dışında, eserde varlığını sürekli hissettiremeyen ve olaylarla sürekli bir bütünlük içine giremeyen bu kahramanları -özellikle Bekçi ve Ergene Müftüsü'nü- dekoratif tipler olarak vasıflandırmak doğru olacaktır.

Bu gruptaki şahısların isimlerini, olayların akışı doğrultusunda şöyle sıralayabiliriz; Halet Efendi, Sultan Mahmud, Ahmed Ağa, Yahudi, Osman Ağa, Moralızâde Hamid Efendi, Şâir Nihad, Çavuş, Bölükbaşı, Koçaş, Muhammed, Ömer, Süleyman Paşa , Mübaşir Ağa, Mustafa Behçet, Süleyman Ağa,-bir grup-hâinân, reaya, Vehbi,

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Feyzi Efendi, Muhammed Efendi, Ayan Ağa, Behçet Efendi, Ömer Murad-oğlu-, Ali Paşa, Edirne Valisi Salih Paşa, Mustafa Paşa, Hüsam Efendi, Şâir Fıtnat Hanım ve Kocası Derviş Bey, Deli Kadri, Gece Bekçisi, Ergene Müftüsü, Kanber Baba, Keşan Halkı, Rum Kızı,-oğulları:Fuad ve Reşad.

Bu kahramanlar mekana bağlı olarak dikkatlere sunulduklarından sadece görüldükleri yerlerde kalmakta ve olayın bütünlüğüne iştirak edememektedirler. Çocukları Fuad, Reşad ile Sultan Mahmud ve Halet Efendi ise bu sınırı aşmalarına rağmen, sadece hayal edildiklerinden, arzulanan obje durumunu girmişler, ve sürekli üçüncü derecede kalmışlardır.

Bu grupta asıl olan "ben" anlatıcıdır. Eserdeki bütün şahıs kadrosu için bu "ben" unsurunun çekirdek oluşturduğunu söyleyebiliriz.

İkinci gruba, tarihî ve mitolojik şahsiyetler girmektedir. Bunlar eserde herhangi bir durumu açıklamak, herhangi bir iddayı desteklemek veya bazı kahramanların tipik özelleklerini güçlendirmek amacı ile müşebbehin-bih olarak verilmiştir.

Bunların olayların akışını değiştiren bir etkinlikleri yoktur.

Mesela; İzzet Molla, Talat adlı arkadaşıyla mektuplaşırken, kendisinin söz söylemedeki üstünlüğünü ve kudretini, bu şahsiyetlerle pekiştirmeye çalıştığını

görmekteyiz;

"Benim şimdi Firdevsî-yi rûzigâr
..... (s.67)
Anın varsa Afrasyâb'ı benim
.....
Nerîman nedir kim nazîri ola
Siyavuş kimdir veziri ola

Feridûn'ı Gâve'dir şâh eden
Anı Hak'tır el-hak şehinşâh eden

Tabiat görüp iğrenir İrgeç'i
Tükürmek verir ağzıma Turuc'u

Eger Rüstem'i varsa sahip-kıran
O Sahip-kıran hem de sahip-zaman "
(s.68)

Rüstem Baba Dergahı'nı tanıtırken karşımıza yine tarihî şahsiyetler çıkar;

"Sekizyüz hudûdunda Rüstem Baba
Kudûm eylemiş Rûm'a bahr-ı gaza

Horasan ilinden çihil yâr ile
Gelip niyeti kahr-ı küffâr ile

Süleyman Paşa ile azm edip
Berâber o sultana rezm edip."
(s.117)

Burada yine, tarihe ve gerçeğe uygun bir tarzda anlatımda bulunduğğu gibi, Anadolu'nun Horasan erenleri tarafından nasıl fethedildiğini de belirtmektedir.

Behçet Efendi Reis'ül-Etıbbâ olduğunda, onu İbn-i Sînâ, İpokrat, Tûs ve Eflatun gibi geçmişin ünlü âlimleriyle mukayese ederek över ↑

"Deme asrının İbn-i Sînâ'sıdır
İpokrak-ı tilmiz-i ednâsıdır

Uzak sohbeti ile beyn-i şifâ
Bunun her sözü nâsa ayn-ı şifâ

Kıyas etme allâme-i Tûs ile
Felâtun yahut Felatus ile
.....
Olup fenn-i hikmette Câmâsbî
Yanında eder gûdek mektebî
(s.131-132)

Üçüncü grupta, kulluk mevkinde bir insan vardır. Klasik mesnevi geleneğine uygun olarak,anlatıma, bu mevkideki insanla başlanır. İlk kısımlarda görülen 12 beyitlik "besmele", 18 beyitlik "münâcât", 36 beyitlik"na't" fasılları ile dört halifeyi öven 36 ve Sultan Mahmud'u öven 19 beyitlik manzumeler,tamamen kul anlatıcının tasarrufuna ait yakarışları ihtiva eder.

Kul tipi, islamî kültür doğrultusunda "teslimiyetçi" karekteriyle özellikle klişe veya önsöz bölümü diyebileceğimiz kısımlarda karşımıza çıkar;

"Be bismillah âğâz-ı destân konem
Be bâyeş künûn feth-i ünvân konem
(s.2)
.....
İl[illegible]âhî meded
Be[illegible]ammed be aşk-ı Ahmed

Hemî men ne dânem tû dânî heme
Ki men nâ-tüvânem tevânî heme
(s.3)
.....
İlâhî İlâhî günâhım mepors
Be deryâ-yı isyân şinâhım mepors
.....
Beni afv ederse Resûl-ı guzîn
Vekîlidir anın şehinşâh-ı dîn
(s.5)
.....
Hudâ ömrünün bir günün bin ede
Gele bendeler nefy olup hem gide
(s.6)

Görüldüğü gibi kul anlatıcı,"irâde-i küll" anlayışı doğrultusunda "ben" unsurunu kamufle etmekte ve tam bir teslimiyet içinde, kendisinden üstün saydığı güçlerin koruyuculuğuna sığınmaktadır.

İleri kısımlarda, yani anlatıcının klişe unsurlardan kurtularak serbestiye kavuştuğu zamanlar, "ben" unsurunun, realite duygusu ile ön plana geçtiğini görmekteyiz. "ben" anlatıcı teslimiyetçi değil, mücâdelecidir. Ferdî özleyiş ve serzenişleri vardır. Bu yönü ile kulluk mevkindeki şahıs, birinci gruptaki zikrettiğimiz insanlardan tamamen ayrı bir karekter arzetmektedir.

5- YAPI BAKIMINDAN MİHNET-KEŞÂN

Mihnet-Keşan'da vaka unsuru, mekana bağlı ortak ve peryodik bir dağılım gösterdiğinden, eseri bu doğrultuda üç ana bölüm halinde incelemek mümkündür;

1.Bölüm: Sürgün emri ve Keşân'a hareket esnasında geçen olaylar

11.Bölüm: Keşan'da ğeçen olaylar

111.Bölüm: Keş ân'dan İstanbul'a dönüşte geçen olaylar.

Bu üç bölüm içinde anlatımı birliğini ve diğer tali olayların etrafında birleşmesini sağlayan çekirdek unsur sürgün hadisesidir. Klasik mesnevi geleneğinin giriş formeli olarak kabul edilen ilk yedi sahife dışında,eserdeki temel aksiyonu bu çekirdek unsurun sağladığını görmekteyiz.

1. Bölüm'de "Âgaz-ı Destân ve Şikâyet ez-Cihân" başlığıyla Molla, kendisini tanıtır. Toplum içindeki yerini ve mevkiini belirler; Galata kazasında hakim iken, Halet Efendi'nin gözden düşüp sürgün edilmesiyle,"hainân" dediği bir grup hasetcinin, bu fırsattan faydalanıp Mollaдan intikam alma hevesine kapıldıklarını ve çeşitli oyunlar çevirerek onu taciz ettiklerini anlatır.

Buraya kadar olan kısımda, genel bir tanıtıman yapıldığı anlatma metodu hakimdir. Şâir, sürgün edilme endişesi ile yaşamakta ve bu endişesini ferdî^planda kimselere duyurmak ihtiyacını hissetmektedir.

İlerideki " Zuhûr-ı Emr-i Âli-şân be-Memuriyet-i Keşân" başlığı ile hareket unsuru ön plana geçer. Yönü Keşân'a olan bu hareketin temel fonksiyonu yönelme halidir.

Kahraman anlatıcı, toplam dokuz gün sürecek olan Keşân yolculuğunda gördüğü yerleri; "Merhale-i Çekmece-i Sagir", "Sıfat-ı Cisr-i Cesîm", "Karya-i Bigados", "Merhâle-i Silivri", "merhâle-i Tekfurdağı", "Kasaba-ı İnecik", "Karya-i Kalura (?)" başlıkları altında tanıtıp geçer. Burada gösterme ve anlatma metodlarının birlikte kullanıldığını ve şâirin, geçtiği yerleri realist bir tarzda tasvir ettiği gözlenir;

"Dür-i eşki etrafıma ekmece
Göründü nihayet Küçük Çekmece

Küçük Çekmece bir müferrih mahal
Havası iyi olmamak muhtemel

Güzel câmi'î bir imaret de var
Dahi nice âsâr-ı himmet de var
.....
Kenarındaki göl denizden cesîm
Yapılmış o deryaya cesr-i azîm"
(s.15)

"İki saat etmişki ancak mürûr
Silivri leb-i yemde etti zuhûr

Silivri deyü sanma bir şivri yer
Çukur yerde yok nakla şayân eser"
(s.28)

Bu ilk kısmı mekan, zaman ve şahıs kadrosu doğrultusunda şematik olarak şöyle gösterebiliriz;

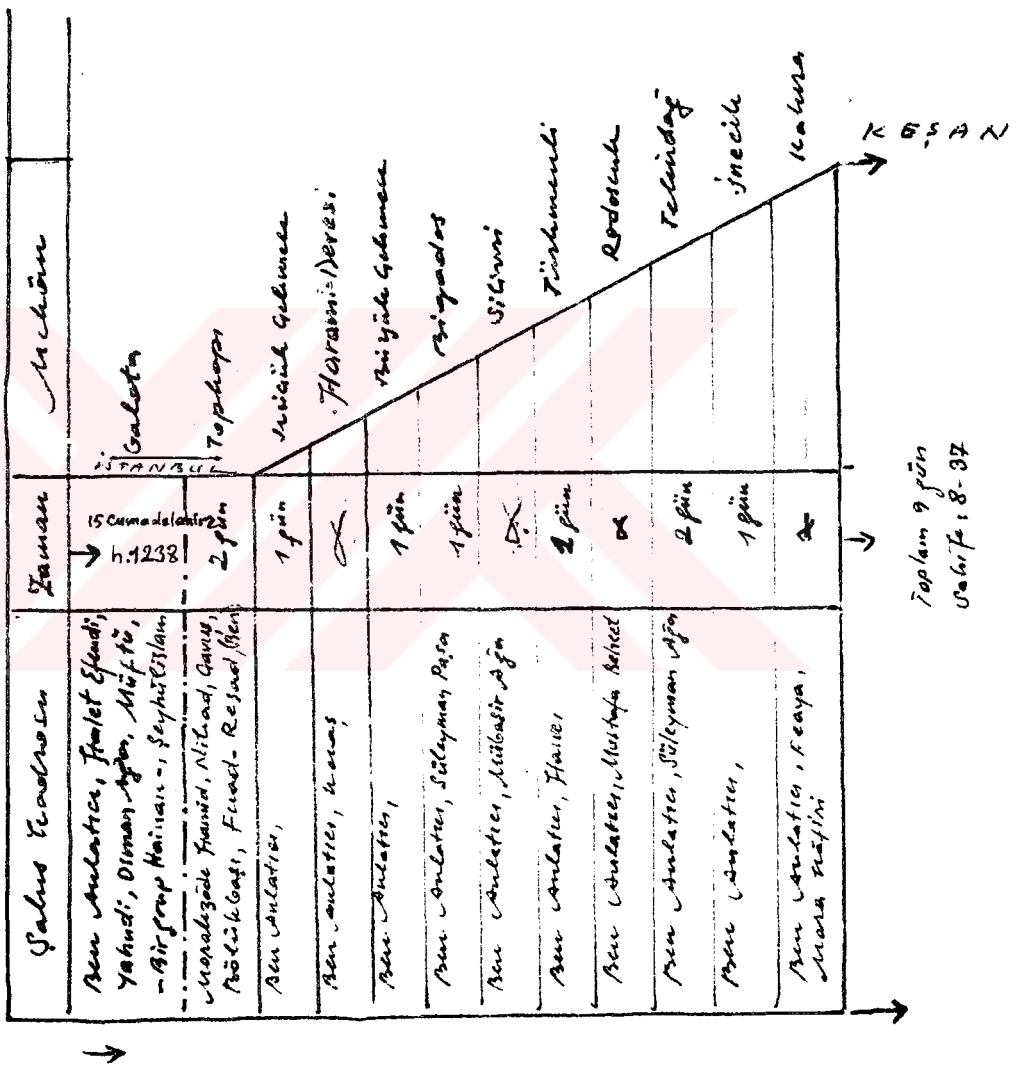

Dikkat edileceği gibi, kahraman anlatıcı(ben) dışındaki bütün şahıs kadrosu, zaman ve mekan unsurlarına bağlı olarak olaylara katılmaktadırlar.

"Münacatla Keşân'a Duhûlümüzdür" ibaresiyle başlayan 11. böümde hareket unsuru asgari seviyeye iner. Böylece duran insanın bakışları ve dikkati, çevreye daha nüfuzlu bir şekilde yönelerek onu çeşitli yönlerden anlamaya, kavramaya ve anlatmaya çalışır. Konu başlıklarından da anlaşılacağı gibi ; "Sıfat-ı Hâne", " "Menkıbe-i Şeyh Merkûm", "Hikâye-i Acibe-i Ayan Ağa", "Evsaf-I Kasaba-ı Keşân", "Sıfat-ı Pâsbân-ı Bed-manzar u Bed-elhâh", "Âmed-i Müfti-i Ucûbe-i Ergene", "Hikâye-i Nefîse-i İmam-ı Sanî-Keşân", "Tercüme-i Ahval-i Azîz-i Müşârünileyh", " Sıfat-ı Hângâh-ı Mezbûr", "Sıfat-ı Germâ", "Hikâyet-i Aşk-bâzî-i Zen-i Tersâ ve Heyecân-ı Iztırâb-ı În-Mübtelâ", "Sıfat-ı Tabîb"...(vb), genelde sıfatlar, karekteristik özellikler verilerek tip ve mekan tasvirlerine derinlik ve canlılık kazandırılır.

Sürgün olayının bütün mihnetine rağmen, hususiyle tip tasvirlerinde Molla'nın nüktedan mizacı, en umulmadık anlarda bile kendisini daima hissettirir. Şahıs kadrosu kısmında bu konuda genişçe durulmuştur.

11. Bölümde, ilk bakışta bulunma haline ait bir durgunluktan söz edilse bile; ileri kısımlarda Molla'nın sıkıntı ve kederlerinden kurtulmak için sık sık yakın bahçe ve köylere "def-i Keder" etmeye gittiğini, böylece farklı mekanlarda değişik tiplerden ve yeni olaylardan bahsetme imkanının yaratıldığını görmekteyiz.

Bu kısımda geçen belli başlı olayları şöylece sıralayabiliriz;

1- Keşân'a varış ve Keşân halkının onu ziyarete gelmeleri esnasındaki ilk intibalar.

2- Ailesinden ve İstanbul nimetlerinden ayrı kalan şâir'i teselli etmek için dost ve akrabalarından gelen mektuplar çerçevesinde gelişen olaylar. Bu mektuplar, sırasıyla Behçet Efendi, Moralızâde Hâmid Molla, Edirne Valisi Salih Paşa, Mustafa Paşa,ve Talat Efendi'den gelmiştir.

Bu kısımda Molla, taşranın unutulmuşluğunda kaybolacağı vehmine kapılıp üzülürken;

"Felek aldı diğer diğer intikam
Kesildi vatandan selam ü peyâm

Ne yârdan aldım ne dilden haber
Felek çeşmimi etti gülmih-i der"
(s.46)

Behçet Efendi'nin mektubunu alır;

"Gelip Behçet'in nâme-i devleti
Yeniden çerâğ eyledi İzzet'i "
(s.47)

İleri kısımlarda mektuplar devam edecek ve ona yalnız olmadığını,unutulmadığını hatırlatacaktır. Özellikle enişteşi Hâmid Molla'nın mektubundaki, Ömer Murad adlı yeni bir oğlunun dünyaya gelmesi haberine

çok sevinir;

"Yazıp mukdem-i tıfl-ı nev-zâdımı
Sevindirdi bu kalb-i nâ-şâdımı

Şaşırdım görüp lafz-ı ferzendimi
Hemân hüzn-i şâdî ile kendimi
(s.50)

Talat Efendi ile mektuplaşmaları ise, tam bir dialog karekteri arzetmektedir. Biribirlerine karşı oldukça ve iltfatkârâne hitaplarda bulunurlar. İzzet Molla, Talat Efendi'den "üstâd" diye bahseder;

"Anı eyledim kendime üstâd
Bilir rütbesin bundan ehl-i sedâd

Nazar eyleyip tarz-ı divânıma
Ne alkışlar eylerdi irfânıma

Olup âferini ile feyz-mend
Kodum nâmını ben de Talat-pesend"
(s.70)

3- Keşân'da bazı garip tipler ve olayların hikayesi Gece Bekçisi ve Ergene Müftüsü ile aralarında geçen konuşmalar, bu grubun en tipik örnekleridir.Davul gibi karnı, çomak kolları ile başında bir gül taşıyan Gece Bekçisi'nin kendisini taciz eden sesinden kurtuluşuna sevinirken, sakalsızlığını pek hayra yoramadığı Ergene Müftüsü'nün görünüşü aksine alim bir insan olduğunu ve ilk intibalarında yanıldığını söyler;

"Kelâmı idi şâhidi behresi
Anı gerçi tekzib eder çehresi

Haberdâr-ı her fen idi doğrusu
Değil sûret ü sîretin oğrusu
(s.92)

Eserde başlıbaşına küçük bir hikaye karekteri taşıyan Rum Kızı'nın müslüman gence âşık olması ve bu çekirdek efrafında gelişen olayları da ayrıca zikretmek gerekir.

4- Sıkıntılardan kurtulmak için Mercan ve Yenice köylerine muhtelif defalar gidişleri ve Yenice köyünden döndükten iki ay sonra affedildiği haberinin kendisine ulaşması sırasında geçen olaylar.

II. Bölümde şahıs kadrosu daha kalabalık ve yapılan tasvirler daha canlıdır. Bu bölümün tamamı sürgün sırasında geçen yaklaşık 11 ay 10 günlük-bizzat menfada geçen- süreyi içerir. İzzet Molla, kendi başından geçen olaylar esas olmak üzere, zaman zaman bu bölüme küçük hikaye ve latifeler de sıkıştırarak, anlatımın daha canlı olmasına sağlamıştır.

III. Bölüm, Keşân'dan ayrılma anından başlar ve eserin sonuna kadar devam eder. I. Bölümde olduğu gibi burada da hareket unsuru esastır. "Sohbet-i Helva ve Hareket-i ez-Menfâ" başlığını taşıyan 210. sahifeden 234. sahifeye kadar sürer. Bu kısımda şâir, geliş yolundan biraz farlı bir güzergah takib eder. Aşağıdaki şemad

görüldüğü gibi, şahıs kadrosu yine mekana bağlı olarak değişikliğe uğrar;

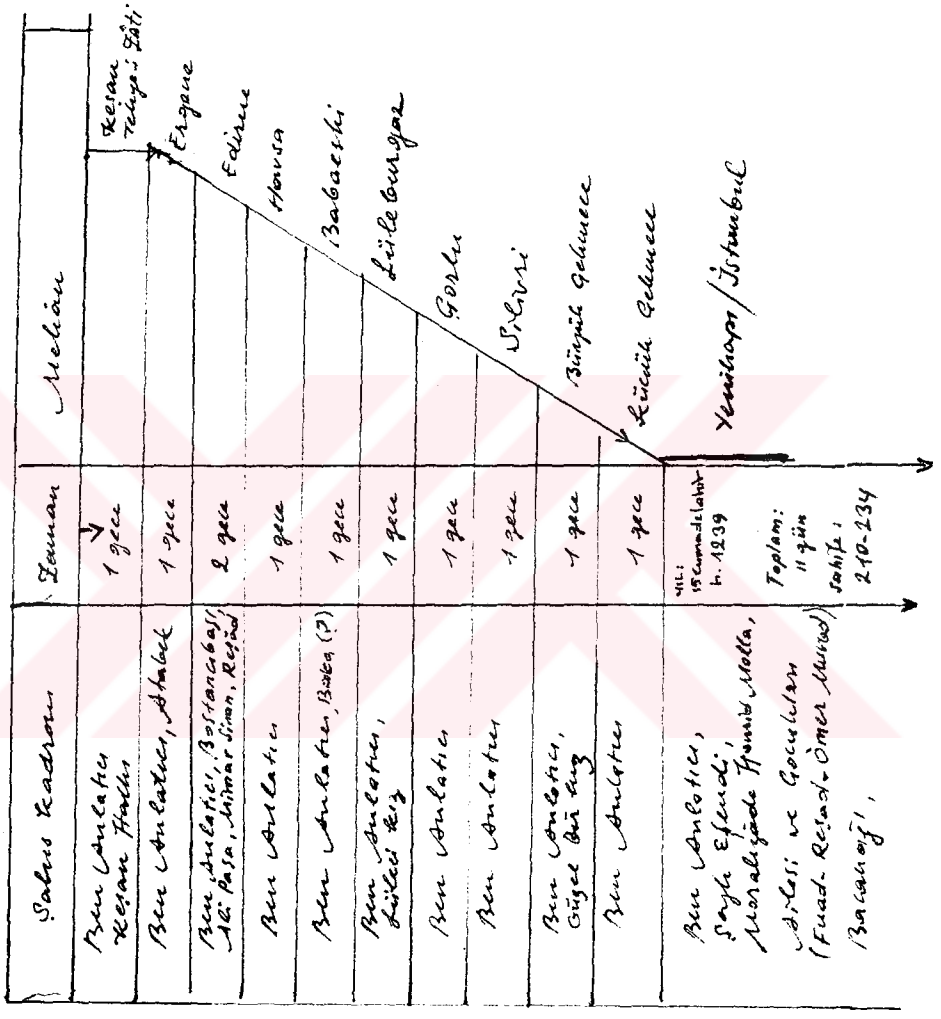

Bu kısmın en önemli özelliği, tasvirlerin oldukça canlı ve gerçeğe uygun olmasıdır. Edirne'yi gezerken Selimiye Câmi ve Ali Paşa Çarşısı'na uğrar. Buraların anlatımına daha bir özen gösterilir. Meselâ Ali Paşa

Çarşısı'na ayrılan kısmı okurken,gözümüzde ; iki arabanın geçebileceği kadar geniş, içinde "cevahirciler", "attarlar", "mücellidler", "müzehhibler" ve "musavverler"in olduğu rengârek bir kapalıçarşı canlanır. Ayrıca burada verilen bilgiler, Edirne İl Yıllığı-1967 ve Oktay Aslanapa'nın Edirne'de Osmanlı Devri Âbideleri (1) adlı ilmî çalışmasında verilen bilgilerle tam bir uygunluk arzetmektedir.

Zâtî'nin tekkesinden başlayan dönüş yolculuğu ; Ergene, Edirne, Havsa, Babaeski, Lüleburgaz, Çorlu, Silivri, Büyük Çekmece, Küçük Çekmece güzergahını takip ederek Yenikapı/ İstanbul'da son bulur.

1. Bölümdeki yönelme ve ayrılış h
1? Bölümün tasvirlerinde görülen kötümser ve acizli tavrının yerini bu bölümde neşe ve hoşgörü alır. Tasvirler bu bölümde daha renklidir. Edirne Sarayını tasvir ederken âdeta kendi iç sevincini ve aydınlığını,bu muhteşem saraya giydirir;

"Edirne Sarayı deger bir cihân
Cihanla eder Tunca kat'i miyân

Gören Cedvel-i sîm ile der hemân
Yeşil safhada nüsha-ı gülsitân

Binası saray-ı hümâyûn gibi
Biribirine beyt-i merhûn gibi

O bağında Gülhâne Meydanı var
Hezârân gülü var gülistânı var" (s.213)

1- Edirne İl Yıllığı 1967,s.129
Oktay Aslanapa,Edirne'de Osmanlı Devri Âbideleri,
İstanbul 1949,s.136

İstanbul/Yenikapı'ya vardığında, Mevlevî şeyhini görmek üzere tekkeye gider;

"Edip Şeyh Efendi'ye aşk u niyâz
Dua etti ol mürşid-i serfirâz

Öpüp destini azm-i râh eyledim
Der-i pâdişâhı penâh eyledim
(s.222)

Bu mısraları takiben sürgünden dönüş tarihini bildirir;

"Binikiyüzotuzdokuz idi sâl
Tamam oldu encâma bu hasb-ı hâl"
(s.222)

Yenikapı'dan şehre girer. İstanbul için 45 beyitlik uzun bir kaside söyler ve hemen,kendisini iskele başında bekleyen Fuad'la Reşâd'a kavuşmanın sevincine bırakır;

"Fuâdım gelip iskele başına
Reşâd'ım sürüp başını taşına

Görüp merdümin çeşmim oldu karîr
Kim olmuş idi ağlamaktan darîr

Erişti semâvata efgânımız
Görüp avdet etti giden cânımız

Bizim akla ev bulmak olmuş muhâl
Serâ-gam idi reşk-i çeşm-i 'ıyâl

Düşüp rahgüzere önümce Fuâd
Yetişmez idi ardımızdan Reşâd."
(s.225)

Bu son kısım,tamâmen,sıcak bir aile atmosferinin gözler önüne serilmesini hazırlamakla görevlendirilmiş samimi söyleyişlerden müteşekkildir. Bir yıllık ayrılık

müddetince çekilen sıkıntı ve acıların, iskele başında böylesine hüzünlü bir tablo oluşturarak son bulması, Mihnet-Keşân'da görülen yenilik unsurları arasında sayılabilir. Zira bu zamana kadar, Türk edebiyatında aile hayatı ve çocuk sevgisine ait yansımaların pek görülmediğini söyleyebiliriz(1).

Keşân dönüşünden sonra hem dostlarını görmek hem de yeni iş imkanları araştırmak için yaptığı ziyâretler, oldukça olumlu sonuçlar verir. Bu arada şâir, "hânede başını hırkaya çekme" kararı alır. Fakat gelişen olaylar ileride bu kararını bozduracak ve Sivas'a sürgün edilmesini hazırlayan kargaşaların içine çekecektir.

Son kısımda eserin ismini belirler;

"Bana emr olundu bu târihi tâm
Tamam oldu MİHNET-KEŞÂN vesselâm"
(s.229)

ve bu eserin,"Kazıkçı hikâyâtı" veya "Soyulcu rivâyatı" sanılmamasını söyleyerek kendini över;

"Degildir Kazıkçı hikâyâtı bu
Değildir Soyulcu rivâyâtı bu

Değildir Zenân-nâmesi Fâzıl'ın
Değildir kârı zenpâre-i câhilin

Bu dûzişenin fethine er gerek
O er de benim gibi server gerek"
(s.231)

1- S.K.Tural,a.g.e.,s.445

Klasik mesnevi geleneğinde görülen övünme ve tarih düşürme faslından sonra eser son bulur.

İzzet Molla'nın ölümünden sonra hazırlanan Mihnet-Keşân'ı Hüsam Efendi bir araya toplar ve kardeşi Vahid Efendi de eski notlardan yeniye çeker. Eser, hicrî 1269 yılında Cerîde-i Havâdis matbaasında basılmıştır. İlk sahifesinde tarif üzerine yapılmış bir resmi vardır.

6- ANLATIM ÖZELLİKLERİ DOĞRULTUSUNDA GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Aslen Konyalı bir aileye mensup olan Keçecizâde İzzet Molla, 1785(h.1200) yılında İstanbul'da dünyâya gelmiştir. Babası ilmiye mesleğinden Salih Efendi'dir. Keçecizâde'lik lakabı;dedesinin Konya'da keçecilik sanatıyla uğraşmış olmasından gelmektedir.

Babası öldüğünde 14 yaşında olan İzzet Molla, çok büyük sıkıntılar çeker. Kendisine yardım eden hocaları Moralızâde Hamid Molla ve Meşalecizâde Es'ad Bey'in yardımlarıyla medrese öğrenimini tamamlayan şâir, daha sonra Halet Efendi'ye intisab ederek onun maiyetinde çalışmaya başlar.

Halet Efendi'nin gözden düşüp saraydan uzaklaştırılmasını takiben Molla da Kaşan'a sürgün edilir(1822/1238) Bir yıllık aradan sonra tekrar affedilerek İstanbul'a döner. Taliî bir türlü yâr olmayan İzzet Molla, bu sefer de Osmanlı-Rus harbine gdair hazırladığı bir layiha yüzünden Sivas'a sürülür ve orada vefat eder (1829/1245)

Âlim, şâir ve devlet adamı olarak bilinen Molla'nın en önemli özelliği, en zor anlarda bile hayatın komik taraflarını yakalamasını bilen nüktedan mizacı ve sağduyu sahibi bir insan olmasıdır. Bütün eserlerinde bu özellik-

lerinden birine veya hepsine birden rastlamak mümkündür. Molla'nın özellikle Rusya seferi aleyhine hazırladığı lâyihada, ne kadar zeki ve devrinin gerçeğini kavrayabile müstesna bir insan olduğunu görmekteyiz. Zira lâyihada ileri sürülen görüşler, haklılığını o zaman kabul ettirdiği gibi, etkileri günümüze kadar uzanan sağlam siyasî ve politik mesajlar da taşımaktadır.

Şüphesiz Molla'nın en önemli eserlerinden birisi de Keşân sürgünü sırasında kaleme aldığı Mihnet-Keşân adlı mesnevisidir.

Türk edebiyatında mahallileşme hareketinin ve realis anlatımın en bariz bir şekilde tekasüf ettiği bu eser, Avrupa edebiyatı ile temasa geçmeden önce Türk edebiyatının kendi iç tekâmülünü göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Mihnet-Keşân'da dikkate değer yenilik unsurlarını ve farklı anlatım özelliklerini sekiz ana başlıkta mütâlâ edebiliriz;

1- Sade bir dil kullanımı ve türkçenin arûza uygulanmasındaki büyük başarısı;

Aslında Orhun Âbideleri'nden beri sürekli olarak varlığını hissettiren türkçecilik şuuru, İslamiyetin kabülünden sonra arap ve acem dillerinin tesiriyle zaman zaman kesintiye uğramış ve tarihî gelişimini uzun bir süre aksatmıştır.

İlk zamanlarda arap ve acem dillerinin tehlikeli

üstünlükleri, düşüncelerini halka yaymak için "avam dili sayılan türkçeyi kullanan veya halk arasında yetiştikler için türkçe yazan şâirlerin çalışmalarıyla büyük ölçüde bertaraf edilmiştir(1). Âşık Paşa'nın;

"Türk diline kimsene bakmaz idi
Türkler'e hergiz gönül akmaz idi

Türk dahi bilmez idi ol dilleri
İnce yolı ol ulu menzilleri " (2)

beyitlerindeki mesaj, türkçenin o günkü durumunu oldukça açık bir şekilde dikkatlere sunmaktadır. Daha sonra da pek çok şâir,türkçe yazmak zorunda olduklarından dolayı eserlerinin önsözlerinde özür beyan etme lüzûmunu hissetmişlerdir. Devletoğlu Yusuf, Hoca Mesud, Fuzulî, Şeyhoğlu Mustafa gibi pek çok şâiri bu grupta sayabiliriz.

Türkçenin şuurlu olarak kullanımı ise Tatavlalı Mahremî'nin Basit-nâme'si ile başlar. Mahremî, yalnız türkçe kelimeler kullanmakla kalmamış teşbih ve misaller itibariyle de Türk zevkine uygun eserler vücuda getirmeye gayret göstermiştir. Esere "Basit-nâme" denmesinin sebebi ise sade türkçe ile yazılmış olmasındandır(3).

Bu tarz Edirneli Nazmî, Nedim ve Osmanzâde Tâib gibi şâirlerin eserlerinde mahallîleşme hareketi doğrultu-

1- Agah Sırrı Levent, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, Ankara 1972, s.8

2- Prof.Dr.Fuat Köprülü, "Millî Edebiyat Cereyânının İlk Müşeşşirleri", Edebiyat Araştırmaları,Ankara 1986,s.27

3- a.g.e.,s.282

sunda gelişerek İzzet Molla'ya kadar uzanacaktır.

Mihnet-Keşân'da görülen;

"Birbilir ben görmedim âlemde bilmem ben dahî"
(s.145)

"Benim eski derdim yeterken bana
Ne olsun a zâlim bu taze bela
.....
"Sorulmaz mı senden bu virâneler
A zâlim yakıp yıktığın hâneler
(s.169)

"Ururdu başın âh edip taşlara
Dedim vermesin Hak bunu başlara"
(s.149)

gibi eser boyunca devam eden sâde söyleyişleri, böyle bir alt yapının hazırladığını söylemek yerinde olacaktır. Yukarıdaki alıntılarda görüldüğü üzre, şâir, türkçenin aruza uygulanmasında büyük bir başarı göstermiş ve kusur sayılabilecek hatalara-birkaç istisna dışında- hemen hiç düşmemiştir.

Eserde işlenen konu, klasik mesnevilerde görülen belirli ve muhayyel olaylar değil, bizzat yaşanmış bir sergüzeştin hikayesidir. İstanbul dışındaki halkın hayatına ve yaşayışına dair mahallî çizgiler de ihtiva etmektedir.

2- Günlük konuşma dilinde geçen formel unsurların edebî bir eserde kullanımı;

Mihnet-Keşân'da yaşanan hayatın konu edinilmesi ve mahalliileşme hareketinin sağladığı sarbestlikle, halkın

hayatına ait bilgilerin işlenmesi yüzünden,esere pek çok
günlük konuşma dilinde görülen formel unsurlar geçmişti:

"Nigah etmeyip şusuna busuna
Gönül düştü çengâl-i gîsûsuna
(s.23)

"Soyunduk dökündük varıp rahata
O şeb sanki düşmüş idik cennete
(s.34)

"Heman kamçıyı şark edince tatar
Şu'ûru olup yamçı-veş târ-mâr
(s.41)

"Yiyip içtik anda oturduk biraz
Desem ki inanırdı kıldık namaz
(s.77)

"Darıldı bana gerçi ol küştenî
Kesildi ya"yârî tennenni teni"
(s.91)

"Gelip akla rüşdi-yi Risto hıred
Gide yazdı az kaldı ya hû hıred
(s.107)

"Ahali yemişlerdi bil'it-tifak
Tümenler ile sirke ve sarmısak
(s.129)

"Nigah etmeyip hırtıma pırtıma
Vurup tekyeden postumu sırtıma
(s.123)

"Varıp âteş-i aşka ol âb-ı zen
Şu oldu bu oldu deme sonradan"
(s.163)

Yukarıdaki mısralarda geçen; "şusuna busuna bakmak", "soyunduk döküdük", "Kamçıyı şark etmek", "yiyip içmek", "tennenni teni", "gide yazdı", "sirke sarmısak", "hırtıma pırtıma", "postu sırta vurmak", "şu oldu bu oldu" gibi günlük konuşma dilinde sıkça kullanılan formel unsurlar, esere, tabî bir canlılık ve akıcılık kazandırmıştır.

Mihnet-Keşân'dan önece yazılmış eserlerde-ki bunlar arasında mahallileşme cereyanının yansıdığı eserleri de sayabiliriz- günlük konuşma sentaksı içinde bu kadar çok kelimenin bir arada görülmesi pek mümkün değildir.

3- Atasözleri ve deyimlerden sıkça istifade edilmesi

Bu bölümde de yine mahallileşme cereyanı doğrultusunda; atasözleri ve deyimlerin sıkça kullanıldığını görmekteyiz.

Atasözleri ve deyimler,hâlin gereğine uygun bir tarzda ve anlatılmak istenen durumu açıklayıcı bir yoruml verilmiştir. Bu unsurlar, bazen halk dilinde olduğu gibi,bazan da vezin icabı cümle yapısı biraz değiştirilerek esere yerleştirildiklerinden, okunduklarında hemen dikkati çekecek bir yapıya sahiptirler;

"Eser kalmaz mihmanın hûb u zişt inden
Misâfir-hâne-i dehri ne hoş tasvir eder mirat
(s.18)

"Yaka yakaya geldi iki sipah
Biri yakadan halk ederdi nigah
(s.27)

"Olup mihre pervâne pervâk-vâr
Sabahı aradım elimde fenâr
(s.32)

"Ser-i eşkıyaya kılıç attı kim
Biribirine öyle bir kattı kim
(s.37)

"Ne bühtan edersen karındaşına
Gelir olmadan akıbet başına
(s.93)

"Ururdu başın ah edip taşlara
Dedim vermesin Hak bunu başlara
(s.145)

"Yolup saçını başını sünbülân
Unuttu gülün derdini bülbülân
(s.165)

"Eger olsa derler kelin merhemi
Sürer kendinin başına ol emi
(s.167)

"Uzaktan görünce Brehmenleri
Gönül suya indirdi yelkenleri
(s.178)

"Dedim şimdiden taş basıp bağrına
Devâ başka yüzden düşün derdine
(s.202)

"Sıtanbul'u geşt ettim akşama dek
Girip her kapıya öpüp el etek
.....

"Çekip hânede hırkaya başımı
Ma'âşım ile uydurup aşımı
(s.228)

Yukarıdaki beyitlerde görülen; "Dünya bir misafirhânedir","Dünya, ayna gibidir; her gelen bakar geçer", "Kötülük isteme komşuna, o da gelir başına", "Kelin merhemi olsa başına sürer" mealindeki atasözleri ve "yaka yakaya gelmek", " elinde fener sabahı aramak", "başını taşlara vurmak", "saçını başını yolmak", "yelkenleri suya indirmek", "bağrına taş basmak" ve "el etek öpmek" gibi deyimler, yine mahallileşme hareketi doğrultusunda kullanılmakla birlikte, metin içerisinde eritilerek sanatkarâne bir tarzda işlenmiştir. Bunlar okunduğu zaman-deyim olarak halk arasında kazandığı anlam zenginliğiyle birlikte-asıl metin içindeki fonksiyonunu düşündürür.

Yaşadığı devirde "şâir" sözünden "saz şâiri"nin anlaşıldığını ve daha önca Manisa'ya nâib olarak giden

şâir Vehbî'nin başından geçen hadiseleri aynen kendisinin de yaşadığını belirten Molla, "usûl-ı dîger" le "saz u söz"ettiğini anlatıncaya kadar epey sıkıntı çeker. Böyle bir tecrübeyle bile olsa, halkla bu derece yakın olmanın anlatımı belirleyen etkin faktörler arasında sayılabileceğini belirtmek gerekir. Fakat Molla'nın asıl başarısı,19. yüzyıla kadar belli bir mesafe katetmiş olan mahallîleşme cereyanının bizzat kendi geleneğinden kaynaklanır.

4- Klasik divan şiirinin coğrafyasız mekan tavrına karşılık realist mekan anlayışının getirilmesi;

Bu kısımda da yine Türk edebiyatı için yenilik sayılabilecek önemli anlatım özellikleri görülmektedir. Klasik mesnevi geleneğinde mekanlar,ekseriya muhayyel veya allegorik unsurlardan oluşur;Leyla vü Mecnûn mesnevisinde görülen "Çemenzâr", "Bâğ u Bûstan" ve müşahhas bir varlık olmasına rağmen Mecnûn'un hâline uygun bir tarzda mücerred olarak tanıtılan Nâcid Çölü veya Şeyh Galib'in Hüsn ü Aşk'ında görülen"Kalb Diyârı", "Der vasfân Nüzhetgâh"..vb. gibi.

Oysa Mihnet-Keşân'da vaka, coğrafyaya bağlı olarak farklı seyirler takib eder. Gidiş yolculuğu Topkapı'dan başlar ve Küçük Çekmece,Harami Deresi, Büyük Çekmece, Bigados, Silivri, Türkmenli, Rodoscuk, Tekirdağ, İnecik, Kalıra (?) güzergahını takib ederek Keşân'da son bulur.

Dönüş yolculuğu da biraz değişik bir güzergah takib etmesine rağmen; Zâtî'nin tekkesinden başlar ve Ergene, Edirne, Havsa, Babaeski , Lüleburgaz, Çorlu, Silivri, Büyük Çekmece, Küçük Çekmece ve Yenikapı üzerinden İstanbul'da son bulur. Bugün bile aynı güzergahı takib ederek İstanbul'dan Keşân'a gidip dönmek mümkündür. Yani olayın geçtiği mekan müşâhhas olarak vardır. Üstelik mekan, realist bir tarzda tasvir edilmiş ve kahramanların rûhî karekterleriyle ilgileri sezdirilmeye çalışılmıştır(s.8-37,45, 123-124, 210-223). Bu yönüyle Mihnet-Keşân, avrupaî tarzda kaleme alınmış olan hikaye ve roman türünün olduğu gibi, tecridden ziyâde mimesise esasına daha yakın bir anlatım özelliği göstermektedir.

5- Klasik mesnevi geleneğinde görülmeyen müşahhas -somut insan tasvirlerine yer verilmesi;

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın deyimiye Molla, edebiyatımızda ilk defa -bir anlık dalgalanma ile olsa bile-insan görüntüsünü yakalayabilen (1) yenilikçi sayılabilecek bir şâirdir. Mihnet-Keşân'da, yolculuk esnasında kendini arabanın aynasında yansımış olarak görür ve;

"Refikim idi bir sühanver kişi
Bana mahrem olsun mu ya hâr kişi

1- A.H.Tanpınar, a.g.e.,s.271

.....

Edîb ü natûk u vezâif-şinâs
Lebîb ü halûk u letâif-şinâs

.....

Müşâbih bana sûret ü sîreti
Hünerde heman andırır İzzet'i

Uzun boylu kûsec cesîm'ül vücûd
Cihânda 'adîlî 'adîm'ül-vücûd"
(s.17)

Bu beyitlerde hem dış tasvire hem de iç tasvire ait belirleyici ibâreler bulunmaktadır: Uzun boylu, İri cüsseli ve köse yüzlü bir dış görünüşü; "sühanver "edîb, natûk,vezâif-şinâs" ve "lebîb, halûk,letâif-şinâs" gibi karektere ve mizaca bağlı unsurlar tamamlamaktadır. Şâirin,kendisi dışında eserde geçen bazı tipik kahramanları da aynı tarzda tasvir ettiğini görmekteyiz. Bunlar arasında Türkmenli'de karşılaştığ Hancı'yı, Keşân'daki Gece Bekçisini ve Ergene Müftüsü'nü saymak yerinde olacaktır.

Bu tiplerin tasvirinde yine Molla'nın nüktedân mizacı ve Nef'î'den mülhem hicivci yönü ağır basmaktadır. Türkmenli köyündeki Mübaşir Ağa'dan bahsederken;

"Riayette hiç eksiği yok idi
Abes tesliyetler katî çok idi

Hamâkat eder kim zerâfet sanır
Beni görse nâz eyleyip utanır

Hülâsâ eşeklikte mümtaz idi
Kulağı başından serefraz idi "
(s.29)

ve kendisini "çöğür şâiri" zanneden Keşân'ın Küçük İmamı'nı tasvir ederken, de yine aynı özellikleri görmek mümkündür;

"Keşân câmî'inde imam-ı sagîr
Sagîr idi gerçi sığırdan kebîr"
(s.93)

6- Klasik Türk edebiyatında, ilk defa aile bağları ve çocuk sevgisine ait temaların lirik bir tarzda işlenmesi;

Klasik divan edebiyatının klişe estetik anlayışı, ferdin, ailesi ve yakın çevresi ile olan ilişkilerini edebî bir eserde anlatmasına pek müsait değildir. Mihnet-Keşân'daki ferdî yönelişin, geleneğin klişe estetik anlayışını bir hayli zorladığını ve belirli sınırlamaları aştığını görmekteyiz.

Molla, Mihnet-Keşân'da anlatıma başlarken özellikle 15 Cumedelâhir- 1238 tarihinde, eşi ve çocuklarını görmek üzere İstanbul'a geçtiğini belirtir;

"Zuhûr eyledikte bizim kıyl u kâl
Binikiyüzotuzsekiz idi sâl

Kadeh gibi dolmuştu mâh-ı münîr
O şeb idi nısf-ı cemâd-ı âhîr

Sıtanbul'a geçmiş idim salı gün
Cihân görmesin anın emsâli gün

Enişte efendide idi harem
Çocukları anda der idim görem "
(s.11)

Sürgün emrinin Çavuş vasıtasıyla kendisine ulaştırılmasından sonra Topkapı'dan yola çıkar. Daha İstanbul'dan ayrılmadan ailesi ve çocuklarının hasretini duymaya, endişelerini çekmeye başlar;:

"Fakat âteş-i iftirâk-ı iyâl
Verirdi biraz doğrusu infi'âl

Çekip cân u dilden bir âh-ı hazîn
Dedim ey hudâvend-i âferîn

Fu'âd u Reşâd'ım emânet sana
Ki sen eyledindi inâyet bana
.....
İki dürdür anlar yetim eyleme
Biribirimizden dü-nîm eyleme

'Aceb kimsesizdir ki mâderleri
Ne huşyânı vardır ne mâderleri

Meded eyle yâ Rabb o bîçâreye
Beğişla günâhın anın sâreye

Cefâma tahammül o eyler benim
Anın hakkı ile pür oldu tenim"
(s.14-15)

Molla'nın hassas mizacı, ailesi ve çocuklarının hasretiyle eser boyunca bir ergenin âhenginde inleyip durur, Bu ince duygular aynı güzellikte lirik mısralarda ifade bulur;

"Cehennem iken bana bab'ı tıbâk
Yakıp bir taraftan da nâr-ı firâk
.....
Takâzâ eder dil ki yâri göre
Uyunmaz ki rü'yâda bâri göre
(s.130)

Klasik divan şiirinde özellikle mesnevi türünde, şâirin,kendi hanımından bu tarzda açık bir ifâde ile bahsetmesi hemen hemen hiç görülmez. Son beyitteki lirizmi ise ancak Balzac'ın İki Yeni Gelin adlı romanındaki "Sonnet"te görebiliyoruz (1);

"Uyusam da rü'yâmda seni görsem diyordum
Seni kıskanan uyku gözlerime girmedi
Balkonuma yaklaştım göklere dalmak için
Ne zaman seni ansam yükseklere bakarım "

Şâir, çocukları için de aynı özleyiş içindedir;

"Şu râh-ı hatardan savuştur beni
Fu'âd ü Reşâd'a kavuştur beni
(s.38)

1- Honore de Balzac, İki Yeni Gelin (Çev.Nurullah Ataç), İstanbul 1983, s.169

"Fu'âd u Reşâd'ım Sıtanbul'dadır
Anın çün dü dîdem hemân yoldadır

Gözüm kulzüm-i hasrete dalmada
İki yana müşgânım el salmada

(s.46)

"Dedim yâ Rabb irgür murada beni
Karîn et Fu'âd u Reşâd'a beni

(s.106)

"Gelip yâde gahi Fu'âo ü Reşâd
Olurdum gam-ı iftirak ile şâd

(s.186)

Affedildiği haberini almadan önce, enişte si Moralı-zâde Hamid Molla'nın mektubunda yeni bir erkek çocuğunun olduğunu ve adını Ömer Murad koyduklarını öğrenir. Burada bir babanın bütün bir his dünyası gözler önüne serilir;

"Yazıp mukdem-i tıfl-ı nev-zâdımı
Sevindirdi bu kalb-i nâ-şâdımı

Şaşırdım görüp lafz-ı ferzendimi
Hemân hüzn-i şâdî ile kendimi

Edip tesmiye nâm-ı neclim 'Ömer
Kerem etmiş o nâm-ı bî-kes peder

Murâd eylemiş mahlasın mâdemi
O'dur kalbinin çünkü nûr u feri

Hudâ nâ-murâdı eder ber-murâd
Hudâ'dan olur hâsılı her murâd

Üç erkek veled verdi Rabb-ı Ahad
Eder mi ana dahi ihvân hased "

(s.50)

İstanbul'a dönüşte iskele başında Fuad ve Reşad ile karşılaşır. Çocuklar babasını karşılamak üzere beklemektedirler. Onları gördüğü andan itibaren anlatım daha çok santimantal bir hava kazanır ve evde oğlu Ömer Murad'ı kucağına aldığında, bu hava zirveye ulaşır

"Fu'âdım gelip iskele başına
Reşâd'ım sürüp başını taşına

Görüp merdümin çeşmim oldu karîr
Kim olmuş idi ağlamaktan darîr

Erişti semâvata efgânımız
Görüp avdet etti giden cânımız
.....
Düşüp rehgâzere önümce Fu'âd
Yetişmez idi ardımızdan Reşâd
.....
Murâd'ı verip dâye-i âğûşuma
Vedâ edem az kaldı kim hûşuma

Basıp bağrıma tıfl-ı nevzâdımı
Figân eyledim hânede zâdımı "

(s.225-226)

Mihnet-Keşân'da aile bağlarının bu derece açık ve lirik bir tarzda işlenmesi, Türk edebiyatı için başlıbaşına bir yenilik unsuru sayılmalıdır. Zirâ Âdem Kasîdesi ve torunu için yazdığı küçük mersiye şiirle insana bakış açısından edebiyatımızın ilk müceddidi sayılan (1) Âkif Paşa'dan İzzet Molla daha öncedir.

7- Devrinin sosyal ve siyasî hayatını gerçeğe uygun bir tarzda yansıtması;

Molla, Keşân'a giderken ve oradan İstanbul'a dönüşüne kadar geçen süre içinde gördüğü her şeyi müşahedeye dayalı tasvir ve tenkidlerle dikkatlerê sunar.
Gidiş yolu üzerinde bulunan Türkmenli'deki bir hanı tasvir ederken; İstanbul'un taşraya karşı ilgisizliğini Hancı'nın ağzından tenkid eder;

"Dedim hancıya bu ne âlî mahal
Ne cây-i müferrih ne ra'nâ mahal

Nedir bu letâfet nedir bu hava
Nedir bu şetâret nedir bu safâ

Dedi hancı bunda vezirân yatur
Bu ğâre gelip nice şîrân yatur

Konup göçtüler niçe devletliler
Ne sâhip-keremler ne himmetliler

Güneş gibi azm ettiler subh dem
Biri etmedi neşr-i nûr-ı kerem

(s.32)

Keşân'a varmadan bir gece eğlendiği Kahura (?) denen yerde, "reaya" dediği gayr-i müslim tebânın Mora korsanlarından nasıl taciz oldukları ve ondan yarıdım istediklerini anlatır;

"Gelip kocabaşıları yanıma
Reâya bütün düştü dâmânıma

Kimi seyb ü ayba getirdi biraz
Kimi hindi zebh eyledi kimi kaz

Mora kâfirinden edip inkisâr
Bizi anlar etti deyü şerm-sâr

Kılıp her biri âh vâh ü bükâ
Ederlerdi şâh-ı cihâna duâ
(s.35)

Ayrıca Sultan Mahmud devrinde eşkıyanın tedib edildiğini, fitnenin ortadan kaldırıldığını söylüyor ki, bu bilgiler tarihi bir hakîkatin ifâdesidir. Keşân'a giderken Harami Deresi denen ismi ile müsemmâ tehlikeli bölgede yanındaki Koçaş'ı durdurur ve ona buralarda hırsız falan olabileceğini dikkatli davranmaları gerektiğini söyler;

"Harami Deresi olup rû-nümâ
Bana şöhreti oldu vahşet-fezâ

Verince o kûh-ı ağaçlar telaş
Hemân dehşetimden dedim dur Kocaş

Bu ormanda hırsız nihân olmasın
Bana korkarım bir ziyân olmasın
(s.16)

Fakat Kocaş, ona korkularının boş olduğunu söyler;

"Kocaş geldi gerdûnemin yanına
Pesend eyledim akl u irfanına

Dedi kim du'â et şeh-i âleme
Dedim zikr-ü fikrim değil mi heme

Buna devr-i Mahmud diyerler dedi
O'dur pâdişâh-ı muzaffer dedi

Yüzelli sefer eylesek sol kola
Ne mümkün çıka bir harami yola

(s.16)

Aynı konuyu İstanbul'a dönüşünde söylediği kasîde içerisinde de belirtir;

"Pây-mâl olmuş idik sergerdân-ı fitneye
Kimse bilmezdi müderris mi ya bu molla mıdır
.....

Eşkıyayı öyle nâ-bûd eylemiş kim şemşîri
Fitne bilmez kendini peydâ ve nâ peydâ mıdır"

(s.223-224)

Gerçekten de II.Mahmud devrinin, son dönemin en istikrarlı ve tutarlı bir devri olduğunu tarihler yazmaktadır (1).

1- B.Lewis, a.g.e.,s.72-86

8- Fertle kulun biribrinden ayrı olarak anlatıma katılmaları ve ferdiyetin, formel unsurlar dışındaki anlatım hâkimiyeti;

Mihnet-Keşân'da önsöz niteliğinde sayabileceğimiz; besmele, münâcat, na't gibi formel kısımlar, geleneğin hazırladığı şartlar içerisinde,kulluk mevkiîndeki bir anlatıcının sınırlı tasarrufu altındadır. Anlatıcı bu kısımlarda fazla bir şey söyleyemez. Ancak duâ, temennî, serzeniş ve yakınmalarda bulunacak ve asıl anlatacağı konuya bir önsöz hazırlayacaktır. Türk edebiyatında ve İslam kültüründoğrultusundavücut bulmuş diğer edebiyatların ortak türdeki ürünlerinde aynı tavrı görmek mümkündür.

Bu önsöz kısımlarının okunmasıyla eser hakkında bazı ipuçları edinilse bile, asıl konunun anlatıldığı bölüm; ekseriya "Âğâz-ı Destân" başlığını taşıyan kısımdan itibaren başlar. Burada söz,öncelikle kulla fert arasında kominikasyonu sağlayan kaleme varakılır. Kalemin söz söyleyebilmesi için de, belâğat kuralları dahilinde şahıslandırılması gerekir ki, buna teşhis sanatı denmektedir.

Mihnet-Keşân'da formel unsurların anlatıcısı geleneğe bağlı olarak kulluk mevkiîndeki bir insandır. Kendi varlığı âdeta yok gibidir. Mahcup, günahkâr ve güçsüzdür;

"İlâhî İlâhî İlâhî meded
Be hüsn-i Muhammed be aşk-ı Ahmed

Hemî men ne dânem tû dânî heme
Ki men mâtüvânem tevânî heme
(s.3)

HHekîmî ki dermân-ı illet ezost
Kerîmî ki dermân-ı devlet ezost
.....(.....
Beni afv ederse Resûl-i Guzîn
Vekîlidir anın şehinşâh-ı dîn

O da cürmümü bahş edip şâd eder
Bu dünya cehiminden âzâd eder
.....
İlâhî İlâhî günâhım mepors
Be deryâ-yı isyân şinâhım mepors
(s.5)

Asıl konunun anlatıldığı bölüm "Âğaz-ı Destân ve Şikâyet ez Cihân" ibâresinden sonra başlar. Burada kul ile fert arasında geçişi sağlayacak olan vasıta, yine geleneğin sınırları içinde kendisine konuşma yetkisi verilen kalem unsurudur;

"Benim ile dert ortağıdır kalem
N'ola sergüzeştim edesse rakam"

Bu beyiti tâkiben hemen kahraman anlatıcı söz alır ve kendisini,kaleme değil de bizzat kendisiyle anlatmaya başlar. Bu durumda İzzet Molla'nın,geleneğin sınırların birer basamak olarak gördüğünü ve bu unsurların onun anlatımını belirleyen etkinliğe erişemediğini belirtmek hatalı olmayacaktır.

İleri kısımlarda kul ve kalem anlatıcılara zaman zaman yine rastlansa bile, bunlar ferdin kısa soluklanma anlarında vakit kazanmak için başvurulan uygun bir metod kârekterinden öteye geçemezler. Buna karşılık, ferdiyetin "ben" unsuru,ezici anlatım üstünlüğünü her sayfada ayrı ayrı göstermektedir. Mihnet-Keşân'ı takiben fertle kul arasındaki bu açıklık gittikçe büyüyecek ve batı tesirli Türk edebiyatında yerini tamâmen ferde ve onun,geleneğin dışında şekillendirdiği yeni imkanlara bırakacaktır.

Mihnet-Keşân'da"ben" unsuru daima ön plandadır;

"Benim kıyl u kâlim mübûhis idi
(s.8)

"Benim gibi üryân-ı ten koydular
(s.10)

"Benim gibi 'âlemde var mı cesûr
(s.10)

"Benim çünkü mihr-i sipihr-i hüner
(s.16)

"Bana korkarım bir ziyân olmasın
(s.16)

"Bana durma meşk et deyü bir makam
(s.94)

"Benim nefyimin haftası dolmadan
(s.98)

"Düşüp ardına ben de dilberlerin
(s.110)

"Benimle bu dêrde olup müptela
.....
Ser ü cân ile hıdmet etti bana
(s.136)

"Bana zalimim etti n'ettiyse hep
(s.195)

"Ben ansız hayat istemem bir nefes
(s.209)

"Bana bî-vâsıta kıl rızkımı yâ Rabb ihsân
(s.228)

Görüldüğü gibi kul ile"ben"arasında pek mühim ifade farklılıkları vardır. Kulun kaderci boyun eğişine ve teslimiyetçi tavrına karşılık, "ben" in arzu ve istekleri vardır. Kendinden başlayarak etrafla da ilgilenmekte daha aktif görevler üstlenmektedir.

Mihnet-Keşân'da görülen bu anlatım özelliklerine daha geniş örnekler vermek mümkündür. Bunlardan ortak olarak çıkarılacak sonuç; Mihnet-Keşân'ın, batı tesirinden çok daha önce, klasik edebiyatımızın kendi iç tekâmülünü gösteren pek çok yenilik unsurunu bünyesinde taşıdığını isbat fikri olacaktır.

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

(M e t i n K ı s m ı)

MANZÛMET'ÜL-MÜSEMMÂ BE- MİHNET-KEŞÂN

Be bismillâh âğâz-ı destân konem
Be bâyeş künûn feth-i ünvân konem

Şod ez şâne-i sîn devendân-hâş
Kadî şâne -i dîn dendân-hâş

Buved her elif serv-i Tûbâ hirâm
Ki bervey nişined tezevvür-i kelâm

Ez-ân turre-i lâmhâyeş-i 'inân
Hacl-i giysû-yı huriyân-ı cinân

Dü çeşm-i meh-i mihr hayrân şode
Zihâyeş ki çeşmek-i zencân şode

Hemân-râ ki der cân-ı 'arş ender-est
Künûn ser be pây-ı der-i Haydar-est

Zi-gülzârhâ çünki ser gonce zed
Be gülzâr-ı cennât ser pençe zed

Çü be şenîd adem be dünyâ cinân
Zi-cinân be güzeşt ez şevk-ı ân

Penâhi-yi nûneş nihân-ı Yûnus est
Ez ân nokta-ı vahdeteş mûnis est

Buved yâ-yi u bahr-ı gerdûn hebâb
Ki dervey nihânest dü âfitâb

ld-i gerdûn münevver cihân
gi hurşîd in cism-i cân

-ı mîm-i u hâtemî
u yâfte Hâtemî

3/ MÜNÂCÂT-DER ZİKR-İ FENÂ-YI 'ÂLEM

Cihân bârgâhı hezârân şehist
Der u tehye kerden zihî eblehî est

Mecûv nân ez-in, sofrâ-ı sernigûn
Beşev dest-i hâhiş zi 'inâm-ı hûn

Çü mihmân fütâdî be şahs-ı denî
Hemân bâyedet sûret-i reftenî

Felek cism-i dâm-ı dem-i Âdemî
Be hayvân ne bâyed der u hurremî

Nihâlî nedîde der in bûstan
Safâ-yı bahâreş zi fikr-i hazân

Harâmî-yi in râh-ı der mahmilest
Selâmet zi düzd-i karîn müşkül est

Der in vartâ ki istirâhat mehevâh
Tu hâhî selâmet selâmet mehevâh

Firâz-ı emel bes ki tayî kerden
Kadem ber serem şod serem ber kadem

Muhîtî ki dîdem serâbî nümûd
Be sahrâ demîdem türâbî mümûd

Be fikr-i sevâd-ı hatt meh-veşân
Der endek zamân rîş-i men şod ketân

Nemânde der in dest-gâh-ı güsîl
Cüz est penbe-i mû be dest-i emel

Bahârem be berg tahammül guzeşt
Hazânem be terk-i tecemmül guzeşt

Şitâ âmed-est ü ne huşk ü ne ter
Der in bâğ-ı fâni nemândem eser

Ne zikr-i me'âd u ne fikr-i me'âş
Ne dünyâ ne ukbâ ne kerdem telâş

İlâhî ecib du'ât'et-tâibîn
Rec'anâ ilâ bâ binâ hâibîn

İlâhî İlâhî inâyet zi-tû
Der in râh-ı vahşet selâmet zi-tû

İlâhî İlâhî İlâhî meded
Be hüsn-i Muhammed be 'aşk-ı Ahmed

Hemi men ne dânem tû dânî heme
Ki men nâtüvânem tevânî heme

4/ DER N'AT-I BÂRÎ 'AZZE İSMİHU

Be nâm-ı enîs-i dil-i bî-kesân
Bihîn-merhem -i Mihnet-Keşân

Hekîmî ki dermân-ı illet ezost
Kerîmî ki dermân-ı devlet ezost

Nigârende-i in serâ-yı kühen
Berârende-i âsiyâ-yı muhen

Terâvet fezâ-yı nihâl-i belâ
Mahâbet nümâ-yı velâ tekribâ

Cinâneden odur âdemi bezdiren
Odur Nuh'a deryâları gezdiren

Eder çâhe üftâde sıddıkını
Verir der'akeb dolu tevfikını

Veren bu sefi hem alan kendidir
idârı kendi satan kendidir

l-i kürâsa verip terbiyyet
kuvvete sonra anı takviyyet

Kılıp ebr-i nisanla ber-murâd
Eder güştizârı ğadâ-yı cerâd

Verir kendi emri ile hûşe tâk
Kimin bâde eyler kimin hall-i pâk

Kimin mest-i sahbâ-yı ikbâl eder
Kimin teşne-i âb-ı âmâl eder

Kimi çâr-bâleş-nişîn-i huzûr
Kimi diz çöküp çekmede sabûr

Ne eylerse eyler odur muktedir
Eder hikmeti hikmetin müstetir

Efendi ne isterse etmek gerek
Kuluz biz düşer mi su'âl eylemek

Ne mümkün ki bilsin muhit-i muhât
Degildir anın kârı 'akla münât

Bilinmez bilinmez murâd-ı Hudâ
Hemân eyle lâyüsele iktifâ

Bin lafz kon şod kitâb-ı vücûd
Bin rişte-i şirâze bended şuhûd

Hemâ bâtılâneu Hak 287. üst
Gelü-i kerdid murâdı sümanân üst-düst

5/

Der n'at-ı şerref-i Ka'inât aliyet'üt'tahiyyât

Muhammed ki tâc-ı ser enbîyâ est
Nuhustîn der kulzüm-i kibriyâ est

Muhammed ki 'İsâ ez vürûh yaft
Halâs vü i Nî ı yaft

ed velî
od celî
am-hâksâr
şumâr

Delîl-i garîbân habîb-i Hudâ est
Hemâ derd râ teselliyet Mustafâ est

Be Yesrib muhâcir şode Mustafâ
Mirê-endek âyed çenîn-i ibtilâ

Habîb-i Hudâ çün cefâhâ keşîd
Cefâ sünnet âmed be ümmet remîd

Habîb-i Hudâ Mustafâ olmasa
Eger bizlere muktedî olmasa

Tutup 'âlemi nâr-ı zât-ı vukûd
Acırdı bize kavm-i 'âdû semûd

Odur mücrîme mültecâ ve zâhir
O derd ü şiken ümmetlere dest-gir

Anın kapısıdır penâh-ı melâz
O dertten kurtulmak ne güç el'ıyâz

Beni afv ederse Resûl-i güzîn
Vekîlidir anın şehinşâh-ı dîn

O da cürmümü bahş edip şâd eder
Bu dünyâ cehîminden âzâd eder

Cilâ gitmiş idi bu âyineden
Bana lâzım oldu cilâ-yı vatan

Kararmıştı kalbim cehennem gibi
Kurulmuştu meyhânede Cem gibi

Ana fart-ı 'isyânım oldu sebep
Ma'âsîde tuğyânım oldu sebep

İlâhî İlâhî günâhım mepors
Be deryâ-ı 'isyân şinâhım mepors

6/ Selâtı[illegible]ân yâ Allah-âlâ-nâm
Be rûh-[illegible]hammed Aleyhisselâm

DER MENKIBET-İ ÇÂR-YÂR-I GUZÎN RIDVAN-ALLÂH
Âleyhim Ecma'în

Ebûbekr-i sıddık-ı yâr-i 'atîk
O'dur ez Hümâ lânesinde refîk

Resûl'ün sarâyındadır duhteri
Sipihr-i risâlettedir ahteri

Habîb-i Hudâ'nın habîbi ola
Habîb-i Hudâ'dır deniyse n'ola

Buyurdu anın hakkına Mustafâ
Eger olmasam hâtem'ül-enbiyâ

Ebûbekr olurdu olurdu nebî lâ-cerem
Ki olur ʿazm-ı evliyâ-yı imem

Hudevend-i diger cenâb-ı 'Ömer
Lî'ömrik'deki nükte-i mu'teber

Bahâr-ı çemen-suffe-i müminîn
Anın ile oldu tamam erbâin

Dem-i tığı güller açıp her taraf
O etti şifâ-yı ğâmı bertarâf

O'dur hânumân-sûz-ı ehl-i nifâk
Cenâb-ı 'Alî ile bil'ittifâk

Sipihr-i safâda üçüncü güneş
Anın nûruna mihr ü mâh olmaz eş

Kelâm-ı Hudâ'yı çekip rişteye
O'dur benzeden anı güldesteye

Okurken şehîd eyledi bir le'îm
O'nun şâhididir kitâb-ı kerîm

O'dur İbn-i Affân sâhib-i hayâ
O'dur gonce-i surh-ı vefâ

Cenâb-ı 'Alî çârum- esfiyâ
Muhammed gibi hâtem-i evliyâ

Hilâfette gerçi nihâyettedir
Velî kadri sadr-ı bidâyettedir

O'dur hem-ser-i ,duhter-i Mustafâ
O'dur âl ü evlâdına pişvâ

O'dur müctebâ ve O'dur murtazâ
O'dur muktedâ ve O'dur mühtedâ

7/ Kilâb-ı deriyle olunsam şumâr
Yeter iki âlemde ol iftihâr

Heme bâd ez men salât ü selâm
Be-âlî nebiyy ü be sühb-i kirâm

DER MEDHAT-I SULTAN-I ZAMÂN ADÂME'LLÂHÛ İCLÂLEHU

Du'â-yı hidîv-i lâzım est
Eger 'âdîli ve eger zâlim est

Husûsan ki dindâr ü 'âdil ola
Şehinşâh-ı asra mu'âdil ola

Du'âsı ânın farz olur 'âleme
Edası hemân farz olur 'âleme

Odur Han-ı Mahmûd-ı gîtisitân
Odur kahrâman rezm-i sâhipkıran

Mücâhid şehinşâh-ı gâzidir ol
Mülûk-ı cihân ser-firâzıdır ol

Letâfetle halk eyleyüp ibtidâ
Zerâf)el e g Hudâ

t ı elidir

Hümâ sorgucun görse cevher feşân
Olur ana cân vermeğe per feşân

Şerefdir sipihre eger basa pâ
Edîm-i haml-i mestî olsa sezâ

Serâpâ o şâhın zemîn-i bendesi
Felek lutf u ihsânı şermendesi

Felâtun-hıred şâh-ı Aristo-pesend
Tehemten-zafer Rüstem-i dîv bend

Muhabbet mehâbet olup yek mizâç
O hakan ile eylemiş imtizâç

İnâyette bezm-i Süleyman gibi
Şecâ'atte rezm-i nerîman gibi

Ger eylerse kahrı ile terbiyyet
Verir lutf ile der'akeb tesliyet

O şâhın bu günlerde seyyâhıyım
Yine ömrüm oldukça meddâhıyım

Usûlü bozarsa eger nâşidi
Seyâhat verir der'akeb mürşidi

8/ Tağayyür gelirse o dervişe ger
Olur zikr ü fikri heba vü heder

Hudâ ömrünün bir gününün bin ede
Gele bendeler nefy olup hem gide

Edip sâyebân üstüne gölgesin
Varıp seyr ede kulları ülkesin

ÂGÂZ-ı DESTÂN ve ŞİKÂYET EZ CİHÀN

Benim ile derd ortağıdır k[illegible]
N'ola ser[illegible]im

8/ Galata kazasında hâkim idim
Ne sâhib-'adâlet ne zâlim idim

Edip dûdmân-ı kazâ iltihab
Tutuştu bizim dâmen-i intisâb

Ne hâlet ise oldu ol bertarâf
Yine kavl-i 'âlem olup muhtelif

Kimi der kim urma kimi der kim ur
'Adûlar hiç yoğidi dur-otur

Kimi der kim yüz mü düyûnu 'aceb
Boleykim o yüzden çekeydi ta'ab

Kimi der kim dün nefy eylemişler bugün
Kimi der kim götürdü çavuş anı dün

Kimi der kim dün ağzğnı kokladım
Bakayım ne dermiş deyü yokladım

Kimi der kim aslâ degil hâceti
Yerinde herifin yine devleti

Mecâliste nefyim havâdis idi
Benim kıyl-ı kalim mübâhis idi

Beş ay böyle etti zamanım mürûr
O pençe bana haylice verdi zûr

Bana şâh-ı âlem kerem eyledi
Cihânı bu illet verem eyledi

Fakat ben mi gördüm o şehden kerem
O'dur kâinata veliyyü'n-niâm

züm yok hased eylese şâ'irân
hasmım oldu biraz kaltaban

gittim İstavroz'a bir zamân
talmadı bildiğinden cihân

9/ Sükût eyledim kahrı var dediler
Biraz söyledim zehri var dediler

Şaşırdım hülâsa pes ü pîşimi
Bıraktım Hudâ'ya bütün işimi

Dedim ey Hudâvend-i bîkes-nevâz
Benim ettiğime bunlar az

Velâkin cihâna ne tavr eyledim
Sıtanbullıya ben ne cevr eyledim

Kimin hânesin eyledim târ u mâr
Neden bu belâya ben oldum düçâr

Çalıştım ne münkirlerin defîne
Savaştım nice şerlerin ref'ine

Neler çektim Hak te'âlâ bilir
Birazın dahî halk-ı dünyâ bilir

Yedim Hâlet'in nân-ı ihsânını
Çalıştım halâs etmege cânını

Kaderle meger pençeleşmek imiş
Demir pehlivânla güleşmek imiş

ZUHÛR-I BA'ZI ETVÂR VE MUKADDEME-İ İDBÂR

Düzoğlu mezâdında bî-kizb ü lâf
Sorun halka varsa bu sözde hılâf

Cevâhir çalıp göz göre sayrafî
Pür olmuştu sîm ü zer ile kefî

Efendi o meclisde hâzır idi
Fakat âh eden gizli nâzır idi

Görüp anı merhûma verdim haber
Hüdûs etti ondan nice türlü şer

Kabardıkça kirpi gibi dest-mâl
Atardı bana nâvek-i infi'âl

İşâret edip nâzir-i hayımhâh
Bir ağızdan anınla eyledik âh

Edip Ahmet Ağa ile ittifâk
Yahûdi bizi etti gamz ü nifâk

Nice iftirâlar edip nâzıra
Dürûğ etti bil'cümle hak hâzıra

Ne bühtanlar eyleyüp bî- hilâf
Girip araya verdiler ihtilâf

10/ Yahudi'ye Ahmet Ağa vâsıta
Verirlerdi tezvîre hoş râbıta

Bozuşturdular anı merhûm ile
Bir oldu Yahudi o mazmûm ile

Alıp mâl ü emlâkini soydular
Benim gibi 'uryân-ı ten koydular

Olup surre-i şehr-i yâre emîn
Halâs etti cânın o dürr-i semîn

Bu yolda telef oldu Osman Ağa
O da düzde etmiş meger iftirâ

O üç tuğla kendini etti halâs
Bu bî-çâreye yoktu çâ-yi menâs

Çeh-i kizbe düştüm sadâkat ile
İki sâl geçti bu hâlet ile

ât-ı re'âya edince zuhûr
efendide 'akl ü şu'ur

gibi geh seferber olup
lar ile berâber olup

Tedâbir-i mekrûheye başladı
Ne söylersem âteş gibi haşladı

Benim gibi 'âlemde var mı cesûr
Ta'ârruzda hiç etmemiştim kusûr

Ağır geldi merhûma Hakk-ı kelâm
Hemân nefyime eyledi ihtimâm

Varıp müftî-i vakte gammaz eyledi
Sarâhetledir sanma remz eyledi

Bana şeyhü'l-islam pend eyleyip
'Itâbî reh-i nutka bend eyleyip

Müdâraya mecbûr olup âkıbet
Verdim hoş âmed ile teselliyet

Hudâ kârını etti anın tamâm
N'ola biz de çeksek zebân-ı bî kelâm

Sebeb-i intisâbım olup Halet'e
Düşürdü felek böyle bir mihnete

Yine vardır işte kibâr-ı zamân
Tükenmez ye devlette ni'metle nân

'Aceb kimse etmez mi ihsân ümîd
Cihânda kerem oldu mu nâ bedîd

11/ O dergâh-ı cûdî gelip Ka'be-vâr
Tavâf eylemişti ricâl-i kibâr

Fakat bana 'azv ettiler töhmeti
Keşân ber keşân çekdiler 'İzzet'i

Düşüp ardıma bir alay hâ'inân
Elimde n ıek var idi ne nân

îze mecbûr olup
hkâre mağrûr olup

Degildi sözüm devlete itirâz
Edenler de varsa bula inkırâz

Yalan yalnış ettin biraz güft ü gû
'Adûlar da etti verâdan gılû

Yaraşmaz degil şâ'ire kıyl u kâl
Bu oldu hemen bâ'is-i hasbihâl

Eger olsa devletce bir töhmetim
Gece gündüz olmaz idi rahatım

Benim şâ'ir-i munsif-i Hak şinâs
Velî şâ'irin hasmıdır cümle nâs

Ne 'azv eylesen şâire yaraşır
Duyan der ki ol mâhire yaraşır

Ne çâre ki bu kâre sülûk eyledim
Anınla senâ-ı mülûk eyledim

Cihân hasmım olsa ferâğ eylemem
Yine tab'a nazmı yasağ eylemem

Kim etsin hidîv-i cihânı senâ
Bu 'âlemde sen var iken 'İzzetâ

Hilâfımda halk eyledi ittifâk
Bunu gösterdi siyâk ü sibâk

ZUHÛR-I EMR-İ 'ÂLÎ-ŞÂN BE-MEMÛRİYET-İ KEŞÂN

Zuhûr eyledikte bizim kıyl u kâl
Binikiyüzotuzsekiz idi sâl

Kadeh gibi dolmuştu mâh-ı münîr
O şeb idi nısf-ı cemâd-ı âhîr

Sıtanbul'a geçmiş idim sâlı gün
Cihân görsün anın emsâli gün

Enişte efendide idi harem
Çocukları anda der idim görem

12/ O şeb anda kalmağa cürm eyledim
Varıp doğru hamama 'azm eyledim

Nihad'ım yanımda berâber idi
Refîkim fakat ol hüner-ver idi

Şerîf-i vezîrân oldur hafîd
Karındaşımızdır ol necl-i sa'îd

Pür etmişti germâbeyi sohbeti
Bir iş mi yanında şeker şerbeti

Oturmuş idik sadr-ı germâbede
Bu ne kubbede koptu bir 'arbede

Süleymân-ı 'asrın gelip hüdhüdî
Başında fakat sorğucu yok idi

Dedi emr eder padişâh-ı cihân
Keşân'da ikâmet eyle bir zamân

İki emre birden edip imtisâl
Hemân ibtidâ eyledim iğtisâl

Olunca bana bu hatr-ı rû nümûn
'Ayân oldu fehvâ'ül-muhlisûn

Bulundu iki esb lâğribden
Birine Çavuş bindi birine ben

Felek hazır etmiş meger çıkmayı
Nasıl çıkma belkim potin sıkmayı

Hemen sur'at-i imtisâl istedim
Çıkıp Topkapı'dan misâl istedim

Verip destime emr-i şâhı Çavuş
Dedi az zamanda yine gel kavuş

Görünce me'âli şerîfin hemân
Yeniden dirildim gelip cisme cân

Meger şâh-ı âlem inâyet edip
Ne sözdür inâyet kerâmet edip

Dirîğ etmemiş vérdiği mansıbı
Kerem-kâr olur mu o hakan gibi

Gelirse kimin başına bu kazâ
Beher hâl olur mansıbından cüdâ

Günâhımdan etmiş bir-iki şumâr
Eger her birin eylese âşikâr

Yetişmez ana yerde levh ü kalem
Meger safha-ı çarha ola rakam

13/ Ben ol 'âsiyim kim mu'âsî-nedân
Sevâbı günah zan ederdim inân

Olup ğavta hâr-ı muhît-i günâh
Kedû-yı mey ile ederdim şinâh

Biri kable sorsa milâd için
Mühîm-sâz arardım o nev-zâd için

Edip nefse türlü müdârâları
Kul etmiş idim ana dârâları

Beni şâh-ı âlem halâs eyledi
Eritti gümüş gibi hâs eyledi

AHVÂL-İ MENÂZİL

Olup menzilim ibtidâ Topkapı
O gün ettim İstanbul'u arzû

Derûne düşüp nâr-ı hubb-i vatan
Şerer aktı su yerine dîdeden

Ne yâr ü ne ağyâr ü ne hod-gamgüsâr
Fakat dîde-bânlar ile peyke-vâr

Oturduk Çavuş'la birer peykede
Bana kabr idi san o mihnetgede

Biri geldi hâlim su'âl eyledi
Teselliyle def'i melâl eyledi

Bölükbaşısıymış ol sahrâların
Degilmiş yabancısı Peygâmber'in

Müselmân bir ādem imiş ehl-i hayr
Anın gibi müslim görmez bu deyr

Çabuk kahve ısmarladı der'akeb
Yetişti uşaklar dahî bî-ta'b

Dedik var mı yâhû 'aceb bir mekân
Bizi bu gece etmeğe mihmân

Binip rahşa ol Hızır-ı ferah-likâ
Hemen oldu çiftliğe rehnümâ

Nihâyet göründü bu ârâmgâh
Evvelâ kasrî derbânı Hıfzullâh

Necîb-i keremkâr imiş sâhibi
Huzûr eyledim anda hânem gibi

Anın ziyâsıymış meger ol mekân
Nice yüzden etti beni şâd-mân

14/ Kerem eyleyip etti ikrâmı tâm
Hudâ devletin eylesin ber-devâm

Çavuş-başının mehterîn kolladım
İki gece ruhsat için yolladım

Müsâ'id olup müftî-idîn-penâh
Behişt oldu güyâ ki câygâh

Samîmidir Allah bilir bu du'â
Bula haşre dek mesnedinde bekâ

Beni kendine 'abd-ı hâs eyledi
Dilinden cihânın halâs eyledi

Bu ni'met bana 'ayn-ı ni'met imiş
İşâret degilmiş beşâret imiş

Ehibbâ bu ahvâlimi gûş edip
'Aceb kim hukûkî ferâmûş edip

Birisi gelip bir su'âl etmedi
Kimesne hukûku helâl etmedi

Der-bâr-ı şehden kim olursa dûr
Gelir akrabâsı ana zâr u zûr

Ne ise tedârik edip harcırâh
Levâzım görüldü be-lutf-ı Allah

Uşaklar gelip gittiler ser-seri
Kimisi benimle kimisi geri

İki gece bir gün karâr eyledik
Seher vakti terk-i diyâr eyledik

Olup penç-şenbe günü rû-be-râh
Dedim ey derûnum bilen padişâh

Bunu çoktan etmiş idim iltimâs
Kapans ın demiştim erâcif-i nâs

Şeh-i âlemin ömrü müzdâd ola
Beni gammâz eden kimse dilşâd ola

vvetli bir zât imiş düşmenim
rm i az idi cürmüm benim

-i iftirâk-ı 'ıyâl
raz doğrusu infi'âl

Çekip cân u dilden bir âh-ı hazîn
Dedim ey hudâvend-i âferîn

Fu'âd u Reşâd'ım emânet sana
Ki sen eyledindi 'inâyet bana

15/ Becâh-ı dü sıbt-ı benî güzîn
Kıl ol iki tıflı gözden emîn

İki dürdür anlar yetim eyleme
Birbirimizden dü-nîm eyleme

Aceb kimsesizdir ki mâderleri
Ne huyşânı varıdr ne dâderleri

Meded eyle yâ Rabb o bîçâreye
Bağışla günâhın anın sâreye

Cefâma tahammül o eyler benim
Anın hakkı ile pür oldu tenim

Berâber du'â ile çıktım yola
Der-i Hak'da birleşirsek n'ola

MERHÂLE-İ ÇEKMECE-İ SAĞÎR

Dürr-i eşki etrâfıma ekmece
Göründü nihâyet küçük çekmece

Küçük çekmece bir müferrih mahal
Havası iyi olmamak muhtemel

Güzel câmi'î bir imâret de var
Dahî nice âsâr-ı himmet de var

Küçük karye amma letâfetli yer
Beyâz ekmeği var suyu kand-ı ter

Kenârındaki göl denizden cesîm
Yapılmış o deryâya cesr-i 'azîm

Gören bâm-ı çarha sanır bir oluk
Kenârında var tahtadan korkuluk

Oturdum nişîminde hayrân olup
Görüp anda derbendi hayrân olup

Kuş uçmaz mahal görmedinse eger
Varıp eyle derbend-şâha nazar

Eger tezkeren yok ise dön geri
Sıtanbul'a avdet edip ser-seri

Vezîr ol emîr ol ne olursan ol
Kapanır o demde sağ u sol

Bu dünyâyı versen Bölük Başıya
Ne mümkün seni öteye taşıya

O şeb anda gerdûneyi bekledim
Sevâd-ı dili geceye ekledim

16/ Benim çünkü mihr-i sipihr-i hüner
Gelip çıktı gerdûne vakt-i seher

Olup âfitâb ile gerdûne zîb
Berâberce verdik şu gerdûne zîb

Harami Deresi olup rû-nümâ
Bana şöhreti oldu vahşet fezâ

Verince o kûh-ı ağaçlar telâş
Hemen dehşetimden dedim dur Koçaş

Bu ormanda hırsız nihân olmasın
Bana korkarım bir ziyân olmasın

Koça[redacted]di [redacted]nemir yanına
Pese[redacted]fânına

Dedi[redacted]leme
Dedi[redacted]mi heme

Buna devr-i Mahmut derler dedi
O'dur padi şâh-ı muzaffer dedi

Yüzelli sefer eylesek sol kola
Ne mümkün çıka bir harami yola

Edip şâh-ı cihânî senâ
Kul etti bizi kendine ol gedâ

Meger bir söz anlar müselman imiş
Degil Perperî ehl-i 'irfân imiş

Tesellî edip der idi gâh gâh
Düşünme efendi büyüktür Allah

Seni padişâhım yine yâd eder
Bugün eylemezse yarın şâd eder

Eger varsa yanında birçok para
Hemen rahat et safânı ara

Kelâmı ile def'-i bîm eyledim
Anı kendime baş nedîm eyledim

Zamâne uşağı fedâkâr olur
Bir-ikisi ancak emekdâr olur

Yanımda Muhammed 'Ömer var idi
Bana doğrusu herbiri yâr idi

Biri hıdmetinde kusûr etmedi
Reh-i imtinâdan mürûr etmedi

Muhammed yanımda küçükten beri
'Ömer dahi kalmadı andan geri

17/ Yüzümden İlâhî bekâm olalar
Çerâğım olup şâd-gâm olalar

LATÎFE

17/

Refîkim idi bir sühanver kişi
Bana mahrem olsun mu ya her kişi

'Aceb şâ'ir-i pâk-i 'azb'ül beyân
Suhendân-ı sihr âferîn-i zamân

Edîb ü natûk-ı vezâ'if şinâs
Lebîb ü halûk ü letâif şi_nâs

Bu âlemde ancak hünerver O'dur
Nazîrim benim var ise ger O'dur

Müşâbih bana sûret- ü sîreti
Hünerde hemân andırır 'İzzet'i

Uzun boylu kûsec cesîm'ül-vücûd
Cihânda 'adîlî 'adîm'ül-vücûd

O bana ben ona edip ser-fürû
Bir ağızdan eyler idik güft ü gû

Berâber bakardı nigâh eylesem
Bakıp bir harama günâh eylesem

Anı dahi nefy eylemiş padişâh
Meger etmişiz ikimiz bir günâh

N'idem ben Sıtanbul'a 'azm eylerim
Anı da berâber alıp giderim

Bakıp ana mir'at-ı gerdûnede
Uçardım gönülden o mecnûnede

Eder[illegible]en âh eylesem ol da âh
[illegible]n rum sanki bî-iştibâh

[illegible]ağ[illegible]zdan nefes
[illegible]ıkarmazdı ses

[illegible]bertarâf
[illegible]buro-ı şeref

Mîyâne girerse gam u dûd-ı âh
Hemân levh-i pâkî olurdu siyâh

Her âyine değildi benden cüdâ
Ba'îd eylesin infikâkin Hudâ

Tevecüh edersem eger sûyuna
Muhâzî ederdi beni rûyuna

18/ Tehâtübde bir merd-i kâmil idi
Hele bana gâyet müşâkil idi

Anın mahlası dahî 'İzzet imiş
Heyûlâ idim ben o sûret imiş

Kalem kim gazel-nazm-ı tahrîr eder
Hemân ol da aynıyle tanzîr eder

Bilinmez anın mı bu rengîn gazel
Yâhud ben mi tarh eyledim mürtecel

GAZEL

Sûr bir zıll-ı zâil olduğun takrîr eder mir'ât
Lisân-ı hâlle ol mebhasi tenvîr eder mir'ât

Tekeddür etmez eshâb-ı safâ 'aks-ı mezâhirden
Murâd-ı ehl-i hâli da'imâ tahrîr eder mir'ât

Açıp ebhâs-ı şeyh-i gülşenî-veş serv-i hiddetten
Me'âl-i gül şey-i hâlini tefsîr eder mir'ât

Karîn-i pâk eder mi hilkat-i asliyyesin tağyîr
Bu sırr-ı mübhemi erbâbına ta'bîr eder mir'ât

Hamakattir sipihre hüsn ü kubh halkı 'azv etmek
Cemâl-i hûb u zişti sanma kim tağyîr eder mir'ât

Eser kalmaz cihânda mihmanın hûb u ziştinden
Misâfir-hâne-i dehri ne hoş tasvîr eder mir'ât

Bakıp dîvân-ı hüsne matla'ı ebrû-yı cânânı
Misâl-i tab'-ı 'İzzet der'akeb tanzîr eder mir'ât

XX XX

Bu nazmı yazıpâ ırticâlen kalem
Refîkim dahi mislen demiş kalem

Edip cevdet-i tab'-ı şûhun pesend
Dedim kim nedir derdin ey dert-mend

Bu ilm- ü hünerle çıkıp gurbete
Ne buldun refâkat edip 'İzzet'e

Dedi munîs-i gam-güsârımdır ol
Otuz sâl geçti ki yârımdır ol

Anınla berâberdi mihâdımız
Ma'ânen gezdirirdi bizi dâdımız

Ne mümkün ola beynimizde firâk
Meger âyîne eyliye bir nifâk

19/ Girerse güneş gâhice araya
Olur hâk-i menzil bu âvâreye

Dedim yâr olursa bu âdem ola
Olursa bunun gibi hem-dem ola

Usanmış o da bî-vefâ dosttan
Benim tek hezâr âşnâ dosttan

Beni eyledi kendine yâr-ı ğâr
O da bî-vefâ çıktı encâm-ı kâr

Nigâhımdan âyine oldu cüdâ
Benimle yine kaldı bâkî Hudâ

Benim gördüğüm şekl-i hiddet imiş
Meğer ol bu dîvâne 'İzzet imiş

TERTÎB-İ MÂLİHÛLYÂ

Verip süfre-i hûŷyâya revâc
Ederdim sipihri dokuz kat gülâc

Alıp gâhîce tûğ,olurdum vezîr
Ederdim hemân şöhretim evc-gîr

Ağaçlar ederdi bana san kıyâm
Bayağı geçerken verirdim selâm

Verip seyfime dem-be-dem iltihâb
'Acemler helâk eyledim bî-hesâb

Girüp Hûlyâ-yı şeb-i hûn-ile
Boyardım mora Mora'yı hûn- ile

Edip düşman-ı dîni düzeh-i karîn
Giyerdim nice hil'at-ı âferîn

Olup gâhice müfti'ül-enâm
Nice bî-kesâna ederdim bekâm

Yazıp kendi ıtlâkımı ibtidâ
Alırdım şeh-i âleme çok du'â

Birine verirdim hezâr arpalık
Bu sarfe olur mu medâr arpalık

Nice mansıb-ı pâyeler bahş edip
Cihâna ne sermâyeler bahş edip

Beher gün verirdim niçe min rü'ûs
Ederdi mevâlî gelip dest-pûs

Olur mâl-ı hülyâ ile kâm-yâb
Kim eylerse dergâhıma intisâb

20/ Kurardım bu bahrâya çok hâneler
Ne 'âlî binâlar ne kâşâneler

20/ Mühendis getirdim hayâlim gibi
Cihânı verip kendi malım gibi

Yapıp kendime bir sarây-ı metin
Serâpâ müzeyyen ẓamâm u zemîn

Olup turfet'ü l-'ayn içinde tamâm
Hemen ferşine eyledim hitâm

Sünnemâr-ı endîşe bennâsıdır
Kazâ-yı cünûn semt-i mebnâsıdır

Niçe bin cevârî niçe bin hadem
Tevâşisinin adıdır muhterem

Harem kethudâsı koca ihtiyar
Bakar dönme dolaba leyl ü nehhâr

Gedikler düzüldü bu fekk-i merâm
Verip her birer cânibe intizâm

Dehânı bizim eski Numân Ağa
Yine kahvecimiz Süleyman Ağa

Olup mâl-ı hülyâ emekdârımız
Bütünce verildi ana varımız

Saraya anı kethüdâ eyledim
O herc eyledi ben safâ eyledim

Sefâyı edip kapıcı hâneye
Dedik koyma ekdârı kâşâneye

EVSÂF-I SARÂY-I HÜLYÂ

Telef şod nükûdem birûn ez-kıyâs
Be tezyîn-i keşâne-i bî-esâs

Be bâlâ-yı sakfeş çü pâyân-ş resîd
Sünnemâr-ı endîşe şod nâ-bedîd

Gelip hâme bir defter aldı ele
Ne mümkin ki masraf hesâba gele

Olup mal-ı Kârûn esâsında harc
Kılınmış türâbı cevâhirle mezc

Taşı etmiş elmasla ittisâf
Yine olmamıştır tabiatca sâf

İçinde bulunsun diye kara da
Sevâd iktizâ eylese arada

21/ Hülâsâ olup bûy-ı zülf-i bütân
Anınla ederlerdi nakş-ı tüvân

Yevâkît anda aşı boyası
Ezilmiş leb-i yâr ile foyası

Sefîd-i zemîn-i beyâz-ı 'Irak
Semenler vaz anda riyâz-ı 'Irak

Olup reng -i sürh-i mey lal-i nâb
Anınçün kokardı gülünden şarâb

Cidârında nakş olunan bülbülân
Eder 'âdetâ bülbül âsâ figân

Gül-i sürhî reşk-i hezerân bahâr
Eder gıpta gebbûsuna zülf-i yâr

Göbeklerdeki zer-pâşân şemseler
Revâ mihr-i çarha gülerse eger

'Aceb dil-küşâ dil sarây-ı latîf
Zemîninde cârî havâ-yi latîf

Sefâ-yı ierûı anda bir âyine
[illegible]ı dünyâ yine

[illegible]cim dolabın ağar
[illegible]evâh

Cebîn-i şehân anda nakş-ı hasîr
Sikender dedi haricinde fakîr

Hezârân-ı suffe hezârân-ı kâh
Ne divânhâne fezâ-yı ferâh

Ne âvîzeler var ki Pervîn-nazîr
Bilûrîn kandîli mâh-ı münîr

Tavan arasında gezer derd-i ser
Kömürlükte mahpus derd-i kedér

Ne mümkün o câyin 'adîli ola
Meger hûlyâda mesûl ola

NETÎCE-İ HÛLYÂ

Edip anda bir kasr hûb-ı intihâb
Hemân eyledim ferş-i bâlin hâb

Ayağım civarı oyarıdı müdâm
Gamı dest-i şâdî kovardı müdâm

Meger oynamış aklım âsâ temel
Dimağım gibi varmış anda halel

22/

Deme kâfiri kâfir etmez esîr
Anın da kolayın bulur çarh-ı pîr

Tesellî verip hâtır-ı zârına
Dedim varsa fırsat koma yarına

Peşîmân olursun düşüp firkate
Dil-i zârım âsâ çıkıp gurbete

Temâşa edip bâğ-ı ruhsârını
Dedim Hak nâsip ede tekrârını

22/ SIFAT-I HÜSN-İ ÂN PERÎ-RUHSÂR

O sünbül gibi gîsuân siyâh
Behem beste çün halka-ı dûd-ı âh

O şûha denir mi kemân-ı ebru-ân
Anın kavs-ı her mûyi reşk-i kemân

Hata tîre teşbihe müjgânını
Alır kopmadan adamın cânını

Nedir dîni ol gamze-i sâhirin
Mesîhâ'ya imanı yok kâfirin

Olaldan bu meyhânede bâde-hâr
Dahî etmemiş çeşmi def'i humâr

Olup çeşmi hurşend-i şevk-i lebi
Degil bâde nûş eylemek meşrebi

Olup bülbülü bâğ-ı hüsnünde lâl
Ruh-ı âlî eyler gül âlâ- âl

Dehânı yok amma iki la'li var
Biri şehr-i Mısır biri Kandehâr

Dudağında var gülşeker lezzeti
'Abes tûtî ve bülbülân sohbeti

Zekân bir çeh-i bâbil-i pür fünûn
Felatun'u eyler esîr-i cünûn

Semen gerden-i sâfının hastası
Cihân tekme-i nâzı dil bestesi

N'ola ba'dezin saçma olsun sözüm
O hâl-i muteberde kaldı gözüm

Nigâh eyledim mûyına mû-be-mû
Hat-âver denilmez degil sâde rû

O nûrânî ruhsâra baktım nihân
O nûrânî elbet eder müslümân

23/ Degil sîne gencîne-i sîm-i kâm
Yanında kalır nukre-i sâf-ı hâm

O kaddin yanında kıyâmet nedir
Kıyâmet nedir nuhl-ı cennet nedir

Sebek-hân-ı reftârı serv-i çemân
Anınçün salar başını her zaman

Dururken hırâm etmedi kâmeti
Harâm eylemiş nâz ana rahatı

Hırâmı iken nâzdan bî-mecâl
Yine tövbeler etmede pây-mâl

Beden bahr-ı sîm-âb-ı girdâb-ı nâf
Bunu haml-ı iğrâk edip sanma lâf

Degil meyl-i mîl-i günâh etmege
Kimin câñı var bir nigâh etmege

Nazîrin bu çeşm-i felek görmemiş
Felek eski kördür melek görmemiş

Gümüşten dökülmüş sânem mi desem
N'idersin gazâl-ı haram mı desem

Hazârân sipâs ola Behzâd yine
O tasvîr-i bî-misl-in üstâdına

Nigâh eyleyip şusuna busuna
Gönül düştü çengâl-i gîsûsuna

Edip perçemi akl târ u mâr
Gönülden ırâğ oldu dâr u diyâr

Unuttum vatanda olan yârimi
Degil yârimi evdeki karımı

Nigâh eyledikçe ruh-ı âline
Acırdım bakıp 'İzzet'in hâline

Alıp anı gerdûneye bî-karâr
Çavuş olmasaydı ederdim firâr

Dedim Çavuş'u bunda tesmîm edem
Yahut ana bahş-ı zer-i sîm edem

Bıraksın elinden giribânımı
Şunun hecrine yakmasın cânımı

Bırakır idim olsa dünyâ işim
Keşân'da benim yok bâ-aslâ işim

Ba'îd olmak ise der-i devlete
Ne hâcet diger beldede mihnete

24/ Olunca bu yerde ederdim karâr
Anın aşkına işimi terk-i diyâr

Bu fikr-i muhâli ederdim hayâl
Kalırdım Çavuş olmasa lâ-mahâl

Alıp akıbet dişime cânımı
Vekîl eyledim çeşm-i giryânımı

Gözüm kaldı ardımda giryân ü zâr
Gönül yollara düştü hayrân ü zân

O kâne bıraktım bunu yadigâr
Dükkâne kalem etti makş-ı divâr

RÜBÂ'Î

Bir kıt'a-ı elmâs Büyük Çekmece'ye
Dükkânçe-i zerger gibi ziynet vermiş
Uşşâkının âhın o duhânı peçe
Sermâye edip kârına sûret vermiş

Çekip firkâtiyle o şûhun bir âh
Ol hasret ile oldu dil-rû be-râh

SIFAT-I CİSR-İ CESÎM

Göründü felek gibi cisr-i cesîm
Sırat'a eş amma bu bî-havf u bîm

Binâ etmiş anı Süleymân Hân
Görüp hayrân olsa n'ola ins ü cân

Gelip andan ettikçe azm-i sefer
Deniz hıdmetinde kuşânmış kamer

Yigirmisekiz göz felekten nişân
Gözün her biri bir yarım âsmân

İki dağ arasında ejder gibi
Yedi sofanın her biri ser gibi

Felekler kapanmış gözü üstüne
Düşüp hayretinden yüzü üstüne

Görüp pertevin kehkeşân-ı felek
Gelip gecelerde sürünmek gerek

Ruhâm-ı latîfi o rütbe sefîd
Düşüp aks-i hurşîd olur nâ-bedîd

25/ Seçip ziynet-i gerden etmiş bihâr
Hemen bir dizi lü'lü şâh-vâr

Edip seng-i mihrâbını arzû
Felek eylemiş hâkine ser-fürû

Ne rütbe firâvân imiş hasreti
Havâl et ki doğrulmadı kameti

:i çeşm-i hûbân
ebrû-yı cânân gibi

25/ Ne mümkün o şâha du'â etmemek
Bakıp gözlerine bekâ etmemek

Sular çağladıkça durup ağladım
Sular durdu gittikçe ben çağladım

Dedim yâ Rab o şâha cisr-i sırât
Ola şâh-râh-ı makâm-ı neşât

İlâhî o hakana cisr-i bekâ
Ola sadr-ı taht'ül-revân-ı safâ

Du'â mevkî'inde akıp eşk-i ter
İcâbetine hokka kıldı güzâr

Olur çünkü bî-mezd-i bî imtinân
Sırât'ı geçenler behişte revân

Su gibi o cisri mürûr eyledim
Değil cennet amma huzûr eyledim

Nice cândan ayrıldı amma tenim
Uzadı ya bâri biraz düşmenim

Cünûd-ı hayâli der-âmed edip
Yine hülyâyı ser-âmed edip

Kuruldum hemen mîr-i mîrân gibi
Ne dîvânlar ettim vezîrân gibi

Hükümrân idim taht-ı mülk-i gama
Cihân ger yıkılsaydı derdim neme

Hayâlimde bir iş mi feth-i Mora
Tutardım gavurlar- teşerkeş hora

Acemlerle ettikçe ceng ü cidâl
Salardım iki yane mecnûn misâl

MÜBÂREZE-İ BAHR Ü BER BÂ-YEK-DİGER

Baharı açılmıştı sahrâların
'Acep cûşîşi vardı deryâların

26/

Deniz yalısına düşüp şâh-ı râh
Kazâ mevcesinde ederdim şinâh

Yemînim ki deryâ¥yı ihzâr idi
Yesârında bahre berâber idi

Döşenmiş o deşte hasî vü rimâl
Kenârı cevâhir gibi bî-misâl

Döşenmiş o sahrâya reml ü hası
Cevâhir gibi bî-'add ü bî-hası

O gün eylemişti bigâyet lodos
Koparmıştı güyâ kıyâmet lodos

Kuzu gibi dalga[illegible] gelip fevc fevc
Gezerlerdi sahrâları mevc mevc

Boyu iki sâ'at 'acep çağlıyan
Eni bî-nihâyet 'acep çağlğyan

Yiğirmi-otuz kat hezârân-ı mevc
Urur bir taraftan bahârân-ı mevc

Denizdir deyü geçme sâhib- sipâh
O da kendi kendine bir pâdişâh

Bakıp karaya sanma yok kudreti
Yeter nice İskender'e zulmeti

iri sulasında hüner-ber cesûr
cisi metânette merd-i ğayûr

r iki şâh-ı 'azîm
mek üzere dü-nîm

Kurup sâha-ı rezme bir dest-gâh
Dediler bakalım ne eyler Allah

Cezâyir gelip kara imdâdıma
Denizde verip arkasın bâdına

Müheyyâ iki cânibin askeri
Gazâya şehâdet deyü her biri

Hemân ol iki şehr-i yâr-i mehîb
Biri kûh-ı temkîn biri nâ-şekîb

Bunu nush-ı pend ettiler askere
Hemân öldürün bakman ahz-ı sere

Beyâz idi bayrağı deryâların
Yeşildendi bayrağı sahrâların

Yaban öküzü esb-i sahrâ idi
Deniz aygırı rahş-ı deryâ idi

27/ Tutuşdu mukaddimce cenge çınâr
Dahî cünd-i deryâ ederdi karâr

Kılıç balığı çekti şemşîrini
Hemân kirpi aşk eyledi tîrini

Mübâriz idi fil'le filiniz
Edip kuyruğun bir birine topuz

Akın eyledi sû-be-sû cûybâr
Sararmışdı korkusundan bihâr

Virâdan gelip çattı imdâd-ı bâd
Deniz cûşa geldi olup kalbi şâd

ak rakaya geldi iki sipâh
ir an halk ederdi nigâh

ürâb-ı rimâl
ar pâymâl

Sebep oldu bunca fesâda lodos
N'ola olsa menfâsı bahr-ı Rodos

Verip kişver-i deşte kulzüm-. keder
Göründü kenâr-ı karada zarâr

Olup kulzümün gencîde târ ü mâr
Bıraktı nice cevher-i âbdâr

Çekip leşkerin etti deryâ gürîz
İnâdında sahrâ yine nâ-gürîz

Girip ben murahhas gibi araya
Çavuş'la berâber yolladım karaya

Deniz sulha yattı kesildi lodos
Çıkıp önüne kal'a-ı Bigados

KARYE-İ BİGADOS

O gece Bigados'ta oldum mukîm
Sarıp sadr-ı hân-ı cedîde kilim

Zuhûr eyledi anda âzâdelik
Nümâyân olup KEÇECİZÂDELİK

Küçük karye lâkin havası latîf
Müferrih yerinde o hân-ı şerîf

O şeb anda bir mîr idi mihmân
Kim anlarmış Bosna'da hânedân

O mîr-i kelâma pedermiş meger
Süleymân Paşa-yı cennet mukarr

28/ Olurmuş Bâmir-i kibâr-ı zamân
Der-bâr-ı şevket-karâra revân

Benimle gelip hasb-ı hâl eyledi
Sıtanbul'u sordu su'âl eyledi

T.C. FIRAT

28/ Dedim ben usûlü bileydim eger
Bana olmaz idi bu hânlar mukarr...

Birâz da su'âl-i kunût eyledi
Cevâp almayınca sükût eyledi

Sezâ-vâr imiş Hak bilir kim o mîr
Eger olsa babası gibi vezîr

Zarîf ü mü'eddeb me'âl-âşinâ
Ama taşralı denmedir nâ-revâ

Edip handa anınla beytûteti
Unutturdu lutfu bana gurbeti

Vedâ etti gitti o İstanbul'a
Düzüldüm seher vakti ben de yola

Ser-i rehte durmuş meger âfitâb
Selâmımla ettim anı kâm-yâb

Benim çünkü hurşid-i evc-i suhen
Gelir bana ahkar güneş zerreden

Felek öyle hürmet eder kim bana
Eger etmiş olsa bugün iktizâ

Görünce lüzûmun demez kim neme
Tekerlek eder mihr-i gerdûneme

MERHÂLE-İ SİLİVRİ

İki saat etmişti ancak mürûr
Silivri leb-i yemde etti zuhûr

Silivri deyü sanma bir sivri yer
Çukur yerde yok nakle şâyân eser

Nedir aslı bilmem sevilmez mekân
İçip anda bir kahre olduk revân

Gel ey hâme tehdîs-ini'met edip
Çavuş'tan biraz şey hikâyet edip

Olup hande-fermâ-yı bezm-i enâm
Ehibbâ ola gül gibi şâd-gâm

'Adûlar dahî çatlayıp gülmeden
Ede arzû-yı câlâ-yı vatan

29/

MÜBAŞİR AĞA'NIN İKRÂM-I HİKÂYESİDİR

Gerek sadrâzâm gerek bir gedâ
N'idem bu belâya ola müptelâ

Nice derd ü mihnet hikâyet eder
Mübâşirden elbet şikâyet eder

Benimkinde sûret diger gûnedir
Ki her bir musîbet diger gûnedir

Riayette hiç eksigi yok idi
Abes tesliyetler kati çok idi

Hamâkat eder kim zarâfet sanır
Beni görse naz eyleyip utanır

Hülâsâ eşeklikte mümtâz idi
Kulağı başından serefrâz idi

Gelip ikide bir hemen yanıma
Hayalinde cânlar katar cânıma

Kemâl-i keremden edip iltifât
Verir iltifâtıyla ğamdan necât

'Alî zu'mâ lutf ederdi bana
naz nun rleyip râsıta

arslanına
dan yanına

Hudâ'ya emânet civân-merd imiş
Mevâlide yok bir eşi ferd imiş

Hele şundaki şu boya bosa bak
Serviler gibi tavr-ı mahsûsa bak

İşittikte anı hicâb eylerim
Yalandan birâz meyl-i hâb eylerim

Gelir gâh der kim verip tesliyyet
Kudûmunda vardır benim meymenet

Kime ben mübâşir olursam eger
Gelir az zamanda olur mu'teber

Düşünme efendi inâyet buyur
Ne var Hakk'a şükr istirâhat buyur

Ederdim gâhî bir münâsip hitâb
Verirdim gâhî 'unf ile bir cevâb

Dahî etmeden sözde 'avd ü kufûl
Yine eski kapıdan eyler dühûl

30/

Gelip der efendi unutma beni
Sıtanbul'da kadı ederler seni

Bu tekdîre elbet mücâzât olur
Suçun yok diyorlar mükâfât olur

Dedim bâzı kerre olur nâdirân
Dahî eskimiz varsa da zâhirân

Alıp bu cevâbı giderken döner
Döner der ki etme efendi keder

'Ömer terzilikte yamağım idi
Çavuş'un uşağı çırağım idi

Bu lu'betde ben terz
Ey Allah'a ısmarladık

Muhâl oldu artık ğazab gelmemek
Dedikya gazâya şehâdet gerek

Uşaklar tutup da çekerdi beri
Kişi bildiğinden kalır mı geri

Bulup gâh fırsat ederdi hücûm
Efendi şakın olma derdi melûm

Uşaklar edip hâlime merhâmet
Bu güne ederlermiş meşveret

Demişler savalım konakçı edip
Yanında birimiz berâber gidip

Diler öldüranı diler isen as
Yine bulmaz andan efendi halâs

Ziyâde giderse gahî pâresi
Bu derd-i nihânın budur çâresi

Bu rey'i edince uşaklar beyân
Mübâşir Ağa'yı çağırdım hemân

Dedim siz konakçı gibi gitseniz
Mukaddimce ıhzâr-ı cây etseniz

Dedi emr-i fermân efendimizin
Dahî lutf-ı ihsân efendimizin

Tutunca o Türk emrimi bî-ta'b
Kuruldum vezîrân gibi der'akeb

Savıp Türk'ü baştan kolay geldi râh
O gün oldu Türkmeneli ârâmgâh

Bu eser ancak şahsi araştırmalar için kullanılabilir.

MERHÂLE-İ TÜRKMENELİ

31/ Ne ârâmgâh ol cehîm-i cihân
Olur anda belli na'îm-i cihân

Sıtanbul'da ednâ fakirin evi
O muzlim mahalin sarây-nevî

Mukaddem boşalmış bir-iki deli
Harâmî gibi zabt edip ol belî

Alıp sonra bazı mecânin-i nâs
Anı karye sanıp komuşlar esâs

Ne mümkün o hanlarda insan yata
Meger gece gavl-i beyâbân yata

Ne kalmış birinde sukûf u cidâr
Hemân ortada bir takım tahta var

Gece anda cinniye vahşet gelir
Degil cin şeyâtına dehşet geçir

Bahâ'im dahî itibâr etmemiş
Köpekler kediler karâr etmemiş

Fakat kahvede bir uyuz tazı var
Biraz hancının ördeği kazı var

Havasından etmez kebûter mürûr
Buna münhasırdır vuhûş-ı tüyûr

Nedendir dedim andaki lâşeler
Bahâ'im geçerken gebermiş meger

O aşcı dükkânına baksan eger
Tehâretten anda bulunmaz eser

Gelince su geldi deyü müjdeler
Dirildi susuz cân veren mürdeler

Görülmüş degil kırlarında fidan
Meger kim geçe bir tatar-cîvân

Yüzü nûr-ı imândan olmuş berî
Bu deyr-i zemînin odur kâfiri

Gelip hancı bir oda etti küşâd
Meger düzehîler gire ola şâd

Yıkık nerdübâmı o rütbe yüce
Çıkar bâmına yek kademde cüce

Edip odasından kenîfin kıyas
Ne çâre kılınmıştı va'z-ı palas

Anın her deliğinde vardır yalan
Tebevvül eder mi zevi'l-akl olan

32/ Dedim hancıya bu ne 'âli mahal
Ne cây-i müferrih ne ra'nâ mahal

Nedir bu letâfet nedir bu hava
Nedir bu şetâret nedir bu safâ

Dedi hancı bunda vezîrân yatur
Bu ğâre gelip niçe şîrân yatur

Konup göçtüler niçe devletliler
Ne sahip-keremler ne himmetliler

Güneş gibi 'azm ettiler subh-dem
Biri etmedi neşr-i nûr-ı kerem

Öküz gibi yat da hemân kıl du'â
Yâhud eyle bir yüz guruşla binâ

Alıp bu cevâbı hicâb eyledim
Hemân meyl-i bâlin-i hâb eyledim

32/ Degil hâbı görmez idi göz-gözü
Eger yansa kandil-i mâhın yüzü

Uyutmadı tâ subha dek İzzet'i
Cidârındaki kel-gilin ziyneti

Olup mihre pervâne pervâk-vâr
Sabahı arardım elimde fenâr

Meger onda gâhi sabah olmuyor
Gelenler de çünkim felâh olmuyor

Mürûr etmeyip gâhice âfitâb
Tarik-i digerden edermiş zehâb

Gören anı bir dahî 'avdet ede mi
Ayağı ile duzehe gide mi

Binip gece gerdûneye bî-karâr
Alıp mâhı ettim hemândem firâr

Güneş dağın ardında bekler imiş
Beni arar anda emekler imiş

Görünce anı mâh alıp ruhsatı
Dedi mihre verdim sana 'İzzet'i

Benim neyyîr-i âsmân-ı kemâl
Eder mihr ü meh emrime imtisâl

Dedim böyle ise eger her diyâr
Bana pâdişâh eylemiş inkisâr

Uzaktan görünce Tekirdağ'ını
Gülistan sandım aneb bağını

33/ MERHÂLE-İ TEKFUR DAĞI

Rodoscuk ki deryâ kenârındadır
Her kulun derûn-ı diyârındadır

Her kula erkli idi tahtgâh
Eger o ise meşhûr olan pâdişâh

Ana nâme yazmıştı şâh-ı rüsül
Hüdâvendigâr-ı sipâh-ı rüsül

Resûl-ı Nebi'ye edip ihtirâm
Kemâl-i huşû ile kılmış kıyâm

Nasib olmamış dîn o bedbahte hayf
O dârâta ol tâcla tahta hayf

Edip mucize ile Rasûlullâh
Anın mülkünü ümmete câygâh

Olup ol memâlik-i hidâyet-karîn
Okundu yine hutbesin şâh-ı dîn

Bunu fikr ederdim sevâmi görüp
Bunu zikr ederdim cevâmî görüp

Rodoscuk küçük gerçi bender gibi
İçi rızk ile pür sanavber gibi

Pamuk ol vilâyette nâ'ib idi
Tekirdağ'ına pek münâsip idi

Nezâket edip gönderendir zarîf
Efendimdir ol zât-ı pâk-i latîf

Mukaddem re'is-i etıbbâ idi
Anadoluya revnâk-efzâ idi

Hudâ var ede Mustafa Behcet'i
O'dur eden ehl-i hüner İzzet'i

Gelir ba'dezîn çok makâm-ı senâ
Yeter şimdilik bu kadarca du'â

Gel ey hâme çıktın yolundan biraz
Keşân'a varıp sonra et türktâz

Tekirdağ'ı dahi Keşân'a uzak
Bulup bu gece kendine bir konak

Çıkar bunda Türkmenli'nin zahmetin
Biraz da düşün cânın rahatın

Sen ey hâme destim gibisin benim
Seninle eder kâr u kisbi tenim

34/ Ki sensin benim mâye-i sohbetim
Bu vahşetde hem-meclis-i ülfetim

Kalemle ederken biraz kıyl u kâl
Göründü uzaktan bizim hasbıhâl

Konak hazır etmiş Mübâşir Ağa
Uşağın bize eyledi rehnümâ

Süleyman Ağa'nınmış ol konak
Çekerdi karındaşı derd-i firâk

Benim gibi menfâdadır ol dahî
O da ağlar idi deyip yâ ahî

Yedik içtik anda güzel bir konak
Harem kethudâsı çıkardı yatak

Konak sanki kendi konağım idi
Yatak belki kendi yatağım idi

Soyunduk dökündük varıp rahata
O şeb sanki düşmüş idik cennete

Çalıp bir de şehrin büyük saati
Alıp sirkat etti bütün rahatı

Minâre değil vakti eyler haber
Degil kal'a amma ne toplar atar

O ettikçe saat-be-saat figân
Dakika dakika geçirdik zamân

Harâm eyledi uykuyu dîdeme
Gözüm döndü üşküfte bir çîdeme

Nücûm-ı sipihri ederdim sehâb
Yekûnun rakam eyledi âfitâb

Konakçı olup gitti mihr-i münîr
Birâz anda mekis eylemiştim fakîr

Açıp bir konak mihr-i felek
Bugün İnecek'te oturmak gerek

Benim şems-i rahşân-ı burc-ı kelâm
Felek hıdmetimde ede ihtimâm

Olup zîb-i gerdûne-i zer nigâr
Güneş gibi ettim filoru nisâr

Fakir kibârı edip ihtirâm
Edip cümle mihmân nevâzı tamam

Bütün pâdişâh-ı cihân sâyesi
Bütün lütf-ı ihsânının mâyesi

35/ Görüp bunda matrûdunun kadrini
Hayâl ile makbûlunun sadrını

Bana İnecek'te tutup bir konak
Güneş anda çekmiş gâm-i iftirâk

İki-üç gün olmuş idi bana eş
Yanar hasretimle ne yapsın güneş

Varıp makdemim ile şâd eyledim
Felek duymadan ber-murâd eyledim

351 KASABA-I İNECİK

Değil İnecik nakle şâyeste yer
Eni yok boyu bir çuvaldız kadar

Müferrehçe âb u havâsı latîf
Kazası perişân fezâsı latîf

Kenârında var secdegâh-ı 'azîm
Vefâ-yı cihanveş cema'ât-i 'adîm

Ahali nevâzende-i mihmân
Gelip hıdmetim etti pîr-u civân

Güneş anda kalmıştı akşama dek
O 'azm eyledi kişver-i şâma dek

O gece ben anda karâr eyledim
Hemân ertesi gün firâr eyledim

KARYE-İ (KALORA KALOVA)

Kalova olup gâyet-i menzilim
Bulup bir gece anda mahmilim

Gelip kocabaşıları yanıma
Re'âya bütün düştü dâmânıma

Kimi seyb ü ayva getirdi biraz
Kimi hindi zebh eyledi kimi kaz

Mora kâfirine edip inkisâr
Bizi anlar etti deyu şerm-sâr

Kılıp her biri âh vâh ü bükâ
Ederlerdi şâh-ı cihâna du'â

İki gece kalın deyü bir papas
Öpüp pâyimi eyledi iltimâs

Dedim anlara ömrünüz çok ola
Hıyânet eden devlete yok ola

T.C. FIRAT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ 1982

36/ Re'âyâyâ ettim nice iltifât
Ki bunlar degil eşkıyâ vü 'asât

O köye olup bir gece mihmân
Seher vakti olduk Keşân'a revân

Şurası burası göründü Keşân
Ne ise gelindi keşân-ber-keşân

TAHDÎS-İ NİMET-İ CENÂB-I MENNÂN Ü ZİKR BA'ZI EVSÂF-I ŞÂH-I CİHÂN

Hezârân-ı hamd ü hezârân sipâs
Dahi şükr-i bîhadd firâvân sipâs

Ola ferş-i dehliz-i tâk-ı ezel
Anın kapısıdır der-i yemyezel

Büyüklükte mümkün mü vasf-ı Hudâ
Bitirmiştir anı lehü'l-Kibriyâ

Hudâ'dır şeh-i âdil ü bî-'adîl
Fakat zâtına zâtı olmuş mesîl

Şerîk-i nazîri anın kendidir
Yine kendinin kendi mânendidir

Müsâvi katında Süleymân u mûr
Berâber cünûduna nezdîk ü dûr

Gahî peşe için yakar bin cihân
Anınla eder peşeye imtinân

Zuhûr eylese peşeden bir günâh
Anınçün ne âlemler eyler tebâh

O'dur sâhib-i ki[illegible]-i kahr u 'atâ
O'du[illegible]

Hekîm ol ki fi'linde yok kıyl u kâl
Olunmaz anın hikmetinden su'âl

Dilerse harâb eylemek âlemi
Musallat eder nice bin azlemi

Ederse 'imârîn orada eger
Verir 'âleme bir şeh-i dâd-ger

Bunu ibtidâ eyle mengûş-ı gûş
Tut elfâzıma ba'de gûş-ı hûş

Sebâvette görmüş görmüş idim Rum illin
Koçide geçerken doğurdu gelin

Hır âsân idi öyle halk-ı cihân
Çocuklar düşürmtü pîr ü cevân

37/ Latîfe eder gibi ehl-i şaka
Soyarlardı hâkimleri ez-kazâ

Ederlerdi etfâli ol yetim
Atarlardı sonra yakıp bir cehîm

Bu dünyâ ne zahmetlere uğradı
Sinâb halkı elma gibi doğradı

Emîn ordu Hasköy'de bin kârbân
Ne yaptı kıyâs eyle hâinân

Göz açtırmayıp seyl-i rüzgâr
Tokatcıklıdan yerdi âlem şamâr

Tutştu kül oldu nice hêneler
Dahî kaldı halî ne virâneler

Gelip gitmez olmuş idi rüz-gâr
Açılmazdı tenen gül-i nevbahâr

Soyulmuştu gülşen panayır gibi
Dağılmıştı güller cevâhir gibi

Semen penbesin eyleseydi katar
Soyardı Kara Feyzi nâ-bekâr

Soyulmuştu idi sayısız nâme-res
Çalınmıştı yollarda bang-ı ceres

Ahâli degildi olan târ-mâr
Vilâyetler etmişti terk-i diyâr

Eder miydi kimse ümîd-i necât
Sıtanbul'a dek geldilerdi bugât

Hemân şâh-ı âlem cülûs eyledi
Ana bir gelip hâk-i bûs eyledi

Ne bağında bağîler etti karâr
Ne dağında dağîler etti karâk

Ser-i eşkıyâya kılıç attı kim
Birbirine öyle bir kattı kim

Desen serve bâğı kabûl eylemez
Edip havf bağa dühûl eylemez

Desen cûy-ı sahrâya dağî eger
Verir gülşenî tege senden haber

Edip havf-ı şâhı o rütbe eser
Gelincik gören hâseki zanneder

O yerler ki şimdi üzüm bağıdır
Deli Kadri'nin atı oynağıdır

38/ Geçerdim gece vakti ol bâlleri
Gelip yâdıma 'asrın İskender'i

Alıp hâme-i vasfını destime
Ede işkesteme

Bey 'âleme
em me

O'dur 'âlemin ba'is-i râhatı
Füzûn-ter ola günbegün şevketi

Lakırdı değildir me'âl-i kelâm
O şeh verdi bu kişveye intizâm

Eger olmasa himmeti reh-nümâ
Keşân'ı ne mümkündü bulmak bekâ

MANÂCAATLA KEŞÂN'A DUHÛLÜMÜZDÜR

Oturdum civârında şehrin biraz
Edip hâb-ı Hak'dan bu güne niyâz

Dedim ey şehinşâh-ı bîkes enîs
Sana göre her ne dilersem hasîs

Şu rah-ı hatardan savuştur beni
Fu'âd ü Reşàd'a kavuştur beni

Uyup nefse düştüm yem-i gurbete
Günâhım sebep oldu bu mihnete

Edip nice isyân unuttum seni
Nihâyette kovdu halifen beni

Degil vâcip ıslâh-ı âlem sana
Bana eyle ihsânını rehnümâ

Halâs et tarîk-i delâletteyim
Ma'âsî yolunda nihâyetteyim

Salâhıma mümkündür etmek melâz
Me'âsî yanımdan kaçar el'ıyâz

Bu keştiye esdi muhâlif havâ
Batırdı beni nefs olup nâ-Hudâ

İlâhâ İlâhî [illegible]
Bânedin-i ze[illegible]-ı Keşân

Münâcaatı tekmil edip hazrete
Serâğ oldu eşgi yine 'İzzet'e

İmâmı olup beldenin pîşvâ
Tefe'ül edip eyledim iktidâ

39/ Şerif'ül-neseb mâmı Feyzullâh
Delil olduğu hayra bî-iştibâh

Verince hemen sofiyâne selâm
Dedim ya mü'ezzin ola ya imâm

Aleyki alıp bende tecdîd ile
Keşân'a duhûl eylemiştik bile

Ahalî bize bir konak verdiler
Konak sûreti bir otak verdiler

SIFAT-I HÂNE
Ne hâne nazîri yapılmak muhâl
Murâd etse binâ-yı vehm ü hayâl

Görüp şeklin elbet edâr vesvese
Oturmaz hülâsâ bilen hendese

Sütûn-ı âsâsı o rütbe sakîm
Ne mümkün çıka bir hatt-ı müstâkim

Alî Kuşî etse gelip ihtimâm
Ne mümkün bula bir mürebbî tamâm

Müselles bulunsa mümâsil degil
Tesâvî-i 'ıdlâ'ı kâbil degil

Duvârlar anın sofasına hayât
Münâsib idi ger denilse memât

Kenifi bir iki konakhâneye
Eder kuş gibi oturan lâneye

Eger olsa lâyık degil mi hele
Bizim hulyâhâneye mezbele

Kazancı dükkanı civârındadır
Sanırsın ki nakş-ı cidârındadır

Gece uyanıp elli altmış gavur
Çekiç salladıkça kalayı savur

Bu bahr-ı gama kendimiz dalmadık
Ne ise biz anı satın almadık

Edip anda ferş ü kelîm-i huzûr
Gönül oldu meşgûl-i ism-i sabûr

ACEMDEN BA'ZI ZÜVVÂR U ZİKR-İ AHÂLÎ ÂN-I DİYÂR

Oturduk Hudâ'ya edip çok sipâs
Ziyâret için geldiler niçe nâs

Mukaddemce 'ıyân-ı lâhâk gelip
Muahharca ma'zûl-ı sâdık gelip

Olup her birisi misâfir nüvâz
Beni ettiler lutf ile serfirâz

Gelip hâkimi Vehbi-i pür-hüner
Tarîkinde Hak eylesin mu'teber

Edip kadrime hürmet-i bî-kelâm
Ana ben dahî eyledim ihtirâm

Müderris Efendi o pîr-i dü-tâ
Kemân kameti pîri çûb-'âsâ

Olup kendisi istikamette tîr
Fakat kametidir kemâna nazîr

Lebim fahr edip dest-bûsî ile
Şeref buldu bezmim cülûsı ile

Degil mumu efsîd nûr-ı salâh
Yüzünden nümâyân cûfevz-i felâh

Muhammed Efendi o kâmil lakab
Sıtanbul'da yok öyle sâhib-i edeb

Mukaddem imiş mahkeme kâtibi
Sokar imtihâna gelen nâibi

Keşân'a o 'ayân imiş bir zamân
Diyorlar Keşân ol zamanmış Keşân

Edip dilnüvâzı kusûr etmedi
Olup hıdmetimde huzûr etmedi

Hüner-mâye Feyzi Efendi-yi pîr
Latîf ü civân-meşreb-i hurde-gîr

Belî kâmeti şekl-i çevgânda
Top oynar çocuklarla meydanda

Birisi civânsın dese şâd olur
Hemen sanki bir tıfl-ı nev-zâd olur

Muhammed Efendi imâm-ı zarîf
Keşân'a göre elverir bir herif

Kısa aklı dahî sakalı gibi
Deli hâce nasrın misâli gibi

Edip kendine hândânım penâh
Gelip gitmeye başladı gâh gâh

Dahî şeyh-i şâkir kim ol nâ-tüvân
Gelirdi düşüp kalkarak her zamân

41/ Tarîk-i Rifâ'iyye'ye nisbeti
Kim içmiş Uzunköprü'den şerbeti

'Aceb kendi hâlinde abdâldır
Zamâne göre sâhib'ül-hâldir

Biraz musikiye olup hıdmeti
Geçirdi mi kasâid ile sohbeti

Dahi bir ilahi oku denmeden
Hezârân okurdu o bülbül dehen

MENKÂBE-İ ŞEYH MERKÛM

Hikâyet ederler o şeyh-i kühen
Sıtanbul'a 'azm eylemiş pîr iken

Dü esbe olup iki tatar ile
Binip rahşına yahşı reftâr ile

Tatarın birisi çekip bir sadâ
Demiş yapılı mı aceb kim baba

İlâhi okutur sanıp hâsılı
Demiş yapılımoğul yapılı

Hemen kamçıyı şark: edince tatar
Şu'ûru olup yamçı-veş târ-mâr

Önünde uçar gibi deşt ü cebîl
Götürmüş o havf ile çeşm-i sebil

Eyer kaşı batmak ğelir yâdıma
Demiş dağlar acırdı feryâdıma

Nihâyet atıp kendini bir yere
Başı yara olmaş vücûdu bere

Tatarın birisi bakıp ardına
Demiş kim bu pîrin acep derdi ne

Birâz şeyh ile hasb-ı hâl eylemiş
Bu düşkünlüğünden su'âl eylemiş

miş kudretim kalmadı ey oğul
kanadım gerek sağ ü sol

kim değildir uğur
iz gidelim sen otur

Baba bu duyulsa rezâlet olur
Ocakta bize pek hacâlet olur

Demiş kimseye söylemem haşre dek
Dahî buradan kalkamam neşre dek

42/ Demişler degildi bu âdet bize
Ocakta budur pek kabâhat bize

Demiş ey oğullar size fâide
Olur ba'dezin bu da bir kâide

Kalıp anda miskin ve âvâre şeyh
Hülâsa demiş kim o bîçâre şeyh

Yarım saat içre gidilen yeri
İki günde geldi dödünce geri

DİGER MENKIBE-İ ŞEYH-İ MEZBÛR

Alıp bir gün anı biraz yâdigâr
Ederler imiş kırda güşt ü güzâr

Düşüp rahşının pîş-i dümbâline
Gülermiş refîki anın hâline

Yatıp anda kalmış bayılmış biraz
Gelip aklı sonra ayılmış biraz

Sorarmış ne yâhu bu hâlet deyü
Acep bende var mı sekâmet deyü

Hakîkatte müstağrak âdemdir ol
Ü nez em ahî sersemdir ol

em r idi müdâm
eme subh u şâm

AHVÂL-İ 'IYÂN VE BAZZI ISLAHÂT-I İŞÂN

Acep derde düştüm ki derd-i mısır
Tutar sıtma gibi iki günde bir

Gahî terledir ki atar ateşe
Gahî donddurur ki katar ateşe

Bu derdi etıbbâ 'ıyân etmemiş
İpokrat hikmet-i beyân etmemiş

Ne yâre kabûl eylemez iltisâm
Çekilmez baş ağrısıdır ana nâm

Ne illet ki insâna benzer gözü
Görünmez sakaldan egerçi yüzü

Savuşmaz ilâc eyledim okudum
Anın ismini renc-i 'ıyân kodum

Degil gerçi hummâ-i vüzât'ül-re'ye
Bu illet kabûl eylemez adviye

43/ Teşahhus edip oturur yanıma
'Alî zü'me canlar katar canıma

Olup akl-ı uzun la'li-i feşân
Olur mahzen-i derd-i yâr-i keşân

Cehâlette bu cehl ile hem-sebak
Mezâlimde Haccâc ile yeknesak

Levândât ocağında gezmiş biraz
Dolanmış niçe bîşe hemçün giraz

Gezermiş delilerle dîvâne-vâr
Edip bunca tahrîb-i dâr u diyâr

'Aceb bi[illegible]âr-ı hamâkat sakal
İçinde

43/ Temevvücde mânende-i güşt-zâr
Felek sürünü otlatırsa ne var

Kabûl eylemez lahyesi ibtizâm
Verir zu'mü üzre cihâna nizâm

Tutar lahyesinde ederse kısım
Sakal hakkı içim deyip mültezim

Gehi kadh ü ta'yib eder devleti
Gehi askerîye okur la'neti

Südûr etmese dahi benden cevâp
Ederdi bu imâlar ile hitâp

Bu manzûmeyi kim ki tahrîr ede
Revâdır ki aynıyla tastîr ede

Niçe oldu "Afendî Amencek Ağa"
Kara Feyzi gibi hünerber veğâ

Deli Kadri'ye - - - - - - - -
Urum'da zuhûr etti bu mefânet

Levendât ocağı olunsun küşâd
O yüzden olur olsa feth-i bilâd

Vüzâre olur mu muzaffer bekem
Demezse eger el-'arab u el-'acem

Abu'l-habûr oldu bezm-i eskeri
Döner yayadan evvel atlı geri

Edip uykuyu cümle terk-i diyâr
Hılınç yemeli düşman-ı nâ-bekâr

Bezm-i eskeri zer [illegible] uz
Bu toplar nedir he [illegible] lı

44/ Okurdum e'uzû gehî besmele
Degil besmele ile gider ger sele

Hafî der idim Hak ala cânımı
Dahi cân-ı emsâl ü akrânımı

Alır beldeden yılda yüzbin kuruş
Görüp anı mümkün mü olmak hamûş

HİKÂYE-İ 'ACÎBE-İ 'AYÂN AĞA

Dedi bana bir gün o hayvân sarf
Demezdi eger olsa insân sarf

Bizim tâbiyyeye koymalı çok koyun
Koyunlar ile açmalı bir oyun

Uzaktan görürler anı eşkıyâ
Tutarlar kenâr-ı mu'ârızda câ

Varınca on atlı ile bendeniz
Boyanır dem-i düşmana Akdeniz

Dedi karaya bassa düşman ayak
Safâ-yı derûndan dururdum kabak

Dedim cânım Ağa inâyet buyur
Bu tedbîri terk eyle rahat buyur

Beş on atlıya eyleyip itinâ
Bizi eyleme tatlı cândan fedâ

N'idem afv ederse beni pâdişâh
Hemen eyle bahr-ı gazâda şimâh

Sözümden gelip dıhk-ı bî-ihtiyâr
Bayıldı düşüp gülmeden ihtiyâr

Pesend eyledim hüsn-i tedbîrâne
Dedim Hak cüdâ ede tedbîrine

Verildi ana bir mahâl-i diger
Deyip Edirne gitti ol derbeder

EVSÂF-I KASABA-I KEŞÂN

Keşân şehri dağın kenârındadır
Bütün evleri seng-i sârındadır

Otuzdan ziyâde değirmenleri
Yakın şehre tarla ve hırmenleri

45/ Değirmenleri çünki bâd-ı hevâ
N'ola olsa etmekte hasb ü rahâ

Degil 'âşık-âsâ yıkık hâneler -
Konak adı var niçe virâneler

Reh-i Hak'ta etmiş gelip bî-riyâ
Büyük Câmi'i İbn-i Hersek binâ

Beş altı kadar var ufak ma'bedi
Yok ikisinin minber ü ma'sadı

Ne Kadrî var anda ne hod Halvetî
Fakat Tekye-i Zâtî ve Celvetî

O şehre melâz olmuş ol nîk-zât
Bulur iltica eyliyenler necât

Nice çeşmeler var akar sû-be-sû
İçilmez değildir bayağıca su

Yigirmi kadar kahve dükkânı var
İçinde iki-üç fenâ hânı var

Fezâya nezâret eder evleri
Düzülse eger evlerin şevleri

Kenârında var bir müferrihce kâh
Ka[illegible]ında dest-i ferâh

Yanında büyük havz-ı pâkî var
Mülevvs dîçe dahi evsafı var

Ne çâre denilmezse ra'nâ mahal
Keşân içre yok andan 'âlî mahal

Ederdim gahi anda ferş-i kilim
Verirdi bana zevk-i bâğ-ı na'îm

Behişt olsa da âşinâ yok bile
Garîb'üd-diyâra göre çok bile

Degil bu rübâ'iye aslâ sezâ
Olur vasf-ı Tal'at ile rûşenâ

TAL'AT-I FERMÂYİD

Âyın çenberîn dîler ki çün kasr-ı Kayser'i
Çenber küned be kerden gerdûn çemberi
Goftem zî-kest Tal'at-ı âvâre ez diyâr
Gofâ ki hest ayş-geh hi-nîk ahteri
46/ Sa'dî-i Makal-i 'İzzet Efndi ki mî-şeved
Ez cân-ı kemîne bende-i eş'âreş Enverî

Civârımda var idi bir bâğiçe
Anın 'andelîbi idi zâğiçe

Giderdim ana gahî yârân ile
Berâber idi bana zindân ile

Edip gülşen-i hânümânım hayâl
Derûndan tutuşmuş idim gül misâl

Gelip yâda İstavroz'un gülşeni
Yakardım âteşle bâğ-ı teni

Göksu sahrâsını
ışıl mecrâsını

i yerleri
ser-seri

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Getirsem harâbâtı ger fikrime
Kalender gelirdi hemen zikrime

Elimde hemen olsa çûb-ı dehân
Çubuklu kusûr ederdim der-ân

Edip Çamlıca düzdesin nakş-ı dil
Bakıp dağa ağlar idim muttasıl

Gahî böyle giryân gahî şâdmân
Bu sûretle emrâr ederdim zamân

'ADEM- İ VÜRÛD-I MÜRÂSELÂT Ü ZUHÛR-I İNFİ'ÂLÂT

Felek aldı diger giger intikâm
Kesildi vatandan selâm ü peyâm

Ne yârimden aldım ne dilden haber
Felek çeşmimi etti gülmih-i derr

Fu'âd u Reşâd'ım Sıtanbul'dadır
Anınçün dü dîdem hemân yoldadır

Gözüm kulzüm-i hasrete dalmada
İki yana müjgânım el salmada

Tamam etti kârım gam-ı iftirâk
N'ola eylesem mâtem-i iftirâk

Şebim rûz rûzum şeb etti felek
Bana her ne varsa hep etti felek

47/ Harâm eyledi hord ü hâbı dahî
Bıraktırdı elden kitâbı dahî

Bakı[illegible]ime gahice iztırâb
Telâ[illegible]ı eyledi pîç-tâb

Fele[illegible]re vermiş meger kim kesem
[illegible]eylesem

47/ Düşerdim reh-i bağa vakt-i seher
Sabâya sorardım gelmeden haber

Sehâb-ı bahâra sorup kâkülün
Alırdım biraz nükhet-i sünbülün

Biri elde tutsa şeker kağıdı
Sanırdım anı la'linin kasıdı

Kimesne eger eylemezse mürûr
Sorardım geçerken vühûş ü tüyûr

Ederdim gahî âhımı nâme-ber
O da bî-mecâl oldu benden beter

Eger çıkmağa bulsa kudret nefes
Ederdim anı yârime nâme-res

Nigâhım şihâbı münevver gibi
Uçardı Stanbul'a ahter gibi

Çekip bâm-ı gamdan nice hây ü hû
Ederdim kebûterliği arzû

Degil yalnız ol meh hoş likâ
Ehibbâ dahî eylemişti fedâ

Olup bunca dem şâh-ı mülk-i elem
Nice kere bozdu beni cünd-i gam

Giderdim reh-i Kays'a bî-iştibâh
Eger olsa mülk-i cünûn iki şâh

Bunu görmedim şâh olaldan beri
Benim Hüsrev-i mülk-i gam perveri

MA'DEN-İ MEKÂN-I MÜRÜVVET CENÂB-I BEHÇET'İN NÂMELERİ VÜRÛDUDUR

Gelip Behcet'in nâme-i devleti
Yeniden çerâğ eyledi 'ızzet'i

Yazar nâmesinde, o sadr-ı be-nâm
Bizim 'İzzet'e eyleyin ihtirâm

Değil nâme murğ-ı sa'âdet idi
Ser-i iftihâre ne devlet idi

48/

Fakîre demiş dâderimdir benim
Gerektir dese çâkerimdir benim

Kemîne kapısında bir çâkerim
Anın âsmmânında bir ahterim

Keşân mukdeminden sa'âdet görüp
Ahâlisi lutf u inâyet görüp

Kibârı eder iltifâtın beyân
Fakiri kılar nakd-ı cûdun 'ayân

Acep var mı bir lütfunu görmemiş
Meger görmemiş varsa bir görmemiş

Küşâde edip halka bâb-ı kerem
Degil sürgün olmuş veliyy'üm-ni'âm

Edip cûy-ı ihsânını arzû
Boşanımış heman Rum ili sû-be-sû

Demezmiş re'is-i etıbbâ idim
Dahî ziynet-i sadr-ı vâlâ idim

Bakıp nabzına kendisi hastanın
Yazmış dilin nice eşkestenin

Sarıp yaraya merhem-i lutfunu
Verip üste hem dirhem-i lütfunu

İlaca keremle katıp zencebil
İki yüzden ihyâ olurmuş alîl

Edip halka altın varakla ilâç
Gelirmiş yalan 'alîl'ül-mizâc

Tükenmiş yanında nukûd u tılâ
Edip zahmı fakre anınla tılâ

Ahâli senâ eyleyip zâtını
Beyân eyledikçe inâyâtını

Buyurmuş ben asla senâ istemem
Senâ şöyle dursun du'â istemem

Hemân farz-ı 'ayn-ı edâ eyleyin
Şehinşâh-ı dehre du'â eyleyin

O'dur bende-i asdak-ı pâdişâh
O'dur devlet-i millete hayr-hâh

Beni lutf u ihsânı ile kıldı şâd
Ede iki âlemde Hak bermurâd

Benim ona meşhûr olup nisbetim
Felek ref'et oldu şöhretim

49/

Hemân mum edip tâli' minhatını
Küşâd eyledi cebhe-i bahtımı

Yine iltifîta düşüp hâmeler
Peyâpey vürûd eyledi nâmeler

Olup lutf-ı tiryâk-ı derd-i firâk
O şerbetle dil etti ref'i merâk

Tabîb-i şifâhâne-i lamyezêl
Anı etmesin müptelâ-yı 'alel

Mizâc-ı zamâna edip hıdmeti
hâna vere sıhhati

49/ Etıbbâ-yı vaktin o kim pîridir
Ümîdim anın hüsn-i tedbîridir

O'dur bî-kesâne hemîşe mu'în
Ede zâtını Hak hatadan emîn

VELİYYÜ'N-Nİ'ÂM ALEYHÜM HÂMİD MOLLA EFENDİMİZİN EMR-İ NÂMELERİ VE OĞLUM ÖMER MURÂD'IN HABER-İ VELÂDETİDİR

Diger bir efendim ki Hamid'dir ol
Ne zât-ı kesîr'ül mehâmiddir ol

Binâ-yı kemâle sınunca elin
Yine kilki bükmüş 'imâdın belin

Olup kilk-i cevher-feşân-ı belâğ
Hemân döndü bir kâne bu seng-lâğ

Çekip rişteye bir niçe cevheri
Yine etti şermende bahr u berî

Ne imâlar etmiş o kân-ı hüner
Mu'ammâ-yı emri gibi pür güher

Nüfühte hurûfunda her bir merâm
Me'âlinde buldum tesellî-yi nâm

Hurûfatı miftah-ı ilm-i hurûf
Ne hâcet hesâb-ı mi'at u elûf

Edip anı tâviz bâzû-yı kâm
Gönül oldu şâdân bu bu fekk-i merâm

Anın sadrı 'ilmü'L-yakîne mekân
N'ola olsa fahr-ı sudûr-ı cihân

Hüner bağının nahl-i mümtâzıdır
Fühül-i kirâmın ser-firâzıdır

50/

Sabîyim olup hevâherim hem-seri
Büyüdüm elinde küçükten beri

Olaldan ana câriye havâherim
O zât-ı mükerremle fahr eylerim

Mu'ammer ede anı Hak çok zamân
Beni kendi gibi göre nâ-tüvân

Bana tatlı geldi ney-i hâmesi
[illegible]

[redacted]

Sevindirdi bu kalb-i nâ-şâdımı

Şaşırdım görüp lafz-ı ferzendimi
Hemân hüzn-i şâdî ile kendimi

Edip tesmiye nâm-ı neclim 'Ömer
Kerem etmiş o nâm-ı bî-kes peder

Yine lutf u ihsân ederse .İlah
Yine lutf u ihsân eder pâdişâh

Şehinşâh-ı âlem hemân var ola
Civân bahtımın tâli'i yâr ola

Görüp nice lütfun bilâ-vasıta
Hülûsum verir kârıma râbıta

Hemân sağ ola bir binâda temel
'İmâd-ı hülâsâ gelir mi kesel

Hudâ kahr ede düşmen-i devleti
Eger ben isem dahî ol nikbeti

51/

VÜRÛD-I HABER SADRIÂZAM ŞODEN HAZRET-İ ÂLİ PAŞA

Erişti bana lâtifî bir haber
Melekden işittim degildi beşer

Verip mihrim etmiş hidyû benâm
Silâhdâr-ı esbak kulun şâdgâm

O'dur terbiyyet gerde-i pâdişâh
Muvaffak ede mesnedinde .İlah

'Alî Şîr'in elbet geçer sadrine
Ri'âyet eder ehl-i dil kadrine

Kişi her ne çekse mükâfat olur
'İnâyât-ı Hak'la mücâzât olur

Öpüp dâmenin iftihâr eyleyem
Du'âsını leyl ü nehhâr eyleyem

O rütbe sevindi gönül muttasıl
Benim sanki hasmım imiş münfasıl

Budur lâyık-ı sadr-ı câh u nigîn
Ola her umûrunda Mevlâ mu'în

AMEDEN MEKTUB-I VÀLÌ-Yİ EDİRNE SALİH PAŞA

Duyup nefyimi vâlî-i Edirne
Demiş ol fakîrin acep cürmü ne

Yazıp nâme cl âsaf nîk-zât
Bu ednâya etmiş nice iltifât

Mülk-i şîme destûr-ı Salihdir ol
Vezîr-i 'azîm'ül müsâlihdir ol

Ahâli nice hayrını yâd eder
Cihân lutf ü ihsânın îrâd eder

Zamânında olmuş mezâlim hafîf
Denir böyle destûre zât-ı şerîf

Görüp iltifâtın ahâlî bekâ
Tutup dâmenim ettiler ilticâ

Olup nâmesi mucib-i iftihâr
Gelip hürmet etti safâr u kibâr

Mübâşirler âmed şod ettikçe gâh
Sorardı beni Âsaf-ı hayr-hâh

Edip bend-i zencîr-i ahlak ile
Kul etti beni berr ü eşfâk ile

52/ Olup râ'iyyetiı şöhreti ser-firâz
Sipihre ede mehçe-i tûğî nâz

VÜRÛD-I MEKTUB-I MUSTAFA PAŞA MUHÂFIZ-I KALA'-I BAHR-I SEFÎD

Su'âl eyledi hâtırım bî-riyâ
Semmî Resûl-ı Hudâ Mustafâ

Muhâfız iken Bahr-ı Sefsîde ol
Ne mümkün Boğaz'a 'adû bula yol

Mekârımşiyem Âsaf-ı hayırhâh
Ederdi kerem bendeye gâh gâh

52/ Mukaddemce olmuş bâ-emr-i Hudâ
Meger kim Keşân derdine müptelâ

Teselli edip hâtırım kolladı
Peyâpey keram-nâmeler yolladı

Mukaddemce var intisâbım ona
'Acep etti teşeyyîd-i hubb ü vâlâ

Hukûka mir'at edip ol müşîr
Beni lütfu etti yeniden esîr

Budur bana Hak'tan hemîşe niyâz
Ede mihçe-i tuğunu ser-firâz

Müşîrân-ı şâh-ı cihân ekseri
Su'âl ettiler hâtır-ı kemteri

Hudâ her birin ber devâm eylesin
Fütûhatla şâd-gâm eylesin

Bana lutf eden kimse Rabb-ı mu'în
Ede sâye-i pâdişâhda emîn

AMEDEN MEKTÛB-I HÜSÂM EFENDİ EZ GELİBOLU VÜ TARİH-İ HİCVİYYE-İ TAL'AT BE İBRÂM-I CENÂB-I MÎR 'İZZET ESLAHALLAH U HÂLE HÛ

Burusa'da bir mahlasım var idi
Hakikatte yâr-i vefâkâr idi

Bahâdır ana vâlid-i bî-nazîr
Dahî ceddidir cizyedâr-ı şehir

Burusa'da çok ülfetâ etmiş idik
Muhabbetle ünsiyet etmiş idik

Meger nefy olunmuş Gelibolu'ya
Benim gibi o da şâhın kulu ya

53/ Cilâ-yı vatandan olur per hüsâm
N'ola etmiş olsa o terk-i niyâm

Yazıp zevke dair nice nağmeler
Yetiştirmez olmuş idi hâmeler

Gelip gitti nice selâm ü peyâm
Biri benden almak için intikâm

Murâd eylemiş kim beni hicv ede
Yine bir ta rîk-i muhâle gide

O zât-ı mükerrem bir Özbek bulup
'Acep zu'mi üzre bana denk bulup

Suhensâzın adı Tal'at imiş
Beni hicv eden mîr-i 'İzzet imiş

Anın olmayıp nazm ile ülfeti
Yanında olanlarladır kudreti

Bana yaptırıp şi'ri rengin edâ
Benimdir deyi gösterirdi bana

Müsâvî mi addetmiş ol Özbek'e
Ne çâre o da ittiyâ'en bege

Hüsâm'a verip kağıdı mîrimiz
Budur işte aksâ-yı tedbîrimiz

Zuhûr etti andan bu şi'r-i garîb
Suhen doğru amma ma'nâ garîb

TARİH-İ TALAT VE EVCİBE-İ 'İZZET BÂ-MİDÂD-I SURH

S[illegible]

55/ HİKÂYET-İ ACÎBE

Hatûr eyledi hâtıra bir mesel
Gelir gerçi tab'a meselden kesel

Biri der ki gördüm bunu bir zaman
Binip dûş-ı hammâle bir nâ-tüvân

İnerdi başı gâhice gûnuna
Dönerdi siyâkat yazı nûnuna

Hemân lerze-nâk idi cân ile ten
Terahhüm eder ibtilâsın gören

Tutup ânı bir niçe ibnû'z-zenâ
Ederlerdi pîş ü pesendin ezâ

Hülâsa görüp şefkat etmiş idim
Hülâsâ anı niyet etmiş idim

Varıp hâline eylemiştim nigâh
Tehî bir kula cevr eder mi İlah

Meger etmiş engüştüni halka veş
İşâret edermiş çocuklara beş

Görup anı hayrette kaldım hemân
Düşündüm taşındım durup bir zamân

Dedim ey Hüdâvend-i hikmet nümâ
Abes vermemişsin bu pîre belâ

Bu bahse münâsib güzel kıssādır
Görüp dikkat etse büyük hassādır

Bunu ehl-i insâfa ettim beyân
Kabâhat eder mi bakın şâ'irân

Bilir ehl-i dâniş sözün dâima
Degil suzânı söyleten nâ sezâ

Aman müslümanlar durun safâ edin
Kabâhat kimindir siz insâf edin

YAZAR FİTEN-İ TÂRİH-İ TAL'AT VE ÂMEDEN-İ DİGER CEVÂBEŞ

Varıp kağıdı Tal'at'ın destine
Uyup teşne-i kilk-i ser-mestine

Nazar her birine birer itirâz
Serâpâ yazılsa, verir inkıbâz

56/ Tarikatçi târihin irâd edip
Beni sanki aklınca berbâd edip

Dahî lafz-ı hâşâya vermiş cevâb
Bu ebyâtını eyledim intihâb

SÛRET-İ NÂME-İ TAL'AT Kİ EBYÂTEŞ-İ ACÛBE-İ MEDÂD-I SURHEST

Selâmî ki bîrûn-ı zî-hâdd ü hesâb
Be-sû-yi Efendi-yi 'âlicenâb

Zi-Tal'at be 'İzzet-i bûd in-peyâm
Ki ey sâhib-i mesned-i ihtişâm

Be-târih-i teşrif-i nev der- Keşân
İki kıt'a-ı hûb-ı kerdem beyân

Bî-t'ın-ı ebyât bër hevâsti
Be tefsîr-i u hâce-i ârâsti

Be-kıt'a-ı gazel nesr-i nebûd-ı cevâb
Delîlest bir acz-i tevâ-yı cenâb

Dîger-i itirâz tu bâtıl-ı bûd
Be nezd-i merân kes ki kâmîl-i bûd

Delîlest nefy-i Keşân ber gazab
Günûn-ı lafz-ı hâşâ-est terk-i edeb

Nazar kun be mazmûn-ı târih-i haviş
Matbah-ı ednâ revân oldu tarikatçi Dede

Bûd-ı matbah ez-bahr-tebbâh-ı hâ
Ne ez bahr her mürşîd-i pişvâ

Elif gir hod râ nemûdî şumâr
Nemûdî tevânîst-i âşikâr

Menim an ki ber hasm-ı u gâlibim
Muhabbet-i 'aliyy'ül-İbn'i-Ebû Tâlibim

Çehî, hoş goft-ı Firdevsî-i nâmdâr
Nümâyım zi-bahr tu men âşikâr

Çü ferdâ berâyid bülend-i âfitâb
Men dîger-i zemidân-ı Afrasyâb

Günûn-ı Tal'at kat'i be nümâ keîâm
Ne akl-ı işâret bûd-ı iltisâm

CEVÂB-NÂME
Bu kıt'a ile gönderdik ana cevab
Göreydik geldiydi o Afrasyâb

57/ Ruşenâ-yı kun çerâğ-ı meclisem-râ Tal'at'et
Hemçâ gül nih ber-sereş Reng-i bahar-ı sohbetet

Bes ki cânım arzû dâret ki di dâret-i zi-hâşâ
Tûtiyâ-yı çeşm-i dil şod hâk-i pây-i şöhret et

İtirâz-ı lafz-ı matbah âyet ez nâ puhtegî
Ger nev sîm-i çend-i harf-i afv-ı kun bâr-ı hastet

Matbah-ı munlâ be dânî nîst-i bahâreş-hâ
Terk-i hord-i hordenî kun tâ ki bâşed-i ni'met et

Der tarikat-ı matbah-ı münlâ makâm-ı sâlik est
Fehim kerdem men ki u râ nîst sabk-ı hıdmet et

İ[illegible]isâm'ül-Hak şünû meyl-i kunîd
H[illegible]ı-i Mevlânâ be sûy-i 'İzzet'et

57/ Fârisimiz hamdır Türkî-i Özbek'ten beter
Terbiyyet verir meyve-i nuhl-ı kemâle himmetet

Müstakim ile kirâmîden biraz ahz eyledik
Sen de anlar gibi Hakk-ı muhliste 'izzet'et

Nâme-i ruhsat al Yazıcı'dan gül gibi
Gel şu yazı bendeki rişk-i bahârı cennet et

Kıl hazer ta'n etmiye hünkâr-ı ehlüllâh
Çâker-i Mollâ'-ı Rumî'un nâmesidir hürmet et

* * *

Yazıp yollamıştım bu nev cevheri
Zerrin kadrin anlar yine zergerî

Letâif bilir munsıf-ı âdem imiş
Meger bir vücûd-ı mükerrem imiş

Görüp nâmemi ihtirâm eylemiş
Cevâbında arz-ı merâm eylemiş

Hayâlî Süreyyâ'ya etmiş kemend
Niçe cevheri eylemiş rişte bend

Verip ana bir gül-i şerm-sâr
O etti bana gülsitân âşikâr

Verip ana ben bir dürr-i şehpesend
O arz eyledi bana deryâ-yı çend

Verip ana ben bir minh-i hakîr
O çekti bana gerdûn mesîr

Verip ana ben bir acûz-ı kühen
O kıldı bana ıkd-ı bikr-i suhen

Ne yazdımsa verdi cevâbın tamâm
Kelîm-i suhenmiş o mâlâ kelâm

58/ Açıp bülbül-i gül ki bâl ü peri
Getirdi bana nâme-i dîgeri

58/

DİGER MEKTUB-I TAL'AT EFENDİ Kİ CEVÂB-I DÂVET- NÂME -EST

Huceste subhdemî gez ü bâl-i bîrûn
Merâ sitâre ki şod mahv-ı Sebâ'ı Seyyâr

Der âmed ez derimen kâsid-i huceste kadem
Beleb beşâret vasl u bedest nâme-i yâr

Çe nâme ki kâ'id-i ez bûy-ı câme-i Yusûf
Çe nâme-i kâmedez vü rûşenî-yi dîde-i târ

Çe nâme gez habereş dosd mîşeved hoşnûd
Çe nâme gez esereş mest-i mîşeved huşyâr

Çe nâme-i hambeham ve pür şiken çü zülüf bütân
Çü kâr-ı hâme-i mânî tamâm-ı nakş-ı nigâr

Sevâd-ı hatt-ı hûşeş çün hatt-bütân-ı matbûh
Beyaz bîn sütûreş çü 'ârız-ı dildâr

Kelâm-ı sihr-i beyâneş heme 'abîr-i amîz
Makâl-ı mihr-i nişâneş tamâm-ı şeker-i bâr

Temâm-ı sütur-be-sütureş 'ayân-ı mihr-ü vefâ
Temâm-ı harf-be-harfeş beyân-ı lutf-ı şe'âr

Sabâ zülf-i revân-şû be bû-yı hasret û
Kezr-i nümâ zikrim taraf ân hûceste nigâr

Yene tu dest
Be mebûs-ı hâk-i der

Be arz-ı û bersân 'arz-ı mikûned Tal'at
Ki ey sülâle-i û tâ zübde-i ihtiyâr

Müdekkî çü tu hoş lehçe vü ma'[illegible]
Ne dîde dîde-i gerdûn be âlem-i devvâr

Sabk-ı rubûde be âlem
Dakîk-i fikr-i tûder muşikâ[illegible]

Tûyî ayâ güher-i bahr-ı ma'rifet ki nemûd
'Arûs-ı tab'ı tûˆtezyîn hacle-i efkâr

Kemîne-i bendê-i nesr-i tû Hazret-i Vassâf
Kemîne-i çâker-i nazm -ı tû ehl-i sehhâr

Kerîm-i tab'ı kirâmî kelâmı hoş sîmâ
Zerrâh-ı lutf -ı nemûdend bende râ ahzâr

Velîk nîst 'ınnânem begof ez ân ki şodem
Metih-i Hazret-i Sadru's-südûr pâk-itebâr

59/ 'Azîz-ı Mısr fazîlet-i cenâb-ı 'izzet beyek
Mirâ ez hîçkesî ger dânîs-i dârûd-ı yâr

ŞÜKRÂNE-İ NÂME-İ TAL'AT

Gönül oldu şâdân görüp nâmesin
Gözüm etti müjgânı sem hâmesin

Zehî nâme ki pertev-i Tal'at'ı
Sabâh etti şâm-ı gam-ı gurbeti

Serâpâ latîf ü serâpâ selîs
Serâpâ zerâfet çü tab'ı nefîs

Bana etmiş ol muşikâf-ı zamân
Esîr olduğun ki 'ayân ki nihân

O'dur mâh-ı nazmın çeh-i nahşibi
Düşer ana gâhî zekî ki ğabî

Edip methini şâdmân
Bu mektubu derhal ettim revân

T.C. FIRAT

SÛRET-İ MEKTUB Kİ BE TAL'AT-I MİRİSTÂDE BÛD

Be nâm-ı nigârende-i hâme-hâ
Zülfeş resânende-i nâme-hâ

Gül-râ-sitâ ez bahâr-ı derûn
Berân-ı Hâlik gülşen-i kâf u nûn

Berîd-i ber âmedî be şehr-i Keşân
Zehmiyân-ı dil şod cevâhir feşân

Gül ü bülbülân ez sürûr-ı peyâm
Heme raks-ı kerdîd cü mest-i müdâm

Resîd în haber goce be bâğ
Beri lâla zeringuş-ı çerâğ

Zireşk-i bahar-ı haber-i yâsemen
Be hod kerde rengiş kumâş-ı kefen

Gülistân-ı hacl şod zebû-yı peyâm
Mu'attâr-ı felek râ ez in bu meşâm

Ber işânî sünbül-i bâğ ez vest
Dil-i lâle-râ ez hased-i dâğ ez vest

Zi şîrineş cûy-ı mestî nemûd
Ki zincir-i mû habeş-i şikestî nemûd

Çü bülbül-i hümâ goncə vü lâle hâ
Zi şevk-ı bahareş kuned nâle hâ

60/ Çü dîdem ki ez meclisem şod melâl
Zi gerdûn bedîn-i kerdem su'âl

Çü bâşed ki gerd-i dem râ hemdemî
Bedîn-i gûne şâdî çinîn-i hurremî

Zi gerdûn-ı diger yâr kerdem su'âl
Ayâ düşmen-i ehl-i dil in çeh-i hâl

Çe bâşed ki şâdem men-hâksâr
Ki şâdî nebîned garib-üd-diyâr

60/ Felek goft-âsâr himmet-i resîd
Ţerâ nâme ki zi Tal'at-ı resîd

Çi nâme nüvîd hazârân bahâr
Gülî mîküşâyed der in sen-i sâr

Çi nâme gül-i gülistân-ı hüner
Zibûyeş fėlekhâ dihed derd-i ser

Hurûfeş ki tertib-i mastar kuned
Cihân-râ der ân râh-ı mıztar kuned

Çü hurşîd-i âmed bu vakt-ı seher
Zi hûb-ı nihâdîm belâ-ẏı ser

Aya Tal'at ey mihr-i burc-ı suhen
Zi şevk-ı peyâm-et bedr şod mihen

Suhen-i üstâd Kirâmî Tûyî
Àmâdî Tûyî ve Nizâmî Tûyî

Zi bes-i şermsârım ki çendin-i harf
Be dahl-ı kemâlet kalem kerde sarf

Zi bes 'İzzetâ hâme-i ümm-i şod-füzûl
'Afallâhu'annâ ve'ammâ nükûl

TEMM'EL-MEKTUB
Gel ey hâme-i nergis'ül-beyân
Gül-i nesrin iki gözüm kıl 'ıyân

Yeter cevher-i nazm-ı deryâ hurûş
Biraz nesr ile ol cevâhir fürûş

Verir tab'a bir şey çok olsa kelâl
Bulur yeter ekser ile ibtizâl

Ola derdin ise dahî nâ kabûl
Fa'ûlün fa'ûlün fa'ûlün fa'ûl

N'ola etse sâyende bu gülsitân
İki türlü gül bir kalemden 'ıyân

61/ Sehâb-ı hünerden olup katre nûş
Dürr-i nesr ile eyle bahr-ı hamûş

Verip sünbüle nesr ile imtizâc
Gül-i nazma gelsin yeniden revâc

Kalem oldu fermânım der'akeb
Edip cevher-i nesrîni müntehâb

Birbirine lif olup nazm u nesr
Verir şânına Husrev'in şân u kesr

61-62/

NESİR

Nakş-pend-i destgâh-ı ma'arif ü nev perend kargâh-ı zarâ'if sultânım 2/ hazretleri bu def'a dest-yâri cenâh-ı hezâr-ı mededkâr-ı bâd-ı bahâr 3/ ile attâre-i çemenistân muhâdenet buyrulan varakpâre-i gül-reng-i 4/ bîtevâkuf ve reng-i encümen bî-reng-i çemen yâni gülşen-i hazah dîde-i 5/ pür mihen olan keşâne-i Keşân'da vâsıl-ı dest-i Mihnet-â Keşân'ımız oldukta 6/ demdeme-i Tebârek-Allah zemzeme-i bülbül-i Fu'ad u şeb ü rûz 'andelib-i zebândâ 7/ evrâd kılınmıştır.Hoşâ-nâme-i nâmî vü hâme-i kirâmına deryâ-yı me'ânisi 8/ gevher ticân-ı mülûk ve imâme-i subha-ı erbâb-ı sülûk olmağa şâyândır.9/ Desem san'at-ı ığrâkdan dûr ve lâzıme-i şâ'ir olan kesret-i 10/ teblîğ-i mübâlâğadan mehcurdur.Hak budur ki her bir beyti bir keşâne-i 11/ bî-bahâne husrevî ve her lafzı seng-endâzı hayâlhâne-i Dehlevî'dir, 12/ Levhaş-Allâh şâ'ir-i mâhir-i sihr-âferîn -i mu'ciz beyân ve hallâk-ı ma'anî-i 13/ bî-cism-i cân ki benim gibi külhânî-i mâderzâd ve bî-mâye-i gülşen-i istidâdın 14/ hakkında hâme gerdân-ı sahife-i senâ edip tedârik-i elfâz-ı medâyih 15/ ve setr-i levâyih-i fezâyih eyleye.Buna ancak kerâmet denir. çeşmim budur ki

(sayfa 62 .)

seng-sitân-ı Keşân'da gül müllerinin ve Ayasofya şeyhinin hânesinde 2/ mül güllerinin bulmak gibidir.Benim bî-şerm ü hayâ ve fuzûl-ı bî-pirvâ 3/ olduğum bundan dahî ma'lum-ı erbâb-ı 'irfân ve aks-e-hende

62/

mir'ât-i 4/ hâtır-ı yârân olur ki öyle bir cevher-i girân kıymet deryâ-yı letâfete 5/ bu hazer-pâre-i mezbele-i inşâ bî-'ad ve anın gibi gonce-i nev hîz-i 6/ bâğ-ı zerâfete birkaç sebze-i bîgâne bî-misli eyledik. Hoş imdi 7/ kalemlerinden şerm sâr ü keremlerinden ümîd-dârım ki bu haspâre-i 8/ behayre-i mezellet vâsıl-ı sâhil-i deryâ-yî 'inâyetleri oldukta çûb-ı 9/ 'asâ-yı terbiyyetleriyle kenâre-gîr ü lâne-i mehâlisini şimdilik bununla 10/ ta'mir buyurmaları derhâsttır.

Kemterîn-i zerre-i hâk-i kıdmet
Keçecizâde Muhammed 'İzzet

Bu nesri edip nazm ile pâyidâş
Yine verdik ortalığa bir telâş

Görüp bazı yârânı çıkar sâhibi
Bizim münşe'âtın olup râğibi

Varıp nâmemiz hâsıl-ı guft ü gû
Meger Tal'at etmiş bizi arzû

Kalıp anda tenhâ müşâreliye
Leh sandığın etti Mevlâ 'aliye

Gelibolu'nun geldi bir kâsıdı
Hemen destime sundu bu kağıdı

63/ KIT'A-I TAL'AT BE CİHET-İ ÂMEDEN HİŞ VE İZN-İ DÜHÛL-I MECLİS

Ey serfirâz-ı zi tû milet-kîş
Nîst mislet be cihân haber endîş

Kâsır ez nimet-i tû evhâm u hayâl
'Âciz ez medh-i tû kutb-ı tefrîş

Pîş-i dest-i kermet ebr-i bahâr
Ez hacâlet-fikend serder pîş

Nîş ez mihr-i tû migered nûş
Nûş ez kahr-ı tû mî gerded nîş

'Âkıbet vasl-ı tû em mümkün şod
Der cihân bes ki nümûdem teftîş

Serverâ bende nevâzâ Tal(at
Înek âyed be ser-i hıdmet-i hîş

Bereved yâ nerev fermân çîst
Şâd dâr-ı dil ez ân deryâ rîş

Ey be-dergâh-ı tû hâcib engîs
Vey be-hargâh ı tû lıhıyân bî-rîş

Behr ü cây-i mukarrer fermâ
'Ömret ez sad be cihân bâdâ bîş

TEŞRİF KERDEN-İ TAL'AT BE-CÂYİGÂH-I 'İZZET

Siyer-i rehde bu kıt'ayı yazmış ol
Yine nâmını mermere kazmış ol

Olup râhe pîrâ-yı dest-i vüsûl
Merâmım dü çendân buldu husûl

O rütbe sevindim ki tarîfi güç
Eger çatılsa hâme-i tavsîfi güç

Edip ana irsâl-i müstakbelîn
Dururdum kıyâmen bu 'abd-ı kemîn

Nümâyân olup sikke-i Mevlevî
Zuhûr eyledi Tal'at'ın pertevi

Tül'û etti mânende-i şems-i dîn
Görüp anı bu bende-i şems-i dîn

O servin edip pâyini cüst ü cû
Tariktça ettim hemen serfürû

Degilmiş Özbek meger Efgân imiş
Hüner tahtında Hind'e hakan imiş

Görüp serfürûmu o zât-ı nefîs
Bedâhetle oldu rübâ'i nüvîs

Edip çâr pâre-i rübâ'isini
Çalıp raksa girdim semâ'isini

64/ RÜBÂ'İ-Yİ TAL'AT EFENDİ

Ez mülk-i Herât Tal'at âmad be-vücûd
'İzzet-i zi-Diyâr-ı Rûm sûret nümûd

Vakti ki mülâkat nemûdend be-hem
'İzzet be-rükû reft Tal'at bè-sücûd

Mu'inim olup şöhret-i kâzibem
Götürdü anı kuvve-i câzibem

Mizâcıyla tab'ım edip imtizâc
Gören sandı şekerle berg-i güllâc

Ne vâdiden ettim ise kıyl u kâl
Getirdi hemen nazm ile bir misâl

Kemâlâtı Pîr Hucendî gibi
Tılsımâtı genc-i merendî gibi

64/ 'Ulûm-ı dîgerden dahî behre dâr
İçinde o kenzin bulunmaz ne var

Edip hâk-i pâyi ile iftihâr
Kudûmiyye bir gevher ettim nisâr

KUDÛMİYYE BERÂ-YI ÂMEDEN-İ TAL'AT

Kunem hamd-ı Hallâk-ı Rabb-ı Mecîd
Ki şod ıkterân dü necm-i sa'îd

Der-in-rûz Tal'at be-'İzzet resîd
Dü kevkeb be-yek burc-ı devlet resîd

Der-im-rûz şod menzîl-i evvelîn
Dü hurşîd-râ yek sipihr-i berîn

Çi-rûzist ferhunde sâ'ât-i û
Çi-rûzist makbûl-ı tâ'ât û

Çi-rûzist nevrûz be-îşeş hâcil
Münevver çü rûy-ı bütân-ı çâgil

Çi-rûzist reşk-âver-i rûz-ı 'ıyd
Çi-rûzist û râ leyâl-i 'abîd

Dü şîr-i jeyân yek kenâmî girift
Ki râh-ı cihân-râ harâmî girift

Hem-âğuş geştim bâ yek-diger
Çü nev'em be- yek perde bâdâm ter

Küşâdem zebân u resândem be-'arz
Ki ey medh-i tû ber cihânest farz

65/ Dü tîğ-i suhenrânî yâ mî(besest)?
Zebân-ı kalem-râ kelâm-ı(besest)?

Ayâ Tal'at mihr-i burc-ı hüner
Dilem şod zi-nûr-dilet çün kamer

T.C. İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

65/ Safâ âmedî merhabâ merhabâ
Şod cân-ı 'İzzet ber-âhed fedâ

Te'âlâ te'âlâ min'el-kadreti
Fekü misl-i şems-i 'alâ zerreti

Tal'atem 'aleynâ ke-necm'il-Hudâ
Fe-evcetyî nehcük'el-ihtidâ

Buyur şeyh efendi safâ geldiniz
Bu bed şehre hüsn ü bahâ geldiniz

Gezip bûy-ı hilkatin çemen-der-çemen
Açıldı çemende semen-ber-semen

Senin şevkin açtı bahâr-ı diger
Hazân-ı rebî' içre görmüştüler

Çekilmiş idi bülbülân bâğdan
Görünmezdi gülşen siyeh-i zâğdan

Benim gibi etmişti terk-i diyâr
Bırakmıştı mecrâsını cûybâr

Hazân erdi güller güşâd olmadan
Dahî gonceler ber-murâd olmadan

Gözü görmeden gülşen-i nergisin
Sararmıştı gamdan teni nergisin

Senin gördüğün bu bahâr-ı cedîd
Kudümün safâsıyla oldu bedîd

Zemîne düşüp hâmenin sâyesi
Gülistân oldukta sermâyesi

İki nev-bahârı yetiştirdi bâğ
Bu yıl şâh-ı gül eyler anı çerâğ

Duyup neş'e-i makdemin erguvân
Gören sandı meyhânedir gülistân

Olup ferş-i bûstan yek-pâre gül
Çemen verdi çü yâre sürhî-yi mül

O rütbe nümâ buldu kim gülistân
Viliz verdi gökten tutup bâğbân

Düşerse nazar çûybâre eger
Olur çûb-ı çevgên hemân ney-şeker

66/ Degilbâğı ta'tir eden bîd-meşk
Bu yıl bîd-meşk oldu her çûb-ı huşk

Karanfil çü kâkül demed-ber-demet
Gül ü lâle sünbül seped-ber-seped

Birbirine kol atıp nâ-revân
Fısıltıya başladı halk-ı çemen

Kıyâmet kopardı gelip 'andelîb
Nedir bu fısıltı deyü bî-şekîb

Getirmiş meger goce-i lâneye
Kapanmış nigâh etmeden hâneye

Meger ol fısıltı bu sohbet imiş
Hezârân ki def'i hacâlet imiş

Gül methini seyredip bâğda
İşit nağme-i vasfını zâğda

Siyeh zâğlar hep hezâr oldular
Bütün mürgler zâr zâr oldular

Yaşarımş degildi dahî berg-i tâk
Gülü mest edip eyledi sîne çâk

Hüsûsâ bu 'abd-ı felâket-zede
Türâb-ı kadîm ya'ni 'İzzet Dede

O rütbe kudûmünle şâd oldu kim
Gül tabi'î öyle güşâd oldu kim

Ruh-ı nazma kılkı verip perverîş
Bu yüzden sana eyeldi gösteriş

Olup cevher-i nazmına riş te-keş
N'ola etse fahriye yok ana eş

Herât-ı suhende ben ol nâzımım
Degil Rûm'a Efgân'e de lâzımım

Kemâlim işitse eger Rûdegî
Olur mekteb-i fazlımın gûdegi

O hakanıyım kim misâlim felek
Dem-i rûz-i mahşer getirmek gerek

Edersem leyâlinde nazm-âveri
Gelip şem'idânım tutar Enverî

N'idem da'vâ-yı Hakk-ı nazm eylesem
Eder gelmege rûh-ı 'örfî kasem

Hezâr kalem açsa bahs-ı gülî
Gelir dersine Tâlib-i Âmelî

67/ Göreydi eger şevket-i nakş-bend
Kumaşım olurdu neccâra pesend

Göreydim eger mîr-i zâbî dili
Ederdim ana hal nice müşgili

Cemâl-i kemâli olup cilve-sâz
Ederdi bana kâşif-i keşf-i râz

Ma'ârifde İrâniyân'dan çe.. pâk
Suhende benim sa'ib'ül-rey-i pâk

Görüp kâşî-yi fikrimi muhteşem
Çeker ana ahsent ile zer kalem

Bakıp istiksât-ı 'irfânıma
Ölürsem acır 'azr-ı cânıma

67/

Serîr-i suhende benim pâdişâh
Ümîdi olur benden ümniyye-hâh

Edip hâmemi şîr-i hak serfirâz
'Alî Şîr benden eder ihtirâz

Nizâmî-i vaktem ne-hâhem intizâm
Ki ben dâr-feşânım be dîn intizâm

A Tal'at Efendi sen insâf kıl
Dil âyinesin lutf edip sâf kıl

Buyurmuşsunuz etmeyip pîç-tâb
Men ü gürz-i meydân u Afrasyâb

Beni görmeden nazmım işitmeden
Benimle suhen cengine gitmeden

Cesâret buyurmuşsunuz ol söze
'Adû gerçi sözde görünmez göze

Benim şimdi sahip-kıran-ı suhen
Demir pehlivân kahremân-ı suhen

Benim ol mübâriz ki hengâm-ı çeng
'Adûnun rikâb-ı çalar bana ceng

Benim ok mukâbil ki hengâm-ı rezm
Ser-i düşmeni eylerim tâb-ı bezm

Kimin cânı vardır bana söz ata
Sözüm söylenirken ana söz kata

Benim çünkü vassâf-ı şâh-ı cihân
Gulâm hudâvend-i Gîtî-sitân

Benim şimdi Firdevsî-yi rüzîgâr
Cihân pehlivânım şeh-i nâmdâr

68/ Benim padişâhım gibi kahramân
Dahî görmedi sandelî-yi zamân

Anın varsa Afrasyâb'ı benim
O'dur taht-ı şevkette rûyîn tenim

Benim pâdişâhım anın Zâl'i var
Anın Zâl'ının binbir emsâli var

Benim Zâl'ımın misli olmak muhâl
Ki derler ana sâye-i lâ-yezâl

Nerimân nedir kim nazîri ola
Siyâvuş kimdir vezîri ola

Ferûdun'ı Gâve'dir şâh eden
Anı Hak'tır el-hak şehinşâh eden

Tabi'at görüp iğrenir İrgec'i
Tükürmek verir ağzıma Turuc'u

Eger Rüstem'i varsa sahib-kırân
O sahib-kıran hem de sâhib-zamân

Eger bâd-ı kahrı olursa vezân
Atar benzi Sâm'ın bükâda hemân

İki şâh-ı Mahmud'u var âlemin
Fakat revnâkı tahtgâh-ı Cem'in

Biri Gaznevî Şâh sahib-i âyâz
Birisi o hakan-ı çâker-nüvâz

Olaydı cihânda eger Gaznevî
Görüp şâh-ı âlemdeki pertevi

Geçeydi derende Niyâzî eger
Olurdu o şâhın âyâzı diger

A Tal'at Efendi 'inâyet buyur
Şunu söyleyim istirâhat buyur

Degildir senin bildiğin pâdişâh
Görülmüş müdür öyle Zillullâh

Benim böyle memdûh-ı tab'ım ola
Senin anladığın degilsem n'ola

Ferâmuş eder mi o şeh bendesin
Çevir aklını başına kandesin

Güneşten bulur terbiyyet çünkü mâh
Denir mi bana hiç mağzûb-ı şâh

O ta'biri aslâ kabûl eylemem
Ben ol sınıfa hâşâ aslâ dühûl eylemem

69/ Degil cevherim terbiyyet nâ-pezîr
Olur necm-i bahtım yine evc-gîr

O hakan keremli kerâmetlidir
Mürüvvetlidir hem 'inâyetlidir

Biraz mazhar-ı kahr olan bendesi
Olur lutfunun sonra şermendesi

Niçe şâh-ı Efgân gibi sâ'ili
Derinde neşîde okur hâsılı

Husûsâ ki minlâya mahsûb olam
'Adâd sana neyle mahsûb olam

Der-i devletimde edip ser-fürû
Felek bana döse n'ola âb-ı rû

Be-lutf-ı cenâb-ı hüdevendigâr
Felekten benim ictinâbım mı var

Cihân hasmım olsa görünmez bana
Bana sundu tîğ-ı celâlin Hudâ

Bana verme gürz-i digerde herâs
Bu şimşîr-i hâme degil köhne-dâs

Bu bir bendecik oldu Şeh-nâme'den
Misâl-i seriyye o hengâmeden

Bu gürz-i girânım sana azdır
Dahî kahramanlık ser-efrâzdır

Alıp dûşına sen de kûpâlini
Çıkıp rezme arz éyle pinyâlini

Bakılmaz kusûra berâ-yı suhen
N'ola olsa yârân fedâ-yı suhen

EVSÂF-I TAL'AT VE SEBEB-İ NAZM-ÌN-HİKÂYET

Nice pehlivânlık bana meşk edip
Ne gürz-i giryânlar dahî 'aşk edip

Ne devâ kim etmiş ise bir zamân
Getirdi yerine o sâhib-kırân

Niçe şîre ben pençe vermiş idim
Ne ejderlere rence vermiş idim

Bunun pençesi pençeme verdi zûr
Meger kim tabi'at getirmiş gurûr

70/ Edelden kalem nazm ile iştiğâl
Görüldü belî nice sâhip-kemâl

Görüp mislin işitmedi çeşm ü gûş
N'ola olsa vasfında hâmem hamûş

Kalem olsa da âlemin fâ'iki
Ne yazsa degil şânının lâyıkı

Anı eyledim kendime üstâd
Bilir rütbesin bundan ehl-i sedâd

Nazar eyleyip tarz-ı dîvânıma
Ne alkışlar eylerdi 'irfânıma

70/ Olup âferînî ile feyz-mend
Kodum nâmını bende Tal'at-pesend

Edip nâmını mâye-i iftihâr
Anınla kalem kesb eder iştihâr

Bu manzûmenin dé olur ba'isi
N'ola lutfunu eylese hârisi

Düşüp cem'e efkârımın himmeti
Mekâtib-i manzûme-i Tal'at'ı
Edip nazm ile mûr-ı dîh 'ayân
Beş-on beyitle eylemiştim beyân

Olup her biri bir dürr-i şehvâr
Devâ görmedi kim kala târ-mâr

Gelip şevke kilkim o ebyâttan
Bu hurşîdi cem' etti zerrâttan

Edip hamd-ı Mevlâ ve na't-ı Nebî
Beyân eyledim ba'de-i matlebi

Diyâr-ı Keşân'dan verip çün nişân
Anın nâmı konmuştu Mihnetkeşân

Çenîn goft-ı Tal'at ayağımızda
Yine nâm-in-râ tû gurbet-gede

Bu medh-i kelâmım nemûd-ı ihtimâm
Pes ân ki çenîn-kerd bedâ-ı kelâm

TAKRÎZ-İ TAL'AT EFENDİ

Zicâm-ı suhen cur'a-ı nûş kun
Dem-i hâl-i ehl-i hüner gûş kun

Seyâhat nümûdem zamân-ı medîd
Kazâ-râ resîdem be-bahr-ı sefîd

71/ Şod ârâmgâh-ı men pür-melâl
Gelibolu ân şehr-i gülşen-i misâl

Sabâhî çü şâm-ı garibân siyâh
Be-dîdem garibî. ki mî-goft âh

Be cism-i Keşân cân nümâyân şode
Keşân rişk-i bâğ-ı gülistân şdde

Yekî şâ'ir-i pâk-tab' û zarîf
Suhen-perver vü nüktedân u latîf

Bâmer-i şehinşâh-ı Cemşîd-i fer
Nümûde der in-câ muhâll ü muker

Çü be-şenîdem in-müjde-i gam-ı eser
Tedârik nümûdem esâs-ı sefer

Zi şevk-i visâleş şodem çün revân
DerDer esnâ-yı râh ez-kazâ nâgehân

'Ayân şod be-çeşmem yekî seng-i lâğ
Ne gül - - - - - - - - - - - - - -

72/ TEŞEKKÜR BERÂ-YI TAKRİZ VE EBYÂT-I BESMELE Kİ DER EVVEL-İ MANZÛME-İ NÜVİŞTE BÛD

Pesendîde kıldı bu nev pîşemi
Çerâğ etti şâkird-i endîşemi

Zer-i nazmımı eyledi sikke-vâr
Sözüm her mahalde geçerse ne var

Gezip Tal'at ile diyâr u diyâr
Bulursa n'ola cevherim iştihâr

Verip pîr-i nazma mürîd eyledim
Tarîk-i hünerde ferîd eyledim

Bu nev nâmeyi nâmına yazdı kilk
Bu tîre anın sikkesin kazdı kilk

Olup şerm ile ol Süleymân'a mûr
Kalem tuhfesin etti 'arz-ı huzûr

Verip gencîne nakd-ı tahsîsine
Kalem sûd-mend oldu ma'nem yine

Eger tutmasa hüsrevân mu'teber
Atar la'le seng-i melâmet hacer

Edip lutfunu üstüme sâyebân
Bu takrîzle 'ayıbım etti nihân

Dahî yazdı ebyât-esnâ 'aşer
Bu şehnâmeye eyledi zîb-i ser

Sözüm buldu zîb-i külâh şeng
Takındı oniki kanat bir çeleng

N'ola nâmem etse sipihre urûc
Ana sallem oldu düvazdeh burûc

Kerem etti baba-ı kilk-i hele
Doğrurdu suhen tıfl-ı bî-besmelê

Edip kilkimi terbiyyet hâmesi
Bana oldu üstâd ser-nâmesi

Önünde deyip besmele hâmemiz
O gün başladı hôcâya nâmemiz

Fulûlâh-ı dürre o sâhib-i kerem
Bu ednâ için etti renc-i kalem

73/

TARRÂH-I ENCÜMEN-İ 'İŞRET u MÜNÂVELE-İ CÂM-I SOHBET-İ TAL'AT

Keşân'ı bahar eyleyip makdemi
Mey oldu gül-i surhla hemdemi

Düşüp bâğa gezdin çemen-ber-çemen
Olup bizde gülşen gül-i dâğdan

Fakat mahrem-i râz etti duhteriz
Gehî araya sokulurdu çeriz

Ne fikr-i cehennem ne zikr-i behişt
Ferâmûş olunmuştu her hûb u zişt

Okundukça hamriyyeler gâh gâh
Ederdik ham bâde içre şinâh

Kodukça sürâhiye hamdan şarâb
Ederdi bana böyle sâkâ hitâb

Hemen nûş kıl 'İzzetâ bâdeyi
Cehennemde yaydın ya seccâdeyi

Ferâmuş olunmaz bu gam bâdesiz
Onulmaz bu derd ü elem bâdesiz

Görüp iltifât-ı şarab-âveri
Düşerdim hemân pâyine serseri

Hitât ben de ol mehveşe
Sı ı yanan âteşe

Anı eyledim derdimin merhemi
O'dur çünkü derd ehlinin hemdemi

Verirse kasem gâhi çeşmânına
İnanmam yemîn etse imânına

Gözümden dökerdim şarâb-ı niyâz
Bu gûne ederdim hitâb-ı niyâz

HİTÂB-I SÂKÎ-Yİ ŞARÂB

Mey alıver sâkîyâ bî-direng
Şu gam-ı kâfirin aldayıp eyle reng

Sebûyı getir düşmenân çatlasın
Ser-i zâhid-i huşke ur patlasın

Yaman oldu halim yaman sâkîyâ
Yetiştir şarâbı aman sâkîyâ

Garîb'üd-diyârım garîb'üd-diyâr
Olur mu bana bâdeden gayri yâr

74/ Meynâbe var ya Keşân'da mesâğ
Ne gam kim Sıtanbul'da olmuş yasâğ

Getirsin yerine dimâğım şarâb
Sıtanbul'da pek eylemişti harâb

Benim şimdi matrûd-ı şâh-ı cihân
Bana merhâmet eyle sâkî aman

Ne tesbih-i sâkî ne seccâdedir
Bu derdin çâresi hemân bâdedir

Hicâb etme sâkî görürse kesân
Keşân'ın da görsün gözü mey-keşân

Su katma a kâfir n'olursa da ver
İki şâ'ire bir kadeh bâde ver

Hüner-düşmân olma misâl-i felek
Kemâl ehli bir gün aranmak gerek

74/ Sunup 'İzzet'e bir dahî Tal'at'a
Getir hâmesin sâkîyâ gayrete

Gınâ ver ki keyfiyyet-i bâdeden
Ola kilik-i mey-nûş-ı câm-ı suhen

Yazıp nâme-i perçemin sünbüle
Hacâlet vere vasf-ı rûyun güle

Yazıp nushâ-ı la'lini sâğare
Şifâ eylesin anı derd-i sere

Seni bir de yanındaki dilberi
Yazıp Tal'at'ın böyle kilk-i teri

RUBÂ'İ

Tal'at be huzûr-ı 'İzzet ân mürşîd-i râh
Dedim ki nişeste-end dü mihr ü mâh
Yek burc-ı dü âfitâb ü yek çarh-ı dü mâh
Lâhavle velâ kuvvete illâ-billâh

Senin vasfını gûş edip dilberân
Bilirler nedir Tal'at'ı ol zamân

Ne rütbe kalem etse vasfın beyân
İnanmaz benim sözüme dilberân

O'dur şâ'ir-i mâhir-i sihr-i sâz
O varken dahi istemem söz ü saz

Berâber alıp hem siyâk Tal'at'ı
Refîk eyleyip çâkerin 'İzzet'i

Keşânlı şu Mercân köyün vasf eder
Teferrüc tarîkıyla çokmuş gider

Ferâmuş edip mihnet-i âlemi
Keşân'da bırakıp bu derd- ü gamı

75/ N'olur sâkıyâ eylesen 'azm-i kûy
Dahi sen de göstermedin serve boy

Dahî gonceler görmedi rûyını
Dahî vermedin güllere bûyını

Henüz etmedin kadd-i şimşâda nâz
Varıp eyle sâyen gibi ser-firâz

'Acep kandadir duhter-i kâfiri
Edermiş talep şu iki şâ'iri

Nigâh eyle birden iki mâhire
Sağâr-ı vüs'at mezheb-i şâ'ire

Birâz şehr içinde olur ihtilâf
O cevherle Mercan'da olsun zifâf

Şu tertîbe himmet edip sâkıyâ
Hemân bir ayak evvel ol reh-nümâ

Bunu gûş edip etti sâkî pesend
Tedârik edip bir kişi hoş-bend

Ham bâde gerdûneyi etti cây
Güneş oldu gerdûnda san rû-nümâ

MERCAN KURYESİNE TAL'AT'LA AZİMETİMİZDİR

Çıkıp tahtına husrev-i zer-külâh
Alıp Tal'at'ı eyledim azm-ı râh

Olup köye gerdûne ile revân
İki mihre cây oldu dört âsumân

Tutup dâmeninden gam-ı kâinat
Ne çektim elinden bulunca necât

Olup mihnet-i rûz-ı mürre refîk
Dedim lutf et ey mihr-bân-ı şefîk

Bir iki gün eyle Keşân'ı mekân
Yine sen benimsin benim her zaman

Ser-i rehde gördüm ki ağlar âlem
Dedim ey birâder ne var çekme gam

76/ İki günceğiz var yerinde otur
Gelir 'İzzet'in istirâhat buyur

Ferâmuş mümkün müdür sizleri
Hemân siz fedâ etmeyin bizleri

Hele âdemiyyet edip derd ü gam
Elin çekti dâmânımızdan o Rûm

Keşân dağlarından 'ubûr eyledik
Su gibi kazâya mürûr eyledik

Nice cûybâre düşüp râhımız
Sevindi biraz âteş-i âhımız

Birer-ikişer bâde nûş eyledik
Leb-i bülbülânı hamûş eyledik

Gazel tarh edip bir taraftan kalem
Öbür sûda mutrib ederdi neğam

Kemân çâk çâk eyledi perdesin
Ney-i musikâra dedi nerdesin

Hurûş eyleyip nağmeler pîş ü peş
Şaşıp bülbülân yolda kesmişti ses

Gahî nûş-ı bâde gahî gûş-ı sâs
Görünmüştü bir devha-ı serfirâz

Edip ferş-i seccâde-i sebz-fam
O nahl eylemişti bize ihtirâm

Olup sâye-i meskeni 'İzzet'in
Meğer cânı nân istermiş Tal'at'ın

Bakıp bana bir pâre nân istedi
Ten-i mürdeye sanki cân istedi

Dedim bunda 'âdet degil ekl-i nân
Budur resm-i râh-ı diyâr-ı Keşân

Bana etmedi bâde bir nigâh
Hemân devşirip deste deste gümâh

Bir şi'ri yazıp hâmesi mürtecel
Ot otlar idi durmayıp muttasıl

Mihored Tal'at 'alef der sebze-zâr
Çün Revâfız dermiyân-ı sebz-vâr

Ender-in-câ nîst âb u nân u dûğ
Ve'nder în cânîst imân-ı fürûğ

İn buved berzâh velî-nâmeş Keşân
Ân buved duzah velî der în cihân

77/ Hazret-i münlâ-yı Rûm-ı gofte-est
Dürr-i in-ma'ni acâyip süfte-est

Sebz-vâr-est in cihân bî-medâr
Mâ çü bû-Bekrîm der vey hâr u zâr

Henüz eylemişti bu şi'ri beyân
Muhammed gelip verdi bir pâre nân

Edip hâmesin zîb-i dest-i hüner
Muhammed için yazdı bir nev-eser

Budur ol behîn-i kıt'a-yı hoş edâ
Yazar var ise irticâlâ-yı salâ

Münev ez :emâlat çeşm-i 'âlem
âd İzzet Efendi

ûhûbân-ı .خلع
ef'et Efendi

Pîş-i nutk-ı rûh-ı efzâ-yı âğât
Şeved çâker-i zi-cân Neş'et Efendi

Sitâd nesr-i û bâc ez Süreyyâ
Harâceş mîdihed Çevdet Efendi

Binâ-yı şi'râne vey geşte muhkem
Çü cân-kez Hikmet Nusret Efendi

Egerçi 'âlemi bâşed senâ hevân
Be dûr-ı devlet Halet Efendi

Senâ-gûy-ı tû ve âğât başed
Der în cây bî-riyâ Tal'at Efendi

Yiyip içtik anda oturduk biraz
Desem ki inanırdı kıldık namâz

Yine etti gerdûnede ıktırân
İki kevkeb-i burc-ı 'âlem beyân

Kalıp zîr-i gerdûnemizde sipihr
Geçerdik niçe yelleri hemçü mihr

Niçe deşte Mecnûn-ı nâ-şâd idik
Hemân gördü kim kûhe Ferhâd idik

Gahî dilberin vasf ederdi bana
Edip derde Tal'at beni âşinâ

Ederdim gahî derdimi ben 'ayân
Budur derd-i hâl-i hümâ 'aşikân

78/ Anın nâmı mektûbu feth-i 'alî
Benimki beş-on beytin evveli

Yazıp bir rübâ'i anın nâmına
Yine zehir kattım birâz câmıma

78/ **RÜBÂ'Î**

Üftâde-i râhem be kücâyi ki tû hest
Ey nûr-ı dil-i Tal'at-ı mâ-feth-i 'alî
Men bende-i ânem ki esîr-i zülfet
Ey râbıta-ı sohbet-i mâ (Feth 'Alî)

Bu vadide sohbet edip gâh gâh
Ederdik gahî seyr sun'-ullâh

'Ayân oldu gül gibi Mercân Köyü
Degil la'l ü mercân hemân cân köyü

Çevirmiş bütün karyeyi cûybâr
Açılmıştı san şîşede nev-bahâr

Nigîn-i zümürrüt idi kûh-sâr
Takınmış anı pâdişâh-ı bahâr

Der âğûş edip sâye-i bîd cû
Muhabbet ederlerdi sû-be-sû

Düşüp cûlara sâye-i erguvân
O dem âb-ı yâkutu gördük revân

Boyunca düşüp 'aks-i servi-i sehî
Zümürrüd olup nehr akardı gehî

Biri ejderhâ biri güyâ peleng
Hemân cû ile pil ederlerdi ceng

Gelip ana taşkınca cûyın sözü
O gayretle cesrin dolardı gözü

Sadâsı şebîh idi feryâdıma
Getirdi sular giryeyi yâdıma

Ben ağlar idim Tal'at elerdi âh
O ağlar idi İzzet eylerd âh

Edip anda fe em
Bu ş

79/ GAZEL

Ben ağladıkça çağladı gülşende cûybâr
Oldum hevâ-yı aşka uyup ben de cûybâr

Çeşmim gelir o nahl-ı revân ile yâ der
Görsem bahar mevsimi her kande cûybâr

Olmuş revâne deşt-i cünûna benim gibi
Bir serve kendin eyleyip efgende cûybâr

Nezâre ile sîne-i sûzanda eger
Seyr etmedinse âteş-i külhânda cûybâr

Ben bir gül için ağlardım ol gülistân için
Olmaz mı görse eşgimi şermende cûybâr

Kat'-ı hudâda oldu sipâhi gibi revân
Timâr-ı deşti gördü perâkende cûybâr

Mecnûn-ı eşgim ile boşanmıştı bâğdan
Âhir çekildi şehre girip bende cûybâr

'İzzet midâd-ı hâmenin olmazdı perveri
Ger pîr evini olmasa cûyende cûybâr

Bu nazma dahî yazmadan hâme tem
Gelip meclîse bastı sâkî kadem

Koyup câm-ı sahbâya nîş-i 'itâb
Hemân 'İzzet'e böyle etti hitâb

NESÂYÎH-İ SÂKÎ

Dedi ey garib bilâd ü diyâr
Senin çâre olmaz gamûmun mu var

'Nedir bu bükâ ve nedir bu figân
Hasîrin bulunmaz yanarsa cihân

Seyâhatle def'-i kederdir murâd
Ederler mi bî-hûde terk-i bilâd

Terâ hem çü Tal'at-ı şûd gam-güsâr
Döker 'âkılî derd-i mihnet-medâr

Edip neş'e-i nush-ı sâkî eser
Dedim ey şîfâ-sâz renc-i keder

Hudâ lutfunu eylesin müstedâm
Çerâğın ola niçe mest-i müdâm

80/ Beni ettin irşâd şâd olasın
Bu meyhânede ber-murâd olasın

Gönül buldu nushunla şevk-ü sürûr
Birâz da şu zâta nasihat buyûr

Koyup derd-i feth 'alisin birâz
Anın aşkına denilsin söz ü sâz

Hitâbı çevirdi o dem Tal'at'a
Dedi gamgüsâr olsana 'İzzet'e

Nedir sende ben var iken derd-ü ser
Eger gitse pîr-i meye bu haber

Seni mey-perestâne teşhîr eder
Be-rûh-ı 'arak duysa tekdîr eder

Anın sâye-i devletinde ne var
Bu âlemde mey var iken gam **mehor**

Mey-i nâbdır merhem-i ehl-i derd
Enîs-i dil ü mihrim ehl-i derd

Mey-i nâbdır reşk-i âb-ı hayât
Bin İskender'e katresidir necât

Mey-i nâbdır yâdigâr-ı Cem'in
Ola rûha şâd şeh-i 'azîmin

Hired-mend olaydı ger mey-firûş
Anı satmayıp kendi eylerdi nûş

Verip bâde-i nusha reng-i diger
Dedi aklınız yâr olaydı eger

Zebûn olmayıp düşmana mihnete
Subûh ile başlardınız 'işrete

Safâ-yı sabâha verâr fer-subûh
Dil-i mürdeye eylesin bahş-ı rûh

Edip nush-ı sâkîyi bezme sebâk
İçildi 'arakdan bir-iki çanak

SÛRET-İ MECLİS VE MEST ŞODEN SÂKÎ

O âteş ile kelle germ olup
Birâz sahtî-yi bahtımız nerm olup

Utandırdı sâkîye temkinini
Çıkardı başından 'arak-çînini

Olup kisvân-ı siyah zîb-i dûş
Omuzdan atılmıştı hep 'akl- u hûş

81/ 'Arakla lebi oldu şîr ü şeker
Yâhud suya konmuştu gülberg-i ter

Gelip bezme seyr eylesin 'andelib
Gelen bâde nûş olduğun bî-şekîb

O nahl-ı revân oldu keyfiince mest
Gül-i sâğiri tutmaz olmuştu dest

Ederdi gehi mutribe bir nigâh
Demekmiş meger remz ile çal dügâh

Meger serve taş atması sâhte
Demekmiş usûlü ola fâhte

Dedim versene sâkiyâ bir şarâb
O olmuş meger benden evvel harâb

81/ Hemân eyle mey yerine la'l-i nâb
Dedi bundan âlâ olur mu şarâb

Hemân koydu âgûşuma başını
Gönül şimdi ister nâhak eşini

Alıp destimi râhe-i destine
Tutardı gehî dîde-i mestine

Atardı gehî kolların dûşuma
Tutup gonca-ı la'lini gûşuma

Dedi soksana destini koynuma
Benim gibi at kolların boynuma

Neremden murâdın ise bûse al
Ne istersen anın dirîği muhâl

Bu tebşîri gûş ettiği dem hemân
Sanırdım tenimle vedâ etti cân

Düşüp anda bayılmışım nice dem
O iksîr-i bahtım bana etti semm

Gönül görmemiş böyle hiç iltifât
Ede yezdım az kaldı terk-i hayât

Biraz geldi aklım hele başıma
Dedim böyle devlet gele başıma

Bu lutf-ı nevâle sebep sebep mey ola
Hem bâdeye gark olursam n'ola

RESİDEN-İ VAKT-İ ŞÂM Ü ÂMEDEN MUTRÎB-İ DER-ÂN-I HENGÂM

Bu keyfiyyet ile erip vakt-ı şâm
Yine meyle olduk mu'attar meşâm

82/ Gelip bezme mutrib edince neğam
Ne ekdâr kaldı ne derd ü ne gam

Dedim çalma mutrib 'Acemle 'Irak
Henüz eyledik şunda def'i merâk

Dedim kime rakkâssen dahî mûr
Mora kâfiri fikre eyler hutûr

Asvelin sakın darb-ı feth olmasın
Yine Tal'at'ın gözleri dolmasın

Düzüp sazını mutrîb-i hoş-n[illegible]â
Çalındı o dem gûşuma bir sadâ

Olup nağma-senc makâmât-ı bend
Bu beyti dedi mutrîb-i hoş-mend

Döker 'akl'üz-felek gam-ı mahûr
Hemîşe kend-şâdî ve gam mürûr

Enîn-i rebâbı edip gûş u hoş
Bulup teselliyet gönlüm buldu hamûş

Döküp sînesin seyl-i gamla def
Gönül gibi olmuştu pür-tâb u tef

Benimçün olup dem-be-dem zâr zâr
Gelûgir idi girye-i mûsikâr

Görüp çengde mihnet-i cân-hıâş
Gönül eylemezdi gamından telâş

Kemân gösterip sîne-i çâk çâk
Tesellî bulurdu dil-i zahm-nâk

Deyip nezd-i hâmemde destûr-ı ney
Verildi yine kâle-i şevke pey

Be-serr-i tarîk-i hudâveddigâr
Bana etti râz-ı dilin âşikâr

Hudâvendigârın erip himmeti
Biraz eyledik neyle cân sohbeti

Açıldı derûnumdaki jeng-i gam
Cihân olsa gam mı cihân-ı elem

MERCÂN KARYESİNE AVDETİMİZDİR

İki-üç gün anda ikâmet edip
Kederden biraz [illegible] istirahat edip

Meserret umarken şu ekdâra bak
Dahî açmadan gül gam-ı hâre bak

83/ Ne gördük ki almış cihânı gumûm
Edip şehre girmezden evvel hücûm

Girîbânımı aldı dest-i keder
Pes ü pîşimi etti zîr ü zeber

Alıp şevkimi dâyîn-i gam tamam
Guzeşte safâ oldu oldum harâm

Yanık bağrımı yaktı tekrâr çerh
Koyup nârımın üstüne nâr-ı çerh

Bana el verip artıyorken keder
Uzattı ayağın diger derd-i ser

HABER-İ VEFÂT-I ŞEHZÂDE SULTAN AHMED

Gelip meclîse bir berîd hümûm
Dedi gûş et ey mübtelâ-yı gumûm

Sana vereyim başka gamdan haber
Gam-ı kâinata bedel bir keder

O âteşle n[illegible]r-ı dili tâzele
Heman [illegible]ele

[illegible]îd-
[illegible]bi

Telâf kıldı şehzâde-i kihteri
Düşürdü bu şeb hâke ol abteri

Edip ya'ni Şehzâde Ahmet vefât
Siyahlar giyindi yine kâinat

Gelûgir-i hayret olunca bu ses
Hemândem tıkanmıştı râh-ı nefes

Su başında ekl eylemiştim kebâb
Revân oldu gözden misl-i şarâb

Olup zevk-i Mercân bana mürr-i cân
Şikest ola az kaldı kim dürr-i câm

Hazân oldu gül gonce-i kâm hayf
Erişti şitâ gelmeden fasl-ı sayf

Olup hadd-i gam bâtın u zâhirim
Kapattı felek şeş-der-i hâtırım

Küşâd olmadan goce-i bâğ-ı kâm
Dimâğa halel verdi derd-i zükâm

84/ Umardım ki şâh-ı cihân şâd olur
Gönül kayd-ı mihnet den âzâd olur

Edince bu aks-ı kaziye zuhûr
Dil oldu yine dîde devr-i sürûr

VÜRÛD-I PEYÂM VELÂDET-İ ŞEHZÂDE SULTAN ABDULMECİD
TAVVAL-ULLAH-I ÖMRE
Bu şâm-ı gamın ertesi subh dem
Yağız hudâvend-i sahîb-i kerem

Keşân'a gelip bir berîd-i cedîd
Dedi doğdu Şehzâde Abdulmecid

Olup bâis inşirâh-ı sudûr
Ma'ûl-âser ma'nâsı etti zuhûr

Telâf-kerde-i dehr olan gevheri
Getirdi yine düzd-i devrân geri

Düşürdüyse bir meyvesin rüzigâr
Ola devhâ-ı saltanat pây-dâr

Yine açtı gülnihâl-i şevket çiçek
Bi ikbâlihi hâsidün kad helek

Erip bir nevîd-i meserret meâl
'Ayân oldu sırr-ı celâl ü cemâl

Dilerse Hudâ mâtemi sûr eder
Murâd eylerse zulmeti nûr eder

Eder zehri tiryâk tiryâkı zehr
Eden hep O'dur lâ nusebbitû'd-dehr

Bana sanki nush eyledi ol peyâm
Tefekkürle buldum teselli-yi tâm

İnâyet ederse Hudâ-yı sehî
Geçer böyle ekdâr-ı diger dahî

Hemîşe bu âlem ki ma'mûr olur
Gahî mâtem ve gahice sûr olur

Ne sûrunda âkil olur neş'e-mend
Ne hod mâteminde erişir gezend

Gelip emr-i'âlî ile müjde res
Beni kıldı ihyâ o 'İsâ nefes

Ferâh-nâk olup hâme-i gam enîs
Bu târihi naz etti pâk ü melîs

TÂRİH-İ VELÂDET-İ ŞEHZÂDE SULTÂN 'ABDULMECİD TAVVELA-LLAHU-ÖMREHÛ

85/ Dîdeler rûşen ki oldu zulmet-i gam nâ-bedîd
Doğdu burc-ı Saltanattan dehre bir necm-i sa'îd

Şehriyâr-ı nüktedân-ı sec'e riâyet eyledi
Çünkü nâm-ı buhl-ı vâlâ şânîdir 'Abdulhamîd

85/ Ferkadan evc-i şevket olduğun kıldı beyân
Digerin ettikte şimdi tesmiye 'Abdulmecîd

Bârek-Allah Husrevâ tab'ı me'ânî(. ....)
Şöyle bir şey bulmadı ömründe Hârûn'ür-Reşîd

Sinn-i perîde bağalgaîr-i humâyûn ola
Ol iki serv-i serefrâzın ola ömrü medîd

Şehr-i yâre Hak senin ikbâlini efrûz ede
Müdebbirim müdebbir olaldan bâb-ı lutfundan ba'îd

Gülhen-i merdûdusun şâh-ı cihânbânın deyü
Bana hançer çekmede gülşende her bir berg-i bedîd

Bende-i sâdık degilsem zât-ı âlî şânına
Rûz-ı restâ-hîzde ahvâlime gülsün Yezîd

Lutf-ı kahrı cem'eden şâh-ı kerem gerdârsın
Sâye-i Hak'sın sana şâyestedir va'd u 'iyd

Merhametten halk olunmuştur vücûd-ı şevketin
Hâşûllâh kim kesem dergâh-ı lutfundan ümîd

Kalmayım tefsîde leb-çâk-ı girîbân eyleyip
Kulların bûs eyledikçe dâmenin hengâm-ı 'iyd

Sen Süleymân-ı câhdan dûr eyleyip bahtım beni
File benzerken vücûdum mûr-veş oldu kadîd

Girmez olmuşken figân-u âhdan başka sedâ
Kös-veş çalındı gûş-ı hûşuma bir hoş nüvîd

Berde buldum kendimi yolda münâdiler gibi
Şevk-i şâdîden olup her hâneye kendim perîd

Secde-i şükr eyleyip her seng-i râh üzre dedim
Gün-be-gün şâdân ola yâ Rabb o hakan-ı vahîd

Sulb-ı pâkinden gelip gahî zükûruna inâs
Etsin evlâd-ı kirâm ile Hudâ ömrün mezîd

Bed-nazardan dûr ola 'İzzet dedim tarîhini
Oldu nûr-ı dîdé-i Mahmut Han 'Abdulmecîd

Görüp ta'miyyem düşmenân kör ola
Ederse kalem böyle eder kusûr

86/ Kalem zâr-ı mahzûn iken hem-şikest
Yine düşmanın kaddini etti pest

Verip kâsıd-ı şevke ettim revân
Ederler ise 'arz-ı şâh-ı cihân

Görüp arz-ı hâlim terehhüm eder
Yâhut zulmet-i bahtımız kem eder

Bu hâl üzre etti beş-on gün mürûr
Tasavvur gibi etti âhir zuhûr

Olup niçeler kayd-ı gamdan berî
Güşâde degil kâm kaldı geri

Olup hân-ı Leylâ ile seyr-i nâs
Hemân Kays idi gör ne kıl kıyâs

Budur 'âdet-i Leylâ-yı baht-ı pest
Eder Kays-ı zârın çanağın şikest

Gerek böyle giryân gerek şâd ede
Gerek günde bir habs ü âzâd ede

Hudâ ömr ü ikbâlin efzûn ede
Beni bin yıl isterse mahzûn ede

O hakana ben bende-i sâdıkım
Degil kahrına lütfuna lâyıkım

Bilir âlemü's-ser olan pâdişâh
Kim olduğunu hâin-i gayr-ı hâh

Hudâ düşmeni kimse makhûr ede
Eger nûr-ı çeşmim ise kör ede

Kapandı bu kufl ile bâb-i ümîd
Ferâh oldu dil-hâneden nâ-bedîd

Se mâhî geçip müddet-i iftirâk
Keşân oldu ser hadd ine ..

AZÎMET-İ TAL'AT VE BAZI EBYÂT-I FİRKÂT

Behem olma engüşt Hâtem-i kader
Cudâ eyler elbette dest-i kader

Yakın olasın nûr ile dîde-veş
Beher şeb ana nevm olur perde-keş

Karîn olma mânend-i âb u nihâl
Erer âba yâhut nihâle zevâl

Mürekkeb ile hâme-veş olma hem
Girer araya gâhi mûy-ı elem

87/ Hele kande varsa iki derd-nâk
Olur dest-i firkât ile çâk çâk

Gönül etme bî-hûde arz-ı güle
Felek eski düşmendir ehl-i dile

İki necm-i 'ulvî-kıran etse ger
Salır âleme der'akeb şûr u ser

Ne fark eylesin ehl-i dil sohbetin
O nâdân bilir mi güher kıymetin

Görürse n'idem meclis-i ülfeti
Sunar der'akeb bâde-i firkati

87/ Yine câna kasd-ı cefâ eyledi
Beni Tal'at'ımdan cüdâ eyledi

Edip Edirne şehrini arzû
Kabûl etmedi zahm-ı hicrân rüfû

Müheyyâ olunca bisât-ı sefer
Gelip mâh-ı nev oldu zerrin kemer

'Abâ-ı sefîdin görüp yâsemen
Düşüp kendine hazır etti kefen

Döküp turre-i rîş-i destârını
Unutturdu bağa semen-zârını

Çıkıp anı teşyî'e gülzâra dek
Hafî eyledim bu gülzâra dek

Dedim ey gönül 'azm-ı bâğ edelim
Alıp subh.dem Tal'at'ı gidelim

Duyursam dil-i zârıma firkatin
'Uluvv-hıyz edip âteş-i hasretin

Keşân'ı degil âsumânı yakar
Bu âteşle yansa cihân kim bakar

Felek saldı bir pençe-i hevl-nâk
Girîbân gibi eyledi çâk çâk

Atıp Tal'at'ı Edirne sûyına
Bıraktı beni derd-i gam kûyına

Edip bu rubâ'iciğim berg-i sebz
Dönüp bâğdan eyledim terk-i sebz

RUBÂ'İ

'Azm etti seher-gâh bugün Tal'at âh
Ey çerh duraydı ne olur birkaç mâh
Eyvâh yetişti buna da baht-ı siyâh
Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh

88/ Yazıp hâmesi irticâlen cevâp
Bununla temâm oldu âhir hitâp

RUBÂ'İ

Sad dâd zi cevr-i felek-i kîne-nihâd
..... kerd âğâz-ı 'inâd
Bebrîd zi-kîne rişte-i sohbet-i mâ
Tâ haşr : nemâyim zi-desteş-feryâd

Binip rahşa azm etti ol şehriyâr
Yine oldu mülk-i hüner târ-mâr

Çıkıp resm-i teşyî'ine serv-i bâğ
Düşüp yollara gitti yalın ayağ

Yanıp âteş-i iftirâk ile gül
Bahârın ocağı sönüp kaldı gül

O rütbe firâkıyla kaldı bana
Gözün nergis etti yoluna fedâ

Yolup saçını başını sünbülân
Unuttu gülün derdini bülbülân

Görüp çeşm-i giryânımı râz-ı dil
Firâkımdan oldu haberdâr-ı dil

Edirne deyip gitti gönlüm hemân
Gözüm dahî ardınca oldu revân

Dönüp bî-hûde bî-dil ü bî-nevâ
Ne söz ü güdâz ü ne âh u bekâ

Bu âvâre murğ-ı diyâr-ı mekân
Keşân'ı yine eyledi âşiyân

ÂMEDEN-İ MÂH-I SIYÂM VE BAZI VEKÂYİ'İ DER-ÂN-I ZAMAN

İşâret edip kaş ucuyla helâl
Kılın emr-i Hakk'a dedi imtisâl

Erip şehr-i ğufrân-ı rahmet nüvîd
Bana mâh-ı rûze' bu yıl geldi 'iyd

89/ Geçip vakt-i gam neşe-i savm ile
Birazı mürûr eyledi nevm ile

Mezemmetten olmuştu hâl-i lisân
Yok anda bezm-i mefsedet pîş-gâh

Cemâ'atle 'asrı ederdim edâ
Biraz dinleyip hâfız-ı hoş sedâ

Değirmen kırında ederdim karâr
Ne gam dönmese çerh-i mihnet-medâr

Sımâha erişince tâ bang-ı şâm
Kenâr-ı kazâda tutardım makâm

Verip vüs'at-i rızk İlâh-ı kerîm
Keşân'ı etti bana dâr-ı na'îm

Ne eksik ise Mevlâ etti tamâm
Sıtanbul'dan â'lâ yâşerdi ta'âm

Salıp nehr-i câri-yi lütfun Hudâ
Uzunköprü'den buz getirdi bana

Dolu nân u nimetle gerçi Keşân
Çörek tabhını bilmiyorlar hemân

Olup bu rübâ'i hamîr-i taleb
Yarattı anı dahi Hak bî-ta'b

RÛBÂ'İ

Yârân-ı Keşân'a soralım şimdiden
Yağlıca çörek yoksa tutulmaz ramazan
Elbette birinden birini ekl ederim
Bu rûze-i hecr ile yutulmaz ramazan

Bilirmiş meger mâyesin bir herif
Sıtanbul'da tabh olunandan latîf

Sıtanbul'da mess etti ihtiyâc
Gelibolu'dan geldi nâzik güllâc

Gelirdi kazâlardan â'lâ kiras
Ederdi leb-i yâr ile iltibâs

Kayış Dağı'na çekmedik arzû
Kalıp âbsız dökmeden âb-ı rû

Be lutf-ı Hudâ-yı 'amîm'ün-nevâl
Gelip İpsala beldesinden zülâl

90/ Cihân etti ikrâmına ihtimâm
Ola sâye-i saltanat ber-devâm

SIFAT-I PÂSBÂN-I BED-MANZAR-U BED-ELHÂN

Fakat geceler vardı bir pâsbân
Bed-elhân ü bed-sûret ü bed-zamân

'Acep bekçi kim pâsbân-ı felek
Sadâsın işittikçe ürkmek gerek
Verir nağmesi savma belkim zarâr
Sezâ ermeni zangocu olsa ger

Nevâlar ki gûş eylese ez-kazâ
Kulağın tıkar bûm-ı dehşet-fezâ

Gelir ehl-i tab'a gger konsa hem
Yanında eşk-i bülbül-i hoş-nağam

Çomak kolları karnı güyâ dühül
'Ali zu'me el-bâtıl üstâd-ı gül

Çıkık göğsü mânende-i dümbelek
Sadâ herre ve kaz ile müşterek

Katî bü'l-'acep heykeli var idi
Başında biraz da gülü var idi

Àcebdir ki hem gül idi hem füzûl
Olur olmaza çalmaz idi davûl

Yarım nağme eksik etmek muhâl
Bütün dinlemezsek eder infi'âl

Gelip ipdidâ ki gece çaldı saz
Nedir çâresi dinlemiştik birâz

İkinci gece geldi ol bed-sadâ
Hudâ kimseyi etmesin müptelâ

O şebde ne hâl ise sabr eyledim
Tahammül ile nefse cebr eyledim

Üçüncü gece kalmadı tâkatim
Dedim musikî ile yok ülfetim

Heder olmasın nağme-i cân-güdâz
Varıp başka yerde çağırsın birâz

Koyunca uşak destine bahşîşi
Hemen karnının tabla dönmüş şişi

Olup münfa'il akçeyi etti red
Demiş olsa gencîne-i lâ-yu'ad

91/ Tamâm olmadan bestehâ-yı sakîl
Alıp akçeyi kendim etmem rezîl

O şeb fi'l-hakîka edip infiâl
Demiş bir dahî gelmek emr-i muhâl

91/ Darıldı bana gerçi ol küşteni
Kesildi ya yâri tennenni teni

Bunu gûş eden kizbe haml etmesin
Tarîk-i hilâfa çıkıp gitmesin

Bu âlem anan bir eşin görmemiş
Anın gibi bir seg dahî görmemiş

Mu'arrâ sesi güfte ve besteden
Muhazzin idi âh u dil-hasteden

Mukadder imiş dinledik üç gece
O üç geceden görmedim güç gece

Harâm etti zâlim bana uykuyu
Gözüm Yûsuf-ı hâba oldu kuyu

Girerdim dolaba hicâb etmesem
Cünûndan eger ictinâb etmesem

Hayâli girip hâbıma gâhice
Dalardım yemm-i dehşete ol gece

Kedi mavlasa bekçi geldi sanıp
Üfürdüm iki yanıma uyanıp

Bir ay çıkmadan nağmesi gûşdan
Biri etti kâfir beni hûşdan

'AMED-İ MÜFTİ-İ 'UCÛBE-İ ERGENE
İşitmiş idim müfti-i Ergene
Kocalıkta benzer imiş ergene

Nasîb olmamış iltihâ sünneti
Civânlıkta kalmak zimiş niyeti

Bölükbaşılar gibi başında şâl
Edermiş anın ile setr-i kemâl

Sakalsızlığın fikr edip mû-be-mû
Cemâlin gönül eylédi arzû

Edip bu rubâimizi nağme-zîb
Arardım münâsip berîd-i edîb

92/ RUBÂ'İ

Ey müftî-i bî-rişk kerâmet endîş
Bu 'izzet'i dil-rişden ol kim âgâh
Dîdârını özler seni gözler dâ'im
Oldu şu Keşân'a geleli birkaç mâh

Tesâdüf edip azmine Tal'at'ın
Berîdi olup nâme-i ülfetin
[illegible]
Âacep menhelü'l-'azb olup hâmemiz
Erişti Uzunköprü'ye nâmemiz

Varıp nâmemiz şehr-i Şâbân'da
Kudûm eyledi mâh-ı gufrânda

Ne gördüm o 'ucûbe-i rüzgâr
Salıp şâlını başına târ-mâr

Oturdu gelip nev-civânlar gibi
Bıyıklarla kaşlar kemânlar gibi

Meyânında seyf-i 'adû iltikâm
Verir sitem-i dâsitândan peyâm

O sîmin tâkım Arnavud peştevi
Yerinde helâk etmede Maskov'u

Kelâmı idi şâhid-i behresi
Anı gerçi tekzib eder çehresi

Haberdâr-ı her fen idi doğrusu
Değil sûret- ü sîretin oğrusu

Rifâ'îlerin mürşidi Şeyh Kâmil
Tarıkında Hâdî-i Hayri sebil

Fekâhet ile eylemiş imtizâc
Velî suretâ lâubali mizâc

Olup iki-üç gecelik mihmân
Uzunköprü'ye oldu âhir zemân

Görülmüş degil öyle zât u sıfat
Hakîkatte ıdhûke-i kâinat

Getirmez anın mislin felek
Ne mümkün görüp şeklini gülmemek

Anı gûş eden ehl-i irfân kişi
Eger yoksa da Rûm elinde işi

Danışmaz hemân mîr ü paşasına
Gider ol 'azîzin temâşasına

93/ HİKÂYE-İ NEFÎSE-İ İMÂM-I SÂNÎ KEŞÂN

Hikâye ederler idi Vahbî-i pîr
Yalan-gerçek ol şâ'ir-i bî-nazîr

Olup nâib-i belde-i Mağnisa
Kudûmüyle aydın imiş rûşenâ

Salıp def gibi şöhre-i şâ'iri
El üstünde tutmuşlar ol mâhiri

Kara Osmanların pîri Hacı Ömer
çoğur şâ'iri zann edermiş meger

Çağırmış anı bir şeb ibrâm ile
Varınca o da 'izz ü ikrâm ile

Vücûh-ı velâyette mihmân imiş
Anın ağzına cümle hayrân imiş

Hitâb eyleyip ana Hacı Ömer
Demiş ey efendi-yi sâhip hüner

93/ Eder senden erbâb-ı meclis niyâz
Alıp destine sazını çal birâz

Demiş ey âğâ-yı misâfir-nüvâz
Usûl-i dîgerdir bizim söz ü sâz

Hitâb eyleyip ana tekrâr ağa
Edermiş hamâkatte ısrâr ağa

Demiş sazınız yok ise bizde var
Sedef-kârı tanbûre-i sîm-i târ

Sadâsın edip perde perde dırâz
Edermiş hemân bir taraftan niyâz

Anı kizbe haml eylemiştim fakîr
Zuhûr etti bende be-hükm-i kadîr

Ne bühtan edersin karındaşına
Gelir olmadan âkıbat başına

Keşân câmî'inde imâm-ı sagîr
Sagîr idi gerçi sığırdan kebîr

Dedi bir iki mâh sabr eyledik
Dil-izâre sabr ile cebr eyledik

İşittik ki siz şâ'ir-i şâhsız
Ma'ârif semâvâtına mâhsız

Degil haddimiz gerçi çaldırma sâz
Gönül bir iki nağme eyler niyâz

94/ Meh-i rûzede etti ibrâm-ı tâm
Bana durma meşk et deyü bir makam

Dedim bedce çıkmıştı âvâzımız
Sıtanbul'da terk eyledik sâzımız

O ebleh tamâm eyledi i'tikâd
Bunu gûş eden eylesin i'timâd

FIKRA-I DÎGEREŞ

94/ Kim eylerse kendinden eksik ta'âm
Anı azv eder idi ekl-i sıyâm

Demiş kim efnendi oruç tutmuyor
Bizimle börek baklava yutmuyor

Yedim bir-iki gün riyâ-ı fakîr
Ne mümkün ana olma şebh ü nazîr

Çekip midesinden anın ıztırâb
Yanardı bana hâl-i zârın kebâb

Elinden olup halv-i ter lerze-nâk
Ederdi dilin tefsirine çâk çâk

Lebin etse ızhar çîn-i cebîn
Eder aşcıya sad hezâr âferîn

Hemân pepe idi dilinde kelâm
Katî pek severdi yumuşak ta'âm

Hudâ'nın bana verdiği nân ile
Bu minnet ederdi o ihsân ile

Fütûr olsa bende zamân-ı zuhûr

Bana kendi derdi efendi buyur

Atıp kendimi menzil-i dîgere
Firâr eyledim bir bilinmez yere

TEDBÎL-İ MEKÂN EZ-HARÂRET-İ KEŞÂN

Bizim hânenin vasfı etti mürûr
Gelir tab'a tekrârı ile fütûr

Harâret bulup günîgûn ezdiyâd
Erişti sipihre sadâ-yı cerâd

Tutuştu felek cây-ı harmen gibi
Şerâre saçardı değirmen gibi

Zuhûr eyledi bir niçe mûziyât
Arardım Keşân içre cây-ı necât

95/

Tecessüs ederdim gezip her zamân
Bu murğ-ı dile bir ferâh âşiyân

Görüp Voyvoda-oğlunun hânesin
Beğendim hadîkayla keşânesin

Keşân'da anın gibi bir hâne yok
O hüsn ü letâğette keşâne yok

Hemân ettik ol menzili cây-gâh
Kıla anı dâr-ı meserret Allah

O günü meh-i rûzenin onbeşi
Sevindi dil-i zârımın âteşi

İki havzı var dahî bir selsebîl
Velî her biri birbirinden sakîl

Müselsel akar mâ-i cârileri
Behişt-i Keşân'dır denilse yeri
Ne hâl ise lutf etti Rabb-ı Kerîm
Bana düzehi kıldı dâr-ı na'îm

VÜRÛD-I MEKTÛB-I MİR. VÂSIF EMİN-ALLAHHÜ 'ANİL-AVÂSIF

Keşân'a duhûl eyledim iptidâ
Edip pâsbân-ı felek bir nidâ

Dedi semt-i' Tophâne'de var harîk
Beni etti deryâ-yı nâre garîk

Yanıp âhımızdan sipihr-i berîn
Düşüp bir şerâre tutuşmuş zemîn

Gelip hâtıra vâsıfın hânesi
Dedim yandı ol bülbülün hânesi

Ezelden yanıktır bizim hânelâr
Diger âteş âster mi virâneler

Sorup kimselerden su'âl etmedim
Dili bend-i dâm-ı melâl etmedim

Dedim iptidâ kendi etsin rakam
Yazıp etmeyim ben de ihtâr-ı gam

Meh-i rûzede geldi bir nâmesi
Tutuşmuş konağı gibi hâmesi

Mezâmîn-i ihrâkı yazmış tamâm
Uyurken tutuştu leb-i ihtirâm

Yanınca iki okkalık bir seped
Demiş yandı Tophâne'de nîk ü bed

96/ Ser-i şem'i hâmem edip iltihâb
Bu beyt ile fer buldu bizim cevâb

İçinde anın beyt-i 'âşık ola
Bu âteş cihânı yakarsa n'ola

O mîr-i mükerrem o zât-ı şerîf
Dahî eylemiş nice remz-i latîf

96/ Ferâmûş edip kendinin derdini
Yazıp 'âlemin germ ilè serdini

Verip teslîyet bu dil-i zârıma
İlâc eyledi kalb-i bîmârıma

Felek olsun anın çerâğı gibi
Tutuşsun 'âdûlar konağı gibi

Verip fer Hudâ şem'-i ikbâline
Felek reşk ede bezm-i iclâline

Şeh-i âlemin iki vassâfıyız
Televvün-nedân bende-i sâfıyız

İkimizi birden mubâb etti çerh
Düçâr-ı gam-ı ıztırâb etti çerh

Hû şimdi hidîv-i cihân sağ ola
Dağıldıksa da böyle sağ u sola

O hakan bu âlemde kim var olur
Felek Mustafâ'ya yine yâr olur

Ser-i kûy-ı gamdan güzâr eyleriz
Felekten yine ahz-ı sâr eyleriz

MEBHAS-I BAHİS-İ ŞÂİRÂN VE İLZÂM-I BAZI SİTEM-İ ZARÎFÂN

Nuhûsettedir tâli'-i şâ ırân
Eger olsa da pâdişâh-ı cihân

Pesend etti tab'ın freng ü 'acem
Mey-i kâme el sunmadan gitti cem

îm ɔlı '·

Dahî Hân - Süleymân-ı sâhib-kırân
Eger olmasa şâ'ir-i hoş-beyân

Cünûd-ı kevâbib olup leşkeri
Olurdu feleklerde fermân-berî

Tevârih-i eslâfa ettim nazar
Hudâ etmesin kimseyi pür-hüner

97/ Neler etmiş ehl-i kemâle felek
O mihri alınca zevâle felek

Bu ma'nâyı tenvîr eder bî-şafâk
'Utarid'de ki kesret-i ihtirâk

'Utamid iken zâlimin kâtibi
Eder Tahsin'i Sa'dî'nin gâlibi

Bunu bilmeyip bazı har-tıynetân
Eder şâ'ire izz ü nekmet hemân

Salıp başını der efendim lebi
Yine kendi der kim degil mi pek ey

Mübârek feminden döküp salyalar
Tükürdüğünü yine kendi yalar

Bimaz har-ı zarîfân alıp yanına
Biribirinin cân katar cânına

Konup ortaya vâkı'ât-ı zamân
Gelirse eger yâda Mihnet-Keşân

Olur dermeyân 'İzzet'in sohbeti
Ayağıyla tepti deyip devleti

Kimi acıyıp acı sözler bulur
Kimi der ki 'ıtlâk olunsa n'olur

Kimi der ki tek durmaz mı be
Olur zü'mmî üzre de

Kimi der ki etseydi hıfz-ı lisân
Sürerdi anan devleti bir zamân

Kimi der ki kendisi oldu sebep
Belâ mûcep insan çeker mi ta'ab

O ta'n eyleyen câhil-i bî-hıred
Beni 'aklı üzre eder gerçi redd

Felek olmasa iki gün hem-demi
Erâcif ile doldurur 'âlemi

Felek değse cüz'ice ger sâzına
Eşk-i reşk eder ol dem âvâzına

Felekten şikâyet eder ol zamân
Demez kim sebep oldu sehv-i lisân

Efendiye gadr oldu der sâ'iri
Ferâmuş edip töhmet-i zâhiri

Eger şâire erse rehc ü keder
Demezler felekten erişti zarar

98/ Felektir felek şâ'ire hasm-ı cân
Ne yaptı 'acep şâ'irân-ı zamân

Ki Derviş Efendi gibi bir harî
Felek eyledi Fıtnat'ın şevheri

Revâ mı ola fıtnat ol pîre zen
Eder anı gerdûn denen pîre-zen

Tene'üm eder bunca hân-meşrebân
Elinden alır şâ'irin bulsa nân

Ne söylersem isbâtına kâdirim
Cedel fennin icâd eden mâhirim

98/

Benim nefyimin haftası olmadan
Felek oldu Tophâne'ye şu'le zen

Topuyla tutuşturdu Tophâne'yi
Kebâb eyledi nice keşâneyi

Edip Vâsıf'ın hân-mânın harâb
Hemân söndü gönlündeki iltihâb

Desinler bana kıyl u kâl eyledi
O bî-çare Vâsıf 'acep neyledi

VÜRÛD-I MEKTÛB-I ME'ANİ-MESLÛB

Ehibbâ vatanda gelip bir yere
Demişler bahâ-yı hüner-pervere

Yazıp nâme şâd etmedin 'izzet'i
Unutturmadın mihnet-i gurbeti

Bilir fenn-i inşâda sensein ferîd
Bu lutfu eder senden ancak ümîd

Diyâr-ı fazilet ki mülkündedir
Hükûmet o yerlerde kilkindedir

Yeri geldi 'arz-ı hüner etmenin
Budur vakti sarf-ı güher etmenin

Cesâret edip kimse açmaz dehen
Senin gibi mu'ciz edâ var iken

Bu âlemde ancak hünerdir garaz
Hünerden nihâyet eserdir garaz

İki ehl-i dâniş edip kıyl u kâl
Olur sözleri münşeât-ı kemâl

Mekâtibini cem'e kıl ihtimâm
Çalış etmeye bekâ-yı nâm

99/ Eger yazmasa katibân-ı selef
Ne bilmem ne yer câhilân-ı halef

Getir hâme-i himmeti gayrete
Beğendir biraz kendini 'İzzet'e

Alıp destine kilkin etme telâş
Ne kenz olduğun âleme eyle fâş

Gözü Rûm ilinin hünerver göre
Serîr-i ma'ârifde server göre

Girip bahse ma'kûl u menkûlda
Desinler neler var Sıtanbul'da

Alıp yanına Rüşdî-i hoş rakam
Demiş bende var işte kağıt kalem

Kimi köhne divân-ı Hâfız verip
Kimi hikâyât-i Câhiz verip

Kimi Nergisî'den verip bir varak
Ne dikkatler etmiş hayr-ı adak

Kimisi verip münşeât-ı selef
Demiş etme Molla Efendi telef

Koparma sakın darılıp kağıdın
Çıkarma bulup arada zâ'idin

Ehibbâ koyup yanına ahteri
Demişler lügattir bunun her yeri

Kimi köhne inşâ-yı merğûblar
Kimi birtakım köhne mektûblar

Kalıp cümle ahbâb cem'i kütûb
Demişler bunu yaz hemân sümme tub

Olup meyve-i nahl-ı teklif-i hâm
Şaşarmış o tahrîr mâ-lâ-kelâm

Değil miltezim sonraki kafiye
Fakat cem' olundu iki nâfiye

Gehi destine kağıda saldırıp
Gehi gülgün-i hokkaya daldırıp

Demiş ol hüner-mend sâhib-i rakam
Ne ra'nâ mukaddem açardım kalem

Hurûfât-ı gördüm yazarken peder
Anı toplamak marifetmiş meger

Yazardım temessük bezm-i nâ'ibe
Boyun eğmeyip komşumuz kâtibe

100/ Murassıl verirdim mâ'işet için
Kâğ-ı kaîiri ol musîbet için

Demiş çekmemiştim ne oldu 'aceb
Anamdan doğalı bu rütbe ta'ab

Gözüne alırmış firâr etmeyi
Kurarmış bana inkisâr etmeyi

Teselli verip mîr-i Kadrî ana
Demiş gayret et ey hüner âzimâ

Nelâr çekmiş ehl-i ma'arif neler
Kolaylıkla olsun mu arz-ı hüner

Görüp pîç-tâbın cenâb-ı şerîf
Demiş olmasın bari kağıt telef

Tutup ol hüner-perverin destini
Komuş kağıda kilk-i işkestini

Dönüp hâmesi hemçü siyeh kebâb
Saçarmış hurûf âteş-i ıztırâb

Dahi bulmamış nâme hüsn-i hitâm
Tükenmiş idi orta yerde kelâm

Meger nâme kilkinden etmiş firâr
Keşân'a gelip etti terk-i diyâr

Gezip mürg-i âvâre-veş bî-vukûf
Tutulmuş o dâm-ı beŧâya hurûf

Me'âni uzaktan edip merhabâ
Masun eylemiş ol belâdan Humâ

Maktu'ları hep muvassal yazıp
Muvassalları hep mufassal yazıp

İki râyi koymuş idi ser sere
O tahsîri tahrîr edip bir yere

Elifler ki binâ-yı zât'ül-'imâd
Temel etmiş olsa eder itimâd

Yazar zâd'ı tâ ve dahî zâl'ı zâ
Gehî iktizâyı eder iktizâ

Yedinde anın kişver-i ma'rifet
O'dur sâhib-i leşker-i ma'rifet

Hurûfâtı kalkarsa ref' etmeğe
Kimin cânı var anı def temeğe

Mu'âfiye emr eyleyip katl-i 'amm
Kılıçtan geçirmiş o merd-i benâm

101/ Edersen o fazl ile eger nizâ'
Hurûf-ı tehecci eder ihtirâ'

Hele hûya bir nokta etmiş rakam
Görülmüş degil halk olalı kalem

Nukat var ki eşgâl-i remle şebîh
Nuhûsette engîs-i bedden gürîh

Me'ânisi ol rütbe serkeş mizâc
Degil lafz ile kâbil-i imtizâc

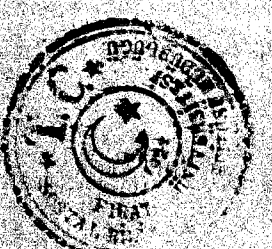

101/ Bozulmuş hurûfâtı hemçün sipâh
Biribirine etmeden gec nigâh

Degil âşinâ birbiriyle hurûf
Mezâmîn-i elfâzdan bî-vukûf

Edip nâmeyi bir zaman zîb-i dest
Nazaran güzâr etti bâlâ vü pest

Me'âli nedir anlaşılmak muhâl
Meger halli için küşâd ola kâl

Berâber eger gelmese nâmeler
Ne mümkündü ondan alınmak haber

Düşündüm taşındım me'âlin biraz
Bana etmedi hâsılı keşf-i râz

Degil nâme bir gûdek-i bî-zebân
İşâretle eyler merâmın beyân

Degil nâme bir türkçe bilmez 'acem
"Be gû ez-kücâî"desem der "ne'am"

"Tekellem âhi " der ise bir 'arab
"Çe mî-gûyemet" der olur beste leb

Zehî nâme-i nergisü'l-beyân
Zehî münşî-i vakt Veysî zebân

Zehî münşî-i nev-zuhûr-ı halef
Zehî münşî-i köhne tarz-ı selef

Cihânın o hayr-ı hüner pîşesi
Edip hâme-i âheni tîşesi

Ma'ârif cibâlin edip herc ü merc
Bütün cevherin bana eylemiş harc

Hüner kenzini eylemiş târ-mâr
N'ola olsa ahbâba güher-nisâr

Kırıp kufl-ı sandûka-ı dânişi
Ne var ise dökmüş bu hevâheşi

102/ Olup düzd-i gencîne-i ma'rifet
N'ola çalsa nakdîne-i ma'rifet

Degil herkesin kârı sirkat dahi
Hünerdir olursa o kudret dahî

Be rişte kemâlât ile mâyesi
Ki fâzıl-ı münîb idi hem-sâyesi

Dahî oldu ahbâb ile hem-nişîn
Du'â eylemişti o ğufrân- karîn

O'dur rişk-i esslâf-ı ehl-i beyân
Sezâ dense vassâf-ı âhir zamân

Eger görse eylerdi mâ-lâ-kelâm
Kinâyâtını isti'are 'isâm

Olaydı efendi mu'mâ-ileyh
Okurdu kitabın ana Şibeveyh

Edepde eger görse ol fâzılı
İmâm-ı müberret döker hâsılı

Düşünmeksizin eyleyip nutk-ı sarf
Bu isrâfla kalmamış anda harf

Cehâlette temmet demiş hâmesi
Dahî ters idi hâtem nâmesi

Yazıp zarfına münşî-i bî-bahâ
Keşâniyye'de Molla-ı Galata

Memâlikte sa'î gezip der-be-der
Okur olmamış Rûm silinde meger

Demişler Keşân'a sürüldü biri
O'dur asrının şâ'ir-i mâhiri

Bu kâleyi yok Rûm ilinde dokur
Okursa o şâh-ı münevver okur

O tak le nâme girdi ele
Meh-i rûzede vâsıl oldu hele

REFTEN-İ MÂH-I MAĞFİRET VE İKRÂR-I ENVÂ' MÂSİYET

Gel ey hâme kıl hamd-ı Rabb-ı Kerîm
Degil gerçi gerek o emr-i 'azîm

Kemâyenbağı hamd-i Mevlâ muhâl
Ki var bizde noksan anda kemâl

Niyâzı budur nâkısın kâmile
Nazar etmiye dikkati tâm ile

103/ Sefâ-yi derûn ile Rabb-ı mecîd
Meh-i rûzeyi etti pâyân resîd

Dolu câm-ı gufrân idi mâh
Anı cür'a kılınca ettik tebâh

Geçip geceler sohbet-i savm ile
Mürûr etti gündüzları nevm ile

'Azâzil-i şâbânda tedris edip
Şeyâtın insanı iblis edip

Kopar koyurur her birin bir yere
Uzaktan nigehbân olur anlara

Olur münhemik ekl ü şürbe ıbâd
Gelir şehvete rûzede ızdıyâd

'Arz kesr-i şehvet iken savmdan
Hayâlât baş kaldırır nevmden

Uyup nefs-i emmâreye 'akıbet
Olurlar refîk-i reh-i ma'siyet

Erip bî-mesûbâk-ı hengâm-ı 'ıyd
O demde gelir fikre yevm u 'ıyd

İlâhi birisi benim anların
O insan kıyafetli şeytanların

Fesâd öğretip nefs-i emmâreye
Yüzünü benim boyayın karaya

Benim şol ki şeytâna yok hâcetim
'Azâzil'i ıdlâle var kudretim

Kerim-i kerimkâr bildim seni
Çeh-i masiyette bırakma beni

Bu mâh-ı mübârek dahî gitti âh
Degil afv u ğufrân kazandım günâh

Edip sînemi kûs-ı rıhlet dirîğ
Nefîrin çalıp gitti devlet diriğ

Humâ-yı sa'âdet idi bilmedim
Uçurdum ne devlet idi bilmedim

Döküp dâne-yi eşgi kayd etmedim
Anı dâm-ı tesbîhe sayd etmedim

Edip bezm-i iftârını bezm-i keyf
Kaçırdım dehân ile ol mürgi hayf

104/

Börek baklava sandım ol nimeti
Düğün farz olunmuştu cemiyyeti

Verip ecrini buzlu hoş-âba hays
Değiştim mesûbatını hâba hayf

Dirîğâ dirîğâ dirîğâ dirîğ
Zünûb oldu çarh-ı mesûbâta mîğ

Gelip geçti ol mâh-ı ğufrân-penâh
Bu bî-çâreye etmedi bir nigâh

Olup perdekeş zulmet-i ma'siyyet
Bana vermedi yüzüme mağ

104/ Çekip hasretin tâ be sâl-i diger
N'ola firkatiyle yanarsa ciger

ÂLEDEN-İ 'IYD-I SA'ÎD

Felek bir gece sardı destâr-ı 'ıyd
Degil 'İzzetâ çıkmağın etti bedîd

Atıp rûz-merre libâsın felek
O şeb giydi bir zer çiçekli yelek

Şebin kâmeti çünkü kütâh idi
Yelek kaddine hıl'at-ı şâh idi

Giyip subh-dem sâde bir entari
Dökülmüş idi düğmehâ-yı zeri

Fakat mihri etmişti zeyb-i kemer
Zuhûr etti envârı vakt-ı seher

Görüp çeşm-i giryânımı âsumân
Terehhüm edip ağladı bir zaman

Küdûret görünmüştü vakt-ı namâz
Su septi dil-i âteşime birâz

Tef ü tâb-ı rûze yetip cânıma
Su serper sanırlardı kaftanıma

Kulundan bunu kimse etmez ümîd
Benimçün bekâ eylese rûz-ı 'ıyd

Bilir bendeyim husrev-i â'zime
Beni geçmesin der şeh-i âleme

Edip bir kasîde ile cürmüm beyân
Edersem eger arz-ı şâh-ı cihân

Gör nice sipihre eder infi'âl
O şeh bendesin eylemez pâymâl

105/ Egerçi bu günlerde matrûdeyim
Hudâ'ya ayândır ki hoşnûdeyim

Unutturdu dîdârının hasretî
Sefâ-yı visâli gam-ı gurbeti

Şafak gibi kan ağladım subh-ı 'ıyd
Gelip yâde tebrîk-i 'ıyd-ı sa'îd

Sarây-ı humâyûnu ettim hayâl
Gözümden melâl oldu eşk-i melâl

Kurup devletin resm-i dîvânını
Dizerdim hayâlimde erkânını

Gelip fikrime dâmen-i pâdişâh
Girîbânımı çâk edip ettim âh

Düşündükçe tabbîl-i emsâlimi
Bilirdi Hudâ ancak ahvâlimi

Mübârek cemâli gelip aklıma
O şâhın kemâli gelip 'aklıma

Tasavvur edip peyker-i şevketim
Gehî iltifâtın gehî heybetin

Degil eşk âteş saçar idi gözüm
Lebimden çıkarken yanardı sözüm

Eger çekmesem teslîyet ile sed
Ramak kaldı kim zâil ola hırad

Bu âteşle Kırmızı Câmi'e
Duhûl ettim ol mâbed-i lâ'mie

Namazı o câmide kıldım edâ
Yine şâh-ı devrâne ettim du'â

Cem'iâm cemâ'at kıyam eyledi
Görünce beni ihtirâm eyledi

Kıyas etseler idi emsâlıma
Köpekler gülerler idi hâlıma

Nigehbân olup sâye-i şevketi
Keşân'da yetişti bana himmeti

Gelip beyt-i ahzâne ba'de's-selât
Bükâ etmeyip gerçi ettim sebât

Fuâd uReşâd'ım gelip yâdıma
Felekler figân etti feryâdıma

Velî az idi müddet-i iftirâk
Zamân bilmiyor şiddet-i iştiyâk

106/ N'ola gark olursa cihân ez-kazzâ
Gözüm oldu girdâb-ı bahr-ı belâ

O deryâya el vermez idi Keşân
Ayağı Sıtanbul'a oldu revân

Edip bâb-ı Mevlâ'ya destim dırâz
Kemâl-i tazarruyla ettim niyâz

Dedim yâ Rabb irgür murâda beni
Karîn et Fu'ad u Reşâd'a beni

Gehî yâda geldikçe hîş ü tebâr
Keder eyledi aklı târ u mâr

Gelip aklıma şevhe ü hâherim
Füzûn oldu hasretle derd ü serim

Benim zikrim etmektedir dem-be-dem
Sever 'İzzit'i ol mehâmid şiyem

Masûn ede zât-ı hüner-mendini
Bağışlaya Hak bint ü ferzendini

Çelip yâda ahbâb-ı Beğler Beği
Düşündükçe her bir hüner-ver beği

Gelip yâda Kanlıca yârânları
Düşündükçe ol ma'rifet-dânları

Gelip yâdıma ülfet-i mîr_i kevn
Duyulmadı gerçi getirdim cünûn

Figânım zamâne verip velvele
Enînim zemîne verip zelzele

Girip birbirine zemîn ü zamân
Simâkı semek eyledi mihmân

ZİKR-İ TAHASSÜR-İ EVLİYÂ-YI NİʾAM VE BAʾZI [illegible]
EHİBBÂ-YI ʾÂLİ-HİMEM

Gelip yâdıma zât-ı behcet-fezâ
Ederdi tahassür ile bî-riyâ

Gözüm arzu(lar) dergehi hâkini
Lebim cüst-cû dâmen-i pâkini

Vererdi keder hasret-i dâvarî
O mâh-ı kemâlin Oʾdur ahteri

Edip Caʾfer-i Sâdık'ül-kavli yâd
Gönül nâleyi eyledi itiyâd

Hüner-pîşe mîr-i makerremdir ol
Bu hasret-keşe eski hemdemdir ol

107/ Edip bahr-ı eşkimde her dem şinâh
O iki gözüm yaʾnî Hayrullâh

O çûb-ı bâm çeşmimde leyl ü nehhâr
Mecîd-i kerimkâr-ı ʾanka şikâr

Şinâver idim kulzüm-i muhitte
Gahî sayd idim tele-i hayrette

Gelip yâda Kadri Beğ'in sohbeti
Harâm eyledim kendime ülfeti

107/ Gelip yada bir necm-i burc-ı şeref
Beni tâli'-i şom ederdi telef

Gelip yâde envâr-ı necm-i sa'îd
Dahî necl-i pâkî nihâd-ı Reşîd

İki nehr-i carî olup gözlerim
Hemân ağlayıp anları özlerim

Gelip yâda şevk-i ferîd
Felek câm-ı 'ayşa katardı zehr

Gelip yâda birden iki bedr-i tâm
Gözüm kendine hâbı etti harâm

Berîdir anın mihr-i burc-ı celâl
Birisi meh-i âsumân-ı cemâl

Birisi Hüsâm-ı niyâm-ı beyân
Birisi hünerde vahîd'üz-zamân

Görem der iken bir semâda dü mâh
Gel ol iki mahdûma eyle nigâh

Gelip yâdıma necl-i pâkî resîd
Hemân aklımı eyledim nâ-bedîd

Göreydi behâyı eger âmeli
Sunardı hünarde ana keşküli

Gelip yâda Hayri ve Cevdet Fehîm
Dahî Tâlib ü Gâlib ü Müstakîm

Yakıp her biri âteş-i hasreti
Kebâb eyledi sîne-i 'İzzet'i

Husûsâ ki üstâd-ı gül Müstakîm
Beni eyledi hasretiyle sakîm

Gelip akla rüşdî-yi Risto hıred
Gide yazdı az kaldı ya mâ hıred

Veliyy'üm-niâm-zâde mahdûm-ı gül
O'dur âdemiyyette mefhûm-ı gül

108/ Degildim tıfl-ı ebced henüz
Nedir bilmezdim eb ü cedd henüz

Elif-bâ ile yok idi ülfetim
Eb u ceddine var idi nisbetim

Birinin adı Es'ad Ahmed idi
Birisi de Sâlih Muhâmmed idi

İki defa olmuştu ceddi tamâm
İki şâh-ı zî-şâne müfti-l-enâm

Olup vâlidi sonra sadrı südûr
Felek vermedi ona bir dem huzûr

Civânlıkta oldu 'alîl'ül-mizâc
Bulunmadı derdine âhir ilâc

Eger ohları görse ibn-i melek
Der idi bizim vâlid olmak gerek

Kerîm'ül-hasâil idi her biri
'Adîm'ül-mümâsil idi her biri

Felek görmedi öyle bir dâire
Ki melcâ idi bir nice mâhire

O bâğ-ı ma'ârif idi gülşenim
O gülşende buldu nümâyı tenim

Kıyâs et ki ihyâ gibi pür hüner
Ola anda mektûbu mu'teber

Emîn-i hünerver idi kethüdâ
Efendi idi hây-gidi Kethudâ

Münâ hânedân-râ felek gör-kim
Judâyâ tô nûr-ı berahîneşm

Felek etti o kân-ı ilmi heder
N'ola saklasak anı hemçün güher

Gelip yâda 'Arif Beğ'in meclisi
O sâhib-i zerâif beğin meclisi

Anın bezmidir Ravzâ-ı Kâsımî
Zerâifde müstazrafın kâ'imi

Kemâlin görse eger Pîr-i Hucend
Bu az yaşta tahsilin eyler pesend

Mühâdime rüchânı var âşikâr
Değildir hüner-kesbîâhir şikâr

Ma'arifde meşhûr-ı âfâk ise
Hünerver denilmez bed-ahlak ise

109/

Hünerver edîb ü zarîf olmalı
O mahdûm-veş dil firîb olmalı

Murâd etse akrânı içre vekâr
Eder gıpta temkînine kûh-sâr

Eger hiffet-i rûhun etse beyân
Olur bâğ-ı ülfette âb-ı revân

N'ola olsa vürd-i zebân sohbeti
Şekerden elzezdir bana ülfeti

Enîs ü celîsim idi dâ'imâ
Kitâb-ı nefîsim idi gûyiyâ

Düşündükçe Sâdık Beğ'i rûz-ı 'iyd
Bana rûz-ı 'iyd oldu rûz-ı 'iyd

Dedim yâ Rabb eyle zamân-ı yakîn
Âhbâ [illegible] eyîe hemnişîn

[illegible]hm-ı gam-ı iştiyâk
[illegible] merhem-i iftirâk

Alıp dest-mâl-ı cedîdi ele
Ederdim bana bak şu 'iyde hele

MU'ÂYEDE-İ DİLBERÂN-I KEŞÂN VE ÂMEDEN-İ SAİR-KESÂN

Meh-i rûze gencîne-i ḥûr imiş
Meger kim neler anda mestûr imiş

Küşâd eyleyince hadeng-i helâl
Göründü nice gevher bî-misâl

Giyip hâme-i 'iydini dilberân
Yeniden açıldı bahâr-ı Keşân

Gül endâmlar câme-i Allâh
Ne kanlar revân ettiler Allâh

Giyip bazısı câme-i sebz-fâm
Sanırdım ki etmiş sanevber hırâm

Kimi giyip câme-i zerd reng
Verip çehre-i 'âşıka 'âr u neng

Gelip her biri etti tebrik-i 'iyd
Keder oldu aklım gibi nâ-bedîd

Nihânî sunup meyve-i vasla dest
Mey bûs eden leblerim oldu mest

Olup mâh-rûyân hitâma resîd
Vücûh etti tes'id-i 'iyd sa'îd

110/ Gelip iptidâ mahkeme kâtibi
Zuhûr eyledi ba'dehû nâibi

Görüp beldenin hâkim-i şer'ini
Kıyâs eyledim aslına fer'ini

Edip şer'i Mevlâ'ya ikrâm-ı tâm
Mu'anik olup eyledim ihtirâm

110/ Ahâli temellük edip yek-be-yek
Gelip her biri öptüler el etek

Eger olmamış olsamdı müfti'ül-enâm
Bu rütbe ederler idi ihtirâm

Hudâ âhir-i berîn ber-murâd eylesin
Keşân'ı emîn-i bülâd eylesin

AZÎMET-İ DİLBERÂN BE BÂĞ U BOSTÂN

Olup zîr-i dâmen sebû-yı şârab
Kabarmış idi dâmeni şeyh ü şâb

Meh-i rûzeyi çıktı teşyî'e nâs
Gidip bağa mey içtiler tas tas

Yigirmi günü geçti hengâm-ı 'iyd
Yeni geldi guyâ kim eyyâm-ı 'iyd

Dahî kesmedi bûseyi dilberân
Henüz almada-vermede 'âşıkân

Akîn ettiler âb-veş sû-be-sû
Behişt oldu güyâ ki her künd ü gû

Görüp anları hurîyân-ı behîşt
Olup âdemî-bette terk-i sirişt

Hicâbından olmuştu pejmürde gül
Bedel oldu bezm-i gülistâdâ mül

Görüp dilberânın şeker handini
Leb-i cûya çekmiş idi kendini

Düşüp ardına ben de dilberlerin
Safâsın çıkarmış idim her yerin

Keşân'da ikâmet edelden beri
Civârında gezmiş idim serseri

Dediler ki Dergeh-i Rüstem Baba
Verir pîjen-i kalbe gamdan rehâ

Fakat sürmemiştim o dergâha yüz
Mesârıf olur deyü bir-ikiyüz

111/ MU'ÂRIZ KENÂRINDA RÜSTEM BABA DERGÂHINA RÛ-MÂL OLDUĞUMUZDUR

Fütûhat ile Hak erenlerini
Gözetti gelip sarı mankırını

Şer'iât libâsın büründük o dem
Yezîdâ-ı şehre göründük o dem

Açıp münkırâne şer'iât sözün
Nihân eylemiştim tarîkat yüzün

Edip sırrı ser bâdeyi sakladık
Riyâdan da seccâdeyi sakladık

Görüp âsumânı tehî mîğdan
Geçirdik gam-i 'âlemi tîğden

Büründü hemân Dergeh-i Rüstem'e
Sipihre verip borumuz demdeme

Ga..... bir karye-. bî-misâl
Olundu o şeb anda hatt-ı rihâl

Bizimle berâber kalıp âfitâb
Seher yok rıhlet çalıp âftâb

Hemân subhda eyledim 'azm-ı râh
Zuhûr eyledi bir ulu bârgâh

Degil buk'a yâhû sipihr-i safâ
'Acep Hızr-ı zât içre nûr-ı Hudâ

DERGEHE VÜSÛLUMUZDUR

Olup bir ulu âsitâne 'ayân
Sagar dergehinde ribât-ı cihân

İçinden iki cân gelip dedi mû
Öpüp ellerin eyledim serfürû

Varıp bâb-ı meydâne kıldık niyâz
Zuhûr eyledi mürşîd-i ser-firâz

Dedi pişvâ-yı tarîk-i iptidâ
Safâ geldin ey âşık-ı bâ-safâ

Kelâmın anın hayr-ı fâl eyledim
Durup emrine imtisâl eyledim

Dedi bizde meydâddadır ahterân
Görülsün mukadden o 'âlî makam

Edip celse-i meydânda Baba ile
Bozuştum o 'âlamda dünyâ ile

112/ Müzeyyen degil gerçi meydân velî
Eder ziynet-i ma'nevîsi velî

Mu'anven degil tâk-ı şehler gibi
Sıtanbul'daki hânkâhlar gibi

Rehâ mı sanırsın ki mir'attır
Hemân resm ü nakşı mesâfettir

Nümâyân idi anda eşgâl-i dil
Safâyâb idi gördüm abdâl-ı dil

Tarikat yüzünden açıldı nikâb
Tevecciih edip etti Baba hitâb

Dedi tâcınız var mı Hünkâr'dan
N'eniz var alâmet-i ikrârdan

Dedim var külâh-ı hüdâverdigâr
Anınla eder tâclar iftihâr

112/ O'dur tâc her husrev-i mâ'nevi
Degil yalnız kisve-i mevlevî

Eğer mess ederse size ihtiyâc
Çıkar her birinden anın iki tâc

Hüdâvendigârın bilip bendesi
Hemân lütfunun oldu şermendesi

Tasavvûfdan etti biraz kıyl u kâl

Ruvâtı 'alâ-zu'mihi lâ-yukâl

Fem-i guftegû-yı hıred lâl idi
Ne hâl ise hep sohbet-i hâl idi

Gelip sarf-ı de'b tarîkin biri
Deyip pîre "destûr!" çıktı geri

O mihmân-serâyı felek fâhire
Semâvât-veş dâ'irâ dâ'ire

Hemân açtılar hücre-i dil-nişîn
Fakîr oldum ol cennet içre mekîn

O tâk-ı mu'allâ ne vâlâ idi
Sipihr-i yekinde dü bâlâ idi

Olup gâh hemdem ehibbâ ile
Berâber idik gâhi Baba ile

Erip zevkile şevkile vakt-ı şâm
Dedi bir kalender müheyyâ tu'âm

Küşâd ettiler sofra-yı Haydar'ı
Gümüşten münevver idi ol deri

113/ Görüp fukara nânın etti hicâb
Gurûb eyledi şerm ile âfitâb

113/ Kebâbın görüp âsumânda hamel
Demiş kâşkim ben olaydım bedel

Leb-i dilber-âsâ o helvâ-yı ter
Yanında anın zühre benzer şeker

Bilâdı cesîm idi kühsârdan
Letâfetde san mevc-i bahr-ı lebin

Bu gitti ganisin vere Ḥakk deyu
Erenler deminé çekildikte hû

Tenâvülden ettikte herkes ferâğ
Uşaklar uyandırdı oldum çerâğ

SIFAT-I ŞEB BÜ'ÜL-'ACEB

Felek dahi şem'in uyardı o şeb
Seçildi cihânda ne var ise hep

O şeb gibi bir şeb olur mu 'aceb
Şeb-i kadre ola meger hem-neseb

O şeb vahdet sarf olunup âşikâr
Sanırdım ki mezc oldu leyl ü nehhâr

O şeb bir siyehçerde hatun idi
Emîr-i Habeş ana meftûn idi

Ne şeb bir müzeyyen 'arûs-ı 'areb
Serâpâ halı ve serâpâ zeheb

Ne şeb gıpta-ı pür-cem-i dilberân
Gam-ı gîsû-yı pür hum-ı huriyân

Ne şeb leylî-i âsumân ihtişâm
Benâgûşunun kurtesi bedr-i tâm

Gelip yâdıma dilberim ağladım
O gece sipihre sûzî sağladım

Dedim yok mudur hâtır-ı 'âşıkân
Eser eylemez mi sanırsın figân

Bu tavr-ı sitem-perverî tâbekey
Sana âteş-i âhım açmaz mı key

Olursun hemân koynuna mâhi sen
Düşünmez misin çektiğim âhı sen

Nedir sende bu sarf-ı cevr ü sitem
Tükenmez mi gencîne-i derd ü gam

114/ Ne buldun telef eyleyip Vâmuk'ı
Degil miydi 'Azrâ'sın lâyıkı

Olaydı gger Kays'a Leylâ karîn
Hased mi eder zöhre-i nazenîn

N'olur olsa Ferhâd bî-meskenin
Baban yurdu mu Kasr-ı Şîrîn senin

Yeter bülbülün âh u zârı yeter
Senin gülşenin sanma olmaz heder

Edip şem'in efsûrde pervâne tek
Çerâğın yakarsın keşîş-hâne tek

Elin çek giribânımızdan elin
Yanar âteş-i cânımızdan elin

Tîr-i gayri artık bana cevr ise
Bu rütbe olur nâ-becâ cevr ise

Sipihr-i cühûle verip âb-dest
Biraz eyledim o gece Hak-perest

Sayar iltifât ettiği âlemi
Beni zâr ederdi o vaktin gamı

Dolular ki verdi bütün boş idi
Ben âgâh idim kendi sarhoş idi

Merâmımca verdim sipihre kasem
O şeb eyledim tûba kâr-ı sitem

Dolup câm-ı çarha şarâb-ı siyâh
Derûnunda yahpâr olmuştu mâh

Olup mest-i sahbâ-yı hayret cihân
Nümâyân degildi zemîn ü zamân

Sunup ben de câm-ı şarâba dü dest
Olup mest amma ki keyfimce mest

Edip çâk-i sînem sökünce şafak
Çağırdım çü murğ-ı şeb-âriz-i Hak

Okundukça gahî gazel gahî na't
Felek eyledi ahdi üzre sükût

Verirdi kalenderlere kûh ses
Gazel-hânları yolladıkça nefes

'Acep meclîs-i şevk u bezm-i neşât
Kadehkâr idi neş'e-kâh-ı inbât

Göründü keder sormağa halimi
Teberle iki biçtiler zâlimi

115/ Verip mihnete tuhfedir deyü beng
'Acep ettiler berg-i sebz ile reng

Açıp göz ayılmazdı esrârdan
Bulup söz sayılmazdı hûşyârdan

Mülâkat edip savmasam dün sabah
Bulunmazdı gam kâfirinden felâh

Gurûb etmeye başladı kurs-ı mâh
Yemm-i bâdede biz ederdik şinâh

Doyup ceşme-i dil bâde-i nâbdan
Gözüm tok idi ni'met-i hâbdan

115/ RESİDEN-İ VAKT-I SABÂH

Ferâğı atıp terk-i kesret edip
O şeb gûşe-i dilde vahdet edip

Hum-i meyde varken bâkiye şarab
Zuhûr eyledi şâhâne âfitâb

Düşündüm o dem cürm ü isyânımı
Revân eyledim eşk-i çeşmânımı

Der-i Hacı Bektaş'a ettim niyâz
Dedim ey serefrâz-ı her serfirâz

Bu şeb bilmedik kıymet-i nânını
Dirîğ eyleme hân-ı ihsânını

Hemem ma'denisin kerem kânısın
Degil cisme cân cânların cânısın

Bu küstâhına setre kıl dâmenin
Benimdir kabahat inâyet senin

Geçer Hazret-i Mevlevî'ye sözün
Muğayyir degildir özüyle sözün

Niyâz eyleyip ağladım hazrete
Dedi bir kalender gelip 'İzzet'e

Erenler buyur 'aşk meydânına
Şu 'âşıkların bezm-i efgânına

Nefes-i Hak'la yaşın kesip hû deyip
Vuzû ile sevb-i tehâret giyip

Hemân 'azm-ı meydân-ı 'aşk eyledim
Açıp başım ilân-ı 'aşk eyledim

Beni eyledi geceki ma'siyyet
Fürû berde-i bürde-i ma'zeret

116/ Hezâr zebânı hamûş eyledik
Tarikatçe bir kahve nûş eyledik

Ziyâret olundu bir 'âli makâm
Dedim türbe-i pîre etsek hırâm

TÜRBE-İ 'AZÎZİ ZİYÂRETİMİZDİR

OLup mihmândârımız reh-nümâ
Götürdü bizi ol delîl-i Hudâ

Küşâd eyledi türbe-i enveri
Göründü 'Azîz'in mübârek seri

O şîr-i vilâyet o rütbe-mehîb
Dühûl olmadı dergehinden nasîb

O vâdide hali' oldu ta'lîn ten
Müsûl etti tenhâ kelîm-i suhen

Edip âcizâne nisâr-ı senâ
Biraz kendi hakkımda ettim du'â

Erenlâr ederse niyâzım kabûl
Bulur kâm-ı lütf-ı Hak'la husûl

Tamâm oldu evrâd u ezkârımız
Tevecciih edip mihmândârımız

Dedi hazrete yapsana yâdigâr
Ola hâme-i keh mâye-i iftihâr

Edip kilkimi himmeti feyz-yâb
Tulû' etti bu kıt'a çün âfitâb

KIT'A

Şîr-i kühsâr-ı vilâyet jende-pil evliyâ
Hazret-i sâhip-kıran ma'nevî Rüstem Baba

Keştî inkâr ile kimse ma'rûz olamaz
Sû-ba-sû kesmiş mu'ârız-ı bahreyn ol merd-i Hudâ

Getirdi uşak der'akeb bir kalem
Kemâl-i hacâletle ettim rakam

O kenzin degil bu suhen cevheri
Girîbân-ı ağdâre çektim seri

TERCÜME-İ AHVÂL-İ 'AZÎZ-İ MÜŞÂRÜN-İLEYH

117/ Şekizyüz hudûdunda Rüstem Baba
Kudûm eylemiş Rûm'a bahr-ı gazâ

Horasan ilinden çihil yâr ile
Gelip niyeti kahr-ı küffâr ile

Süleyâm Paşa ile 'azm edip
Berâber o sultâna rezm edip

Olup her biri mazhar-ı feth-i Hak
Görüp anları Hak erenler ehakk

Edip Rûmeli ülkesin. câygâh
Binâ eylemişler birer hânkâh

Dimetoka'da şâh-ı sultân-ı 'alî
Kızıl iştihâr ile ol velîî cellî

Olup sâye-i güster-i vilâyet
Makâm eylemişler kerâmet ile

Uyarmış dahî her biri tekye-gâh
Arâzî kerem eylemiş pâdişâh

Bu Rüstem-i 'ilm seyyîd-i muhterem
Mağâzî-şiyem şâh-ı sâhib-i hıdem

Mu'arız kenârında tutmuş makâm
Edip pîşe-zâr-ı 'azîmi künâm

O günlerde ömr-i sinîn ü zemen
Sekizyüzyigirmi ile dört iken

Aman vermeyip kahramân-ı 'adel
Salıp pençe-i sâhip-kırân-ı ecel

Zebûn eylemişler o şîr-i nerî
Fedâ eylemiş Allah'a cân u seri

Edip zulmet-i küfr ile rezm ü ceng
Zebûn olmamışken misâl-i peleng

Düşüp pençe-i mürge ol nere-şîr
'Ayân oldu kim olduğu geşt-gîr

Eder bir gün elbet ecel der kemend
Olur sen de Tahmurs-ı dîv-bend

Niçe oldu 'acep Rüstem-i nâmdâr
Peşeng ü Ferâmuz vü İsfendiyâr

Töhmetin ol istersen Efrâsiyâb
Bulur kolayın ecel yâb yâb

Nice pehlivânlar yıkar çerh-ı dîv
Kanı Sâm u Zâl u Minuçehr ü Kîv

118/ **Budur dehre gelmekten ancak merâm**
Gide kendisi ede bekâ-yı nâm

Salıp dâsitânı ile iştihâr
Bu Rüstem dahi olmamış pâyidâr

118/ **ZİKR-İ BAZI KERÂMET-İ ÂN-HAZRET**

Muarız kenarın edince mekân
Ana bir beg olmuş ta'ârız kenân

İmârat-ı şeyhi harâbat edip
Arazisini ğasb u ğârât edip

113/ Egip ol مزارعده tahm-ı fesâd
Yemiş hâsılı imr-i şûmın cerâd

Nigâh etmeyip bay terazisine
Göz atmış bütünce arâzisine

Gelip tekyeye asrının hâkimi
Çağırmışlar ol meclise zâlimi

Terâf edip mîrî baba ile
Müsâvî tutup şer'-i Mevlâ ile

Araziye şâhid olunmuş taleb
Şuhûda erenler çeker mi ne'b

Demiş kûhsâra olun şâhidim
Ne mikdar ise mazra'-ı zâidim

Biribirine eyleyip hayli taş
Fezâya revan eylemiş hayli taş

Olup seng-i sahra hudûda revân
Sanurın cemâdat kılmış beyân

Çekip ol araziye taş ile had
Kerâmat ayan eylemiş lâyiad

O bedbaht olup mazhar-ı inkisâr
Hudâ yurdunu eylemiş hâk-i sâr

KERÂMÂT-I DİGER

O devletli gâyet büyük zât imiş
Hakikatte sahib-kerâmet imiş

İnâyâtı sârî o enkâfda
Kerâmatı cârî o etrâfda

Asârıyla icrâ edip âb-ı nâb
Felek gibi dönmekde üç âsiyâb

119 Ser-i âsiyâda çevirmiş kebâb
Hemân eylemiş subh-ı va'z-ı terâb

Bamîr-u Hudâ sîğ olup bir çınâr
Ser-i fahrî olmuş sipihr iftihâr

Ben-i nahl-i versem yigirmi zerâ'
Taaccüp eder eyliyen istimâ

O nahlin olup muhterik sînesi
Görülmüş idi kalb-i bî-kînesi

Degildir revâyet bunu görü göz
Yatardı içinde iki çift öküz

Kerâmât-ı Hak'dır degil bu oyun
Yatar sâyesinde ikibin

Oturmuş idim âsiyâda fakîr
Değirmenci Zemi yoğurdu hamîr

Hemân külde tabh eyledi bir çörek
Degil öyle lezzetli yağlı börek

Dedim âsiyâ bi ye ey kebr-i pîr
Şekerdèn mi yaptın nedir bu hamîr

Niçin bilmiyorsun a İzzet dedi
Erenler verir ana lezzet dedi

Dedim bu değirmende bitmez mi su
Çıkar mı hemân yaz u kış böyle bu

Dedi bitmez asla erenler suyu
Değildib bu çeşme değildir kuyu

Tükendi dedim dâne?i âsiyâb
Tükenmez dedi pîr-i âlivenâb
Oturdu o kebr-i 'acib itikâd
Dedi var ise bitmedik murad

Sarıl dâmen-i pîre hâsıl olur
Ricâ dergeh-i Hakk'a vâsıl olur

İşittim o kebrin bu güftârını
Pesend eyledim hüsn-i ikrârını

Gavurlar olur evliyâ-yı mukır
Yine münker enkâr eder bu ne sır

Kerâmet-i Hakk'a erenler ehakk
Bu derse verir kibr-i tersâ sabk

Sakın etme inkâr âkîl isen
Sözüm yok sana kebr-i câhil isen

120/ Terâzû-yı akla sakın koyma ha
Hulûs ile sencîdedir evliyâ

MATBAH-I DERGÂHI ZİYÂRETİMİZDİR

Yine mihmândâr olup pîşvâ
Dedi matbah-ı pîre kıl ilticâ

Ocağa varıp serfürû eyledim
Kelâmım o dem ism-i hû eyledim

Degil matbah ol cây-yı kenz-i ni'am
Ne kenz-e ni'am dûdmân-ı himem

Kazan var ki mahsûd-ı dîk-i felek
Yetişmez olursa denizler nemek

Gelip kefçe olsa o matbahda mah
Derûnunda kalmaz idi rû siyâh

Nezâfet zemînninde ferş-i latîf
Letâfet harîminde 'arş-ı nazîf

Görülse o 'âlemde dar'ün-nâ'îm
Temessül eder ol makâm-ı Nazîm

Görüp sufre-i enverin âfitâb
Eder sufret-i çehresinden hicâb

Pür olmış iken anda kand u nemek
Ne mümkün gire bî-tahâret sinek

O çirkâb için kazılan mib'ala
Münâfık gözü gibi pür şa'şâ

Semender görüp sûz-ı huddâmını
Bulur yanmada kendinin hâmını

Gam-ı ka'inâtı yakıp âteşe
Sefâsın çıkardım bakıp âteşe

Ramak kaldı kim ferş edip anda post
Dîm-i terk ü tecrîd ile dost dost

Hudâvendigârın erip heybeti
Çıkardı derûnumdan ol niyyeti

O matbah ki dilsîr-i ihsânıyız
Ezelden ki perverde-i nânıyız

O matbah anın bir gözü olamaz
Bütün âteşi bir közü olamaz

Beni etmesin dûr o dergâhtan
Niyâzım budur ancak Allah'tan

221/ Ocağa niyâz ile çıktım geri
Gezip matbah etrâfını serseri

Niyâz eyledim bir dahi bâbına
Dedim yâhû aşk olsun erbâbına

Dedi mîz-bânım Muhammed Dede
Aya şâ'ir-i mâhir-i gam-zede

Yazıp bir gazel yâdigârın ola
Kalenderlere bergüzârın ola

121 / Me'âli olup na't-ı pâk-i âlî
Ola cânlar anınla münceli

Nefis haklayıp hâme etti rakam
Kabûl ede bâbında şâh-ı kerem

GAZEL-İ DER-ŞÂH-I VELÂYET

Dense Halîl-i sânî hakdır sezâ 'Alî
Zirê kim etti necl-i 'azmin fedâ 'Alî

Hakk'a iki demiş olur inkâr eden anı
Bir'dir dedi cenâb-ı nebî Mustafâ 'Alî

İmân getirdi cümleden ikdâm Muhammed'e
Evvel dedâ hitâb'üs-sitte belî 'Alî

Matrûd-ı handânı nübüvvet degil midir
Bâbından etse her kimi redâ ü cüdâ 'Alî

Haddim degil şefâ'atını eylemek taleb
Kanber kulun yeter bana 'ukbâda yâ 'Alî

'İzzet Hudâ kıla nefs-i vâpesimi
Yâ Mustafa Muhammed ve yâ Murtazâ 'Alî

Ziyâret kılındı makâmat hep
Şühûde erişti kerâmet hep

Görüp mürşîd-i tekye-i himmeti
Dedik lutf edin ruhsat-ı 'avdeti

Olursa eger ruhsat-ı 'âşıkîn
'Azîmetle kılsak 'amel ba'd-ezîn

Dedi pişvâ-yı tarîk-i hüdâ
Bu şeb dahî mihmân olup kıl safâ

Bu dîger cihânı temâşâ kılın
İki günceğiz terk-i dünyâ kılın

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

122/ Dedim lutf u ihsânımız var ola
Dem-i tîğiniz hûn-ı inkâr ola

İki-üç gün oldu Keşân'dan hurûç
Kaza içre gezmek degil gerçi suç

Biri ez kazâ eyler andan mürûr
Tahdîs eder sohbeti nev-zuhûr

Telâş etme Allah hâfız dedi
Erenler olurlar muhafız dedi

Deyip böyle ol mürşîd-i ehl-i hâl
Kabûl eyledik nutkî-yi kıyl u kâl

İhyâ eyle seyr-i deryâ edip
Mu'ârız kenârın temâşâ edip

Mizâcın olup bahr ile ülfeti
Uzaktan leb-i mevc ile sohbeti

Erişmiş meger kâsid vakt-ı şâm
Elinde idi nâme-i bedr-i tâm

Olup ol fezâ bahr-ı nûr-ı siyâh
Kılınmıştı gerdûne ile şinâh

O şeb dahî anda olup mihmân
Benim oldu sankim sarây-ı cihân

Şeb-i digerin 'ayni idi o şeb
Ne şeb nice şebden şeb-i müntehâb

Esince hevâ-yı mey-i hoş-güvâr
Verilmişti bâde gam-ı rüzgâr

Yalandır cihânın sefâsı yalan
Tulû eyledi subh-ı sâdık hemân

Doğup gün gibi mürşîd-i han-kâh
Sipihre safâ oldu sân-ı tekye-gâh

Açıldıkça meydan çü subh-ı ümîd
Dedim pîre ey mihr-i burc-ı sa'id

Kerem eyle lutf u inâyet buyur
Bu küstâhına izn ü ruhsat buyur

Edip tevsen-i 'azme şâd hizâm
Bugün edelim kasd-ı savb-ı merâm

Dedi rehber-i rehrevân-ı fenâ
Delîlin ola himmet-i evliyâ

Bu nutk-ı şerîfi edip râhber
Zemîn-i niyâze edip vüzı'a-ser

123/ Nigâh etmeyip hırtıma pırtıma
Vurup tekyeden postumu sırtıma

Baba asiyâbında ettim karâr
Kenârında idi muharrer çınâr

Çınâr-ı kebîre olup tekke-zen
Açıp vasfına hânkâhın dehen

Birâz eylemişti egerçi kalem
Güzâriş pezîr-i Rusto rakam

Verip nutkuna hâme-i hüsn hitâm
Bu ebyâtla vasfın etti tamâm

SIFÂT-I HANKÂH-I MEZBÛR
Kenâr-ı mu'ârızda ol hânkâh
Te'âruzdan olmuş masûn-ullâh

Anın cânib-i şarkî bir kühsâr
Dolaşmış derûnun nice cûy-bâr

Öbür cânibi bir kazâ-yı cesîm
Verir nezâresinden safâ 'azîm

Miyâne girip tekye-gâh-ı latîf
İki cânibe kendin etmiş redîf

Zehî bârgâh-ı 'adîmü'l-misâl
Zehî hânkâh-ı 'azîmü'ş- nevâl

Küşâde-i dil ehl-i himmet gibi
Açık bahk-ı erbâb-ı devlet gibi

O dergâhe beyhûde mısrâ' u bâb
Kesilmez şeb ü rûz iyâb u zehâb

Derûnî dil ehl-i zâhir gibi
Misâfir kesilmez havâtır gibi

Gelip konsa her gece bir kârbân
Belâ mezd ü minnet bulur âb u nân

Ne verdiyse rûzî resân-ı enâm
Kibâr u fakîre müsâvî te'âm

Bu himmet gelir adamın hoşuna
Gezer yok 'uşaklarda boş boşuna

Edip her biri sûr-ı eflâki râm
Gider çifte hiç durmayıp subh u şâm

Erip kenz-i Hakk'a kanâ'at ile
Ta'ayyüş ederler inâyet ile

124/ Getirmiş erenler acep gayrate
Gider her birisi birer hıdmete

Kimi otladur mîşede gûsfend
Kimisi sağar sütlerin hem-çü kand

Kimisi getirmiş anda kürûm
Geçer nezaresinden humâr-gumûm

Deger bâğ-ı gerdûnu bir kûşesi
Güler akd-ı pervîne hûşesi

N'ola etseler hıdmet-i evliyâ
Nigehbânları çünkü Kanber Baba

124/ Semiyy-i keniz 'Alî'dir 'Alî
Revâdır denilse velîdir velî

Başında bütün tekkenin hıdmeti
Harâm eylemiş kendine rahatı

Ne hâsıl olursa cevâbâttan
Dahî sırr-ı hâ-yı mesûbâttan

Hudâ anı postunda dâ'im ede
Niçe böyle hıdmete kâ'im ede

Anı sarf edip her yıl o pîr-i pâk
Kalırmış yine kendisi pîr-i pâk

Bugünlerde yapmış bir anbâr-ı nev
Yetişmez kevâkib ana olsa cev

Zemîn-i serâb üzre etmiş binâ
Olur cilve-ger her tarafından hevâ

Derûnunda terk etseler on sene
Çıkar konduğu gibi hınata yine

Sıtânbul'da olsa o âlî eser
Beş-onbin kuruş harc-ı ücret gider

Fakîrâne himmet ile bir dede
Binâ eylese böyle nimet-gede

Gelip görse akrâr-ı emsâlimiz
Nümâyân olurdu bizim hâlimiz

Benim destime geçse bir hângâh
Degil sakfı vakfı olurdu tebâh

Ne mescîdleri hâk-sâr eyledik
Ne evkâflar târ u mâr eyledik

Bizim kârımız halkı tefsîktır
Deriz bak şu Bektâşi zındıktır

125/ Kişi kendi aybın göreydi gger
Yetişmez iki göz berây-ı nazar

Degil âkıle hod pesendî revâ
Ma'âyibde hodbin olursun sezâ

İki gün o dergehde abdal idim
Tecerrüd deminde ne hoş hâl idim

Ne derse desin bir takım küştenî
Erinlerden ayırmasın Hak beni

Ümîd ol ki olmaz cehennem yerim
Erenler ocağında hâk-serim

Erenler olursa bana sâyebân
Felek kalmasın bildiğinden hemân

BABA DEĞİRMENİNDE SECCÂDE-HİŞİN ÇEMEN-SUFFE-İ İSTİRÂHAT OLDUĞUMUZDUR

Edip tekkenin vasf-ı pâkin edâ
Kalem eyledi istirâhat ricâ

O gün vermemiş idi çarh-ı denî
Bu murğa kifâyet eder hordenî

Ser-i âsiyâ gerçi ra'nâ mahal
Mahal-dilber âb u hevâ bî-bedel

İki cânibi kühsâr-ı latîf
Akar ortadan cûybâr-ı nazîf

Gelirdi cinân-ı fikr ırmakdan
O eşcâr-ı mülteffetü's-sâkdan

Cinân gerçi anda bulunmaz hûrây
Bulunmuş karaya bir uzakça çay

Tükenmişti nân sanki bu hânçeden
Fezâlar tehî dâne vâdinçeden

Bulunsaydı sahrâda bîd güyâ
Ederdik hemân derd-i cû'a davâ

Bulunmuş idi ol gün tehî bârdan
Fezâdan geçen rehrevân-ı cihân

Kalındı o gün hânlarımız
Olup ol denî mihmândârımız

Bizi dağ başında bırakmıştı ac
Tenevvül ederdik bulunsaydı câc

'Alev-hıyz cû olsa kânun-ten
Ümîd etme âb ol siyeh kâseden

126/ Sakın mess ederse dahî ihtiyâç
Anın bâb-ı en'âma varma aç

Eger bulsa kendi yer ol meyyite-hâr
Yanında anın kendini etme hâr

Edip şerbet-i hânkâhı şereng
Bu âl ile etti felek bana neng

Gelip yâda rûzı resân-ı felek
Dedim kendin ola nân-ı felek

O bâba revâ âb-ı rûy-ı taleb
Ki ihsân ede ni'metin bî-ta'b

Olup dergehinden fakat nân-hâh
Kebâb etti ihsân cenâb-ı Allah

Fedâ kıldı rûz-ı resân-ı kerim
Bu 'abd-ı tebâhkâre zebh-i 'azîm

Fezâdan geçip birer meh-i gûsfend
Birin âteş-i cû'â kıldık sipend

Çevirdik leb-i [illegible] cûda dil-cû kebâb
Sulanırdı ağzı göreydi şarâb

[illegible]
[illegible] duymasaydı [illegible]

120/ Değirmenci bulmuştu nân u nemek
Dedim duymasaydı bu zevki felek

Denî vermeyip kendi bir pâre nân
Verir nânına digerânın ziyân

Olup zeyb-i hûnçe soğan sarmısak
Fakirâne icrâ olundu mezâk

Tamâm olmadan soframızdan hurây
Uzatmış idim pester-i hâba pây

Edip gözlerim meyl-i şehd-âb-ı hâb
Düşüp eyledim düşte nûş hoş-àb

Vücûdum harâret e yanmış idi
Çemenzâre pâyım uzanmış idi

Derûne edip bir birûdet eser
O şerbet bana kıldı hâbı şeker

Uyandım meger kim leb-i cûybâr
Ayağım öpermiş olup hâstâr

Akıttı zemîne sirişk-i emel
Derûnî ricâ eyledi bir gazel

Zerâfet edip kilk-i bülbül-nevâ
Anı kendi vasfında kıldı edâ

127/ GAZEL

Dil verip benden beter bir serv-i hoş reftâre cû
Bîd-i Mecnûn'dan olur derd-i cünûna çâre cû

Ağlayıp geh dâğ gehî şerheler eyler 'ayân
Sîne-i âşık gibi seyr ile açmış yâre cû

Hıyzam-ı kânûn-ı vahşet gül-nahl-ı emel
Gülsitân-ı kâmı ren var ara ey âvâre cû

Sâf dillerden firâz-ı kâma çıkmış var mıdır
Kendi aklınca dolaşır çıkmağa kühsâre cû

Çektiler zincîre 'aklın eylemiş zây'i deyü
Servi gördükçe edip girîbânın sad-pâre cû

Dest-i mevt-i eşk ile seyli-i zen te'dip edem
Leb-küşâd olmuş geçende giryemi inkâre cû

Sağ esen varmaz bu yıl âh u sirişkimden benim
Gülşene bâd-ı sabâ fırsat bulup gülzâre cû

Tà olunca dâmen-i gül-nahl-ı nâre dest-res
Bin temellükler eder gülbünde 'İzzet-hâre cû

'Arz-ı hâl ettim Keşân'dan Konya'nın hakanına
Hûn-ı eşgim oldu bâb-ı hazret-i hünkâre cû

Yazıp aynını kilk-i mu'ciz beyân
Hemân nâhre tesvîdin ettim revân

Kabûl eyledi tuhfemi cûybâr
Ederdi sirişk-i teşekkür-nisâr

Bitâhre resîde olup hadd-i hâ
Vedâ' etti eşgi[illegible]

BABA DEĞİRMENİNDEN HAREKET VE MERCÂN KURYESİNE BEYNÛNETİMİZDİR

Hitâma resîde olup hord-u hâb
Vedâ etti eşgim ile âsiyâb

Gözüm ile göz âşinâsıdır ol
Felâkette hem mecerâsıdır ol

Olup 'azmimiz mevsim-i germ-gâh
Muhît-i Irak'ta ederdim şinâh

Felek etmeden mürg-i cânı kebâb
Hemân kûy-ı Mercân'a ettim şitâb

SIFAT-I GERMÂ

128/ Ne gördüm ki çekmiş ayak cûy-bâr
Tehî kalmış ol çîz-i gerdûn müdâr

Getirmiş gözü ağlamaktan fütûr
Boşalmıştı mânende-i çeşm-i kûr

Tamâm etmiş ol kürye-i dilşîn
Diger gün olup unsûr-ı âb u tıyn

Perîşân edip İskakos'un fenâ
Mübeddel idi anda nâre hevâ

Degil gördüğüm kûy-ı Mercân . dirîğ
Dayanmaz görüp hâlini cân . dirîğ

Ümîd etme zîr-i felekten kemâl
Kemâl olsa mihrinde olmaz zevâl

O enhârdan kalmamış çağlar
Ne bir bîd-i Mecnûn'u var ağlar

Tutuşmuştu gül . mevsim-i nev-bahâr
Bu âteş külün eylemiş hâksâr

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Kenârında kalmış idi gülşenin
Velî bir karış taşrada sûsenin

Yitirdi çemen gösterip rûy-ı derd
Sanırsın ki pisterde ashâb-ı derd

Harâret edip gülistânı harâb
Felek bülbülün bağrın etmiş kebâb

Güneş dahî olmuş idi germ-hîz
Grûb eylemek hulyâsıyla tîz

Dahî geceden çeşme-i hâveri
Hafî sirkat eylerdi şebnemleri

Felek halka-ı zikr..ü tevhîd ede
Harârette her zerre hurşîd ede

Makâmında bülbüllerin zâğlar
Siyeh reng-i mâtem idi bâğlar

Çıkarmış gözün nergisin gerd-i gam
Edip gülşene pâsdâr-ı harem

Derûnunda mâhiler olmuş kebâb
Erer anı söndürmeğe cûlar âb

Cehennem fezâlarda mihmân idi
O da sanki nîrânede suzân idi

Hudâ'ya emânet behişt-i berîn
Eger gelmiş olsa Keşân'a yakîn

129/ Edip âb-ı tesnîm-i eşgin nihân
Olurdu bu sözle âteş-feşân

Demez deşne-i mergden kimse hayf
Cihân oldu leb teşne-i âb-ı sayf

Cihân birbirin etse cândan cüdâ
Fakat bir içim su idi hûn bahâ

129/ Cihânı kuruttu Yezîd-i felek
Mekânı anın dûzah olmak gerek

Şerrâre gibi bu dil-i nâ-tüvân
O âteşle merehândan atmıştı cân

MERCÂN'DAN KEŞÂN'A VÜRÛDUMUZDUR

Keşân dahî bir ter idi el 'ıyâz
O âteşten âteş arardı melâz

Dahî etmeden dest-i etfâ-yı terk
Havâdan tutuşmuş idi çümle berg

Edermiş kıyâmette dûzah hücûm
Verirdi o peygâmı bâd-ı semûm

Ahâlî yemişlerdi bil'it-tifâk
Tümenler ile sirke ve sarmısak

Sipihri edip bûy-ı bed telh-kâm
Aralıkta burnu olurdu zükâm

Verip ol rutûbet sipihre elem
Tekattür ederdi âb-ı sakam

Anı nâs ederlerdi himmet kıyâs
Açarlardı Hakk'a dehân-ı sipâs

Yanardı o âb ile hâk-i Keşân
[illegible] kapağından verirdi nişân

Olup bir zamân ol dahî münkat'i
Hemân taş okurlardı lâ-yenkat'i

Çuvalı alıp dûşuna rukya huvân
Arardı fezâlarda âb-ı revân

Eder mi cevâlan anın âb-ı cîn
Suyu kendi bulsa içerdi zemîn

T.C. ÖĞRETİM İŞLERİ ... FIRAT

Diyorlar kim olmaz Keşân'da harîk
Keşân içre ancak cihânda harîk

Dediler ki cam açmayın geceler
Bu şehrin hevâsı verir derd-i ser

130/ Dedim eylerim sakf-ı beyti küşâd
Eger bir taraftan vezân olsa bâd

Dediler ki bir illet îrâs eder
Dedim bundan efzûn ne ihdâs eder

Sıtanbul'daki hamiyyât-ı ma'ûğ
Degildir bu sûz-ı cigerden mahûf

Olup bağçe pister-i rahatım
Yalandan da var idi emniyyetim

Kimin destine girse hâk-i meğâk
Çıkıp bu harâretle olmaz helâk

Gece hâba mahrem degildi gözüm
Gözüm sizde buyrun yalansa sözüm

Cehennem iken bana saba'ı tabâk
Yakıp bir taraftan da nâr-ı firâk

Serim dûr idi zevk-i bâlinden
Gözüm doymadı hâb-ı nev-şebinden

Takâzâ eder dil ki yâri göre
Uyanmaz ki ru'yâda bâri göre

Gönül bir taraftan verir ıztırâb
Ciger der yeter oldum artık kebâb

Felek eyleyip subh-ı ümîd-i şâm
Tesellîler oldu nihâyet tamâm

Ederken bu mihnet ile rûz u şeb
Gehî şekve-i gam gehî şükr-i Rabb

Soyundu biraz dildeki iltihâb
Sıtanbul'dan geldi bir pâre âb

BEHCET EFENDİMİZİN MÜSELSEN NEŞ'E- BAHŞÂ-YI RÜBÂSET-İ ETIBBÂ OLDUKLARI MÜJDESİDİR

Bizim Ahmed olmuş Keşân'a revân
Alıp destine bir berât-ı âmân

Sununca gelip nâmeyi destime
Rüfû eyledim kalb-i eşkestime

Anı her gören nâme etti kıyâs
Velî-nâme tarzında gerçi libâs

Muhârerer kenârında âyât-ı nûr
Verir nûş-ı rencûre hâb-ı huzûr

131/ Degil nâme incü-suffîfi imiş
Ceyâhir içinde hurûfî imiş

Degil nâme terkîb-i iksîr imiş
Gam-ı derd-i hicrâne tedbîr imiş

Midâdıyla çeşmim edip iktihâl
Nazardan mürûr etti bir bir me'âl

Gelip sûre-i iltihâba halel
Nefîh buldu zahm-ı dil bir 'ilel

Hekimbaşı imiş yeniden meger
Aristo'sun İskender-i dâd-ı ger

Olunca benim oldu dünyâ yine
Efendim Reisü'l-etibbâ yine

Mükedder idik 'azli ile dü-bâr
Bu nasîb-i müselsele gitti humâr

FIRAT ÜNİVERSİTESİ BİLİMLER

Edip destini Hak yed-i meymenet
Vere nabz-ı şâhâneye 'âfiyet

'İlâc eyliye şîr ü şeker ile
Ola hıdmeti kurs-ı 'anber ile

Verip hokkâya zeyb ü yakut u dürr
Ma'âcîn-icevher ile ola pür

Hudâ etmesin anı şâha tabîb
Müsâhib ola ol a nedîm-i edîb

Sezâ öyle hakana böyle hekîm
Ki hem sadr-ı vakti ola hem-nedîm

Fekâhette zâtı şerîh-i zamân
Siyâsette tedbîri emîr-i cihân

Edip hikmet-i nakl u 'akl imtizâc
O nahrîre olmuş tabîb-i mizâc

Deme asrının İbn-i Sinâ'sıdır
İpokrat-ı tilmiz-i ednâsıdır

Uzak sohbeti ile beyn-i şifâ
Bunun her sözü nâsa ayn -ı şifâ

Kıyâs etme allâme-i Tûs ile
Felâtun yâhud Felâtus ile

Felâtun'a 'ukalâ olur mu mesîl
Bu her fende 'allâme-i bî-'adîl

132/ Olup fenn-i hikmette Câmâsbî
Yanında eder gûdek mektebi

Güneş gelmese ders-i eşrâkına
Verir mi ziyâ çarkın âfâkına

Anın misli mantûk u mefhûmda
Dahî gelmedi vakt-ı ma'lûmda

132/ Muhabbet- efâzıl mevâlî-nevâz
Melâz-ı kavâbil ahâlî-nevâz

Mürebbî-i dânig-verân-ı zamân
Müzekkî-i nefs-i hüner-perverân

Sudûr-ı kirâman kerem-güsteri
Kirâm-ı südûrun hemem-perveri

O'dur dest-gîr-i felâket-keşân
Bilir n'olduğun çünkü derd-i keşân

Bu tarihle eyledim arz-ı hâl
Eder hâlime merhâmet lâ-muhâl

TARİH-İ NISB-I SER-ETIBBÂ-I SULTÂNÎ MUSTAFA BEHCET EFENDİ HAZRETLERİ

Nasb olup İzmir ü Mısr u sadr-ı Anadolu'ya
Fıkıhla etmişti icrâ-yı şerî'at Mustafâ

İki kerre evvel olmuştu be-hamdillah yine
Akılla oldu te'is ehl-i hikmet Mustafâ

Her umûrunda muvâfık ede Allâh u Resûl
Eyleyip Mevlâ'sı ihsan hem inâyet Mustafâ

Kıl şefâ'at İzzet-i mücrim dahîlindir senin
Ey semiyy-i hazret-i sâhib- şefâ'at Mustafâ

Hâteminden cevher-i târihin ettim iktibâs
Hâdimü'l-âlemindir üç defâ Behcet Mustafâ

Olup arz-ı hâlim kebûter gibi
Revân oldu dil-i şevk ana per gibi

Görüp arz-ı hâlim o müşkül- pesend
Gelir yâdına İzzet'i derd-mend

Bilip hâl-i zârım te'essüf eder
Benim sûzişimle telehhüf eder

Bilir cürmümün rütbesi azdır
Bu bir şîve-i baht-ı nâ-sâzdır

133/ Kadîmi anın aşînâsındanım
Bilir devletin asdıkâsındanım

Biri gelse etmez kelâmım dirîğ
Felek anla derse merâmın dirîğ

Olur lutf ederse cenâb-ı kadîr
Benim gibi bin 'âcize dest-gîr

Hudâ ömr ü ikbâlin efzûn ede
'Adûsın kemâliyle dilhûn ede

Bu peygâmdan gönlüm oldu küşâd
Açıldı bana sanki râh-ı murâd

Bu şerbetle dil etti def'i'ıtaş
Bizim evde yatsın dilerse güneş

Gönül bu meserretle reyyân idi
Harâret-i Keşân'da kâm-gân idi

Ne hâl ise ol şerbet-i hoş-güvâr
Biraz oldu def'i merakla müdâr

Gelip yâde evsâf-ı şâh-ı cihân
Dedim yazayım bir kasîde hemân

Hazer pâre olduysa da cevherim
Durur mu bu kilk -i hüner-perverim

Dedi çeksene târ-ı nazma güher
Gelir bi'âta bir gün elbette yer

Hemîşe mekânı güher-rişte dir
Müheyyâlığı bey'a ser-rişte dir

Dedi eylesin cevher-i nazmı bend
Olur pâdişâh-ı mâ'arif pesend

Bu sevk-i cihândır ne bâzzâr
Yine şâh-ı âlem harîdâr olur

Gelip şevke bu tab' seher-âferîn
Dedi kilk-i zâre hezâr âferîn

Açıp hokka-ı dürfeşânı hemân
Kasîde ile oldu lâli feşân

Bu tuğrâ-ı garrâ ile bu misâl
Olur dürret'et-tâc re'isü'l-kemâl

Be-yümn-ikerâmât-ı şâh-ı cihân
Ola bu kasîde berât-ı emân

KASÎDE-İ DER MENKIBET-İ MELÂZÜ'L-MÜSLİMÎN
SULTAN MAHMUD HAN .....ÖMREHÛ

L34/ 'Âlemin denmek hatâdır Husrev-i zî-şânı var
Ol şehin Husrev gibi bin şânde-i fermânı var

Pişvâ diler fakat bir dâd ile meşhûrdur
'Âl-ı Osmân'ın cihânda dâdı hem ihsânı var

Bir midir Aknâ-yı Kaf ma'deletle mâkiyân
Anadolu'da Keyânîller gibi dihkânı var

Ağlasın eşgeniyân kim devletin anlar gibi
Niçe â'mâsınla ihsân-ı bî-pâyânı var

Gelseler Sâsâniyân devletde selîs olasız
Anlara etıbbâ-ı mîrâhôrun rüchânı var

Nahl-ı bağ ma'deletle hiç bir mi çûb-ı huşk
Çölde 'Abbâsîler'in ancak kuru ünvânı var

Ben Beşiktaş'ın değişmem bir ruhâm-ı sâfına
Gerçi çok âyine-i İskender'in hayrânı var

Meclîs-i âlemde yok Cimşîd'i berbâd eyliyen
Derbeder mülk-i harâbâtın bir azmistânı var

Hamdilullâh nûr-ı irfânıyla biz fark eyleriz
Çünkü insânın gözü var hem gözün insânı var

Olsa olsa lâyık teşbîhe şâh-ı âleme
Şunda eslâf-ı kirâmın bir Süleymân Han'ı var

Yegâhiyle levindât-ı eşkiyâsın def' eden
Bir de bir sâhip-kerâmet vâlid-i zî-şânı var

Her birisi Kutb-ı vaktî gavs-ı asrîdir velî
Dâder-i sâhip-kerâmetin yine rüchânı var

Pehlivânsız var mı bir sâhib-kırân Şehnâme'de
Yanlarında kahraman yâ Rüstem-i destânı var

Kesti başlı başına Mahmud Han dîv ü gûl
Hefthân kahrının ne haddi ne pâyânı var

Erlik etti nice Ercabbları makhûr edip
Dahi nice feth ü nasra asrının meydânı var

Cümle-i âsârım ol İsfendiyâr'ın vasfıdır
Bende gel seyr eyle anın defter ü dîvânı var

Rüstem'i vasf eylemem bî-çâre Firdevsî gibi
Hamdulillah hâmenin memdûh-ı şevket şânı var

Devr-i âyinemde hançe-i ihsândan dilsîrim
Ol veliyyü'n-ni'metin bende tükenmez nânı var

Tard olunsa dahî bâbından muhakkâr bir kulu
Sâyesinde gezdiği yerlerde 'izz ü şânı var

135/ Lutf ederse kendi eyler kahr ederse kendisi
Bir mekes etsin beni rencîde hâzırvânı var

135a/ Farkı yok rahatta Istanbuldan merd ü dînin
Âh u zâr ile fakat bir dîd-i giryânı var

Şüphe etmem kim eder elbette 'afv u merhamet
Ol hüdâvendin tükenmez lütfu var ihsânı var

Çarh-ı nâdân hasm-ı erbâb-ı hünerdir eskiden
Fehm eder ol şehriyâr-ı â'zamın irfânı var

Rişk edip ihsânına hâk-i derinden etti dûr
Gördüğüm ol Husrev'in en'âm-ı bî-pâyânı var

Kîse-i iflâsıma çok gördü nakd-ı lütfunu
Zâlimin yıldız kadar nakdîne-i pâyânı var

'Âkıbet dergâh-ı lütfundan beni tab'ayed edip
Raksa girdi şevk-i şâdîden sanarsın cânı var

Şehriyâr emr-i himmetkâre terâfü' kıl beni
Mücrîmim gerçi biraz ol zâlimin bühtânı var

Sâye-i Hak'sın sana 'amdân esâit eylemez
Her kimin kim Hazret-i Peygamber'e imânı var

Hasmımı derk eylerim gerçi felektir neyleyim
Dest-i zabtımda girîbânı ne hod dâmânı var

Hakkı hak etmeğe emr et ki senden havf ederim
Eski hâindir velî bir pârecik izânı var

Der'akeb eyler temellük bilse ednâ vech ile
'İzzet'in sâhip çıkar dâd-âver-i devrânı var

Müşteri âsârım ol günlerde inkâr etse dil
Senden anın ilm-i dânişte neden noksânı var

İsterim leb-beste-i şekvâsı olmak zâlimin
Hâmemi zabt etmemek olaydı ger imkânı var

Şekve-i şarh-ı sitemperver yeter 'İzzet yeter
Bir hatâyı dîger etme hâmenin tuğyânı var

Vasf-ı şâh-ı dehre zeyl eyle du'â-yı devlete
Müntazir kalbim gibi bir nîçe âmin-hânı var

Pâdişâh-i âlemi Mevlâ hemân var eylesin
Her gamın bir sûrı her bir illetin dermânı var

Haşre dek yâ Rabb desinler Şevket ü iclâlullâh
'Âlemin Mahmud Han nâmında bir sultânı var

136/ Kasîdem bulup zîb-i hüsn-i hitâm
Dedi kilk-i dil-heste temü'l-kelâm

Dedim bir zaman sen de var 'uzlet et
Devân-ı fereh kuşe-i râhat et

Kalemle hukûkum sabâvettedir
Yanında şeb ü rûz sohbettedir

Enîsimdir ancak ferîd ü vahîd
Kemâlin ede Hak-Ta'âlâ mezîd

O'dur bana enbâz-ı hüsn-i beyân
N'cla medh edersem anı her zamân

Benimle bu derde olup müptelâ
Güzer kıldı dört mâhı vakt-ı celâ

Enîs ü celîsim olup subh-ı şâm
O da eyleyip hord u hânı harâm

Ser ü cân ile hıdmet etti bana
Bu medhiyyeyi kıldım inşâ ana

136/ SAFFET-İ HÂME VE BAZI MEDÂYİH-İ Û

Kalem kâf u nûna olup vâsıta
Zuhûr etti eşyâda hem râbıta

Tehî âyetinde' eder mi kasem
Turrâ zende-i hâme-i vel-kalem

Kalem olmasa nokta bahşâ-yı nûn
Bilinmezdi sırrı ve mâ-yesturûn

O zulmetde pinhândır âb-ı hayât
Müdâdında cûşândır âb-ı hayât

Değildir o âb-ı bekâ lezzeti
Olur olmaz İskender'in kısmeti

Cemâli egerçe siyeh-gûndur
Kemâli güneş gibi efzûndur

Cihângerd-i gîti nişândır kalem
Gezer dehri bir dâsitândır kalem

Olur zîb-i bezm-i şehân-ı cihân
Bilir her lisân istemez tercümân

Gezer mülk-i gayri o mahsûd-ı Cem
Velî-pây-ı tahtı diyâr-ı 'Acem

O'dur hâkim-i hâsim her diyâr
Mevâlî anınla eder iftihâr

137/ O'dur manevî bir veliyyü'n-ni'am
Dü şakk-ı zebânında lâ ve na'am

Dehânın küşâd eylemez nâkese
Meger kim bir ehl-i ma'ârif kese

Eger ez-kazâ alsa nâdân ele
Verir ra'şesi safhâya zelzele

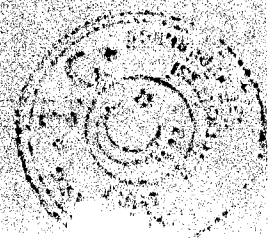

137/ Reh-i ma'rifette verir gerçi baş
Eder dest-i câhilden ancak telaş

Mizâcında vardır televvün birâz
Eder bahsî ki kasr-u gâhî dırâz

Geçip zulmet-i vasf-ı gîsûydan
Olur gâhî rencîde bir mûydan

Kemâlâtına hiç açılmaz dehen
Bakar ağzına anın ehl-i suhen

Bütün kâdılâne mu'assırdır ol
Cemî'-i mebâhisde hazırdır ol

Zebân nâ-resâ vasf-ı te'lifine
'Ukûl eremez â'dâd-ı tasnîfine

Bu rütbe kemâlâtı meşhûr iken
Cihân âb-ı lütfuyla ma'mûr iken

Kurur çeşme-sâr-ı midâd-ı siyâh
Olur katre-i âba muhtâc gâh

Kalır tâ edince birâz nûş-ı âb
Müdâd içre yâver-i gül-i pîç-tâb

O bîçâre ancak çeker zahmeti
Alır safha ağzındaki ni'meti

Dehânında kalırsa bir pâre âb
Leb-i kâtib alır andan hisse-yâb

Birâzın dahî nûş eder dest-mâl
Budur işte rûzî ehl-i kemâl

Fillâh-ı dürrem çeh-i hoş gofte-est
Ki Sa'dî-i dürr-in ma'nâ süfte-est

Be şehrâyin-i misl-i şühre-i âlem-est
Ki herkes hüner-pîş-i rûzî mekest

TEŞEKKÜR-NÂME-İ BERÂ-YI MEDÎHÂ-YI HOD VE TAVSİF KERDEN-İÛ FADILÂN-I CİHÂN-RÂ

Demzdim ki gelsin bu tavsif-vahed
Hurûf-ı tehecci ile hem-'adet

138/ Kerâmet degil bende kilkimdedir
Şu var kim benim dest-i silkimdedir

Görüp vasfını kilk-i mü'ciz-nümâ
Kemâl-i teşekkürden etti bana

Dedi dâima lutfunuz var ola
Hüner-düşmenân-ı zamân-hâr ola

Ne hâsıl bizim gibi bir çûbdan
Nedir farkımız çûb-ı carûbdan

Eger etmese terbiyet kabilân
Ne kâbildi olmak küşâde zamân

Neyistânda kalsaktı zâr u zebûn
Olur muydu dil vakf-ı her funûn

Neyim ben ki hâşa ola kudretim
Be-nân-ı efâzıldadır kuvvetim

Benim şöhretim anların nutkudur
Cihângir o hakanların nutkudur

Benî nev'imizden niçe derd-mend
Zenânın olur târ-ı cevrinde bend

Sebep eyledi Hak-te'âlâ sizi
Halâs ettiniz ol cefâdan bizi

Midâd-ı fühûle edip ser-fürû
O âb-ı kerâmetle ettik vüzû

Olup cephemiz lâyık-ı secdegâh
Prestişde kıldı muvâfık İlâh

Vuzûya fühûl olmasa ibtidâ
Ne müküdü mess-i kelâm-ı Hudâ

Hüner-perverâne edip intisâb
Dahî olmadık hayzüm-i her kebâb

Olup cismimiz müste'id-i lehb
Yakardı bizi câhilân bî-tâ'b

Neyistânda var mıydı âb-ı hayât
Niçin bulmadık teşnelikten necât

Dahî tıfl-ı nev sâle ikem henüz
Yakardı dil ü cânı tâb-ı temmûz

Cayır cayır etmiş idin iltihâb
Gelip vermedi kimse bir katre âb

Fühûla n'ola eylesem ser fedâ
Bize oldular Hızr -ı âb-ı bekâ

139/ Eger etmesen intisâb-ı kibâr
Binerdi bize gûdek-i ney-süvâr

Olup ba'zımız Mevlevî'ye nefîr
Mevâliye benden sagîr ü kebîr

Bize ehl-i dil mahrem-i râzdır
Görenler senırlar ki bir sâzdır

Bizi terbiyet kıldı ehl-i kemâl
Edip mahrem-i meclis-i hâlü ü kâl

Hudâ anları ber-devâm eyliye
Bizi câhilâne harâm eyliye

Kerem eyleyip dem-be-dem ehl-i hâl
Bizimle ederler hafî kıyl u kâl

Kalırdık eger olmasa 'âlimân
Bu mürgân-ı bî- nân ü bî-âşiyân

Devâtî ederler melâz u me'âb
Bulur anda elfâzımız hôrd u hâb

Neyiz biz ola bizde lâ ve na'am
Yine 'âlimândır veliyyü'n-niâm

DEVLETLİ HÂMİD EFENDİ'NİN PÂYE-İ SADÂRET-İ ANADOLU'YA ŞEREF-EFZÂ OLDUKLARIDIR

Bu şükrâneyi hâme kıldı tamâm
Sıtanbul'dan geldi bir hoş peyâm

Vatanda tebârüz olup şâd-mân
Bana hassâ-ı ğâib erdi hemân

Veliyyü'n-ni'am Hâmid-i lutf-ı Hak
Südûr ile olmuş meger yeknesâk

Verip pâye-i Anadolu'ya şân
Komuş kasr-ı ikbâle bir nerdübân

Vere mesned-i Anadolu'ya zeyb
Gelé sadr-ı Rûm'a dahî'an-karîb

Murâd etse Hak etmeyi şâd-gâm
Kulun dâr-ı gurbette eyler be-kâm

Olup ol haberden gönül mübtehic
Kederle fereh oldular mümtezic

Gam-ı gurbet ile sürûr-ı vatan
Bana oldu güyâ fereh der-muhan

Cihân kıldı tebrik sadrü's-südûr
Felek tehniyetden beni etti dûr

140/ Gehî ağladım gehî olup şâdmân
Yarım cennet oldu cehîm-i Keşân

Olup hasmımın nısfı cennet-nişîn
Diger câr kal luzh-ı güzîn

140/ Olup kalbimin nısfı gamdan berî
Mükedder idi nesîme-i ahserî

Giderse derûndan husûf-ı cilâ
Bulur lutf-ı âîger dahî incilâ

Bu 'abdin olup nısfı âzâd-ı gam
Dahî geçmedi hissesinden elem

Vere şâh-ı devrâna Hak âfiyet
Gelir bana da nevbet-i 'âtıfet

Hudâ lutf-ı ihsân ede şevk-ı tâm
Varıp dâmenen eyleyim iltisâm

Görüp vâlidem mesnedinde mukîm
Zebânım ede hamd-ı Rabb-ı Kerîm

Du'â eyledikçe leb-i hâmidem
Dirildi kıyâs eyledim vâlidem

Olup melcâ-ı handân-ı kuhen
Bizi lütfu etsin masûn-ı muhen

Mu'ammer edip anı Rabb-ı Mecîd
Ede câh-ı ikbâlini ber-mezîd

DEVLETLÜ CA'FER EFENDİ'NİN KADI-I DARÜ'L-HÜLÂFÂ OLDUKLARIDIR

Diger birbirine meserret nüvîd
Gelip rûzumu etti hengâm-ı 'ıyd

O peygâmdan buldu gönlüm sürûr
Alıp tezkere eyledi gam mürûr

Dedi kıldı Ca'fer Beğ'i Pâdişâh
Sıtanbul'a kadı-ı şer'iyyullâh

Geçen sâl etmiş idi i'tizâr
Bu yılmış meger hükm-i perverdigâr

Nümâyân olup men' ü 'atâ-yı Hak
Bilen aldı ilm-i ledünden sebak

Nihâyet mi var men' ü 'atâsına
Karışmaz anın kimse dünyâsına

O fi'linde hâşâ ki câhil midir
Karışmak ana kâr-ı 'âkıl mıdır

141/ Boyun eğmeyen dest-i takdîrine
Girer 'âkıbet kahrı zincîrine
Gehî eylemez akçe yüzbin taleb
Olursa murâdı verir bî-ta'b

Tesellî verip kaleme bu peyâm
Hemân buldu zahm-ı derûn iltiyâm

Değil sûr-ı itlâkına hem-safâ
Sıtanbul benim der isen ger sezâ

Kerem-pîşe-mîr-i mükerremdir ol
Mekârışiyem zât-ı ikrâmdır ol

Edip şer'-i Ahmed'le ahkâk-ı Hak
O tezvîrkâre çalardı dayak

O'dur vaktinin hâkim-i hâsimâ
Felekten alır hükm edip dâdımı

Bula anı dâ'im rızâsında şâh
Muvâfık ede mesnedinde Allâh

141/ TAKARRÜB-İ 'IYD-I 'ADHÂ VE ZUHÛR-I BAZI İBTİLÂ

Olup dem-be-dem 'ıyd-ı adhâ karîb
Ederdi fiğân kebş-i dil bî-şekîb

Fedâ olmak işter reh-i yârda
Gözü bismel-i âsâdır dârda

Yazıp bir nice sahîb-i merhamet
Beş-on gün deyi verdiler tesliyet

Beş-on gün beş-on gün getirdim cünûn
Sıtanbul'da var bir tümenmez beş-on

Beş-on gün degil oldu beş ay tamâm
On aydan masûn ede Rabb-ı enâm

Nedir baksam âyâ lügatte beş-on
Beni eyledi böyle zâr u zebûn

Lügatte beş-on mu acep 'am-ı fîl
Acep zabt olunmuş mu sâl-ı alîl

Sinînîn bu yıl pek za'îfî imiş
Bâ-ğâyet nahîf ü zarîfî imiş

Dem-i rûz-ı mazîsi güyâ ki hâl
Temeşşîde müstakbeli bî-mecâl

Mürûr etti gerçi zamân-ı medî
Şu beş-on günün mevsimi gelmedi

142/ Pes-i perdesinden sipihrin meger
Müheyyâ imiş bir belâ-yı digêr

142/ HİKÂYET-İ 'AŞK-BÂZÎ-İ ZEN-İ TERSÂ VE HEYECÂN-I IZTIRÂB-I ÎN-MÜBTELÂ

'Acep bir belâ kim belâdan belâ
Her asân idi ol kazâdan kazâ

Civârımda bir duht-ı tersâ-beçe
Edip zârını 'âleme becbeçe

Şeb ü rûz ederdi enîn ü figân
Dayanmazdı eger olsa bende cân

Kabûl etmeyip merhem-i tesliyet
Komuş ortaya derdiyyeti 'ākıbet

Çıkıp zârı imân gibi zâhire
Acırdı müslümanlar ol kâfire

Lisânı idi çünkü Rûmî beyân
Fakat fark olurdu sadâ-yı imân

Sorup bâ'is-i âhını şevheri
Demiş sordu dil bir müslümân peri

Ederse demiş terk-i dîn iktizâ
Kenîsâ o mihrâb-ı çâre fedâ

Çelîpândır kim ede derde kâr
Gerekdir ki bana sâ'id sîm-i yâr

Ne kâr ede nush-ı Brehmen bana
Verir mi şifâ âb-ı Behmen bana

Nedir çâre sad hayf bu ser-nüvişt
Beni etti mahrûm-ı deyr-i künişt

Cüdâyım cüdâ âr u nâmustan
Ses olmaz kulak-bânı nâ-kûstan

Demiş müptelâdır gönül müptelâ
Mesîhâ'dan etmez ümîd-i şifâ

Bunun çâresi terk-i dîn etmedir
Yâhut böyle âh u enîn etmedir

Döküp derdini zülfü-veş mû-be-mû
Beyân eylemiş sûyına rû-be-rû

Hayâ etmeye şevherinden ki zen
Nedir var düşen âteş-i 'aşk-ı sen

Düşüp şû-yı bed ahteri âteşe
Şerârı dokundu bu mihnet-keşe

143/ Şebim şeb degildi sabâhım sabâh
Ererken dil-i zâre ğamdan felâh

Belâyı görün kim belâ üstüne
Urur dâğı dâğ vefâ üstüne

O Azrâ-izârın imiş Vâmuk'ı
Zen-i mübtelâ olsa da müslümân

Müsâ'id değil kârına baht-ı bed
Deger duhtere ol ahtere nâmzed

O şûhun dahîlvardı bir âşıkı
O 'Azrâ-'ızârın imiş Vâmuk'ı

Rekâbet edip zen o mihnet-keşe
Yakardı anı bulsa ger âteşe

Zen ü şevher ü 'âşık u nev-vivân
Bir ağızdan eylerdi âh u fiğân

Olup çâr mevc-i yemm-i ıztırâb
Verirdi biribirine pîç-tâb

Penâh eylese zen der-i dilberi
Bırakmazdı pîş ü pes-i şevheri

Civânın gelip yâdına nâmzed
O bedbahtı bâbından eylerdi red

Ederdi bu mısr'ayla âh u bekâ
Aman yandı cânım Muhammed Ağa

Felekde bu iş mümkün olsa o gün
Bu mâtem içinde ederdim düğün

Gözü 'âşıkın kan gibi kırmızı
Helâk eylerim der o kâfir kızı

Olup her biri 'âşık-ı nâ-şekîb
Biribirine her birisi rakîb

Bu bir gûş olunmuş hikâyet değil
Falan fistekezden rivâyet değil

Görülmüş musîbet değil hâsıla
Mazılmış rivâyet değil hâsılı

Bunu görmesem ben inanmaz idim
Bu âteş ile kâş yanmaz idim

NEVMÎD ŞODEN `AN GİRİFTÂR U TESMÎM KERDEN
HÎŞ EZ ĞAM-I YÂR
Tecessüs edip hâlini yârinin
Devâsın ararken dil-i zârının

144/ İşitmiş ki var yârine nâmzed
Yavuklu imiş Zühre'ye ıol emed

bal -ı nâ an nâ-ümîd
ne resîd

144/ Şifâ âşıkın derdine sümdedir
Dem-i sıhhati başka âlemdedir

Alıp bir iki pârelik süm-i fâr
Demiş eyleyim cânıma cân-nisâr

Gelip râh-ı dilâre etti niyâz
Çekip sîneden âh-ı tâkat-gündâz

Dedi sağ ol ey nuhl-ı bâğ-ı merâm
Benimçün Hudâ almasın intikâm

Fedâ sana ben gibi yüzbin kenis
Helâl ola kanım dem-i rest-hîz

Mübârek ola duhter-i nâmzed
Beni eylemâ rûz-ı mahşerde red

Kodun hançer-i hicrini cânıma
Şahâdet edip bari imânıma

Bükâda olam vasfına dest-res
Bu derd bana imândan mültemes

Atıp ağzına semmi ol cân-sipâr
Tükendi zebanındaki âh u zâr

O ÂŞIK-I NÂLÂNA SÜMMÜN TE'SÎR ETMEDİĞİDİR

Kazâ ve belâ dolsa sağ u sola
Eder mi ziyân mürg ecelsiz kula

Etıbbâ muhayyî verip der'akeb
Cigerden kesildi o sûz u leheb

Dehânından oldu revân hûn-ı âl
Ka tı sirişk e Ceyhûn misâl

Düşürdü gehî pâre pâre ciger
Etıbbâ anı kan sanırmış meger

Anı etmedi sümm-i kâtil helâk
Götürdü fakat helâhilden âk

İnanmaz ana kimse öldü desem
Ne kâr eylesin kulzüm-i sëmme süm

Biraz çıktı sefer ile nush-u pend
Ne gamlar yutarmış meger derd-mend

145/ Etıbbâ degildir haberdâr-ı aşk
Bilir anı merd-i cigerdâr-ı aşk

Kızın bağrı düştü yâre baht baht
Sevindi felekte görüp kara baht

Hele zühresin zehr edip çâk çâk
Halâs oldu dehşetten o havf-nâk

Demez kibr ü tersâ hekîm-i rahîm
Şifâ verdi derhâl Rabb-ı Kerîm

Edip eger cüz'ice .. tesîr-i sëmm
Fakat kaldı bağrında eski vasm

Edip cândan ızhâr-ı 'ıy u fütûr
Yine âh u efgânda yoktur kusur

Ururdu başım âh edip taşlara
Dedim vermesin Hak bunu başlara

Dolup bang-ı yâ-aşk ile âsumân
Bu şi'ri okurdu zemîn ü zamân

145/ **GAZEL**

Mey eder mi kûhına tövbe kâmet-bâlâ-yı aşk
Nev-be-nev eyler teceddüd âteşin dibâ-yı aşk

Târ u pûd hâr u hasdan sırra olmaz şu'leye
Perde-i nâmûsa sığmaz şöhret-i rüsvâ-yı aşk

Çeşm-i sûzından eder gahice Hindistân'ı seyr
Kör olur gâhi vatanda dîde-i binâ-yı aşk

Dûâmânın âkıbet tenhâ serâyı bûm eder
Yanılıp tâ kim basa bir hânûmâne pây-i aşk

Bir şerer gâhice yüzbin hânûmân sûzân eder
Bana birdir rütbede 'âlâ-yı aşk ednâ-yı aşk

Bir bilir ben görmedim âlemde bilmem ben dahî
Zanneder za'imnce herkes kendini dânâ-yı aşk

Târ u mâr etti sevâd â'zm-i tedbîrimi
Sûduret bahtım süveydâ-yı dilim sevdâ-yı aşk

Dûzahında müslim ü tersâyı bir sûzân eder
Var mı 'İzzet baht-ı âlâ-yı istisnâ-yı aşk

Tâlib-i hakk'ı haberdâr-ı hakîkat eyledi
Gösterip ders-i mecâzi hazret-i menlâ-yı aşk

146/ Bu şi'rin eger bilse ma'nâsını
Ederdi ferâmuş da'vâsını

Sanır kim o bîçâre ancak benim
Benim yandı bu nâre ancak tenim

Bilir mi ne evler harâb ettiğin
Bu 'aşkın ne cânlar kebâb ettiğin

Zebûn oldu aşka niçe taş-dögen
Tahammül götürmez idi kûh-ken

Degildir zen-i bî-kesân kârı bu
Değil erkeğin kârı hey karı bu

Bu tezvîr-i gerdûn yeni etti meşk
Edip 'aşkı hüsn eyledi hüsn-i 'aşk

Çıkardı yeni bir oyun hilebâz
Niyâzı edip nâz nâzı niyâz

Edip cânı cânân cânânı cân
Değiştirdi esmâ-yı şeyh-i zamân

Bu esrârı bilmez o aklı kısa
Ferîbende-i olup nâkısa

Olup aklı zülfü gibi târ u mâr
Gezerdi sokaklarda leyl ü nehhâr

Oşup başına cümle anisyân-ı şehr
Şaşırdı civânân ve pîrân-ı şehr

Yanınca o bîçârenin şevheri
Yanardı berâber gezip ser seri

Oşup başına mâtem-i kâinat
Anınla gezerdi gam-ı kâinat

Bu rütbe siyâh olmasın ahteri
Ola düşmenânım bu gamdan berî

Ne pervende benzer ne kertenkele
bi

Eger sevmiş olsaydı zen pâresin
Bulurdu felek nice bin çâresin

O kâfir kızı düşmen-i dîn iken
Olunca bu âteş ile nâle-zen

Banâ etti hâb-ı huzûru harâm
O ağlar ben ağlar idim subh-ı şâm

Ararken rüfû kalb-i sad-pâreme
Avuçla tuz ekti felek yâreme

147/ Teheyyüc edip dilde gerd-i firâk
Derûnî neye sardı derd-i merâk

Bu tîr-i kazâ düştü yanıma
Ucu girsin az kaldı kim cânıma

Civârımda bu âteş etti zuhûr
Beni eyledi geceler bî-huzûr

Bu bâd-ı kazâ aldı hâkisterîn
Kodu açığa sînemin ahkerin

Tahammül olunmazdı feryâdına
Bulunmaz idi çâre imdâdına

Tutup dergâh-ı Hakk'a rûy-ı niyâz
Dedim yârâb ol derdime çâre-sâz

Ki sensen nigârende-i hüsn-i pâk
Eden çehre-i âşıkı zerd-i nâk

Şu ğam-hâneden ol zeni eyle dûr
Bu nezdik-i gamdan beni eyle dûr

Gidip semtimizden ilâhî o zen
Mizârıma olmasın şu'le-zen

Yanıktır yanıktır yanıktır gönül
Gam-ı aşktan usanıktır gönül

İlâhî benim var mıdır kuvvetim
Dil-i zârımın yerine kudretim

İlâhî kerîm-i keremgârsın
Ki sen vâkıf-ı her dil-i zârsın

Benim bu gama iktidārım mı var
Bu rütbe-i hazâne bahârım mı var

Sıtanbul'da gelse başa bu belâ
Olur bir tesellî veren mübtelâ

İlâhî zahîr ü meded-kârım ol
Tesellîde kalb-i bîmârım ol

Garîbü'd-diyâre bu gam çokçadır
Diger gam ile karnımız tokçadır

Pes ve pîşimi aldı derd ü keder
Ne yapsın iki hasma bir tâne ser

Bu gamdan beni eyle yâ Rabb halâs
Düşenler kapından bulur hep halâs

KABÛL-I MÜNÂCÂAT VE OL BELÂ-YI NÂ-KEHZUHÛRDAN NECÂTIMIZDIR.

148/ Dü'âmı edip Hazret-i Hak kabûl
Merâmımca buldu murâdım husûl

Sükûnet gelip nâle-i duhtere
Alıp gittiler menzil-i digere

Birâz pester-i rahata yattı cân
Kesildi kulaktan enîn ü figân

Fakat âh u zârı gelip hâtıra
Acırdım yine durmayıp kâfire

Meded bir kemend idi kim ol kemend
Olur ana her şîr-i nîr kendi bend

148/ Felek kurmuş olsa dîger düzen
Ramak kaldı kim eyliye meyl-i zen

Eger etmese nâmertten hicâb
Benim çün verir miydi kat'i cevâb

Hudâ rahm edip kalb-i mihnet-keşe
Benim cânımı yakmadı âteşe

Benim çün muhâl idi etmek fedâ
Meger kim éde cebr-i hükm-i kazâ

Bir iki uşak var idi gittiler
Dêr-i gurbeti bana berg ettiler

o çıktı vefâkâr sahîb-i kadîm
Anınla geçérdi bu eyyâm-ı gam

Eger yansa idi bu nâre o da
Atardım ten-i zâri bende oda

İki duhteri var kızın bir eri
Gezerlerdi dört cânla serseri

Bana on sene oldu kim yâr idi
Fedâ etmiş olsam katî 'âr idi

O bed-kîşe vermiş olaydı velî
Olurdu işim müşkilin müşkili

Götürsem Sıtanbul'a anı belâ
Keşân'da bıraksam büyük ibtilâ

Basıp bağrına seng ü sabr-ı şekîb
Benim hâtırım basmadı ol edîb

Tahammül edip aşka ketm eyledi
Hemân mushaf-ı hüsni hatm eyledi

Bu gamdan bana kendi verdi haber
Ne kim vâki' oldu ise hayr u şer

149/ Dedi hüsn-i tedbîr edip çâre bul
Nedir var düşün çâresin ara bul

Dedim tard u ib'âde kıl ihtimâm
Verip dilini etme rüsvâ-yı âlem

Katıp eski derdi yeni yâreye
Beni etme muhtac iki çâreye

Eger var ise meyli dil sendedir
Zuhûr eyler elbet eser bendedir

Olup arza fâş esrârımız
Olur halka suhriyye etvârımız

Edip dest-i tedbîr ile gûş-mâl
Biraz ağlayıp eylédik hasb u hâl

Kılıp nush-u pendim eser- cânına
Ksem eyledi dîn ü imânına

Dedi olmadım dühtere mübtelâ
Zuhûr etti andan bu derd ibtilâ

Fakat yâde geldikçe mihnet-keşim
Füzûn-ter olur bir zaman âteşim

Seni derd-i aşka fedâ etmedim
Ferâmûş-ı nâm semtine gitmedim

Evliyâya mecnûn degildirz gönül
Hüdâ hakkı meftûn degildir gönül

Dedim var ol ey yâr-ı gurbet-keşim
Enîs ü celîs ü felâket-keşim

Basıp yâremiz üzre zehr ü nemek
Dedin görelim kim ne eyler felek

HİKÂYET-İ GARÎBE-İ İLM-İ REMİLLE ŞEYH TAL'AT'IN MUKADDEMÂ İSTİHRÂC VE İHBÂR EYLEDİĞİDİR

Bizim Tal'at usta remmâl idi
Ana âtiyâ gûyâ hâl idi

Döküp bir gece kevkeb âsâ-ı nakt
Haber verdi bu sûreti bî-ğalat

Dedi bir zen-i kâlim bî-hayâ
Verir bu civâne gönül ez-kazâ

Çözüp vuslatın bendini kendisi
Ana arz eder kendini kendisi

150/ Giriftâr olur bir âlây mihnete
Verir mihneti renc ü gam İzzet'e

Niçe güftügûlar olur arada
Hücûm-ı ğulûlar olur arada

Dedim ol zen-i mübtelâ-câfdır
Bu şekl-i müzevver 'acab lâfdır

Güleş miş idik şeyh-i mâhir ile
Edip anı tekzîb-i tahir ile

Dedi bir iki ay mürûr eylemez
Ne söyler ki Tal'at zuhûr eylemez

Degil akla bu akıldan rev-nümâ
Bunu gösterir perdedâr-ı kazâ

Dahî bir iki ay mürûr etmeden
Bu tanh acâyib oldu hayret-feken

Kemâlât-ı Hakk'a nihâyet mi var
'İnâyetine hadd ü ğâyet mi var

Bunu vermez Engîs ü Lahyân haber
O'dur o nümâyende-i hayr u şer

BU ÂTEŞ-İ CİGER-SÛZ İLE DÛÇÂR-I NÎRÂN-I IZTIRÂB OLUP ETFÂ-YI NA'İRE-İ AŞK İÇİN KARLIK KÖYÜ'NE AZİMETİMİZDİR

Müheyyâ idi şînede hâr u hâs
Kodu bir şerrêre o âteş nefes

Olup ol şerer gülhen-i râyegân
O gülhen dahî oldu duzh-ı nişân

Tutuştu derûnum misâl-i çınâr
Reh-i gülşen-i aşka oldum fenâr

Unuttu uşak firkat-i duhteri
Bekâm oldu vuslat ile şevheri

Ne olduysa oldu dil-i zârıma
Dokunduu bu mızrâb-ı gam-ı târıma

Düşündükçe gönlüm gam-ı yârını
Bu günden fenâ olmada yarını

Tabîb-i hıred oldu hikmet-nümâ
Dedi Karlı Köy'dür bu derde şifâ

Delîlim olup gam-ı reh-i mihnetê
Yine düştü gurbette dil-i gurbete

151/ Gelirken bana mihnet-i nev-zuhûr
O yollardan etmiş meger kim mürûr

Duyulmuş kazalarda bu sergüzeşt
Sararmıştı benzim gibi rûy-ı deşt

Geçerken bu mürg-i har âb-âşiyân
Acırdı görüp bâğda bülbülân

Görüp âteşim dâmen-i kûh-sâr
Râh-ı âhımı d cûybâr

151/ Görüp hârhâr-ı gam hâr-zâr
Neyistân gibi oldular zâr zâr

Görüp köprüler çeşmimin yaşını Sual ettiler o suyun
Sual ettiler ol suyun başını

Dedim menbâ-ı râh firkattedir
Ayağı diyâr-ı felâkettedir

Refîkim idi kâğirin mihneti
Cehennem ederdi bana cenneti

Olurdu reh-i gamda ol bahtı kem
Hayâlimde hevdec-nişîn-i elem

Bizimle berâberce çıktı keder
Yine bu gidişle berâber gider

Konakçı gibi gitti feryâdımız
Keder tahkiyye eyledi zârımız

Duhûl eyledik kuryeye vakt-ı şâm
Uzaktı o şâma sabâh-ı merâm

Çekip Karlı Köyü'nde bir âh-ı serd
Yürekte yine tâzelendi o derd

Yanıp âh u dilden tellâl ü cibâl
O cennet bana oldu duzh misâl

Bu âteş ile girse dil cennete
Behişti sokar dûzeh-i mihnete

O gece olup kuryeye pâsbân
Sabâha kadar ettim âh u figân

Eger olsa her zerre bir âfitâb
Şeb-i hâtırım olamaz şevk-yâb

Doğup mihr-i rûşen açıldı sabâh
Gönül bulmadı mîğ-i gamdan felâh

Behîşt olsa çâpek verir derd-i ser
Berâber değil mi o renc-i keder

152/ Olur ise karîn-i leb âteşîn
Döner şu'leye mevc-i ser gence-bîn

Gönülde ola nâr-ı duzh-ı misâl
Verir mi safâ sirâb-ı zülâl

Gönülde ola hârhâr-ı cefâ
Verir mi ana seyr-i gülşen sefâ

Gönülde ola zahm-ı zehr-i elem
Gelir zâlemin ekseri ana sem

Değil Karlı Köyü yahpâre çarh
Kosa kendini dildeki nâre çarh

Kurur çeşme-i âteş-feşân misâl
Olur bâde hâkisteri per ü bâl

İki üç gün anda çekildi t'ab
Sükûn bulmadı zerre denli leheb

Nihâyet refik-i felâket-keşim
Dedi berter oldu dahî âteşim

Zebûn eyledi âkıbet derd-i aşk
Kafayı yere urdı mürîd-i aşk

Alıp anı Keşân'a oldum revân
Dayansın bu gamd-i gama cism-ü cân

Tabîb-i kaza câna kasd eyledi
Sokup neşteri cevri kasd eyledi

Edip ana aklımca bazı ilâc
etmedi ihtiyâc

lırsa etıbbâsına
derd-i ukbâsına

SIFAT-I TABÎB

Getirdi biri bir nekîm-i le'îm
Ebû Cehl-i hikmet 'ıtıll-ı zenim

Tebâbetde za'mınca Sokrat'a denk
Ne (İ)talyan ne Latin ne Rum u Frenk

İpokrat-ı 'illet nedân-ı zamân
Berârende-i müfezzel pest-i cân

Felâtun-ı bî-dirâyet ve bî-hord
Aristo'yu aklınca etmekte red

Eger verse rencûre râvend-i çîn
Olur inkıyâz-ı mizâca mu'în

153/ İlâcında tesir olaydı eger
Keşân'da tükenmişti nev-i beşer

Dahi gelmeden hastanının yanına
Olur neşterkeş girer kanına

Degil tasma birkaç karış rîsmân
Boğar hastasın gelse almağa kan

İki parmağı arasında ecel
Verir sıkleti-i desti nabza halel

Eger bulsa merzâda Hummâ-yı dik
Eder anda tedbîrini iki şık

Verir gâhi iksîr-i âteş mizac
Kûh-ı âb-ı telh ile eyler ilac

Şerâyin ve âm'âde olsa halel
Verir başa sağlık zülâl-i asel

İlacından eylerse perhîz eger
Bulur hasta derd- [illegible] zafer

O ânbâr-ı tâ'ûn o seyyâd-ı cân
Kefen dûze olmuş şerîk-i 'inân

Verir ücretin vâris-i men-helek
Mahalle imamı ile müşterek

O kalpak ki bir lâne-i mûş idi
Ham-ı cîfeye sanki serpûş idi

Cihân pehlivânân-ı sıblet-dırâz
Birûdet eyler görüp ihtirâz

Mukayyîye hâcip değil çehresi
Dayansın ana hastanın yâresi

O sikletle çöktü gelip mindere
Marîzî yatırdı hemân kandere

Görüp anı 'illet firâr eyledi
Savuştu deyu iftihâr eyledi

Bir ettik ne hâl ise def'i telâş
Zen-i âşık oldu esîr-i firâş

Olup hasta çeşmi gibi 'âkıbet
Dehânı gibi yok idi tesliyet

Niçe dâğ açıp üstüne yârenin
Dîger-gûn idi hâli bî-çarenin

154/ Miyânı gibi cismi olmuş nizâr
Dahî aklı zülfü gibi târ-mâr

İşitdikçe hâlin men ü nev-cevân
Yine aldı-verdi enîn ü fiğân

Felek ol zeni keşk-gîr eyledi
İki merdi birden esîr eyledi

Gelip 'akıbet kurduğum başıma
Denizler acırdı bakıp yaşıma

154/ Düşüp âteş-i ıztırâba yine
Vedâ eyledi hord u hâba yine

Gahhî sûz-ı şefkât gahî nâr-ı 'aşk
Siyâvuş'a döndün yeni bâr-ı aşk

Nasihat ederdim gahî ben ana
Tesellî verirdi gahî ol bana

Degil çünki mümkin husûl-i merâm
Tesellî ve nush oldu âhir tamâm

Bulup bih-i gam dilde neşv ü nümâ
Fidân kâmeti oldu nuhl-ı belâ

Şikest eyledi şîşe-i 'ahdi-bâr
Döküldü mey-i dîde-i eşk-bâr

Alıp refte refte şerâr-ı derûn
Dil-i her şerâr oldu gülhen nümûn

Tutuştu o âteş ile dâmenim
Şerer harmanı oldu pîrâmenim

Başımda olan derdi tahyîb güç
Husûl-i merâm ile tatayyüb güç

Yazıp şâh-ı aşka gönül arzuhâl
Bu şi'ri okurdu lisân-ı makâl

TAHMÎS-İ MISRÂ-I MEŞHÛR

Mâni'-i vuslât olup goncama ben hâr oldum
Yâr iken bunca zamân dâhil-i ağyâr oldum

O sîtemkârıma ben hayf-ı sîtemkâr oldum
Cânıma şu çıkası cânım ile yâr oldum
Sabrı güç çâresi güç derde giriftâr oldum

Cân u dilden takdir ister isem râhetini
Firkat etti bana baht-ı siyâhım vuslatını
155/ Gerçi bildirdi felek 'âşıkının kıymetini
Neyleyim gönlüme çektirdi yine mihnetini

Sabrı güç çâresi güç derde giriftâr oldum

Beni baht-ı siyâhım kâfire etti muhtâc
Ol du kandîl-i dilim deyr-i nisâraya sarâc
Dest-i gam şevkım clup kıldı derûnum târâc
Dil-i bîmârıma 'âlemde benim var mı 'ilâc

Sabrı güç çâresi güç derde giriftâr oldum

Destine etmiş idim bu dil-i zârı teslim
'Âşıkâ işte budur eyleme vârı teslim
Edemem göz göre ben ellere yâri teslim
Görmeden eyliyemem rûhumu bâri teslim

Sabrı güç çâresi güç derde giriftâr oldum

Hokka-ı çerhde bu yâreye yoktur merhem
Gördük anı dahî kâr eylemiyor âşıka sem
Gelmiyor hâtır-ı mecrûhuma bir dîger em
Kurtulurdum bu gam-ı yâr ile bâri ölsem

Sabrı güç çâresi güç derde giriftâr oldum

Çekeyim neyse şerîk eyle beni mihnetine
Yanayım tâ ki senin nâr-ı gam-ı firkâtine
Gerçi kurbân olayım ol zen içün 'İzzet'ine
Ne olur âh biraz da acısan 'İzzet'ine

Sabrı güç çâresi güç derde giriftâr oldum

Görüp arzıhâlim şeh-i hışm-nâk
Gazabla hemân eylemiş çâk çâk

Demiş cân ile minnet olmaz bana
Belâkeşliğe eylesin itinâ

Gelip hasr u aşkdan bu peyâm
Hatamı bilip eyledim sabr-ı tâm

Metânet ederdi bu merd-i gayûr
Durur mu diger âşık-ı nâ-sabûr

O rencûr-ı aşka gelip derd-i ser
Verirdi gâhi hastasından haber

156/ İki kan çanağı idi gözleri
Yakardı beni âteşin sözleri

Salardı haber ana gahice yâr
Miyâncı idi arada âh u zâr

Gahi bana eylerdi arzuhâl
Gelip yanıma hasta ve bî-mecâl

Koyup taşa başın olur nâle-zen
Terehhü ederdi gören merd ü zen

Bulup âteşi günbegün ez-yâd
Çınâr oldu ol serv-i tûb-ı nihâd

Bulup kâmeti nev civânlıkta ham
Baharın hazâne eriştirdi gam

İşit kim belâdan belâ söylerim
İki başlı bir ejdeha söylerim

O şûhun görüp hâlini çeşm-i zâr
Gönüş olmak isterdi deryâ nisâr

Belâ bunda kim etsem âh u enîn
Olurdu refîkim helâke karîn

Ederdi bir âh eylesem bin figân
Eger ağlasam bahr olurdu revân

Revân olsa nakd-ı dil-i girye-nâk
Hemân kurdu sermâye-i iştirâk

Bunu görmesin çeşm-i mahluk gibi
Bilinmezdi âşıkla maşûk gibi

O benden ben ondan beter derd-nâk
Girîbân u dâmânler çâk çâk

Eger mümkün olsa anın vuslatı
Olur gönlümün mucib-i firkati

Bu deşt-i gama kimseler düşmedi
Bu mürg-i belâ Kays'a da oşmadı

Felek attı kim bana bir seng-i gam
Degil rîzesi bî-sütûn-ı elem

Anın vuslatı bana firkat idi
Benim firkatim ana vuslat idi

Hikâyet-i Leylâ vü Mecnûn degil
Bu gam bildiğin şi'r-i mevzûn değil

Rivâyet-i 'Âẕrâ ve Vâmuk degil
Birisi bu derde muvâfık degil

Yeni açdı bu teng-i derdi kazâ
157/ Kumâş-ı degerle degil hem-bahâ

Yeni verdi bu meyve-i nuhl-ı gam
Dahî tatmadan bâğbân-ı elem

Yeni biçdi bu câme-i mihneti
Felek bana giydirdi ol hil'ati

157/ ŞEVHER-İ FAKÎRÜ'L-HÂLİK NEVÂLE-İ SIHHATTEN VE KÂR U KESB Ü SAN'ATTAN MEHCÛR OLUP ZEN-İ DİLHESTE İLE SER DÂDE-İ BÂLİN-İ MİHNET OLDUĞUDUR

Gam-ı fakr ile mezc olup derd-i aşk
Harâb oldu birdin zen ü merd-i aşk

Katî mess edip anları ihtiyâç
Çocuklar yatarlaridi evde aç

Olup şevherin sanatı göze-ger
Sebû gibi koydu o da hâke ser

Ferâmûş edip kesbini kârını
Bitirdi iki günde hep varını

Kırıp kûze-i hâtırîn rüzgâr
Çanak çömleği oldu gerd ü ğubâr

Telef etti sermâyesin renc-i gam
Fakat kaldı ham nâmına bir şikem

Sebû-veş koyup böğrüne destini
Sunardı dil-i zâr-ı şkestini

Gam-ı mer'ası oldu hayzım kişi
Ocağın tutuşturdu aşk ateşi

Bugünce bu fakr u felâket belin
Siyeh kâse-i çarha tuttu elin

Yiyip içtiği ıztırâbı idi
Gözü yaşî bağrı kebâbî idi

Zen ile koyup başını bir yere
Dü efkâr ederdi bu derd-i bere

Düşündükçe ol iki dilhasteyi
Tükettik yine nüsteyi besteyi

158/ ZEN-İ BÎ-ÇÂRENİN HARK-I CİLÂB-I NÂMUS İLE ŞEVHERİNDEN ÇÂRE CÛ-YI MUVÂSILAT-I CÂNÂN OLDUĞUDUR.

Demiş zen ki ey şevher-i mihribân
Bitirdi beni, hasret-i nev-civân

Getir kim görüp bir nefes yârimi
Alıp gideyim bu dil-i zârımı
Tükettik senin ile hem-serliği
Bugün eyle icrâ bana erliğj

Yetişsin bana bu dem-i vâpesîn
Maded kalmasın haşra âh u enîn

Gülâbden alıp şerbet-i vâhide
Benim kalmadı kudretim zaîde

Bu dertli başı koyup zânusuna
Nasîb oldu cân tığ-ı ebrûsuma

Görüp gamzesin ağlasam bir zaman
Ana eylesem bari teslîm-i cân

Verip bir içim su zülâlâ gibi
Bıraksam âlemde tâb u tebi

Getir bana bir lahza cânânımı
Geleydi Hudâ almadan cânımı

Nasîbi olup düşmedim pâyine
Nisâr eyleyim cânımı pâyine

Koyup hançer-i gamzesin koynuma
Kemend eyledim pürçemen boynuma

Bana gösterin yârimi birznefes
Olam kârbân-ı bekâya ceres

Emânet verip bu dil-i zârıma
Verip cânımı terk ettim varımı

Hazân bulmadan nergis-i gülşenim
Görünsün gelip bana şuh-ı şenim

Bu hâletle görsün getir o gülü
Anınçün perîşân olan sünbülü

Görüp çâk çâk leb-i âlımı
Düşündükçe âh eylesin hâlimi

Görüp kâmetim sâye-veş pây-mâl
Ede Hak rûz-ı kıyâmı celâl

Yasılmış görüp yâ gibi kaşımı
Benim döksün ol pehlivân taşımı

Kosun bir nefes sîneme destini
Görem ölmeden dîde-i mestini

159/ Vürdu olsa bir hastanın yanına
Çıkar sanmasın âşıkın yarına

Yetişsin dem-i vâpesinim gibi
Beni etmesin terk dînim gibi

Gelir gün ki çevre pişmân olur
Bu ahvâle yıllarca nâlân olur

Haber ver haber bu dil-i zârdan
Kolay mı bu ayrılmadır yârdan

Degil rencişim cânımın acısı
Helâk etti cânânımın acısı

Degil maksûdum leblerinden devâ
İki katre hîrâne olmaz şifâ

Verir kim gelip yâdına firkatim
Anı yakmasın âteş-i hasretim

Ne olduysa oldu bu bî-çâreye
Şerîh etmeyim anı bu yâreye

Kavuşturşun anı bana Yaradan
Çıka cân gibi firkati aradan

Varıp eyle cânâne keşf-i hâl
Sana ahiret hakkın etmem helâl

Bu ahvâli güş eyleyip şevheri
Tutuşmuş ocağı gibi her yeri

KÛZE GER ŞÎKESTE SERİN SEBÛ.-YI 'ÂRÂ ZEMÎN-İ

NİYÂZE URUP ZÎRİNDE ÂB-I RÛD PÂ-DER-GİL-İ
IZTIRÂB OLARAK ZEN-NEFSİNDE DEHÂN İÇÜN ZÜLÂL-İ
MÜVÂSELET RAKİBİNDEN KATRE CÛ OLDUĞUNDUR

Bu hâle olup şevheri tercümân
Gelip eyledi bana bir bir beyân

Getirdi bu peygâmı ol hasteden
Rûfû istedi kalb-i şkesteden

İki nehr idi bâğ-ı derde gözü
Tükenmiş benim gibi ol da sözü

160/ Gelip pâyime düştü bî-akl u hûş
Diğer ibtilâya gönül oldu dûş

Dedi ey efendi-i derd-âşinâ
Bana eyle tedbir edüp bir devâ

Kabul eylemez gerçi merhem bu zahm
Bana eyle Allah içün lütf u rahm

Katın ol civânı benim yanıma
Ne hâl ise taş basayım cânıma

Rakîbim elimle alıp gideyim
O dil hasteye tesel iyet edeyim

Hayâl eyle bu baht-ı mahsûsumu
Kodu ortaya 'ar u nâmusumu

Onulmaz bu rütbe gamın yâresi
Bu derdin heman ölmedir çâresi

İki defa memâl edip renc-i gam
Yine etmedi yâreme mürgî em

Felek eyledi âşiyânım harâb
Bu murg-ı teni kâş edeydi kebâb

Gören ser-nüvişt im acır hâlime
Rezîl oldum akrân-ı emsâlime

Yanında zengi hürmetim kalmadı
O günden beri hâneye almadı

Düşüp el-ayak âhir oldum 'alîl
Kalıp künc-i vîrânelerde sefîl

Bana lutf u ihsân edip çâre bul
Ya bir def'aten öldürür yâre bul

Bana acımazsan acı ol zene
Bir avuç su ver şu yanan gülhene

Bitirdim bu endûhle varımı
Elimle helâk etmiyeyim karımı

O zehr içti âhir ben oldum helâk
O çâk oldu amma çâke ben çâk

Ben içmiş olaydım dârûyı kâş
Bulurdum şifâ sırrım olmazdı fâş

Şifâsı ol dil-hastenin sendedir
Gülü ol hezârın bu gülşendedir

Uyandır ol pervânenin şem'ini
Söndürme gam-hânenin şem'ini

Degil başka yerde o derde 'ilâc
Eger varsa vardır bu derde 'ilâc

161/ Bana lutf o rencûre kıl merhamet
Diriğ eyleme vardı teselliyet

Döküp hâk-i pâ-yı niyâze sirişk
Arardı o rencûre aşka(becişk)

BU DERD-İ NÂ KEHZUHÛRA HOKKÂ-I İMKÂNDADIR
O BEZM ELİMİZDE DÂDÛ-YI ŞİFÂ OLDUĞUN BEYÂN VE
HASBENALLÂHÛ VENİ'MEL VEKİL MA'NÂSINI ÂVERDE-İ
ZEBÂN ETTİĞİMİZDİR.

Dedim ey ğarîk-i yümm-i ızdırâb
Harâbım beni etme bir kat harâb

Ekip yâreme zehri bir kat dahî
Beni âteşe yakma ey dûzehî

Gam-ı aşka bir var mı bulmuş devâ
Ki ben olayım çâre-cû-yı belâ

Tabîb-i gam-ı aşk işittin mi hiç
O bîçâre kim dedi zehri iç

Olur mu devâ açа bir yâre aşk
Bulursa bulur zahmına çâre aşk

Tabîb-i marâz aşktır hâsılı
Hemân olsun ol zen anın vâsılı

Şifâsı bu derdin yine aşkdır
Eger varsa em ol zene aşkdır

Anın gibi yüzbin zeh olsa helâk
Yanık kalbini kim eder şu'le-nâk

Be [redacted] terken bana
Re [redacted] den cüdâ

El [redacted] ege
Ko [redacted] -i ser-keşe

Telef eylemem yârimi bir zene
Harâb etmem âteş urup gülhene

Benim elverir âteşim kendime
Yeter kısmeti kalb-i hırsendime

Eger olse diğer gama kudretim
Sana dahî olmaz idi minnetim

162/ Görürüm anın ibtidâ çâresin
Bu hasretle açmaz idim yâresin

Elimle edip nesc-i târ-ı gamı
Revâ mı içem câme-i mâtemi

Rızâm ile kendim helâk edemem
Yerim zîr-i hâk-i mezâk edemem

Revâ mı edip aklımı târ u mâr
Gezem sonra ben de diyâr u diyâr

Belâ emr-i 'âli firâr eyleyim
Revâ mı bu terk-i diyâr eyleyim

Bu kâre müsâ'id olursa zamân
Yakar bir kırı sonra bir hândân

Edip devlet-i 'itibârım şikest
Bana levm ede sonra bâlâ nişpest

Elimle telef eyliyemem yârimi
Benim kimiler anlar dil-i zârımı

Benimçün değildir rızâ muhtemel
Bilinmez velî kâr-ı hükm-i ezel

Bu derdi ana eylerim ben beyân
Meger kendi meyl ede ol nevcicân

'ÂŞIK-I MA'ŞÛK NEMLİYE. BEYÂN-I MÂ VAK' -I HÂL VE DİLHASTE-İ AŞKI TARAFINDAN HÂH U NÂ-HÂH TALEB-İ YEK ŞEMME-İ VİSÂL ETTİĞİMİZDİR?

Gelip ol cevân bezm-i derd-i gama
Dedim Hakk'â ya sâhibel-merheme

Bilirsin gam-ı hâtır-ı zârımı
Çıkarma elimden benim yârimi

Anınçün ne mihnetler etti güzâr
Neler çekti bu âşık-ı dil-fikâr

Benim âteşimle yanarken henüz
Meded yakmasın bu gam-ı sîne-süz

Henüz anı kurtardım ağyârdan
Hatt-ı 'anber-efşân ile hârdan

Edip bir âlây düşmândan halâs
Eger edemezsem Keşân'dan haşâs

Olur çektiğim derd-i mihnet telef
Degil derd-i mihnet bu 'İzzet telef

163/ Muhâtab edip hâsılı dilberim
Dedim ey devâsâz-ı derd-i serim

Nedir dinle bu 'İzzet-i müstemend
Kıyas eyleme nuşkunu nush u pend

Zenin hâlini işte gûş eyledik
Çanaklarla ol zehri nûş eyledik

Murâdın ise ol zenin vuslatı
Sevindir varıp âteş-i hasreti

163/ Halâs eyle var ol esîr-i gamı
Yetişti bana kâfirin mâtemi

Varıp âteş-i aşka ol âb-ı zen
Şu oldu bu oldu deme sonradan

Rezâletse de ihtiyâr eylerim
Gam-ı aşk ile iftihâr eylerim

Ne derse desin bilmeyen bî-hired
Gelir başa hep yazılan nîk ü bed

Eger olsa da dâmenim levs ü nâk
Garîk-i yemm-i aşka dilden çe pâk

Hicâb etme benden düşünme beni
Fedâ eylerim ben bu cân u teni

Bu âlemde sen ol da tek kâm-yâb
Yıkık gönlüm olsun yeniden harâb

Varıp kâm-bahş ol zen-i âşıka
Selam et o 'Azrâ gibi Vâmuk'a

Ederse eger hânümânım harâb
Yarın rûz-ı mahşerde versin cevâb

Ederse seni nâr-ı aşka kebâb
Yaka anı bu sûziş-i ıztırâb

Tutarsa seni âh-ı dil-dûzına
Devâ bulmasın dildeki sûzına

Lebinden elursa eger bûse-i hâh
Susuz koysun anı Cenâb-ı Allâh

Atarsa eger dûşına kolların
Hudâ bağlasın her taraf yolların

Olursa der-âğûşuna hevestâr
Miyânın gibi cânı olsun nizâr

Kanâ'at edip sâde nazzâreye
Uzaktan urdun merhemii yâreye

164/ Bu sözden senin sıhhatındır garaz
Çeker sâke havfım budur ol maraz

Yanarsa bu tâb-ı cigerden ciğer
Kıyamette benden alırsın haber

Ne mâni' sen ol kâm-yâb-ı emel
Girîbânımı bürdâ alsın ecel

Bu âteşle sûzân olan ben miyim
Bu nâre fakat ben mi külhen miyim

Ne başlar bu tîğin olup küştesi
Anınla yapıldı felek püştesi

Hemen var ol ey nahl-ı bâğ-ı vefâ
Benim gibi bin âşık olsun fedâ

Budur iştâ ey nûr-ı çeşmim sözüm
Beni yola baktırma iki gözüm

'ÂŞIK-I MA'ŞÛK RENGÜÑ-ÂTEŞ İ HASRET-İ CÂNÂNE CÂNDÂDE-İ TAHAMMÜL VE GÛŞA KÛYIN BEYT'ÜL-HAZEN-İ

SABR U TEVEKKÜL OLUP BİR ZEN İÇÜN BU MÜRD-İ 'AŞKÎ FEDÂ VE ŞEHRİSTÂN-I MUHABBETDE KENDİNİ RÜSVÂ ETMEDİĞİDİR

Bu güftârımı gir bir ettikde gûş
Gahî ağladı gahî oldu hamûş

Olup her ser -i mûyı güyâ diken
O gül-gonceyi kıldı gam nesteren

Yümm-i hayrete düştü ol derd-mend
Ne yapsın iki âteşe bir sipend

Yetişsin mi bir gül iki bülbüle
Kopar 'akıbet böyle bir ğulğule

İki tîre karşı ola bir hedef
Birinden biri âhir eyler telef

Çekip cân-ı dilden bir âh-ı hazîn
Dedi Rabbim olsun buna reh-mu'în

Ne mümkün bu belâdan olam halâs
İki başlı bir ejdehadan halâs

Nihâyet olur bu dil derd-nâk
Şu iki belânın birinden helâk

Dedi olmasın bari 'ırzım şikest
Senin kadrini etmeyim halka pest

165/ Elimle edip hâne key mihnedim
Revâ mı kala dehre nâm-ı bedim

Ğulam-ı vefâkârdidimnon-sene
Revâ mı değişmek seni bir zene

Seninçün olam atla dem-bârzamân
Ser ü câne kasd eyledi düşmenân

165/ Seninçün fedâ eyledim nâçe mâl
Seni etmedim düşmenime pây-mâl

Bana zühresin arz ederse felek
Ne mümkün ferâmûş-ı nân u nemek

Bu merdânelikten degil mi sadâ
Edem bir zene merd-i aşka fedâ

Helâk etse dahî bu mihnet beni
Fedâ eylemem havf-ı cândan seni

Husûsâ bu mihnetle gurbettesin
Felek küskünü sen felâkettesin

Tahammül edip dûzeh-i firkate
Seni yakmazam gülhen-i hasrete

Edip hod-be-hod mihneti cânıma
Geçerya sûzım bir avuç kanıma

Bu gam bahrını var mı etmiş güzâr
Gider olsa yanımda şems ü kamer

Nihâyet olursa vücûdum telef
Beni kılsa yâd eder nâ-halef

Eder mi belâkeş ölümden hirâş
Bilir zevk-i mergî muhabbet-şinâs

Reh-i yâre isâr olunmazsa cân
Ölümden beterdir hayât-ı cihân

Hüner cânı cânâne sarf etmedir
Yerine gam-ı derd alıp gitmedir

Belâ bunda kim [illegible]miyor nakd-ı cân
Helâk ol[illegible]m [illegible]ı-i nâ tüvân

Bud[illegible]îr-i fürâş
Sen[illegible]ba[illegible]

Zenin derdine olayım ben şifâ
Sana künc-i gamda kim eyler devâ

Karıştırma kim bu yanan gülheni
Yakar hem zeni hem seni hem beni

166/

166/ Devâsı zen-i hastenin merkdir
Bana çâre ol âfeti terkdir

Değildir vefâsız la'imden nişân
Bana seng-i ta'n atamaz 'âşıkân

Hemân bana cân vermek ile o zen
Ferâmûş olunsun mu derd-i kûhen

Fedâ eylemem muyın ey merd-i 'aşk
Mübârek ola ol zene derd-i'aşk

KÛZEGER ŞİKESTE BÂL-İ CEVÂB-I ŞÂFÎ İLE HASTE-HÂL OLUP ZEN-İ BİMÂRINA BÂDE-İ YE'Sİ İŞRÂB VE EZ SER-İ PEYMÂNE-İ IZTIRÂB ETTİĞİDİR

'Acep serd düştü bu şâfî cevâb
Bana verdi şeb lerze-i ıztırâb

Gelip cûşa bahr-ı keder çağladı
O şûh ağladı kûze-ger ağladı

Bu mâtemle kan ağladı dîdeler
Ne kân belki cân ağladı dîdeler

Bu âteşle cânlar müzâb oldular
Akıp bezm-i gamda şarâb oldular

Bu derd-i gamı kâseler almadı
Buna âh u zâr etmedik kalmadı

Dolup derd ile hum gibi kûzeler
Yuvarlandı meydâne bî-pâ vü ser

Dedi bu peyâmı götürmek zene
'Alev tuhfe etmek olur külhene

O bî-çâre benden taleb kılda âb
Revâ mı verem sûziş ü iltihâb

Revân eyledi eşgini cû gibi
Yöneldi sebû-ger yola su gibi

Bu kare haber ana etmiş eser
Perîşân olup hastesinden beter

Düşüp yolda kalmış zamân-ı medîd
Görenler kıyâs eylemişler kadîd

Edip etlerin pâre pâre kilâb
Kavurmuş anı âteş-i ıztırâb

167/ Bu hâliyle 'azm eyle ip hâneye
Duhûl eylemiş râğ-veş lâneye

Görüp anı rencûr dâ'ül uzâl
Demiş var mı yanında âb-ı zülâl

Eli boş mu geldin bu dilbesteye
Esîr-i ğam-ı yâr olan hasteye

Getirdinse cânânım öl cânımı
Su'âl etmesin Hak sana kanımı

Benim çeşmim ile görüp rûyunu
Getirdin mi gül-goncemin bûyını

Dehânından aldın mı var yok kelâm
Getirdin mi la'l-i lebinden peyâm

Bu dilhastesinden su'âl etti mi
Bana rahm edip hasb-ı hâl etti mi

Biraz yokladın mı o la'l-i teri
Bu derde ne sağlık verir lebleri

Edeydin leb-i hançerinden su'âl
Ne dem cân verir bu dil-i bî-mecâl

167/ Tabîbim su'âl etti mi hastesin
Bu bî-çâre yâr-ı dil işkestesin

Demiş şevheri ey zen-i derd-mend
Der-i vaslı etmiş felek sana bend

Bu derde ümîd-i devâ eyleme
'Abes câne kasd-ı cefâ eyleme

Niyâz et ki Hakk'a ala cânını
Vere merg ilé derde dermânını

Elinde degiğ yârinin ihtiyâr
Esîr eylemiş anı da başka yâr

Bu bir karışık dolaşık derd imiş
Dem ü rîm ile bulaşık derd imiş

Şifâ sende dermânda dermânlar
Bu derd ile dil-haste lokmânlar

Felâtunların bildiği şey değil
Ham-ı akl u fikre sığar mey değiğ

Senin goncanın var diger bülbülü
Senin nârına yakmıyor ol gülü

O şem'in dedi eski pervânesi
Benim ana âşık bu zen ya nesi

168/ Fedâ etmiyor âşıkın ol cevân
Senin gibi bin zen dahî verse cân

O Şirîn'e Husrev olan mübtelâ
Edip nice Ferhâd'ı cândan cüdâ

Yemekte gam-ı aşkı yek başına
Şerîk etmiyor kimseyi aşına

Egerçi degiller sana acımaz
Bu rütbe-i gama var mı ya acımaz

Sana âşıkın varsa da şefkati
Muhabbet kabul etmiyor şirketi

Eger olsa derler kelin mërhemi
Sürer kendinin başına ol emi

Bu kâreh-i tahammül o cânlarda yok
Senin derdine çâre anlarda yok

Tel-i zülfünü eyle târ-ı kefen
Kolayın ara ölmenin şimdiden

Edip şevherinden bu peygâmı gûş
Zenin derdi deryâ-veş imiş hurûş

LEYLÂ-YI MECNÛN-I İBTİLÂNIN BU PEYÂM-I FİRKAT-ENCÂMI DESÎSE-İ ŞEVHERİNE HAML EDİP OL BED-BAHTI DUHTERLERİYLE TESMİME MÜBÂŞERET VE GÜL-DÂMEN-İ MUVÂSALATI 'ALÎ-ZU'MEHÂ HÂR-I AĞYÂRDAN TATHİRE? MÜBÂDERET ETTİĞİDİR

Bu ma'nâyı tezvîre haml eylemiş
Yine sëmm fürûşı varıp beylemiş

Sanıp şevherin mâni!-i izdivâc
Anı ış bir ilâc

İki gonceesi var idi ol gülün
Velî çeşmine hâr idi ol gülün

Dikip çeşmini anların def'ine
Sebep zan edip yârânin men'ine

Komuş kûze-i âba bir pâre semm
Sanırmış anı yâre-i aşka emm

Şifâdır deyip derd-i aşk-ı şirenk
O üç câne kasd eylemiş bî-direnk

Ne murdâr şeydir gam-ı aşk-ı pâk
Gören ettirir nûr-ı çeşmin helâk

169/ Gören şâh-ı aşkın bu bîdâdını
Fedâ ettirir halka evlâdını

O hakane kim eylesè intisâb
Eliyle eder hân-mânın harâb

Hemîşe Hudâ'dan niyâzım benim
O hicr-i gamâ düşmesin düşmenim

Bu mâtem için karalar bağlaram
Müselmân degil kâfire ağlarım

Bu kâfir değil mi benim düşmenim
Görün yandı aşkıyla cân u tenim

Edip sînede sûzişim iltihâb
Bu âteş ile aşka ettim hitâb

HAZRET-İ AŞKA BA'ZI HİTÂBÂNIMIZDIR

Nedir derdin ey 'aşk-ı tâkat güzâr
Tükenmez mi sende bu nâz u niyâz

Nedir derdin ey aşk-ı deryâ fürûz
Tükenmez mi sende bu d ü sûz

Nedir kasdın ey Hüsrev bî-emân
Yıkılsın mı dersin sarây-ı cihân

Harâb etmedik âşiyân koymadın
Kebâb etmedik mürg-i cân koymadın

Ne şâhlar esîr eyledin doymadın
Ne beğler fakîr eyledin doymadın

Yıkıp bunca halkın imâretini
Düzelttin mi dehrin harâbâtını

Ne girdi 'aceb deşt-i bîdâdına
Getirmezsin mahşeri yâdına

Sorulmaz mı senden bu vîrâneler
A zâlim yakıp yıktığın cânâneler

Musallat edip böyle bin kâfiri
Telef eyledik bir nice mâhiri

A'sâyı bu gurbette diktin bana
Sana rahm-ıu insâf versin Hudâ

Benim eski derdim yeterken bana
Ne olsun a zâlim bu tâze belâ

Yetip artıyor yârimin mihneti
Ne hâcet bana digerin sikleti

170/ İki derde bir serde yer var mıdır
Bu endûha tok beşer var mıdır

Bu günlerde gerdûne enbâz olup
Sen andan ziyâde dağalbâz olup

Salıp yûf-ı efsûn'le demdeme
Çıkardın diger bir oyun âleme

Olup kurdu endâz-ı şekl-i garîb
Zuhûr etti âhir bu tarz-ı 'acîb

Getirme bunu kimsenin başın-
Bağışla benim ün

170/ Ben oldum bu derd-i neve müptelâ
Diger kimseyi görme ana devâ

Benim yandı cânım diğer yanmasın
Bu hûn-ı dile düşmenim kanmasın

Sana cevrî ta'lim edelden felek
Bıraktın bu günlerde insâfı pek

Sana cân ü imânın etti fedâ
Zenak vermeden derdine devâ

Felektir bu cevri sana öğreten
Degil sendeki eski derd ü muhen

Muradım cefâdan şikâyet değil
Edip terk-i gam ıstırahat değil

Benim medhûlüm var mı bu yarada
Benim cürmüm âyândır arada

Su'alim cenâbından ancak budur
Mezâlim bu rütbe olur hak budur

Tenim oldu virân düşüp dest ü pây
Bana âhir ettin harâbatı cây

Suçum var mı düşsem sucuya müdâm
Evimde şinâh eylesem subh u şâm

Kıyas etme kim gayri bir şeyledir
Humâr-ı gamın çâresi meyledir

Düşüp pâyine sâkî-i hoş demin
N'ola arasam çâresin bu ğamın

Gamından ş gildir revâ
le iştikâ

171/

HİTÂB-I SÂKÎ

Getir sâkîyâ bâde-i mâle renk
Gül-i zahmım etti küşâde şerenk

Hum-ı derdini etsin eşkest-i aşk
Ne var ise döksün bu sermest-i aşk

Getir sâkiyâ bâde-i köhneden
Gam-ı tâzeden olayım na're-zen

İşittin mi sâkî bu derd-i gamı
Ki sensân belâ ehlinin hemdemi

Bana aşkın ettiklerin gûş kıl
Benimle bu zehr-i gamı nûş kıl

Getir sâkîyâ bâde derd-ü gamı
Kim işit bekâyada derd ü gamı

KUDÛM-I 'IYD-I EDHIYYE

Ez ân cümle kim 'ıyd-ı edhâ gelip
O eytâmı tebrike dünyâ gelip

Gam-ı aşka kârbân idim ben fakîr
Gelenden gidenden degildim cebir

Görüp kebişemin hûn-alan revân
Sanırdım ki çeşmimden akdı o kan

Elinde görüp herkesin bir ciger
Olurdu derûnum cerâhat eter

Dimâğa gelip gahi bû-yı kebâb
Verirdi yanık gönlüme ıztırâb

Yanıp mâye-i cânda cân u ciger
Dil-i zârıma yok idi su seper

O 'ıydın ki gönlün ola bismili
Degil mi bu müşkillerin müşkili

Degil kaydı zîrâ dil-i zârımın
Fedâ olsa koç başına yârimin

Belâ bunda kim nîm-i bismil kalıp
İki yâne hayret nigâhın salıp

Nasîb oldu tîğ-ı dildâre hayf
Ne öldü ne kurtuldu bîçâre hayf

Beliğ'in gelip matla'ı yadıma
Redif eyledim anı feryâdıma

Çeşm-i 'al îl-i hasretle pür-nem eyledim
172/ El 'ıyd-ı ekber eyledi ben mâtem eyledim

İşittin mi sâkî benim hâlimi
Ne hâle kodu gör felek zâlimi

Getir sâkîyâ bâde-i bî-ğışı
İşit nâlemi bilğıdâ'vel'aşî

Reh-i gamda ol kim bana dest-gir
Seni eyliyem hâl-i zenden habîr

İşit hizem-i kilk-i sûzândan
Bakîye ne kaldı o nîrândan

'AZRÀ-YI VÀMUK-I 'ÀZÀRIN CİGERPÂRELERİNİ TESMİME CÜR'ETİ BREHMENÂN-I MİLLETİ 'İNDİNDE MU'CİB-İ TÖHMETİ OLUP O 'ÀŞIK-I CİHÀN-EFRÛZI İHTİLÀT-I NÀSDAN MEN'İNE EFRÛZ ETTİKLERİDİR

Şerengi görüp kûzede gevher
Kaçırmış hemân ol iki duhte

Brehmenlere iştikâ eylemiş
Dahî bir nice iftirâ eylemiş

Haberdâr-ı aşk olmayan miğleti
O bedbahta 'azv eylemiş töhmeti

Ne bilsin Brehmen nedir derd-i 'aşk
Bilir anı merdân-ı rû-zerd-i 'aşk

Bu fetvâyı ger vermese 'aşk-ı pâk
Eder mi kişi nûr-ı çeşmin helâk

Eden dînini 'arza-ı aşk-ı yâr
Bütün kırsa dünyâyı eyler mi 'âr

Felâtunlara salmasın pençe aşk
Alıp akl u fikrin verir rence 'aşk

Ne yapsın bu derde zen-i bî-hired
Aristo ararken bu gamdan meded

Esâkıf olup vakf-ı hâl-i zen
Hurûc etme kasd ettiğin dînden

Tutuşmuş o âteşle dâmenleri
Yeni kâfir olmuş Brehmenleri

Edip vak'a-ı semmi der-pîş-i kâr
O bîçâreden ettiler ahz-ı sâr

173/ Ne bilsin safâda olan mihneti
Yananlar bilir âteş-i mihneti

Ana dinlerince edip afaroz
O Leylâ cemâle leyâl oldu mûz

Haram ettiler sihr ile uykuyu
Gözü oldu Harût-ı derde kuyu

Edip nâs ..... münkatı'
Cefâ ettiler ana lâyen kat'i'

173/ Olup menzil-i gamda tenhâ-nişîn
Refîki idi ancak âh u enîn

Ana vermeyip hâinân âb u nân
Yer içerdi laht-i ciger ile kan

Urup üstüne kufl-ı gamhânesin
Yeniden harâb ettiler lânesin

Su'âl ettim hâtır-ı zârını
Dilerdim dahî yollamak yârini

Giden adamım geldi âh eyledi
Teşekkür-i baht-ı siyâh eyledi

Dedi vakti geçmiş o bîçârenin
İlâcı mürûr eylemiş ol yârenin

Kulağı asâmm çeşmi olmuş darîr
Gelenden gidenden degil habîr

iş işten geçip kârı olmuş tebâh
Fakat var imiş lebde yara-yı âh

HASRETKEŞ-İ DÂRÛ-YI MÜRG-İ HASTE-İ NÂTUVÂNÎ İĞFÂL VE AYNOZ KASABASINA MÂDER-İ MİHRİBÂNINA İRSÂL ETTİKLERİDİR

Duyup iltifât ettiğim milleti
Küşâd ettiler hâne-i mihneti

Koyup anı gerdûne-i mihnet
Revân eylediler reh-i hasrete

Aynoz'da zenin var imiş mâderi
Getirdi anın yanına şevheri

Görüp duhterin mâder-i mihribân
Yıkılmış hemân basına cihân

Su'âl eylemiş bâ'is-i yâresin
Görüp pâre pâre ciger-pâresin

174/ Demiş n'oldu ey ömrümün (sâilâ)
Kimin hastasısın kimin mâili

Gam-ı aşka benzer beher hâl bu
Kabûl eylemiş ne âm ne rüfû

Seni kangı zâlim esîr eyledi
Ne müjgânlar ammâc-ı tîr eyledi

Kimin hastasıdır bu nergislerin
Neden oldu tefsîde lâl-i lebin

Neden soldu böyle ruhun gülleri
Kim etti perişân bu sünbülleri

'Acep kangı gamze girip kanına
Ne hâmî idi kasd eden cânına

Kim etti bu gül-penbe çeşmin siyâh
Senin hâlini görse etmez mi âh

Kimin mübtelâsısın ey nâzenin
Kimin yâdigârı bu âh u enîn

Benim goncemi kim harâb eyledi
Yıkıp bağrımı kim harâb eyledi

Bu efsûn ne câdûnun efsûnudur
Görün kangı seyyâdın urgunudur

Sana sayd iken âhû-ân-ı cihân
Nedir nâf-ı âhû-yı çeşminde kan

Füsûnunla teshîr ederken yeri
Kimin dâm-ı zülfüne koydun seri

Ne Rüstem'dir ol merd-i Zâl-iştihâr
Senin gibi câdûyı etmiş şikâr

Salıp nice vaz geçmiş ol nerre-şîr
Tutup yavrumu bâri etse esîr

Saçından tutup kul edeydi seni
Bu mihnetten âzâd edeydi seni

DUHTER-İ BED-AHTERİN SAD-HEZÂR ÀH U BÂNIN DÂMTAH İLE SERGÜZEŞTİN BEYÀN VE DEVÀMA DER-ŞEFKAT-PERVERİNDEN TALEB-İ AZİMET-KEŞÂN ETTİĞİDİR

Edip mâderi arz-ı söz ü güdâz
Terehhüm görüp eylemiş keşf-i râz

175/ Demiş sorma ahvâlim ey mâderim
Seni yakmasın sûz-ı derd-i serim

Tutup anesi ağrıyan başını
Devâm eylemiş çeşminin yaşını

Demiş işte seyr eyledin hâlimi
Kıyâs eyle var sâir ahvâlimi

Eger eylesem mâcerâyı beyân
Eder Zühr'ini kan yerine revân

Tesellî verem sanma bu yâreye
Uzak halk olunmuş bu gam-hâneye

Egerçi şifâdır illâc-ı 'acûz
Degil bildiğin darde benzer bu sûz

Degil başka şey bu gam-ı yârdır
Felâtunların 'aczi der-kârdır

Husûsâ ki bu sernüvişt-i cedîd
Görülmüş degildir zamân-ı medîd

Degil başa gelmiş belâlar gibi
Sülûkda geçen ibtilâlar gibi

Bana var ise rahmın ey mihribân
Olursun benimle Keşân'a revân

Keşân arzûsu dil ü cândadır
Bu darda devâ var ise andadır

Eger kıt'a-ı çennet olsa Aynoz
Sönmez anın kevseriyle bu süz

Eger olsa her nuhli tûbâ misâl
Çıkar mı derûnumdan ol nev-nihâl

Yetiştir bu dil mürdeyi yârine
Bu günden tezi yok koma yarına

Kabûl eylemezse dahî ol cevân
Keşân'da edem bâri teslim-i cân

Gidip aradan iftirâk-ı diyâr
Olam bastığı yerlere hâk-sâr

Keşân hâkine çehre-sâ olayım
Varıp anda cândan cüdâ olayım

ZEN-İ NÂLE-ZEN-İ ÂTEŞ-İ TEBÂUD-I YÂR Ü DEYYÂR İLE
BİR KAT DAHÎ TÂRÛMÂR OLUP AYNOZ'DAN 'AVD U KUFÛL
176/ VE CİVÂRIMIZDA BİR HÂNEYE DUHÛL ETTİKLERİDİR

Edip mâderi sûzların istimâ'ı
Lihâb-ı dili eylemiş iltimâ'ı

Koyup anı gerdûneye nîm-i cân
Götürmüş Keşân'a keşân-ber-keşân

Civârımda bir ev tutup şevheri
Komuş penbe-i câne ol ahkeri

Çocuklar kalıp evde muhtâc u ac
O derde bulaştık yine lâ'ilâc

Kuruldu dil-i vicdâne bazzâr-ı 'aşk
Ziyân verdi sevdâmıza kâr-ı aşk

Alıştı yine âteş-i âh u zâr
Bizim gülsitânda tutuştu çınâr

Zen ettikçe âğâz-ı âh u enîn
Degiştirdi tavrı bizim nâzenin

Olup çeşmi bârdan nisâr-ı elem
Yine tâzelendi bahâr-ı elem

Çocuklar eder bir taraftan fiğân
Enîn etmede âşık-ı nâtüvân

Biraz iftirâk eylemişti hamûş
Yine eyledi bahr-ı sevdâ hurûş

Boşandı feğâne dil-i nâ-sabûr
Yine geceler terk olundu huzûr

Zamân-ın bıraktırdı feryâd-ı yâr
Degildi benim tevsen-i ihtiyâr

Tesellî verirdim gehî yârime
Gehî yârime gehi dil-zârıma

O vâdileri etti mihnet güzer
Boyumdan aşıp geldi mevc-i keder

O rütbe karar etti kim ıztırâb
Teselli dahî etti bizden hicâb

Lebimden banıp âh-ı 'âlem fürûz
Dahî görmedim der idi böyle sûz

177/ Usanmıştı bizden enîn-i fiğân
Kaçardı gör [illegible] feğân

Erit
B

177/ ÂŞIK-I HÂNÂN-HARÂBIN CİVÂRIMIZDAN HURÛCÎ İÇÜN BREHMENÂN MİLLETİNDEN İSTİFŞÂ VE BİR MEKÂN-I DİĞER TEDÂRİKİNE GAYRETLERİNİ RİCÂ ETTİĞİMİZDİR

Bitirdi bizi kâğirin mihneti
Çağırdım hemân eskaf-ı milleti

Dedim bakma câhillerin levmine
Kabûl ettir ol 'avreti kavmine

Tedârik edip ana beyt'ül-hüzn
Uzansın yanımdan şu derd-i muhen

Terehhüm edip bu dil-i zârıma
Bana acımazsan acı yârıma

Du'âsın alıp şu iki müslimin
Günâhın çıkar ol zen-i mücrâmin

Sebûlar nihâyet firâr eyledi
Belâ başımızda karâr eyledi

BEREHMENÂN-I MİLLET-İ KÂFİR AĞLAR BİZİM AHVÂL-İ PERİŞÂNIMIZA MİSLİNCE HÂLİMİZE MERHÂMET EYLEYİP ÂTEŞ-İ ZEN-İ HIRMEN OLAN ZENÎ GAMHÂNEMİZ CİVÂRINDAN ALIP GİTTİKLERİDİR

Gel ey hâmeḍi mâtem'ül-beyân
Kederden edip ihtilâs-ı zamân

Gam-ı aşkı kıldın hikâyet birâz
Felekten de eyle şikâyet birâz

Yeterken dil ü câne renc-i 'azîm
Verir bir taraftan 'azâb-ı elîm

Verir derd içinde 'aceb dertler
Enîne eder nâleyi nevbe-ger

Cefâkârlar içre odur hurde-kâr
Eder derd ü âlâmı nakş u nigâr

Eder nakş-ı gam câme-i mâteme
Verir zeyb-i mâtem -i libâs gama

178/ Murâd eyledi oĭ zenin def'ini
Yanımda yanan âteşin ref'ini

Dedim artık insâfa geldin felek
Giribânım elden bırakmak ğerek

Görüp bana kâfirlerin şefkatin
Ferâmûş kıldı dîdem mihnetin

Bakıp lütfuna çok sipâs eyledim
Ben İslâm'a geldi kıyâs eyledim

Meger hâzır imiş tutup bir mahal
Dil-i nâ ümîdi karîn-i amal

Sitem ferş edip sadr-ı kâşâneye
Komuşlar biraz râd gam-hâneye

Perestâr olup âh-ı ğayrt şi'ar
Harîminde feryâd imiş pâsdâr

Demişler ki lâzım degildir çerâğ
Yeter âşıka şu'le-i şevk-ı dağ

Zen-i bîkese ettiler iltifât
Sanırdım ki buldum o gamdan necât

Oturmuş idim bahçede vakt-ı şâm
Refîkim idi nahl-ı bâğ-ı merâm

Çıkardık gönülden gam-ı gurbeti
Sıtanbul'dan açmış idik sohbeti

Olup neş'e-mend-i hayâl-i vatan
Ferâmuş olunmuştu güyâ mihen

Açılmıştı gönlüm gülistân gibi
Terennüm ederken neyistân gibi

Girip gûş-ı gerdûne âvâzesi
Dil-i zârımın uçtu cemmâresi

Felek açdı dervâze-i mihneti
Götürdü o âvâze-i firkati

Uzaktan görünce Brehmenleri
Gönül suya indirdi yelkenleri

Dedim cûş eder şimdi deryâ-yı aşk
Yüzer mevc-i hûn içre sahrâ-yı aşk

Dedim ettiğin şimdi bulmak gerek
Dayansın sihâm-ı kazâya felek

Gelip bir-iki zen o dilbesteye
Esîr-i gam-ı yâr olan hasteye

179/ Teselli gibi geldiler yanına
Avuç ile zehr ektiler cânına

Edip hâh u nâhâh evden hurûc
Şu'â' idi etti alevden hurûc

Uzaktan görüp aldı hayret beni
Kebâb eyledi nâr-ı hayret beni

O bîmâre gerdûne tabut olup
Görenler anı lâl ü mebhût olup

Tutup çarh-ı bâng-ı Mehmed Ağa
Dedi zöhre gerdûnda vâveylətâ
Felek eyledi gerd-i senden ferâğ
Kulaklardan Allah etsin ırâğ

Yürekler yakıp na're el'firâk
Neler eyledi ol gam-ı lâyütâk

Çekilmiş idi kolları ardına
Görenler sorar bu kızın derdi ne

Bozulmuş ayaklar misâl-i kemân
Kütük gibi olmuş tâze fidân

Perişân idi hâli sünbül gibi
Küşâde yine dağlar ğül gibi

Vücûdu sararmış çü berg-i hazân
Yerinde gül-i surh-ı dâğ-ı cinân

Küşâd eylemiş ol teni dâğdâr
Şitâ mevsiminde gül-i nev-bahâr

Edip çille-i aşk kaddin kemân
Kemân kaşına bastı zâl-ı zamân

Alıp nakd-ı dâğî o baht-ı siyâh
Basıp sîneye eyledi harcırâh

Gelip rûh-ı Kays oldu bi'l-it-tifâk
Haddi senç-i cemmâze-i iftirâk

Ser-i rehde Leylâ-yı hevdec-nişîn
Ederdi o bîmâre âh u enîn

Olup rûh-ı Şîrîn v'ad-ı refîk
O dilhasteye oldular hem-tarîk

Pes ü pîşini aldı âh u figân
Sirişki gibi oldu âhir revân

Bakıp şem'idân gibi dest-i kazâ
Getirdi anı semt-i gamdan bana

180/ Bitirdi bizim hâneyi ol harîk
Ümîdin kesip etti 'azm-i tarîk

180/ MA'ŞÛK-I 'ÂŞIK-I IZTIRÂB-I ÂTEŞ-İ İFTİRAKLA KEBÂB OLUP EZ SIRR-NÛSİH-İ SİTEMDE ÂH U ZÂR U ÂKIBET'ÜL-EMR Ü NÜHFETE-İ SANDUKÂ-I CÂN OLAN DER AŞKI AŞİKÂR ETTİĞİDİR

İki kul olup âteş-i iftirâk
Yine etti gam-hânemiz ihtirâk

Görüp âşıkın süz-ı derdin civân
Dedi yandı canım aman el aman

Çekip sûz-ı firkat âh-ı serd
'Acep imtizac eyledi hürr ü berd

Donup kaldım anda gelip incimâd
Tutuştu o gülnihâl âteş-nihâd

Olup her şerer canımın külheni
Anı yakmadı çarh yakdı beni

N'idem kim ederdi o feryâd ü zâr
Degildi tenim câne cây-i karâr

Gözünden revân oldu bir hûn-ı âl
Uruldu dedim akıbet ol gazâl

Giribânını eyledi çâk çâk
Kefen kıldı anı dil-i derd-i nâk

Uzaktan gelirdi zeng-i nâlesi
Giribâna döndü gönül kâlesi

Figânlar ki etti o şâm-ı firâk
Sipihr ağladı tâ külhence fevâk

Görüp rahşeş-i çeşmini âsumân
Degil ra'd kıldı enîn- ü figân

O mâh ağladı âsumân ağladı
Bu derde zamân u zemîn ağladı

Edip âteş-i âhdan ictinâb
Dökerdi felek üstüme darma âb

Tutup âlemi bang-ı rûhî ....
Jıwan oldu cism-i zemîn lerze-nâk

Zuhûr etti havf ettigim 'âkıbet
Kabûl etmez artık gönül tesliyet

181/ Bitirdi zenin kârını derd-i aşk
Dayansın gama ba'dezin merd-i aşk

Ne merd ise Leylâ yine karıdır
Tahammül gam-ı aşka er kârıdır

Yaraşmaz idi ol zene kâr-ı merd
Yüzük taşı gibi yerin buldu derd

Ser-i Kays'a ağır gelen miğferi
Tahammül eder mi zenânın seri

Bu meydâna taştan katı ser gerek
Bu derd-i seri çekmeğe er gerek

Degil bî-sütûn kazma Şirîn'e kâr
Gerek ana bir taş dögen tîşe-vâr

Zenin hâli ol merde geçti tamâm
Verildi o şeb mülk-i aşka nizâm

Der-i aşktan tard olundu zenân
'Ayân oldu ma'şuk-ı 'âşık hemân

'ÂŞIK-I NEV-NİYÂZ GİTTİKÇE KÂMET-İ ÀHI DIRÂZ EYLEYİP MERKAD-İ MUKADDES-İ HAZRET-İ ZÂTÎ KUDDÎŞE SIRREHÛ CENÀBLARINDAN CÛYENDE-İ REŞHE-İ ÂB-I ŞİFÂ VE REHÎN-İ BER'İS-SÂA-I DEVÀ OLDUĞUMUZDUR

O gece ne hâl ise ettik sabâh
Dedim ayâ var mı bu gamdan felâh

Edip derdime cüst-cûyı ilâc
Dedim kimlere arz edem ihtiyâc

Kimi mahrem ettimse esrârıma
Benimle bakıp ağladı yâreme

Kimi eyledimse bu gamdan habîr
Hemân eyledi âhını evc-gîr

Kim olduysa ahvâline matla'ı
O da yandı yakıldı lâ-yenkat'i

Su'âl eyledimse kime çâresin
Açıp gösterdi bana yâresin

İki evli bir köye varsan hemân
Bulursun beş o(n) 'âşık-ı nâ-tüvân

182/ Desen bu derde var mı aya ilâc
Güler hâline bir âlây lâ'ilâc

O derdin bu âlemde bîmârı çok
Velî bir tabîb-i devâsâzı yok

Açıldı gül-âsa leb-i zahm-ı yâr
Eder oldu bülbül gibi âh u zâr

Ferâmûş edip ahd u misâkını
Değiştirdi kerdâr u âhlâkını

182/ Dikiş kaldı kim çâk ola sevb-i 'âr
Ola hemseri ol zen-i nâbekâr

Ramak kaldı kim gönlümü kesr ede
Alıp başını bir diyâra gide

Ne ettiyse evvelce zenden zuhûr
Birer birer başınadn etti mürûr

Tahayyürde iken bu emre şu'ûr
Dedi feste'inû-min-ehl'il-kubûr

Erenlerdedir çâre-i derd-i aşk
Bilirler nedir yâre-i derd-i aşk

Götürdüm anı teyye-i Zâtî'ye
Zuhûr eyledi sûret-i âtiye

Penâh ettirip meşhed-i taşını
Ayağı ucuna kodum başını

Kılıp türbede iki rekât namâz
Birâz oldu tenhâ-nişîn-i niyâz

Perîşân iken berg-i sünbül gibi
Açıldı çıkıp türbeden gül gibi

Yazıp defter-i bendeye ismini
Gümüş gibi saf eylemiş cismini

Bu dai'el-uzâle be hamd-i Hudâ
Erenler kapısında bulduk devâ

Süleymân-ı Zâtî-i sâhip hemem
Bu bîkeslere kıldı kerem

Bıraktık enîn-i gam-ı halveti
Zuhûr eyledi pertev-i celveti

Erenler hateyyâtı vurmaz yüze
Eger baksalar olur olmaz söze

Köpekler gülerdi benim hâlime
Dahî hâl-i akrân-ı emsâlime

183/ Zuhûr eyleyince o yüzden bu sır
Ziyâret ederdim iki günde bir

Olup bâbı cism-i cesîme penâh
Rübâ'iyle oldu kalem 'özr-i hâh

RÜBÂ'İ

'Afv eyle ki ey Şeyh Süleymân Zâtî
Dergâhına verdikçe vücudum sıklet
Bu cüsse ile kangı kapıya varayım
Divân-ı Süleymân'a gelir fil elbet

RU'YÂ-YI GARÎBE

Görür kim uşşâk-ı âlem hâbında
Bu bîkes durup bir büyük bâbda
İşâret edermiş nihân-ı gözüm
Ki vardır deyü sâke mahfî sözüm

Demiş kim gerekmez bana gayr-ı bâb
Der-i Zâtî'ye eyledim intisâb

Erenler günâhıyla etmiş kabûl
N'ola etmese bâb-ı gayre mesûl

BA'ZI MESNEVÎ DER MENKIBET-İ PÂDİŞÂH-I MA'NEVÎ

Delîl olmasa evliyâ-yı Allah
Bulunsun mu dergâh-ı Mevlâ'ya râh

O dergâhı aklınla bulsan dahî
Gelir fikre gelmez nice berzahî

Bulunmaz o yol olunmayınca serâğ
Sarây-ı yakîne düşersin ırâğ

Gerektir haber vermeğe bir berîd
Karîb olsa da hem-çü habl'ül-verîd

Danış kim kapıda duran zâbıta
Girilmez dem-i şâha bî-vâsıta

Ne kabul edip hod-be-hod ilticâ
Vara dergeh-i Hakk'a peyk-i recâ

Husûsâ bu ser defter-i mücrimîn
Ne yüzle ola bâb-ı Hakk'a yakîn

184/ Meger kim olam lutfını müktesib
Der-i evliyâya olup müntesib

Der-i evliyâdır penâgâhımız
Ayırmasın anlardan Allahımız

Hulûs üzre her kim ede ilticâ
Ne mümkin ki redd oluna bir ricâ

Hulûs üzre sürdükte rûy-ı niyâz
Şu câhil uşak etti def'i güdâz

Hulûs istiyorlar erenler hulûs
Olursun dahî şeyh-i sâhib-füsûs

Erenler efendi kemâl istemez
Müderris degil kıyl u kâl istemez

184/ Erenler bulunmaz hayâlâtla
Bilinmez o fırka kemâlâtla

Kazâyâsı dîger kıyâsı diger
Muhît ola mizânı 'akl-ı beşer

Erenler 'ulûmu degil nahv u sarf
Bilinmez meânî bî-lafz u harf

O fennin adı 'ilm-i Mirâc'dır
Sakın sanma kim vakte muhtâcdır

Urur sözleri târ-ı 'akla dügüm
Feḳul kaddes-Allâhu esrârehüm

OL MEST Ü MEDHÛŞ BİRBİRİNİ FERÀMÛŞ U ÂNDELÎB-İ
ZEBÀNLARIN HÀMÛŞ ETMİŞ İKEN PÎRÂNE-SERİM 'AŞK-I
CİVÂNI BE SIRR-I ÜFTÂD MEKÂLINCA KEM KERDE-İ MÜRÛR-I
ZAMÀN OLAN ÀTEŞ-İ SÎNE BU SARSARNÂGE ZUHÛR İLE
DEF-KENDE-İ SİTRE-İ RÜMÀD VE YENİ BAŞTAN 'ULÜVV-İ
HIYZ-KÀNÙN-I İŞTİDÀD OLDUĞUDUR

Uşâk eyledi def'i harr-i elem
Başımda benim kışladı selc-i gam

Zenin hânesi gerçi oldu harâb
Ne cânlar cigerlerde etti kebâb

Uyutmuş idim tıfl-ı âhı henüz
Dil-i zâre kundak bıraktı u sûz

185/ Bu âteş dil ü cânımı haşladı
Ciger kokusu gelmeğe başladı

Çerâğ eyledi bendesin şâh-ı aşk
Tülu'û eyledi nâ-becâme meh-i aşk

185/ Girip fikr-i gîsû ile lâleye
Yine Kays-ı dil başladı nâleye

Gam-ı aşktan eylemişim ferâğ
Yine yaktı tâ sînem üzre çerâğ

Düşürdü yine çâhe fikr-i defen
Ne bir kârbân var ne dil ü resen

Yine fikr-i ayrıya düştü gönül
Çekip câne hançer bozuştu gönül

Değildi yine sînemin yâresi
Güçeldi dil-i zârımın çâresi

Gönül şîr-i sahrâ iken bî mehâr
Yine oldu âhû-yı çeşme şikâr

Hezâr âferin çeşm-i câdûsuna
Şikâr eyledi şîri âhûsuna

Gönülden çıkıp arzû-ı bahâr
Hazân eylemişken dil-i dâğdâr

Yine yandı nâr-ı ruhâle hayf
Yine açtı bâğ-ı derûn lâle hayf

Lebimden gidip zevk-i sahbâ-yı nâb
Boğazdan değil bâde geçmezdi âb

Yine bâde-i lâle düştü gönül
Mekes gibi ol şehde uşdu gönül

Miyânı gelip gahice hâtıra
Hayâlat derdim yâhut hâtıra

Yine sardı fikr-i kadd-i yârı dil
Mukaddem saraydı bari anı dil

Ferâğat edip bâğ u bostandan
Kesilmiş idim sünbülistandan

Yine düştü fikr-i hatt-ı yâre dil
Arar derde tiryâk ile çâre dil

Gelip yâdıma âteş-i rest-hîz
Ederdim görüp nahl-i kaddin girîz

Karârım alıp kâmet-i bî karâr
Kıyamet kopardı yine âh u zâr

186/ Getirdim kurup serde zülfî otâğ
O sevdâ ile ihtilâl-i dimâğ

Gelip zevkime zehr-i bezm-i mihen
Ferâmûş olundu safâ-yı vatan

Gelip yâde gâhi Fuad u Reşâd
Olurdum gam-ı iftirâk ile şâd

Güler zannederdim biri ağlasa
Safâyâb olurdu gözüm çağlasa

Sıtanbul zannetme zikrim idi
Dil-i zârımın derdi fikrim idi

Mey-i nâ-ümîdî ile mest idim
Sebû idim amma ki şikest idim

Düzüp sâz-ı efgânımın perdesin
Gam-ı dehre derdim ki gel nerdesin

Vücûdum hamîr oldu ekdâr ile
Pişirdim işi mihnet-i yâr ile

Doyunca yemek mümkün olmadı nân
Hemân gam yiyip çekmedim imtinân

[illegible]lhneti kendime
[illegible]ğurbeti kendime

aradan
aradan

Gam-ı yâr ile itilâf eyledim
Felekle dili sîne-sâf eyledim

Şifâ-yâb olup, içtiğim zehrden
Kodum iştikâ-yı gamı dehrden

Kederle safâ-yâb idim ol kadar
Keder olmasa ben arardım keder

Gehî ol zenin hâlini fikr edip
Gehî firkat-i 'âşıkı zikr edip

Gül-i dâğıma gönlüm oldu hezâr
Tutup lâne-i sînemi âh u zâr

Ferâmûş olunmuştu mâl ü menâl
Zuhûr eyledi dilde bir başka hâl

Gam-ı aşkile öyle üns eyledim
İşit kim o âteş ile neyledim

Edip câmeden cism-i zârı berî
Gezerdim mecânın gibi serseri

187/ Gehî Kays olup deşte oldum revân
Gehî kûhikenlikle geçti zamân

Girîbân mı kalmıştı çâk olmadık
Dil ü cân mı vardı helâk olmadık

Serâpâ-yı cismim olup lâle-zâr
Sulardım sirişkimle leyl ü nehâr

187/ KUDÜM-İ SÂL-İ CEDÎD Ü SERNÂME-İ HÜSEYN-İ ŞEHÎD RASULLULLÂH-I 'ANHÜMÂ RABB'ÜL-MECÎD

Sirişkim telef oldu ahd-ı medîd
Belâ bunda kim geldi sâl-i cedîd

Yetişmezse giryânıma eşg-i ter
Olur kan revân olduğum hep heder

Gözüm akmaya bahr-i âl-i resûl
Akıtsa bana kevser etmem kabûl

Beher katresi olsa âb-ı bekâ
Yine andan etmem ümîd-i şifâ

Gam-ı âl-i Ahmed içindir sirişk
Hüseyn-i Muhâmmed içindir sirişk

Sefâhat edip dîde-i nâ halef
Telef eyledi nakd-ı eşgi telef

Edip eşgini sarf-ı aşk-ı mecâz
Heder oldu bîhûde söz ü güdâz

Olup bi bedâ'et leâl-i fürûş
Revâ mı bu günlerde olmak hâmûş

Olup bî-reviyyet cevâhir-nisâr
Acep şimdi neyler dil-i şerm-sâr

Acep kandedir eşg-i deryâ hurûş
Bu mevsim ne mevsimdir etmez mi gûş

Kanı âh-ı âteş-feşân nerdedir
Anın varsa imdâdı bu derdedir

anı nâle-i dem-be-dem kandedir
l başka bir derde efgendedir

Kanı kanlı yaşım kanı âh-ı serd
Durur mu bu günlerde ashâb-ı derd

Kanı nerde çâk-ı girîbân acep
Kanı lerzeş-i cism-i 'ürşân 'acep

Kanı dâğ-ı dilden akan hûn-ı âl
Bu dem akmalı behr-i evlâd ü âl

188/ Edip isti'ânet dil-i zârdan
Haber al dedim çeşm-i hûn-bârdan

Yazarsam bu mânde ger bir eser
İ'ânet eder mi dedim çeşm-i ter

O dem çekti bir âh kalb-i hazîn
Dedi var mı olmaz bu kâre mu'în

Müheyyâ katımda enîn ü figân
Görüp anı olmaz mı çeşmin revân

Alıp hâmeki kıl murâdın beyân
Hemân eyle mâfî'l-fu'âdın beyân

Suhen hâmeden benden âh u figân
Hemân eyle derd-i derûnun 'ıyân

Görünce dil-i zârımın meylini
Revân etti çeşmim dahî seylini

Görüp çeşmimin imtisâlin kalem
Demullâh kıldı va'z-ı rakam

Bu na't-i Hüseyn'e verip hüsn-i zîb
Bana nısf-ı 'aış oldu zikr'ül-habîb

MERSİYE-İ HASENEYNÜ'L AHSENEYN RADİYALLAHU ANHÜMA VE AN ŞÜHEDÂİLLAH

Ey hâme kanlar ağla yazıp şâm-ı mihneti
Hûn-ı cigerle tazele subh-ı musîbeti

Ey hâme bakma rûz u şebe ağla dembedem
Yâd eyle mihr ü mâh-ı sipihr-i risâleti

Ey hâme hakk-ı âhireti eylemem helâl
Feryâd ile koparmazsan ger kıyâmeti

Ey hâme kıl derîde girîbân-ı sabrı kim
Sad pâre etti dest-i elem sevb-i tâkati

Yüf gülşen-i cihâna ki bir ejdi hâ nefes
Tefsîde etti gonce-i bâğ-ı nübüvveti

Bir nâ halef o gonceyi kıldı telef dirîğ
Açdı yerine gül gibi dâğ-ı cerâhati

Gül-berg-i terden ahsen olan Hazreti Hüseyin
İçsin selâf-ı semm ile câm-ı şehâdeti

Hayret verir zebânıma bu mebhas-i 'amîk
Ger var ise emîr-i zamânın cür'eti

Ey hâme eyle süzde bu rütbe ile ketf
Geçmiş anın Resûl-i güzîn ile sohbeti

189/ Oğlu şefîhe her ne kadar eylese şütûm
İmânı olan asla eylemez sehâbeti

Kâğirdi gerçi sûret-i müslimde neyleyim
Şermende etti pîş-i risâlette ümmeti

Müslim degil Yehûd u nasârada misli yok
Bî-rahm ü bî-mürüvvet ü insâf idi kat'î

Âhir mekânı sadr-ı behişt-i berîn olur
İblise müjde yoksa o hâ'izin kabâhati

189/ Şeytân yanıda tıfl-ı sebük-hân-ı mefsedet
Varken cehâlette Ebû Cehl'le nisbeti

Ref' eyledi meyâne-i islâmiyândan
Şemşîr-i ihtilâfla tavr-ı meveddeti

Idlâl kıldı bir nice ashâb-zâdeyi
Kim etti mü'minine bu rütbe hıyâneti

Sevdâ-yı maî ü câha düşüp nâce küştenî
Terk ettiler 'inâyet-i sâhâb-şefâ'ati

Sûd-ı fenâya bir takım îmân müflisi
Sarf etti Kerbel'da künûz-ı diyâneti

Bir katre suya cennet-i nirâne verdiler
Vardır bu ğabn-ı fahşîn âhir nedâmeti

Nehy ettiler tecerr'u-ı nehr-i Fırat'tan
La'lin dehân-ı gonce-i bâğ-ı siyâdeti

Bir katre âb etmeziz işrâb dediler
Tasdîk olunmadıkça Yezid'in hilâfeti

Ol kim ede mütâba'at-ı seyyîd'ül-enâm
Mümkîn midir Yezîd-i peyîd ile bey'atî

Terk eyledi muhâsama-ı dünyeviyyeyi
Ma'lûm iken cenâb-ı Hüseyn'in şecâ'ati

Kâfirlerin hüsûmetine gelmedi sükûn
Dar'üs-sekîne semtine estirdi 'avdeti

Etfâl-ı Mustafa'ya bir içim su isteyip
Va'd eylemişti anlara âb-ı şefâ'ati

Gül-goncehâ-yı bâğ-ı risâlet hücûm edip
Kasd eyledikçe âb ile defi harareti

Ol seg-menişler eyledi dendân-ı hırsâa
Sad pâre âhûhân-ı harîm-i risâleti

190/ Bî-âb u tâb kaldı kimi âli beytten
Nûş eyledi kimisi zülâl-i şehâdeti

Şâmr-i la'în nâmına bir dûzehî nijâd
Ser-dâde etti hâke o gülgûhul cenneti

İmâna geldi Hamza'yı katl eyliyen kişi
Bu kâfir oldu görsene habs-ı cebelleti

Peyveste etti perde-i çarha muhadderât
Vâ hasretâ nidâsı ile âh-ı firkati

Güller lisân-ı hâl ile feryâda başladı
Hâmûş görüp o bülbül-i bâğ-ı belâğati

Gîsû-yı pâkini görüp âlûde-i ğubâr
Sünbüller etti çâk-i giribân tâkati

Pür-hûn görünce lâle semenzâr sînesin
Kıldı çerâğ o gülşene dâğ-ı musîbeti

Ol seyyidin zebân-ı şerîfin görünce lâl
Sûsenler etti bâz-ı dehân-ı şikâyeti

Dünyâyı tuttu gulgule-i bang-ı yâ Hüseyin
Oldukça 'andelîb recez-hân-ı hasreti

Ey hâme mürg-i bâğ-ı musîbet değil misin
Aç sende sebb ü la'ne zebân-ı 'adâveti

Bildir Yezîd'e kendini ihvân ü âlenî
Yâd eyle berîr ettiği küfrân-ı ni'meti

Kim bi'at eylerdi o kâfirden alçağa
Göstermeseydi âleme cüz'-i diyâneti

Etmiş olaydı kûfsânü evvelce dermiyân
Geçmezdi destine dahi Şam'ın imâreti

Kasd etme var mı dîn-i Muhammed'de
Kangı nebîye eyledi bu gadri ümmeti

Tekfûr olaydı rûma gelip ermeni gibi
Câ'iz olur mu sandı Yezid'in hilâfeti

Kânî olaydı ni'met-i rûz-ı resânına
Kılmazdı böyle ni'mete mazhar o nikbeti

La'net-be-la'net ettiği zulm ü sitêm-i gadr
Gelmez hesâba çünkü o hiyzin kabâhati

Nirân'de ola bâd-zen nâr-ı ez-diyâr
İbn'üz-Ziyâd'a verdiği menşûr-ı ruhsatı

Yetmez mi ana verdiği ruhsat o kâfirin
Kasd-ı Hüseyn'e yoksa Yezid'in cesâreti

191/ Her kim tesâhüp eylemek isterse şî'iyân
İlzâm eder bu meselede ehl-i sünneti

Sizden idi Yezîd deyip vermeli cevâb
Kâfir su'âl ederse halâs içün ümmeti

Ey hâme etme kâfiri âverde-i zebân
Eşginle ver zebânıma âb-ı tehâreti

Tûfân-ı Nûh'ı nevhâ eyle şerm-sâr kıl
Yâd eyledikçe nûr-ı dü çeşm-i risâleti

Hâhişger-i zülâl-i şefâ'at degil misin
İsâr-ı hâk-i pâyî kıl âb-ı tehiyyeti

Aç dâmen-i niyâzını zer-pâş-ı lütfuna
Meşhûrdur felekte o mihrin sehâveti

Sun arz-ı hâlini o şehinşâh-ı ekreme
Mebzûldur gedâlara nakd-i i'nâyeti

Ey nûr-ı çeşm-i Fâtıma Mustafâ Hüseyin
Mesrûr kıl nigâh-ı şefâ'atle 'İzzet'i

Mısrâ'sın Medîne-i ilmin kapısına
Ettim o bâba dînimi Tanrı emâneti

Allah içün bu abd-ı tebahkâre sâhip ol
Ol gün ki kimse kimseye etmez sehâbeti

Mahşerde pâre pâre edip seg gibi etim
Zâhir olunca hırs-ı zenûbun nedâmeti

Kıtmîrimizdi kehf-i amâne alıp beni
Tâ göreyim rezâlet-i yevm-i kıyâmeti

Kandır zülâl-i lütfûna seninçün yananlara
Yâd eyleyip harâret-i rûz-ı hisâreti

'İzzet tazarru' et ki budur mevsîm-i niyâz
Dergâh-ı Kibriyâ'ya açıp dest-i da'veti

Eyler du'â ki kerte-i gûş-ı kerûbiyyân
Vasf eyledik cevâhir-i kenz-i kerâmeti

Bil Mustafâ vü 'ıtrate ibn'i 'ammet
Yâ Rabbi bahhî min feterat' il-meniyyeti

Yâ Rabbi bil'Hüseyn vü evlâdihi'l-kirâm
Üstür zünûb-ı abdike vağfir-i hatîâti

(temmet'ül-mersiye)

192/ Bulup na't-ı pâk-i Hasan ihtitâm
O hüzn ile oldu muharrem tamâm

Yedi mahî geçti zamân-ı celâ
Yine bulmadı gam-ı bahtım cilâ

Şitâda edip refte refte kudûm
Kararmakta gerdûn gibi baht-ı şûm

Tükendi satıp savmadan mâlcım
Dahî parmağa saracak bir bezim

192/ Bu günlerde 'afv eylese pâdişâh
Vatan azmine kalmadı harcırâh

Suhenden de gelmişti artık kelâl
Tüketti [illegible] iftirâk-ı 'ıyâl

Tesellî dahî yazmaz oldu kibâr
Yazanlar dahî oldular şerm-sâr

Giriftâr olup ukdeye mihr-i kâm
Nümâyân idi inkisâf-ı tamâm

Ne menkûblar 'afv u itlâk olup
Rehâ kerde-i berr ü işfâk olup

Varıp sundular [illegible]hân-ı leylâ'ya dest
Fakat Kays'ın çanağı oldu şikest

Sunup her biri cûy-ı Şîrîn'e leb
Bu bîçâre Ferhâd çekti ta'b

Eger olsa sadâk-ı devlet 'ayân
Beni afv eder pâdişâh-ı zamân

Degilsem eger devlete hayr-hâh
Olam mazhar-ı hışm-ı Kahrullâh

Ne gam kim yedi çerhe olsam zebûn
Hatırda olur dâima mahlasın

Bu sûzdan degildir şikâyet garaz
Gam-ı gurbeti bir hikâyet garaz

Olup biya' nakdîne-i mân Yezîd
Telef kerde oldu zarîf ü telîd

Bu ni'metle doysun da çeşm-i hasûd
Gözümde degil gitse bûd u nabûd

Hemân pâdişâh-ı cihân sağ ola
Bana bâğ olmaz ise dağ ola

SERASKER SÂBIK MEHMED PAŞA HAZRETLERİNİN KEŞÂN'DAN MÜRÛRUDUR

193/ Gelip hâneme bir berîd edip
Hemân sundu bir nâme-i dilfirîb

Ne nâme riyâz-ı bahâr-ı şeref
Sevâd-ı hatt-ı yâre hayr'ül-halef

Ne nâme perend-i diyâr-ı kerem
Düşünmüş zemînninde târ-ı kerem

Gelibolu'ya azm ederken meger
Anı yollamış âsaf-ı dâd-ger

Ne Âsaf semm-i resûl-i güzîn
Hünerber 'alâ heybet ü pâk-i dîn

Ne Asaf peleng-i kenâm-ı veğâ
Ne Âsaf sehâb-ı sipihr-i gazâ

Bitirmiş edip kendi dârını
Su'âl eylemiş 'İzzet-i zârını

Keşân'a kudûm eyledi subh dem
O hurşîd-i burc-ı sipihr-i kerem

Görüşmek için eyledim itizâr
Kabûl eyledi 'özrüm ol nâmdâr

Mübâşir Ağa kıyl u kâl etmese
Bu kimdir deyü ger su'âl etmese

Görüşmek eger olmasaydı muzır
Olurdum öpüp dâmenin müftehir

Seher ki Gelibolu'ya etti 'azm
Olup nîze berkef o hurşid-i rezm

Selâmıyla bir âdem irsâl edip
Beni lutf-ı ihsânı hoş hâl edip

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

Demiş Hak-Te'âlâ zamân-ı karîb
Eder ise ıtlâkını ger nasîb

Gelibolu'dan eylesin 'avdeti
Nasıl şahs imiş görelim İzzet'i

Dedim Hak-Te'âlâ zamân-ı karîb
Ana sadr-ı âlâ-yı kılsın nasîb

Edip intisâbı ile iftihâr
'Adûlar ola reşk ile dâğdâr

'Acep merd imiş etti ol nerre-şîr
Beni pençe-i lütfı ile esîr

O düstûra ettim o rütbe du'â
Kabûl eyledi iki ayda Hudâ

194/ Varip mâl ü emlâkini pâdişâh
Yeniden çerâğ etti zıll-ı Allâh

MUHAMMED'İ İSTANBUL'A İRSÂL ETTİĞİMİZDİR

Muhammed revân oldu İstanbul'a
Ne var ise satmak için bir pula

Kalıp iki adamla tenhâ-nişân
Yine başladı dilde âh u enîn

Bilirler ne hâl olduğun ehl-i hâl
Verir tab'a tafsîli kerde melâl

VÜRÛD-I HABER-İ ŞEYH'ÜL-İSÂM ŞODEN-İ 'ASIM EFENDİ SELLEM-ALLAHÛ

Olup bâb-ı ümitgâha müsûl
Sıtanbul'a etmiş Muhammed duhûl

Bana nâme tahrîr edip der'akeb
Demiş çekmez artık Efendi t'ab

Efendin yine oldu müfti"ül-enâm
Bulur sâyesinde bu mihnet hitâm

Senin hasm-ı cânın biraz kavm idi
O demler ki lâ-Âsım'ıl-yevm idi

Olup şimdi tûfân-ı gam bertarâf
Sana feth-i bâb etti Hak her tarâf

Alıp nâmeyi hırz-ı cân eyledim
Hemân dest-i gamdan nihân eyledim

Eger duysa gerdûn ol nâmeyi
Çıkarır başa başka hengâmeyi

Olup bu teselli ile şâdmân
Bahş oldu güyâ cehîm-i Keşân

Kalem arz-ı hâle edip ibtidâr
Bu târihle oldu cevher nisâr

TARİH

Cenâb-ı Mustafa 'Asım Efendi sadr-ı üftâyı
Yine teşrîf edince eyledi şâdân dünyâyı

Tesâdüf ettiği sâl-i cedîde fâl-i hayr oldu
Kudûmü eyledi dilşâd şâh-ı kişver-ârâyı

Dimâğ-ı ehl-i irfâna mükerrer oldu şükr-bahş
N'ola tahdîs edersen ni'met-i bârî tealâyı

195/ Der-i iclâline mensûb olanlar sonradan sad hayf
Ederler hâk-i pâ-yı devletinde çehre firistâyı

O devletten felek 'abd-i kaddın eyledi mahrûm
Sekiz ay oldu amma şimdi duydum hüzn-i menfâyı

Murâdım intisâb-ı kûhene mey-i isbâttır lâkin
Liemr-i mâ dahî ta'ciz edersem yok mudur câyı

Sebâvetten berîdir intisâbım ihtiyâr oldum
Düşer mi bana ta'ciz etme artık pîr ü bernâyı

Benim ancak murâdım mazhar-ı ihsânı olmaktır
Celâdan incilâya Hak bu kim etmem bu şekvâyı

Güvâhım mazhar'ül-ilhâm olan mir'at-i kalbidir
Füsûn-ı sûret-i tevzîr ile etmem bu da'vâyı

Melâzâ(!)Melce sensen veliyy'ün-ni'met-i dârîn
Ferâmûş eyleme vakt-ı 'inâyettir bu âh-nâyı

Gelip erbâb-ı hey'et bana sorsun kaç bucaktır yol
Dil-i zârım mühendisler kadar öğrendi dünyâyı

Südûr içre senin devlette şimdi bendegânın var
Çerâğ etme bir iş mi ben gibi bir mollayı

Hemân bârî Te'âlâ zâtını etsin kederden hıfz
Ede fetvân ile te'yîd hükm-i câh-ı takvâyı

Yazıldıkça fetvâdan kitâb ehlinin ahkâmı
Debîr âsumân koysun senin nâmınla imzâyı

Mücevher yazdı 'İzzet bendesi tarih'-i ilbâb
Yine Mekkî Efendi-zâde sevb-i fetfâyı

Görüp nazm-ı târihim etmiş pesend
O kândan yine olmadık hıssa-mend

Nevâl-ı inâyâtı mebzûl iken
Keremle semâhatle mecbûl iken

Gelince bana bahr iken yer olur
Murâdı eger hayr ise şer olur

İki def'adır oldu müfti'l-enâm
Ecânib olur sâyesinde bâkâm

Beni baht-ı vârûn ba'îd eyledi
Derinden dahî nâ-ümîd eyledi

Degil kendi baht-ı siyehder sebep
Bana zâlimim etti n'ettiyse hep

196/ Kerem görmedim hem sâna sendeyim
Bilâ lütf u ihsân du'âsındayım

Nüvâziş dahî bir kerem sayılır
Zamâne göre ol hemem sayılır

Beni görmesin lütfunun lâyıkı
Yine ben derim pâdişeh sâdıkî

Bekâ hâh-ı sultân-ı 'âlemdir ol
Sadâkatte zât-ı müsellemdir ol

Yerip yıksa da da'imâ 'İzzet'i
Müşeyyîd ola hâne-i devleti

Bize başka yüzden olup lütf-ı Hakk
Bu âyine gösterdi dîger sabık

MUHAMMED'İN KEŞÂN'A AVDETİDİR

Muhammed olup nâ-murâd ömeli
Gelip bâzm-i ümîde verdi kesel

Dedi lütf-ı Mevlâ'ya kaldı işin
Ne mîn ü ne pagaya kaldı işin

Kapanmış sana şeşder-i intisâb
Hudâ başka yüzden ede feth-i bâb

Ümîd ettiğin bâbı sarmış alev
Küşâd eyliye Hak sana bâb-nev

Sıtanbul'da yok bir bilir nâmını
Okur kalmamış nâme-i kâmını

Su'âl etmedi kimseler hâtırın
Nedir hâli der yoktu ol mâhirim

Fakat bir necîb-i hememkâre var
Ümîd etme andan diger yâr var

O'da azm-ı iklim-i Mısr eyledi
Düşün sana baht-ı siyâh neyledi

Beş on tesliyet-nâme verdi ele
Dedim bir zaman ola hayrî gele

Getirdi hülâsâ beş-on kuruş
Leb-i şekve-i çarhı ettik hamûş

Kudûm eylemiş idi fasl-ı harîf
Bürûdetle oldu havalar latîf

Felek bâğ-ı rişk-i bahâr eyledi
Hazânı bana lâne-zâr eyledi

197/ Mekânın dahî olsa semm'ül-hıyât
Gelir vüs'at-ı rızk ile inbisât

Çıkardım derûndan gam-ı gurbeti
Dedim Hak müebbed ede devleti

Gelir 'İzzet'in bir bilen kadrini
Sipihrin tecessüs eder ğadrini

197 MEHMED REŞİD PAŞA HAZRETLERİYLE MÜLÂKATIMIZDIR

Seher ki zuhûr etti bir velvele
Zemîn ü zamân oldu pür zelzele

Keşân'a dolup leşker-i bî-şümâr
Dil-i katrede oldu bahr âşikâr

Sadâ-yı rikâb ile heft âsumân
Ayaklı kemân meclisinden nişân

O ses verdi sevr-i semâvâta bâk
N'ola olsa gâv-ı zemîn lerze-nâk

Sem-i rahş-ı gülgün olup nakş-ı tîn
Çiçek bozmuşa döndü rû zemîn

Gelirmiş meger kim müşîr-i dilîr
Mora cânibinden çu şîr-i dilîr

Zihîn-i müşîrân vezîr-i fatîn
Reşîd-i vezîrân müşîr-i zihîn

Ser-i tuğu kıldı sipihri hacil
Dedi mehcesi âfitâba çekil

Varıp ben de tenhâca birhâneye
Nigâh ettim ol tavr-ı şâhâneye

Ne gördüm ki o şîr-i ejder süvâr
Yanında ..... her süvâr

İki cânibe eyledikçe nigâh
İki cânibe açılırdı râh

Vakûr u mü'eddeb hünerber dilîr
Şehînşâh-ı devrâna lâyık vezîr

Mehâbette ger misli var ise az
Şecâ'atte tuğu gibi ser-firâz

O bârânî surha ettim nigâh
Akardı dem-i düşmen-i pâdişâh

Girîbânının şemse-i cevheri
Sipihr-i celâlin iki ahteri

198/ Meyânındaki hançer-i tâbdâr
Hilâli eder bedr-veş dâğdâr

Doğup bir felekte beş-onbin güneş
Ana zerkeri eylemiş tîr-i keş

Bu ferr ü şekvâ ile teşrîf edip
Nigâhıyla etrâfı taltîf edip

Kazardı sümm-i rahşı 'adâya çah
Pesinden gelen pîş olurdu tebâh

Zemîne nigâh eyledi kevseni
Bekâda helâk eyledi rûyîn-teni

Eger tutsa bâlâya bir yanını
Emânet verirdi felek cânını

Keşân'a misâfir olup iki şeb
O destûr--ı sâhib-vekâr ü edeb

Çağırdı beni bezm-i iclâlına
Nüvâziş eder gibi emsâlına

Vekâr içre çok eyledi iltifât
Gülerdi olup âşînâ-yı nikât

Bu Mecnûn'ı 'âkil-i Kays eyledi
Umûrunda re'y iltimâs eyledi

'Acep Âsaf-ı munsıf-ı Hak-şinâs
Tutar kendini hemçü âhâd-ı nâs

Şeh-i âleme eyledik çok du'â
İki gün iki gece etdik bekâ

Müzemmet edip bazı akrânını
Dedi Hak ala anların cânını

Müselmân idi Hak bilir kim özü
'Acep Hakk'a tab'i idi her sözü

Kaşân'da Hudâ şâd-gâm eyledi
Vidin mansıbiyle bekâm eyledi

Vedâ' eyledik ağlaya ağlaya
Dedim Hak reh-i düşmenin bağlaya

Binip rahşına hemçü İsfendiyâr
Vidin semtine etti 'atf-ı mehâr

Olursa dedim böyle olsun vezîr
Melek sûretinde 'acep nerre-şîr

Bedenden olur gibi cânım cüdâ
O bir yana gitti gönül bir yana

199/ BİR MÂH KADAR YENİCE KÖYÜNDE İKÂMETİMİZDİR

Çıkıp deşte geşt ü güzâr eyledim
Keşânlı sanırdı firâr eyledim

Yenice köyün eyledim ihtiyâr
Gam-ı köhneden sanki ettim firâr

Çekip câm-ı ye'si felekten müdâm
Mey-i şekveyi bezme ettim merâm

Mey-i nâ-ümîdî 'acep mey imiş
Meyin keyfi yanında lâşey imiş

Uşaklar ederlerdi sayd ü şikâr
Benim şâhbâzım idi çeşm-i yâr

Ederdim gahî beldemi ben de râm
Felekten alıp vasl ile intikâm

Enîs ü celîsim idi bu kitâb
Kafadârım olmuştu câm-ı şarâb

Mezâmîni etse n'ola halkı mest
Ne şâ'irler üstünde oldu şikest

Sipihrin içip rağmına bâdeler
Mükedder idi verdiğine keder

Ferâğat ne mümkün mey-i nâbdan
Meger kim kesâfet gele hâbdan

Çekip câm-ı estağfirullâhı gâh
Harâb-ı mey afv olurdu gâh

Belâyâde ve sâkî ve rıtl u câm
O sahbâ ile mest olurdum müdâm

Penâh eyleyip gahi seccâdeyi
Dökerdi gözüm içtiği bâdeyi

Gahî reh-güzârdan geçerdi tatar
Demezdim Sıtanbul'da ayâna var

Yazarken hicâb etmeyip nâmeler
Gelirdi gahî tesliyet nâmeler

Benâne verip renciş-i fekk-i mihr
Açıp vermedim hâtır-ı şekk-i mihr

Biriktikçe sûzân edip âteşe
Keder vermedim kalb-i hasretkeşe

200/ Felek gösterip çehre-i intikâm
Gelip şahne.... şikest oldu câm

Uzattı ayağın ser-i bâmdan
Hücûm eyledi leşgeri câmdan

200/ YENİCE KÖYÜNDEN KEŞÂN'A AVDETİMİZDİR

Şitâ verdi bizim herife kesel
Ayağ-ı meyi tutmuaz oldu el

Donup kaldı her kande vaz cûybâr
Akardı fakat çeşm-i deryâ nisâr

Tükenmişti kânûn-ı gülşende nâr
Fakat sönmeyen bir benim bir çınâr

Alıp subh-dem bir bora bir tipi
Düşüldü yola seyl-i bârân gibi

Nedir çâre çün hirre-i nâ-tüvân
Ocak başını eyledik âşiyân

Konup husrev-i hâme meştâsına
Düzüldü şitâiyye inşâsına

SIFAT-I SERMÂ

Karardı felek zülf-i bahtım gibi
Girih-bend olup kâr suhenim gibi

Müsâvî idi mihre rûz u şebi
Düşünde görürdü felek kevkebi

Felek görmedi iki aydır mehi
Muharrem sanırdı rebî'i gehi

Siyeh rûz edip mâtem-i âfitâb
Felek kara giydi degildir sehâb

Kararmıştı fikrimde reng-i sefîd
Hele kar yağıp oldu levnî bedîd

Siyeh câm içinde şarâb-ı beyâz
'Acep midir ol neş'esi inkıbâz

Dolu eyledi câm-ı çarhı şikest
Verir rahne gâhice bâlâya pest

Donup kaldı sa'dî gibi cûybâr
Açardı gelip mürşîd-i nev-bahâr

Hum-ı bâde yakutla oldu pür
Sebû-yı arak gûyiyâ genc-i dür

201/ Açılmazsa ger incimâd-ı şarâb
Olur la'lle bir mezâd şarâb

Donup kaldı yah-beste rah-ı nefs
Çıkarken düşürdü bün-i femde ses

Yapıldı pamuktan nice arslan
'Acep benzedi pîşe-zâre cihân

Şihâb-ı felek etse 'azm-i zemîn
Olurdu donup nîze-i âhenîn

Düşerdi soğuktan başa mıh-ı bâm
Ciger-gâhe işler idi sîh-i bâm

Kar içre gören Keçeci-zâdeyi
Demez mi şaşırmış felek 'âdeyi

Galat-kârî-i çarh-ı ğadâr ile
Bu yıl sardılar keçeyi kar ile

Şerer sıçrasa gülhen-i nârdan
Dökerdi 'akîde gibi kardan

Güneş açsa berfin dahi dahmesin
Felek gûş ederdi lâkin nağmesin

Olup damlalıklar tütün tablası
Ş.....mişti çarhın dahî ablası

Gehî hatırımdan çıkardı kader
Sögerdim sipihre sabaha kadar

Hurûc etmedim odadan iki ay
Uzanmış olaydım donar idi pây

Degil oda işkembeden bir fenâr
Kılınmıştı kağıt ile iştinâr

Keşân halkını eyleyip bize cem'
Yanardım derûnunda mânend-şem'

SADÂRET-İ GÂLİP MEHMET PAŞA

Sehergeh semâha erip bir peyâm
Dil-i zârı gördüm o dem şâdgâm

Felekler ile raksa girdi gönül
Sanardı başı göğe erdi gönül

Bulup pâdişeh sânî-i Râğıb'ı
Meger kim vezîr eylemiş Gâlib'i

202/ Dedim ey dil-i zâr-ı mihnet-keşim
Refîk-i gamım yâr-i gurbet-keşim

Vezîre senin intisâbın mı var
Kapısında bir başka bâbın mı var

Mukaddem bilir mi senin nâmını
Ki bilsin bu günlerde encâmını

Senin müntesib olduğun hânedân
Anın hasm-ı cânı idi bir zamân

Hudâ şimdi yazdı ana fırsatı
Bozar görse dîvârda 'İzzet'i

Ümîd-i şifâ eyleme zehrden
Sürerdi o bulsa seni şehrden

Ümîd ekme neş'e bu peygâmdan
Çıkar mı 'arak meyve-i hâmdan

İki ceyb-i pür olsa iksîr ile
Koyun-koltuğu nakd-ı tedbîr ile

Sana zerre sarf etmek emr-i muhâl
Dahî bir uzak sürmesi ihtimâl

Dedim şimdiden taş basıp bağrına
Devâ başka yüzden düşün ağrına

Kelâmım dal-i zâr edip istimâ'
Yine şevk-i şâdîden etti semâ'

Dedim kendi aklı dil-i zârımın
Perîşân görüp zülfünü yârimin

Dedim kim 'acep kara sevdâ mıdır
Hat-ı yâri görmüştü rü'yâ mıdır

Eder vasl-ı yâr ile fikr-i muhâl
Dimâğında olsa n'ola ihtilâl

'Acep derdi taşra 'alâmâtı mı
Garibü'd-diyârın mübâhâtı mı

Acep beng ile var mıdır ülfeti
Ederdi nigeh hâl-i yâre kati

Perîlerle etmektedir itilâf
Sakın olmasın cin kelâmı bu laf

Dedi dil edip bu mukâlâtı gûş
Felâtun musun ey ham-ı aklı boş

Ananı Aristo mu düzdü senin
Hıredle berâber mi doğdu tenin

203/ Niçün gelmemezlik edip 'âleme
'İlâc etmedin derd-i dâr-ı gama

Ne buldun edip akle peyrevliği
Bırak aklı kıl nakle peyrevliği

Eger akl ile dönse kâr-ı cihân
Aristo'sus etmezdi devr âsumân

203/ İpokrat kande Aristo kanı
Niçin oldular bir alay küştenî

Çürük akla Sokrat edip itinâ
Niçün bulmadı sağlığa bir devâ

Şifâ etmedi İbn'i Sinâ'ya kâr
Ecel bozdu kânûnunu şer'-vâr

Kosun bir gemiye hezârân hekîm
Suturlâl oktandılar müstakîm

Hudâ kim murâd etse bir pusula
Görünmez harita şaşar pusula

Çıkarsa geminin önüne kara
Ne yok bir âceb fenn-i coğrafya

Muvâfık hevâ esmese zevrâka
Kumanya bitip sonra yerler kaka

Mezârı degil 'âkılânın diger
Felâtun u Kays'ı felek bir gömer

Hekîm-i dilin nushun ettikte gûş
Fem-i 'itirâz oldu ol dem hamûş

Dedim Hak yedinde dil-i zârımın
Sözün tutmayım nefs-i bed-kârımın

Hudâ gamla gahice şâdân eder
Ümîd olmayan yerden ihsân eder

Hudâ tek ki kâlâ-yı lutfun açа
Demezler bunu kimden aldın kaça

Hudâ vüs'at-ı rızkı etse murâd
Muhâfız olur keştizâre cerâd

Dedim ben bilir mi idim Hâlet'i
Nasîb oldu bunca bana ni'meti

Olunca gelip devlete kethudâ
Adın bilmez idim bilir kim Hudâ

Gelip hass-ı hüyrün'leküm yâdıma
Hemân emredip kilk-i nâşâdıma

204/ Yazıldı şitâya bu arz-ı hâl
Kalem eyledi emrime imtisâl

KASÎDE-İ DER METH-İ SADR-I ÂZÂM GÂLİP PAŞA

Sunup cihâna felek su yerine kâse-i şîr
Gam-ı hasedle karardı zemîne ebr-i mutîr

Bürûdet öyle ki eyler zükâm en!bakî
'Arakla şu'le-i barutı eylesân takdîr

Bürûdet öyle ki yah-beste oldu şîşe-i çarh
Şikeste olmağa az kaldı kem çü sâğar-ı şîr

Bürûdet öyle ki peykândaki şerâre için
Görüp handege urur kendi kendini nahcîr

Döküldü penbe-i nâhîd destgâhından
Olunmamış sepîd-i âsumân meger ta'mir

Zamâne eyledi elbâs-ı ferve-i kâkum
Hurûc-ı şâh-ı bahârî zemîn edip tebşîr

Tiril tiril titrer serv ü bîdi kühsârın
Bu rüzgârda yaksândır civân ile pîr

Bu yıl baharı kim erdâ eder ki berf gibi
Döküldü yer yüzüne pâre pâre [illegible]r-i matîr

Sokuldu havf-ı bürûdetle [illegible]âre gazâl
Nigâhın etti f[illegible] şîr

[illegible]surde etti ş[illegible]hî
[illegible]cîde şekerin[illegible]îr

Zemîni fasl-ı hazân eyleyip siyâh kilim
Şitâ sevâbına bahş etti bir beyâz hasîr

Sığındı kül kedisi gibi mâh-ı Kânûn'a
Gazâl-ı mihri ararsa n'ola felekteki şîr

İki kat oldu mecânîne gadri sermânın
Donup havada behem-beste nâle-i zincîr

Füsûrde oldu hurûfat vasf-ı sermâdan
Meger ki matla'ı digerle eyleyim ta'bîr

Ne mümkün eyleme kilkim bürûdetî tahrîr
Midâdı münzemîd eyler hevâda bang-ı harîr

Taraf taraf boşanıp bâm-ı külbe-i ahzân
Meşâba oldu sırr-ı selsebîle mevc-i hasîr

Dönüp kûy-ı felek tûb-ı berf-i sibyâna
Başımda eyledi tıfl-ı zamâne hurd u hamîr

205/ Şitâ bırakmadı efsürde olmadık âteş
Fakat bu sîne-i sûzâna etmedi te'sîr

O rütbe zulmet-i şeb kim cemî'-i dâne-i berf
Nücûm olursa muhâl etme 'âlemi tenvîr

Gumûmum oldu leyâl-i taviyleden efzûn
Bana gönünmeyeli vech-i mihr-i 'âlem-gîr

Felek ocağımı söndürdü bâl-i hasretle
Tüter gözümde der-i Husrev-i sipihr-i serîr

'Alel-husûs ki ol dâver-i Süleymân-câh
Cenâb-ı Gâlib-i Âsaf-nazîri kıldı vezîr

Hemân o Âsaf-ı deryâ-nevâle gönderdim
Bu arz-ı hâlimi eşkimle eyleyip tahrîr

Sipihre Gâlib-i mutlaktır emr ü nehy ile
Ederse ger o eder necm-i bahtımı tenvîr

Eyâ vezîr-i Aristo-nazîr-i râz-şinâs
Degil cenâbına mahfî sürdikat-i zamîr

Nu'ût-ı Mustafâ'yı söyledim kitâb kitâb
Cedîde-i dehene kimse etmedi tastîr

Zuhûr edince hemân hefve-i kemiyyet-i kalem
O rahş-ı dilkeşi bir suçla ettiler teşhîr

Medâyih-i şehşi devrâne itinâ etti
Egerçi olsa da tuğyân-ı hâme-i tahrîr

Âmân bulur günâhkâr kim olursa eger
Melâz-ı gûşe-i dâmân-ı tubt'ü-min taksîr

Günâh kerde vü nâ kerdeye degil ısrâr
Günâha kalmadı kudret be-hak-ı Rabb-i kadîr

Donar kalır işiten sedd-i dil-i zârı
Nefesten olmasa efsürde ger leb-i takrîr

Dalar çıkar بطآبی گبی تکه... هیدیه..
Bu sayd-gâhda çeşmânım oldu iki gadîr

Çözülmadi girih-i müşkil-i gam-ı hâtır
Sunuldu fart-ı bürûdetle nâ-hûn-i tedbîr

Zalâm-ı bahtıma nisbetle leyle-i zulemâ
Verir dimâğ-ı sipihre safâ-yı kâsa-i şîr

Olur hevâda 'ayân kara kar yağar mesel
Sevâd-ı bahtım ile mezc olursa âb-ı matîr

Çerâğı dîde-i gûl oldu râh-ı gamda dilin
Fenâr-ı âhım alıp gitti nâle-i şeb-gîr

206/ İ'ânet-i has ü hâşâ ki gam ile menfâda
Kütük ocağı gibi yanmada bu 'abd-i fakîr

Bu vaz'ı bârid-i gerdûne kalmadı kudret
Götür de meclîsine kendin et beni tekdîr

'İnâyet et acımazsan bana acı feleğe
Tutuşmadan şerer-i âhım ile ile çarh-ı esîr

Halâs eder beni ednâ işâret-i destin
Degil mi hakkında dâmân-ı himmeti teşmîr

Mehebb-i lütf u keremden eserse bâd-ı himem
Olur mu mevce-i şeb hâk-i bahr dâmen-gîr

Hudâ bu emr-i azîmesini muvaffak ede
Sebîl-i Hak'da ribât-ı derûnum et ta'mîr

Elinde ukâse-i deryûze âfitâb-ı felek
Ümîd-i zerre-i lütfun ile olur şeb-gîr

N'ola ederse gönül tûtiyâ-y çeşm-i ümîd
Nigâh-ı lütfun ederse sürme dîde-i iksîr

Sen ol yegâne dürr-i bahr-ı atifetsin kim
Bu gün için seni saklardı hazîn-i takdîr

Sen ol vezîr-i mekârim-semîrsin kim eder
Gurisne-çeşm zamânı nevâl-i cûdun sîr

Senin gibi hıred ü hem sadâkati câm'i
Ne müsteşâr gelir dîn ü devlete ne müşîr

Senin gibi ukalâdan vezîr-i zî-şânı
Ne gûne meth edebilsin giriftе-i zincîr

Medâyih-i zikrin ey semâ-ı mihr-i kerem
Bu matla' ile debîr-i felek eder tahrîr

Küşâde dergehidir mültecâ-yı bây ü fakîr
Meger ki dâne-i altunla çeke zincîr

Dü çeşm Hâtem-i Tayî ki iki halkasıdır
Cebîn-i Ca'fer-i Bermek o derde nakş-ı hasîr

Açar dil-i zu'afayı nesîm-i merhâmeti
Eder merâmın edâ ana gonce-i tasvîr

Suhende çehre-nümâ olmadan netîce dahî
Olur zamîr-i .... nazîri'aks-i pezîr

Olur derûnuna vâsıl bihâr-ı ma'nânın
Telâtum eylemeden mevce-i leb-i takrîr

207/ Ciger-şikâf-ı 'adû eyledikçe hâmesi
Midâd-ı surhı olur gıpta-ı dem-i şimşîr

'Amûd-ı subh gibi hâme-i zer-efşânı
Eder dil-i fuzalâ-yı zamâneyi tenvîr

Beyâz-ı mastar-ı hattı safâ-yı sîne-i hûr
Sevâd-ı noktasıdır hâl-i dilber-i keşmîr

Çerâğ-ı hâsı olan perteve nazîr olamaz
Felek Utarid'i etmiş bulundu hayf debîr

Ricâl-i saltanâtın ekserîsi bendesidir
Cihânı etse revâ hüsn-i hulkı ile esîr

Olursa nakş-ı nigîn-i şerîfi şâyeste
Mu'în-i devlet-i dîn merd-i sâhib'üt-tedbîr

Yazılsa böyle revâ tâk-ı Bâb-ı 'Âlî'ye
Güzîde-i vüzerâ sadr u vacib'üt-tevkîr

Safâ-yı menkabetiyle nihâl-i hâme n'ola
Şitâda gül gibi eylerse bir gazel tahrîr

Soğuk nevâ ile bitmez nazîreye âğâz
Meger ki Âmidî-i pür-hüner ede tahrîr

Yapıldı safha-ı timsâle berfden pençe-şîr
Sakır sakır titrer görse âhû-yı tasvîr

Bürûdet eyledi âğûş-ı zîbim ol mâhı
Bu rütbe âteş-i âhımda görmedim te'sîr

Güşâde-gonce görülmüş degil zemistânda
Sanır o şûhu gören yanımda gül-i tasvîr

Bu alkış ile çıkar yaza bülbül-i dil-i zâr
Bahâra eyledi goncam visâlini te'hîr

N'ola felek hazer etmese dûd-ı âhımdan
Kış buhârdan olmaz her hirâz-ı bedîr-i münîr

Soğuk bakar o perîveş tutsa âşıkı zâr
Buhûr-ı âhını efsûn sanıp olur dil-gîr

O sîm gerdene meşşâte renk deyü vermiş
Beyâz berfi edip yâsemen ile tahmîr

Gazel zamânı degil etme 'İzzet'â ta'cîz
Umûr-ı devlete meşgûldur cenâb-ı müşîr

Dü dest-i da'veti ref'i eyle Mevlâ'ya
Mizâc-ı 'unsur-ı âfâka eyleye te'sîr

208/ 'Adûların ola bâd-ı hazân kahrı ile
Bahâr u sayfları vakt-ī zemherîre nazîr

Mizâc-ı devletine çâr bâğ-ı rahat ede
Şitâ vü sayf u hazân ü bahârı Rabb-ı Kadîr

Mukahhar ola 'adû-ı Âsaf-ı zamân-ı Gâlib
Sezâ bu mısrâ'ı cevherle etseler tahrîr

208/ Görüp arz-ı hâlim o sadr-ı benâm
Açılmış dili hem çü bedr-i temâm

Dil-i hâtırın eşgim etmiş küşâd
Dedim çeşmime çok yaşa gör murâd

Mezâmîn-i şîtâ-yı vakt-ı şitâ
Esindirmiş ol sadr-ı 'asrı bana

Degil berf-i gerdûn düşüp çâreme
Meger penbe arz eylemiş yâreme

Degil berf-i ma'cûn âb-ı bekâ
Dü heftâd-ı derd-i derûna devâ

Degil berf-i efsîd subh-ı ümmîd
Sevâd-ı gam eyledi nâbedîd

Degil berf-i ruhsat misâli imiş
Beyâz üstüne .... imiş

Murâd eyleyince Cenâb-ı Hudâ
Verir serdî- i hicre buzla şifâ

'AFV U MERHÂMET-İ PÂDİŞÂH-I CİHÂN

Edip 'afvımı sadr-ı â'zâm ricâ
Şehinşâh-ı devrâne almış du'â

Buyurmuş ki olsun sebîlî küşâd
Derûnum gibi feth ola her bülâd

İşâret edip şeyh'ül-islâm-ı asr
'İnâyât-ı Mevlâ'ya yok hasr u kusr

Verip Kethûdâ Beg haber hâneme
Bırakmış temel lutfı virâneme

O'dur sâdık-ı devlet-i pâdişâh
Ede 'ömr ü ikbâlin efzûn İlâh

Edip ertesi emr-i 'âlî zuhûr
Devâceyn-i beyt eylemişler huzûr

209/ Alıp emr-i şehinşâhı bir uşâk
Hemân eylemiş 'azm-i râh-ı müşâk

VÜRÛD-I EMR-İ 'ÀLİŞÀN

Seher ki biri geldi ğam-hâneme
Cevâhir nisâr etti virâneme

Ded-i ey ğarîk-i yem-i ibtilâ
Uzattı Hudâ dest-i lütfun sana

Yeter renciş-i dest ü pây-ı taleb
Göründü kenâr-ı 'inâyât-ı Rabb

Verip müjde ol huzr-ı fereh-likâ
Zuhûr etti ardınca peyk-i safâ

Uşâk emr-i 'âlîyi almış ele
Öpüp aldım anı ma'ül-besmele

Çıkınca o nakd-ı safâ kîseden
Yeni iştirâ eyledi cânî-ten

Degil emr-i 'âlî berât-ı amân
Safâ-yı derûn kağıdında nişân

Nigâh eyleyen 'âşık-ı bî-nevâ
Şikencin sanır cebhe-i dil-rübâ

Olup resm-i hûşında hayrân gözüm
Hemân lafzatullâh idi her sözüm

Bakıp şâhımın resm-i tuğrasına
Nazâr eyledim sanki sîmâsına

Olup çeşm-i giryân o dem dürfeşân
Cevâhirle tersî'. olundu nişân

Su gibi revân oldu gözden keder
Ne âlâm kaldı ne hod derd-i ser

Dedim yâ Rabb olsun şehinşâh-ı dîn
Benim gibi havf ettiğinden emîn

Cihânda keder görmesin ben görem
Çekip ben ğumûmun anı şen gönem

Hudâvendigâr-ı keremkârdır
Süleymân gibi bir cihândârdır

Ne dersem o şâha degildir riyâ
Bilir anı dânende-i her hafî

Vücûd-ı hümâyûnudur mültemes
Ben ansız hayatı istemem bir nefes

210/ Lüzûmu anın yine derkârdır
Benim gibi yüzbin dahî vardır

Füzûnter ola günbegün şevketi
Ede âfitâbı hacl şöhreti

SOHBET-İ HELVÀ VE HAREKET-İ EZ-MENFÀ

Dü'â-yı şehînşâhı ettim tamâm
Hemen eyledim hânkâhe hırâm

Olup Tekye-i Zâtî'ye mihmân
Sıtanbul'a eşyâyı ettim revân

Ne kalmış ise zâd-ı mevcûttan
Bakâyâ-yı ihsân-ı ma'bûttan

Ahâliyi ol gece da'vet edip
Ne var ise bezl-i ziyâfet edip

Gelip her biri etti hakkın helâl
O şeb tekye olmuştu mahşer misâl

Mühayyâ idi tekyede şeyh ü şâb
Tülû' etmemişti dahî âfitâb

Sürüp kabr-i kutb-ı Keşân'a yüzüm
O iksîri kehl eylemişti gözüm

Bir iki müşâbihden adam ile
Dil-i zâr ile çeşm-i pür-nem ile

Kapandım hemân merkadi pâkine
Su verdim sirşkim ile hâkine

Bulup anda neşvü-nemâ nuhl-ı kâm
Yiyip meyvesin lezzet almıştı kâm

Deyip Şeyh-i dergâha el-fâtiha
Cihân okudu el açıp el-fâtiha

Âhâli bükâ eyleyip sû-be-sû
Zemîn-i niyâze döküp âb-ı rû

Çıkıp resm-i teşyî'ime cû gibi
Uzunköprü'ye aktılar su gibi

Yanaştırdı gerdûnesin âsumân
Berâberce mihr ile oldum revân

Edip sâye-i şehde bezl-i kerem
Yerin buldu şân-ı veliyy'ün-niâm

Şehinşâh-ı asrın bu ednâ kulu
Gözettikçe lütfuyla sağ u solu

211/ Ne bînâlar olmuştu gözüyle kör
Niçe körleri açtı çeşm-i sürûr

Teşekkür edip evvel Allah'ıma
Du'â eyledim şâh-ı cem-câhıma

Dedim tahtgâh-ı kadîmi görem
Kühen-i câ- ı ecdâdına yüz sürem

211/ Yazıp kand-ı âsâr-ı ecdâdını
Verem Edirne şehrinin dâdını

Devâsıyla nazmım olup müşkinâb
Anınla hitâma ere bu kitâb

Edip hokkamı reşk-i zarf-ı la'ûk
Ola mısra'ım misk-i evsâfa sûk

Kuzu göbegin nâf-ı âhû edem
'Abîriyle sabunu hem-bû edem

Yazar gerçi nef'î-yi mu'ciz beyân
Edip vasfını rişk-i bâğ-ı cinân

Dedim eyleyim bir sebîl-i murâd
Biraz cûy-ı evsâfını ben de yâd

MERHÂLE-İ CİSR-İ ERGENE

'Azîmet edip niyyet üzre hemân
Göründü Uzunköprü çün ebruvân

'Atabek imiş beldenin nâibi
Bana karşıcı yollamış kâtibi

Mekânım idi ol gece mahkeme
Penâgâhım ma'sun şerî'at heme

O mîr-i mükerrem edip ihtirâm
Seher vakti köprüye ettik hırâm

O pîl eylemiş iki kühsârı bend
Dü şîre atılmış gibi bir kemend

Hezârân göz çe âşık gibi
Bana e Ka âmuk gibi

Ba ehr-i azîm
Göz çarh-ı le'îm

Degil pil gelip sevr-i hâke girân
Görünmüş meyânındaki üstühân

Ne lâyık demek ana gerdûn nişân
Sığar her gözüne birer âsumân

212 Denilmez o köprüye gerdûn misâl
Anın altı yemdir bununki zülâl

Geçermiş bu yoldan ederken sefer
İkinci Murâd ol şeh-i dâd-ger

Binâ etmiş anı o cennet mekân
Ola râm ana nehr-i sû-yı cenân

Geçip anı gerdûne ile seher
Sanırdım ki ettim sipihri güzer

Benim çünki mihr-i sipihr-i hüner
Benimle felekler berâber gider

Hemân bir-iki sa'at oldum revân
Meriç oldu nehr-i cenân-veş 'ayân

Kenârında gahi olup kahve nûş
Olurdu yemm-i neş'e deryâ hurûş

DAR'ÜL-MEYMENE-İ EDİRNE'YE DÜHÛLÜMÜZDÜR

Edip her taraf sırr-ı sun'ı Hakîm
Göründü Edirne o şehr-i azîm

Sıtanbul'u gördüm kıyâs eyledim
Cenâb-ı Hudâ'ya sipâs eyledim

Ne gördüm ki bir fırka bostâniyân
Durur rehgüzerimde gül-sitân

Gelip dedi bir bülbül-i hoş-nevâ
Selâm etti bostancıbaşı sana

Müsellemdir ol zâde-i şehsüvâr
Müsellemdir ana bu şehr ü diyâr

Mekânıdır anın sarây-ı vezîr
Ta'ama sizi bekler anda o mîr

Pes ü pîşimi aldı bostânıyân
Göreydi şu ikbâlimi düşmenân

Duhûl eyledim şehre âlâ ile
'Acep tarz-ı tavr-ı dilârâ ile

Sarây-ı vezîre varınca yakîn
Zuhûr eyledi nice müstakbelîn

Bıraktım binip rahşa gerdûneyi
Ederdim murâd eylesem her neyi

Olup çeşme Paşa Kuyusu 'ayân
Sıtanbul'daki bâbı sandım 'inân

213/ Müsellem gelip nerdübân başına
Kapı halkı indi dilek taşına

Edip hürmet ol mîr-i derviş hû
Bilip kadrimi eyledi serfürû

Oturduk o gün anda akşama dek
Uzatmış idik sohbeti şâma dek

Edip ba'dehû istirâhat taleb
Dedi vâkı'â çektiniz çok ta'b

Gediklilerinden birin istedi
Sarây-ı hümâyûna azm et dedi

Açıp bir oda eyleyin ihtimâm
Ola tâ ki bu zâta ikrâm tam

213/ Dedi taht-ı nazma bu sultândır
Sarây-ı hümâyuna mihmândır

Misâfir ki vassâf-ı hakan ola
Sazâdır sarayında mihmân ola

Katıp yanıma bir iki bendesin
Çıkıp etti teşyî' şermendesin

Sarây-ı hümâyuna oldum revân
Bana oldu dünyâda cennet 'ayân

N'ola bendesi etse ol câyı cây
Efendim sarayı idi ol sarây

EVSÂF-I SARÂY-I EDİRNE

Edirne Sarayı deger bir cihân
Cihânla eder tunca kat'i miyân

Gören vedvel-i sîm ile der hemen
Yeşil safhada nüsha-ı gülsitân

Binâsı sarây-ı hümâyûn gibi
Biribirine beyt-i merhûn gibi

O bâğında Gülhâne Meydânı var
Hezârân gülü var gülistânı var

O eşcâr-ı mülteffet'üs-sâaklar
Niçe erguvânlarla leylâklar

Hezârân tâkı felek iştibâh
Görenler harâb olduğun eyler âh

Cihân-bîni var kim felekten bülend
Eder turrası Zühre'ye rîş-hand

214/ Kusûr u menînî o rütbe metîn
Yıkılmaz yıkıldıkta belki zemîn

Soyup üsrübün düzd-veş rüzgâr
Kubâbın fakat etmemiş târ-mâr

O gülzârı Tuna edip edip çâk çâk
Yaka yakaya gelmiş âb ile hâk

Yapılmış mu'allâ nice dâ'ire
Gelir âsumân hâtır-ı zâ'ire

Nice havz-ı sâf u nice selsebil
Mizâcıyla memzûcdur zencebîl

O hemmâmlar ki cihân gülşeni
Sezâ bülbül olsa gelip külheni

Şehinşâh-ı devrâne lâyık sarây
Eger bassa şevketle bir kerre pây

Cihân gibi ma'mûr eder anında
Benim gibi mesrûr eder anında

Misâfir olup anda beş gün tamâm
Edirne sarayın gezerdim müdâm

Çıkardım gahî şehri seyrân için
Ederdim nevâ ol gülistân için

SIFAT-I ŞEHR-İ EDİRNE

O şehrin felek-veş iki katı var
N'ola rıf'atı olsa gerdûn müdâr

Cenâb-ı Enîs'in alıp himmetin
İşittim Sezâyî ile sohbetin

Cihânın gamından bulup rahatı
Ederlerdi kabr içre cân-sohbeti

Gam-ı 'âlemi terk edip bizlere
Komuşlar sözü ikisi bir yere

Alıp neş'esin 'âlem-i vahdetin
İçerlerdi câmın dem-i vahdetin

Dedim bana bir câm Allah için
Derûnumdaki âteş-i âh için

215/ Dediler bu meyhânenin bâdesi
Zarardır içilmez susuz sâdesi

Sirişk olmayınca içilmez o mey
Katılmaz o sahbâya bir başka şey

Alıp bu peyâmı hemân ağladım
Bakıp hâlime karalar bağladım

Dedim bugün olsun zehîrim o lek
Dem-i vâpesîn dest-gîrim o lek

Dediler ki ikrârına kıl sebât
Erenler verir sana âhir necât

Dedim Hak-ta'álâ muhakik ede
Kapınızda abd-ı muvâfık ede

'Acep zâtlar pîr-i dergehleri
Gedâ sûretinde idi şehleri

Edip her biri ile aşk u niyâz
Du'â ettiler ol iki ser-firâz

Kabûl eyledim lutf u himmetlerin
Penâh eyledim bâb-ı devletlerin

Ziyâret edip bunları ibtidâ
Selimiyye'de zuhrı ettim edâ

SIFAT-I CÂM'İ-İ SELİMİYYE

Selimiyye o câm'i-i dilgüşâ
Tamâm etmiş ol beldeyi rûşenâ

Ne câm'i ki cem olsa mecmû'-ı hayr
Yanında döner hîçe âsâr-ı gayr

N'ola eylese çarhı dehşet-zede
Yıkılmış yapıldıkta bin büt-gede

Şu'â'-ı 'ilim sanma pertev-peşân
Ser-i çerhe [illegible] mi'mârî dikmiş Sinân

Ne kubbe habâb-ı yem-i mağfiret
Olur çeşm-i mîzân dem-i mağfiret

Ne kubbe zeminde diger âsumân
Mesâbih-i rahşânı kevkeb-nişân

Ne ebvâb bâb-ı Behişt-i Berîn
İki halkası dîde-i hûr-ı 'ayn

Ne mihrâb ebrû-yı ehl-i hüdâ
Firûzende-i şem'i nûr-ı Hudâ

216/ Ne minber bükülmüş kadi nâzdan
Geçince sipihr-i serefrâzdan

Ne kürsî o peştahte-i âb-nûş
Olur vâ'iz andan cevâhir fürûş

Ne mahf[illegible] o kas[illegible]-ı Behîşt-i Berîn
[illegible] mu'în

216/ Gelir hâtıra revzeninden tamâm
'Aley'is-seât üzre elf'üs-selâm

Olaldan beri bülbül-i dîn nefes
Yapılmış degil öyle zîbâ kafes

Menârât-ı çârı mezâhib gibi
Tarîk-i hüdâda mürâtib gibi

İkinin yolu şürfesi gibi üç
Gelir gerçi bennâ-yı 'akla bu güç

Tarık olsa da sûretâ zâ'ide
Çıkar her biri matlab-ı vâhide

Hezârân da olsa reh-i ictihâd
Hudâ'dır Hudâ'dır Hudâ'dır murâd

Düşünsün bu remzi eder bî-gümân
İmâmeyn ile İbni Sâbit beyân

O firdevsî yapmış Selîm-i halîm
Ola ana cennette kasr-ı azîm

Olup vâkıf-ı müjde-i ...بنا
Cinân içre ol tâkı kılmış binâ

Görülmüş degil zîr-i nüh kubbede
Arar mislihi pîr nüh kubbede

Anın olsa vasfında sanman yeter
Serâpâ bu manzûme-i muhtasar

Dolaştı zebâna sözüm halka-veş
Kapısında kaldı gözüm halka-veş

Temâşâsını terk-i emr-i muhâl
Ne mümkün ki gelsin nigâha kelâl

Düşürdüm deli duzh-ı firkate
Vedâ' eylemiş yoğiken cennete

Düşüp sûka dîvâne-veş serberi
Temâşâ ederdim gezip her yeri

Bedestân gibiymiş o şehr-i cesîm
Derûnunda var niçe sûk-ı 'azîm

217/ O şehrin nice cây-ı me'mûru var
Ez ân cümle bir sûk-ı meşhûru var

SIFAT-I ÇÂR-SÛ-YI 'ALİ PAŞA

'Alî nâm paşa binâ eylemiş
Kuvâbın felek itilâ eylemiş

Olur iki gerdûne geçse revân
Biri olsa gerdûne âsumân

Serâpâ dükkânı cevâhir fürûş
Güher tabım âsâ ederdi hurûş

Cinân görse dakkân-ı attârını
Ferâmuş eder bûy-ı gülzârını

Açılmış beher kûşede teng teng
Gülistân gibi kâle-i surh-ı reng

Tuhfecilerin öyle kim ziyneti
Sanırsın ki İngiltere devleti

Mücellitleri bir kitâb etse zeyn
Ederdi mehi şemse-i defteyn

Müzehhibleri etse tahrîr-i şeb
Kevâkib için mihri eyler zeheb

Musavvirleri etse tasvîr-i rûz
Eder mihr ile meh berâber mürûz

Bulursun ne kim arasan bî-bahâ
Bulunmaz fakat dilberinde vefâ

Kimi müslümân kimi kâfir-beçe
Oturmuştu bir nice tâcir-beçe

Alıp nice âşıkların cânını
Satarlardı kırmız deyü kanını

Gelip cûşa şerbet-fürûşân-ı sûk
Kafağı atardı hasetten la'ûk

İkindiye dek anda ârâm edip
Safâ-yı derûn ile akşâm edip

Edip 'asrı üç şerefeliye edâ
Varıp eski câmi'ide ettim du'â

Görüldü dahî nice 'âlî eser
Sıtanbul'dan belki efzûn-ter

218/ Gönül uysa ger nefsin ibrâmına
Soyunmuştu oğlanlı hemmâmına

Yayan seyr olunmuştu her cânibi
Görenler sanırdı ayak nâibi

O rütbe sokaklarda oldum devân
Muhallâtta sandılar pâsbân

Vücûd-ı vilâyet ziyâfet edip
Bu esnâya âlâsı hürmet edip

Husûsâ Reşâd-ı hünerperverân
Anın ile fahr eylesin hâcegân

Beni gece o mîhmân eyledi
Ri'âyet edip şâd-mân eyledi

Yine 'avdet ettik saraya o şeb
Anın [illegible] gelip bî-ta'ab

Seher vakti Bostancıbaşı Ağa
Tulû' etti mânend-i mihr-i safâ

219/ Saray oldu müsvedd-i 'aynıyla per
Duyulmuş meger olduğum pey-siper

Tedârik olunmuş münâsip düvâb
Uşaklar o dem oldular râh-yâb

Bulunmaz iken bende her bâr-esb
Hudâ verdi gerdûne-i çâr-esb

Müsellem Beğ etti vedâyı tamâm
O Paşa Kapısı'na etti hırâm

Teveccüh edip ben de İstanbul'a
Hayâl-i vatan ile düştüm yola

MERHÂLE-İ HAVSA

Duhûl eyledik öğleyin Havsa'ya
Sürüldüm kıyâs eyledim Mosa'ya

O câyin çok evsâf-ı mehûsası
Sezâ dense Rumeli Mağosası

'Acep yer zamân ü zemîn ü sakîl
Hülâsâ mekân ü mekîni sakîl

Müferrehce bir-iki- üç hânı var
Velâkin karâra kimin cânı var

Olurdu dahî mihr-i gerdûn-müdâr
Sabah olmadan eylemiştim firâr

219/

MERHÂLE-İ BABAESKİ

Göründü yol üstünde bir hânkâh
Babaeski'siymiş o ârâmgâh

Müferrehce bir yer havası latîf
Gubâr-ı kederden mezâsı latîf

O Baba kim ise büyük zât imiş
Bilâ-şüphe sâhip-kirâmân imiş

Makâmı olup zirve-i kûh-sân
Nümâyân idi ol 'ilimde kenâr

Olundu o şeb ana hatt-ı rihâl
Beni seyre geldi anâs ü ricâl

Tutup Rumeli ülkesi şöhretim
Bilirlerdi meşhûr olan 'İzzet'im

MERHÂLE-İ BURGAZ

Sürüp ertesi Lülebürgaz'ına
Yolun bakmadan çoğuna azına

O gün Lülebürgaz'ı oldukta cây
Uzatmıştı çûb-ı dehân gibi pây

Gezip ol diyâr-ı neşât-âveri
Ne gördüm ki bir lüleci dilberi

Dedi kim efendi dükkâna buyur
Cevâhir dilersen bu kâne buyur

Dedim hüsnünü Hak ziyâd eylesin
Nice âşıkı ber-murâd eylesin

Oturdum dükkânında akşama dek
Anı dahi çok gördü çeşm-i felek

Olup mihr-i ruhsârı gözden nihân
Şeb-i firkat erdi kapandı dükkân

Edip hâne üftâd ü hayrân hırâm
Yine uykuyu çeşme kıldım harâm

Âh-ı mihnete düşmesin ez-kazâ
Gönül kande varsa bulur bir belâ

Halâs eyledim güç belâ cânımı
Edip pâre pâre gibibânımı

Düşüp Çorlu'nun kırlarına yayan
Ne gerdûne kaldı ne nâm u nişân

220/ Diger Kays'ı yokmuş o deştin meger
Bana münhâsır oldu gerd-i keder

Gönül bilmeyip anda yorgunluğun
Sefâsın çıkarmıştı mecnûnluğun

MERHÂLE-İ ÇORLU

Meger girmişim Çorlu meydânına
Oturdum hemân yan gelip hânına

Görürdüm ahâli geçip fevc fevc
Vururlardı su gibi meydâne mevc

Dedim ben de seyr eyleyim su gibi
Katıp anlara kendimi cû gibi

Edip çâr-ı sûsende geşt ü güzâr
Göründü o dem çeşme ber-çeşme-sâr

Meger şâh-ı âlem binâ eylemiş
Bu kemter kulu da senâ eylemiş

SIFAT-I ÇEŞME-SÂR-I ŞAH-CİHÂN

Degil çeşme bir şâ'ir-i hoş-beyân
Suyu 'nutk-ı 'İzzet gibi râyegân

Degil çeşme bir tıfl-ı şîrîn-dehen
Gümüşten dökülmüş serâpâ dehen

Ne çeşme açar sâğar-ı mihre dâğ
Elin çeşme-sârı yanında ayağ

Ne çeşme 'amûd-ı sabâh-ı emel
Verir çeşm-i hurşîde reşki sebel

Birisi gelip çeşmenin başına
Nigâh etti târihimin taşına

Dedi kim 'acep bu 'İzzet kim ola
Bana anı tavsîf edersen n'ola

Dedim şâ'ir-i şâh-ı âlemdir ol
'Acep bana benzer bir âdemdir ol

Dedim kim Keşân'da biri var imiş
Esîr-i sitem-bend-i ekdâr imiş

İşittik anındır deyü bu sözü
Sözüne 'acep kim uyar mı özü

Dedim hem sözü hem özü pâktir
Suhen perver-i sâhib-idrâktir

221/ Dedi kim sakın olmayın siz o zât
Bu günlerde bulmuş diyorlar necât

Dedim kim o bîçâre 'İzzet budur
O matrûd-ı dergâh-ı devlet budur

Ahâliye vermiş haber der'akeb
Vücûh-ı benim seyrime geldi hep

221/ Kimi destim öptü kimi pâyimi
Değiştirdiler hândaki câyimi

Kimi sûd getirdi kimi müstebâ
Yine şâh-ı devrâna ettim du'â

Eger olmasa şâh-ı sâhib-eser
Kemâlinden almazdı dünyâ haber

Memâlikte âsârı pür iştihâr
N'ola eylesem ben dahî iftihâr

O hakan ne ki eylediyse binâ
Anın vasfını kıldı fermân bana

N'ola söylenirsen o sultân ile
Anılmaz mı nemle Süleymân ile

Hülâsâ edip Çorluyu hâb-gâh
Seher vakti çıktık bi-lutf-ı İlâh

MERHÂLE-İ SİLİVRİ

Silivri'ye sevk-i metâyaâ edip
Temâşâ-yı feyfâ vü sahrâ edip

O şeb anda kaldık edip tayy-i râh
Çıkıp tahtına şâh-ı encüm-sipâh

Revân oldu mihr-i sipihr-i hüner
Sürâğ eyleyip âfitâbı seher

Büyükçekmece kal'ânı kıldı zuhûr
Duhânî kim etmişti vasf-ı mürûr

O kâfir ; akıp bir-nice hânumân
mızdan duhân

dan siyâh
dim âh vâh

Gül-i bâğını hârlar kaplıyor
Yine âşıka tîrler sapl̆ıyor

Hat-ı gülşen-i hüsnün etmiş harâb
Yine bülbülün eylemekte kebâb

222/ Götürsem dedim anı İstanbul'a
Yine çıkma lâzım gelir bu yola

Hased eylemez) olmaz mehveşe
Yakarhar yeniden beni âteşe

Alıp der'akeb aklımı başıma
Kanâ'at edip yâr-i pâdâşıma

Çözüldüm o zülf-i siyeh-tâbdan
Ayıldım uyanmış gibi hâbdan

Degildim o mehle eden ben vedâ'
Ederlerdi cânım ile ten vedâ'

MERHÂLE-İ KÜÇÜKÇEKMECE

Küçükçekmece câyim oldu o şeb
Hitâma erişti tarîk-i ta'ab

Olup arzû-yı vatan rehberim
Sanırdım ki vardı bâl ü perim

Sıtanbul'a azm eyledim çîn-seher
Yenikapı Dergâhı'ı ettim makar

O dergehdir eski penâhım benim
Odur gâyet-i resm-i râhım benim

Murâdım kerem kıldı Rabb-ı sahî
Ziyâret edip türbe vü matbahı

Edip Şeyh Efendi'ye aşk u niyâz
Du'â etti ol mürşîd-i ser-firâz

Öpüp destini azm-i râh eyledim
Der-i pâdişâhı penâh eyledim

Binikiyüzotuzdokuz idi sâl
Resîd oldu encâma bu hasb-ı hâl

Sıtanbul'a geldikte abd-ı fakîr
Tamâm oldu nısf-ı cemâd-ı ahîr

ÂSİTÂNEYE DUHÛLUMUZDUR

Yenikapı'dan şehre ettim duhûl
Yine bâb-ı ihsâna oldum müsûl

Görüp şehr-i İstanbul'u pür-safâ
Şehinşâh-ı devrâna ettim du'â

Olup fülhe-i iştiyâka sevâr
Zuhûr etti bu cevher-i 'âbdâr

223/ KASİDE

Şehr-i İstanbul mu bu ya başka bir dünyâ mıdır
Yoksa evvel gördüğüm bir korkulu rü'yâ mıdır

Mahşer-i feryâd-ı restâ-hîz-i şüyûn her günü
Şüphe eylerdik cihân dünyâ mıdır 'ukbâ mıdır

Pây-mâl olmuş idik sergerdegân-ı fitneye
Kimse bilmezdi müderris mi ya bu molla mıdır

Fevc fevc esvâk-ı şehri geşt edip yağma-gerân
Birbirinden sorarlardı bugün yağma mıdır

'Akla yelken eyleyip ben de o bahr-ı fitnede
Ya firâr etmek yahut nefy olmamak eyyâmıdır

Şüphe irâs eyledi surh-ı reng-i reh-güzâr
Mevce-i yâkut mu yok ise dem-i â'dâ mıdır

223/ Kârbân-ı neş'e mi geçmiş acep Sıtanbul'dan
Bana her bir çeşme-sârından akan sahbâ mıdır

Bilmedim hâk-i vatan mı cevher-i cân mı nedir
Tûde-i müşg-i Hoten mi 'anber-i sârâ mıdır

'Anber olmuş mevchesi leb-rîz-i gevher lüccesi
Bilmedim ben türkeşi kim bildiğim deryâ mıdır

Nimet-i lebrîz ile Boğaziçi dil-sîr-i şevk
Dolmabahçe fark olunmaz sofra mı sahbâ mıdır

Feyz-i cennet bulmuş ol gülzâr kim şekk eyledim
Kâkülün hûrâ mı dökmüş sünbül-i bûyâ mıdır

Al basmış gülşeni ser-sofra-ı 'işret gibi
Gel de seyret câm-ı gülgûn mu gül-i zîbâ mıdır

Bülbül-i hüşyâr yok kim eylemem andan su'âl
Sâğar-ı sahbâ mı bunlar gonca-ı ra'nâ mıdır

Geh çemenzârın gehî enhârın seyr eyleyip
İştibâh ettim ki resm-i gülşen-i mevâ mıdır

Geh açardım 'ayn-ı dikkat nergîs-i şehlâsına
Geh yumardım çeşmimi derdim yine rü'yâ mıdır

Uğradım bir müzdehemgâha kenâr-ı bâğda
Söylemez bir kimse kim mahşer midir sahrâ mıdır

Anda bir kasr-ı safâ gördüm bayıldım nâmına
Benzemez dünyâya bilmem cennet-i âlâ mıdır

224/ Sâye-i rûz-ı resânı gördüm iftâriyyede
Rûzedâr-ı hicrinin büyük bayramıdır

Ser-be-ser âfâka neşr etmiş fürûğ-ı şevketin
Fark olunmazdı güneş mi ol melek sîmâ mıdır

Hazret-i Mahmud Han kim dergeh-i vâlâsına
Serfürû-yı âsumân bir rütbe-i 'âliyye midir

Bendeler var kim o şehde çarhı istihdâm eder
Pâye andan Müneccim Başı'nın ednâ mıdır

Mihr-i evc ârâ-yı kudret kim felek fark edemez
Tîğ mi ol kahraman gürre-i garrâ mıdır

Öyle tathîr eylemiş kim âb-ı tîğı mülketâ
Kim gören cennet-i firdevs yâ mevâ mıdır

Eşkıyâyı öyle nâ-bûd eylemiş kim şemşîri
Fitne bilmez kendini peydâ ve nâ-peydâ mıdır

Tevsen-i tebdîline istermiş olmak gâşiye
Dur bakalım atlas-ı gerdûn ana ahrâ mıdır

Bir sıtabıldır ikisi fark olunmaz bindiği
Eblak-ı gerdûn mudur rahş-ı felek peymâ mıdır

Husrev-i sıddîk-ı ihsân kim nihânî lütfunu
Destâ doymaz kân mıdır bezl ettiği deryâ mıdır

Lütfunu deryâya teşbîh eyleyen eyler hata
O hidiv-i kân-bahşın cûda ahparân mıdır

Kândır kim ol hudâvendin ola gencînesi
Cevher-i bî-mezd ü minnet 'âleme yağma mıdır

Ür ün n. dânişver ki mihr-i âsumân
beyzâ-ı tuğrâ mıdır

Öyle tuğrâdır o kim fermân revâ-yı kâ'inat
Ana pervîn-i felek şâyeste bir imzâ mıdır

Öyle kim celîsinde metânet noktasın
Her gören der kûhsâr-ı 'âlem-i ma'nâ mıdır

Hurdesinde gizli nûnı görse ger Behzâd der
Nokta-ı mevhûme mi yâhud fem ü havrâ mıdır

Hak Te'âlâ cismini halk etmiş isti'dâddan
Sorma kim her bir hünerde kudreti bâlâ mıdır

Husrevâ bu keyf ile Nef'î geçeydi destime
Bildirirdim ana meydân-ı hüner tenhâ mıdır

225/ Gösterirdi âsumân ol müdde'â-yı gâfile
Şi'ri 'İzzet mi felekte kevkeb-i şi'râ mıdır

İddi'â-yı şâ'iriyyet pek kolaydır lâf ile
Bilmedikten sonra maksad söz müdür ma'nâ mıdır

Hâmesi gâhi 'asâ ki ejdehâlık etse de
Kim ki Mûsâ'yım diye sâhiB-beyzâ mıdır

Şâhid-i bazzârdır etfâl-ı kilk-i sâirin
Zâde-i tab'ım gibi mahdûm-ı müstesnâ mıdır

Kadr-ı memdûhumdan istidlâl ederler kadrimi
Ya'ni her şâhım dîn-i şâh-ı cihân-ârâ mıdır

Şâ'ir-i mu'ciz-beyânım istemem lâf u güzâf
İddiâ-yı hikmet eylersem deme da'vâ mıdır

Destimi kıldım güşâde eyleyip hatm-ı kelâm
Kim du'â-yı şâh-ı âlem Hürmüz'ün encâmıdır

âha kudsiyân-ı âmîn-hân şevk olur
ıda müstecâb-ı âlem-i bâlâ mıdır

225/ Husrev-i gerdûn-serîri kıl İlâhî ber-devâm
Tâ denildikçe sipihre böyle ya bercâ mıdır

Hâmenin uğrakına haml eyleyen eyler hatâ
Bu du'â hâşâ ba'îd-i kudret-i Mevlâ mıdır

Kasîdem dahi bulmamıştı hitâm
Göründü du'â gibi savb-ı merâm

Fu'âdım gelip iskele başına
Reşâd'ım sürüp başını taşına

Görüp merdümin çeşmim oldu karîr
Kim olmuş idi ağlamaktan darîr

Erişti semâvâta efgânımız
Görüp 'avdet etti giden cânımız

Bizim 'akla ev bulmak olmuş muhâl
Serâ-gam idi reşk-i çeşm-i 'ıyâl

Düşüp rehgüzere önümce Fu'âd
Yetişmez idi ardımızdan Reşâd

Müselles idik vefk-i devlet gibi
Yol olmuştu bâzû-yı devlet gibi

Göründükte Fıstıklı'da hânemiz
Dedim cem' ola dağılan dânemiz

226/ Kapısı giribân gibi çâk olup
Sarîri ola bahş-ı idrâk olup

Alev gibi çıktı figân ü enîn
Olur 'âşıka böyle müstakbelîn

Olup şâh-ı âlem Mesîh-i zamân
Niçe mürdeye eyledi bahş-ı cân

Devâçîn-i bahtım olup şâd-gam
Gül-i dâğımız açtı nuhl-ı müdâm

Murâdı verip dâye-i âğûşuma
Vedâ' edem az kaldı kim hûşuma

Basıp bağrıma tıfl-ı nev-zâdımı
Figân eyledim hânedâ zâdımı

Dedim ey hüdâven-i 'ibret-nümâ
Cemî'-i tasarrufta hikmet-nümâ

Bu şâdî olur muydu gam olmasa
'İlel halk olunmazdı em olmasa

Ne kim cânibinden ederse zuhûr
Teşekkür ederdik olaydı şu'ûr

Bu gam-hânedir derd ü dermân senin
Halâyık senân emr-i fermân senin

Benim yok iken nakd ü cemiyyetim
Sıtanbul'da oturmağa kudretim

Etim kavrulup kendi yağı ile
Gezerken dilenci çanağı ile

Çıkıp gurbete kalmadım bir gün aç
Gehî yufka lutf eyledin geh gülaç

Ne kim bâb-ı lütfundan ettim ricâ
Kerem ettin anı bîlâ-mültecâ

Ĥezârân hezârân kalıp çâresiz
Gezerken Sıtanbul'da bir pâresiz

Hased eyledi bana dehr-i denî
Kerem ma'denisin kerem ma'deni

Küçükçekmece ólsa menfâ eger
Param yok idi almağa bir eyer

Büyüksün İlâhî büyüksün büyük
Senin kudretin ile kalktı bu yük

EHİBBÂ ĔE HĬŞÀNLA MÜLÀKATIMIZDIR

227/ Ehibbâ birikmiş idi hânede
Eniştem idi sadr-ı kâşânede

Öpüp dâmenin eyledim iftihâr
Degil ben eder fahr anınla kibâr

Görüp şâd u handân-ı hîşânımı
Cinân gibi buldum gülistânımı

Açıp bâl u perin bizim bacanaḫ
Uçup geldi ol mürg-i bâğ-ı salâh

Edip tâkı burc-ı müzeyyed gibî
Tülû' eyledi necm-i es'ad gibi

Cebînininden öptüm o verd-i teri
Muhaddimin oldur hüner-perveri

Ehibbâ olup mukaddemimden habîr
Gelip gitti bil-cümle bay u fakîr

Bana etti ekser sadru ikrâm
Birâr âdem irsâl edip ihtirâm

Reis-i etıbbâ-yı şâh-ı cihân
Edip dârû-yı lütfunu râyegân

Şifâsâz oldu bu dilhasteye
Rüfû etti lütfun bu işkesteye

Husûsa nakîb-i şeref menkabet
Edip bezl-i nakdîne-i mekremet

Su'âl eyledi hâtır-ı zârımı
Cinândan vesî' eyledi varımı

Hudâ her birin ber-murâd eylesin
Menâsıbda şâd u be-kâm eylesin

Füzûn eyleyip ömr ü devletlerin
Bana göstere Hak 'inâyetlerin

Ricâl-i şehinşâh-ı 'âlem dahî
Beni bilmeyenler mukaddem dahî

Kusûrum dahî var ise'afv edip
Reh-i pâk-ü elkâzimine girip

Nüvâzîş edip kıldılar iltifât
Bula her biri kurduğundan necât

'ATEBE-İ EKÂBİR-İ DEVLET-İ'ÂLİYYE'YE RÛY-MÂL OLDUĞUMUZDUR

228/ Sıtanbul'a oldum yalıdan revân
Ziyâret kılındı kibâr-i zamân

Görüp her biri iltifâta sezâ
Kimisi sevincinden etti bükâ

Sıtanbul'u geşt ettim akşama dek
Girip her kapıya öpüp el etek

228/ Olundukta bu farz-ı zimmet-edâ
Ne kapılar açmıştı lütf-ı Hüdâ

Ümîdim kesip düşmen-i dôstân
Dilerdim merâmım "heme ûst"dan

Çekip hânede hırkaya başımı
Ma'âşım ile uydurup aşımı

Bu kıt'ayla Mevlâ'ya ettim niyâz
N'ola eylesem baht-ı vârûna nâz

KIT'A

Nakl edip gördüğümüz zilleti 'İzzet Bey'den
Ba'zı ihvân dediler ni'mete etti küfrân
Eyledim Hâlet Efendi'ye du'â nefyinde
Gayret-i ni'meti terk et dedi ebnâ-yı zamân

Medh ü zemm eylemeden kurtulayım kullarını
Bana bî-vâsıta kıl rızkımı yâ Rabb ihsân

ZUHÛR-I 'İNÂYET-İ İLÂHİYYE

Gönül bu niyâza edip itinâ
Döküp âb-rû etmedi iltijâ

Du'â-ı şehinşâha meşgûl idim
Ne mevdûd-ı 'âlem ne makbûl idim

Olup şâh-ı devrâne ilhâm-ı Hakk
Yine bendesin lütfa gördü ehakk

Demişdim ki ben bende-i sâdıkım
Degil kahrına lütfuna lâyıkım

Degildi o da'vî berâ-yi suhen
Zuhûr etti bir yıl göçüp gitmeden

KAHRAMAN İSKENDER-İ TEVÂN EFENDİMİZİN YEKSÜVÂR-I MENZİLİNE NASB-I NİŞÂN BUYURDUKLARIDIR

229/ Alıp şâh-ı devrân kemânın ele
Yine verdi meydâne bir velvele

Siperlik edip table-i âsumân
Yed-i iktidârında gördü cihân

Edip mihri Zihingir-i Zâl-i felek
Bu takrîb ile destin öpmek gerek

Olup hayt-ı ebyâz gümânında zîh
'Arap kerd tahsin acem goft-zih

Edip gamze-i zöhreyi pîş-rev
Dil-i mâha açtı yine dâğ-ı nev

Durup yeksüvâre o Haydar-tevân
Hevâcî idi Rüstem-i Dâsitân

Bekâda yalana daşap havf-ı cân
Nerîmân firâr etti dersem inân

Kemânın çekip gûşını gûşına
Ziyân verdi İskender'in hûşuna

Edip gûş-ı âvâze-i yâ Hakkî
Getirmişti imân hezâran şakî

Murâd ettiği menzile kondu tîr
Fezâda tükendiği yerde mesîr

Sipihri murâd eylese aşırır
Bulan tîrini aklını şaşırır

O şâhın bu menzilde kesb-i yedi
Hesâb oldu binseksen ile yedi

Alıp sehm-i hırmân o Zâl-i zamân
Ser-i tâk-ı eflâke dikti nişân

Bana emr olundu bu târih-i tâm
Tamaâm oldu MİHNET-KEŞÀN vesselâm

TÀRİH

Bu menzilgâh kim İsfendiyâr-ı Husrevân dikti
Kıyâsın etme 'adlin 'âleme bir pehlivân dikti

Degil seng-i nişân ol nahl-bend-i gülşen-i himmet
Fezâ-yı kâmurânîde 'acep serv-i revân dikti

Her âsân öyle kim tîr-i kazâ te'sîr-i havfından
Degildir mihr ü meh çeşmin kazâyâ âsumân dikti

Bozunca yeksüvâr-ı kihteri bir tîr-i hâk ile
Verâ-yı Kâf'a derlerse inân ol şehinşâh dikti

230/ O mihr-i burc-ı şevket eyleyip ta'yîn-i menzilgâh
'Amûd-ı subhını cây-i nişâne hâverîn dikti

Demiş var ise cânı imtihân olsun hadengimle
Sözü Afrâsyâb'a hazret-i sâhipkırân dikti

Girîbân-ı şehinşâhân-ı eslâf oldu dâmeni
O dem kim sevb-i şevket ana hayyât-ı zamân dikti

Şehinşâh-ı zamâne kaldı o peymâne-i lebrîz
Cihânda câm-ı 'adli sanma kim Nûş-ı Revân dikti

Du'â-yı kasriyyetle ol hidîvin sâilân-âsâ
İcâbet-hâme-i Hakk'a 'asâ-yı kavsiyân dikti

Şikâr olsun 'adûlar ol hüner-ber-i kûh-ı temkîne
Desinler kuyruğun semt-i cehîme düşmenân dikti

N'ola 'İzzet güherle vezn olunsa seng-i târihi
Nişân-ı yeksüvâra kahramân Mahmud Han dikti

Bu günlerde geçseydi Tal'at ele
Ana kendimi bildirirdim hele

Demiş idim ma'zûb-ı şâh-ı cihân
Ana lafz-ı hâşâyı yazdım hemân

Bilirdim ki ol şâh-ı sâhib-'atâ
Beni bir günah ile etmez fedâ

Eger bilmeseydim o şâhı kerîm
Sıtanbul'a gelmezdim Allah-'alîm

Düşerdim alıp başımı dağlara
Nigâh etmeyip bahçe vü bâğlara

Görüp vech-i pâkin olan sonra dûr
Görür mü bu âlemde rûy-ı sürûr

Cihânda diger var mı bir mültemes
O şehsiz hayat istemem bir nefes

Hudâ sayf-ı ikbâlin etmesin füzûn
Pür oldukça bu kubbe-i nilgûn

Zamîme ola 'ömrüne 'ömr-i Nûh
Ola nâmı bu arsada bü'l-fütûh

Ne rütbe senâ eylesem azdır
Ne gûne du'â eylesem azdır

Benim gönlümü ettiği gibi şâd
Ede mülkün âbâd Rabb'ül-'ibâd

231/ Bu ma'cûn-ı cevher bulup ihtitâm
Ana vâsıf-ı şâh oldu misk'ül-hitâm

Budur berg-i sebz-i diyâr-ı KEŞÀN
N'ola olsa makbûl-ı MİHNET-KEŞÀN

Değildir Kazıkçı hikâyâtı bu
Değildir Sayılar rivâyâtı bu

231/ Değildir Zenân-nâme'si Fâzıl'ın
Değildir kârı zenpâre-i câhilin

Bu dûzîşen'n fethine er gerek
O er de benim gibi server gerek

Bu manzûme Şehnâme'ye pûrdur
Kalem-i rüstemâm .... derse ma'zûrdur

Bunu eyleme hamsalerle kıyâs
Benim pençem onlardan etmez hirâs

Değil yalnız bu bahâr u hazân
Değil yalınız vasf-ı şehr-i Keşân

Yazıldı niçe fıkra-ı lâ-yu'add
Değil sâ'ir-i âsâr-veş yek saded

Ne vâdiden açsan eder kıyl u kâl
Olur herkesin derdine hasb-i hâl

Bizim maksadet pîşegân-ı zamân
Ararlar içinde murâd-ı nihân

Düşerler reh-i dîgere serseri
Hikâyât-ı manzûme kalır geri

Çoğalır görür ise gözleri
'Acep bunda hikmet nedir sözleri

Ne derse desin bir alây her-nijâd
Be-hakk-ı Hudâ budur ancak murâd

Beyân eyledim sadme-i devleti
Garîbin bu mikdâr olur hıdmeti

Nice jâj-hâyânı terhîb eder
Rızâ-yı humâyûna targîb eder

Görürler içinde olan mihneti
Tefekkür ederler gam-ı gurbeti

Bilenler yeniden te'eddüp eder
Dahî görmeyenler ta'accüp eder

Sakın gelmesin terbiyemden 'acep
Edepsizden öğrenmelidir edep

232/ ' ÖZR-HÂHÎ-İ GÜNÂH MÜNÂCÂT EZ DERGÂH-I İLÂH

İlâhî bu sermest-i câm-ı günâh
Bilir bilmez evkâtın etti tebâh

Gehî ibtilâ-yı cevânân ile
Gehî iştiğâl-ı rakibân ile

Hat-âver olup sevdiğim dilberân
Hatâ ettiğim oldu âhir 'ayân

Harâb oldu âbâd zannetiğim
Tarîk-i delâlet imiş gittiğim

Olup bâd-ı berg-i hevâ vü günâh
Dilim oldu tıflân elinde tebâh

Edip dâne-i hâli 'anber nümûn
Beni dâm-ı zülf-i siyâha zebûn

Şaşırdım uşup dilberân başıma
Düşüp zulmet-i gîsuvân başıma

İlâhî bu mahrûm-ı bezm-i sevâb
Ne meclîslere eyledi intisâb

Hoş-âmedler etti bilip bilmeyip
Ne tahsînler kıldı irkilmeyip

Olup ber-tarâf cümle mânend-i hâb
Hayâlî fakat vermede ıztırâb

Edip dîgerâna münâcâtımı
Telef eyledim böyle evkâtimi

Değiştim seng-i bâbını dîgere
Hacâletle girşem revâdır yere

Edip dest-i kahrın o ebvâb-ı sed
Dönüp bâbına anı eyledim red

Yine bakmadın rûy-ı isyânıma
Garîm etmedin ni'metin cânıma

Tehî bilmedin Rabb-ı Ekrem seni
Ben olsam kabûl eylemezdim beni

Yed-i kudretinle edip gûş-mâl
Zuhûr etti reng-i celâl ü cemâl

Celâlinle düştüm reh-i gurbete
Cemâlinle erdim niçe ni'mete

Ezân cümle bu rişte-i pür güher
Verip akd-ı pervîne hakd ü keder

233/ Bulup dest-i ihsânın ile nizâm
Kerem eyledin ana hüsn-i hitâm

İlâhî bu mahbûba-i nâzenîn
Ola nâ-be-kâr ân elinde emîn

Benim bikr-i fikrimdir ol verd-i ter
Anı etme nâ-ehil elinde heder

Olursa eger bir ma'arif eri
Anı kıl bu mestûrenin şevheri

Girerse eger dest-i 'aynına ol
Bulunmaz anın halline sonra yol

Ma'ânisinin olmayıp vâsılı
Bu zer-hâmesiyle anı hâsılı

233/ İlâhî bu nev-bâf-ı mâ gûy-ı kilk
Bula bahye-i ehl ile hüsn-i silk

Ümîd ol ki dânişverân-ı zamân
Yazıp nushasın edeler râyegân

İlâhî masûn et o insândan
K'anın olmaya farkı hayvândan

Girip dest-i cühhâle bu nev-perend
Meded çâk çâk olmaya bend bend

Verip dest-i hayyât-ı nâ-kâbile
Nasîb eyleme hıl'at-ı câhile

Girîbânına ya mürekkeb döker
Ya dâmân-ı şirâzesin de söker

Döner eski kirpâsa bu nev libâs
Görenler sanırlar zeber ya paḷas

Bulup 'izzet-âsâ bir ehl-i kemâl
Ederse bu mahbûba arz-ı cemâl

Olup şâne-zen zülf-i hoş-bûyına
Hemân urmıya 'aybını rûyına

Te'ennî ede hakk ü tashîhde
Te'emmül kıla dahl u takbîhde

Bulupsa eger 'aybını gayb ede
Fakat va'z-ı yek noktada reyb ede

Girerse eger câhilin destine
Ne zahmet anın kilk-i işkestine

Edip ba'zı ta'mîr ü termîmi derc
Bu kâşâneyi etmiye herc ü merc

234/ HİTÂM-I MESNEVÎ BE-EVSÂF-I PÂDİŞÂH-I CENÂB-I MEVLEVÎ

Yetip himmet-i hazret-i mevlevî
Tamâm oldu manzûme-i mesnevî

N'ola zikrim olduysa leyl ü nehhâr
Hudâvendigâr u hudâvendigâr

Efendim penâhım zahîrimdir ol
Düşersem ne gam destgîrimdir ol

Himem ma'denidir kerem kânıdır
Benim var ise nem mahz-ı ihsânıdır

Gülistânının berg-i küstâhıyım
O nahl-ı kerem ben kuru şâhıyım

O mirâte sed olmıyaydı günâh
Olurdum dahî mazhar-ı feyz-i âh

Kapısında buldu cihân terbiyet
Cihân şöyle dursun sükkân terbiyet

Katî herze-rûdur bu kelb-i derî
Arar vâdî-i ma'siyet serseri

Çıkar yol değil gittiği yol dirîğ
Dönüp de düşmez mi bir yol dirîğ

Sefîd oldu mûy-ı siyâhım sefîd
N'olur olsa rûy-ı siyâh-ı sefîd

Geçip destine öyle bir mültecâ
Revâ mı anı böyle etmek hebâ

Yazık 'İzzet'e bilmiyor 'izzetin
Ayağı ile tepmede devhetin

234/ Zamân âhir oldu hem âhir zamân
Verir mi bana sûd Mihnet-keşân

Bitirdim kelâmı sözüm kalmadı
Ricâ-yı merâma yüzüm kalmadı

Olup bâb-ı ihsâna rûy-mâl
Edem şu iki beyt ile arz-ı hâl

Eyâ mürşîd-i müslümân u keşîş
Dem-i vâpesênimde olsun yetiş

Acıtma beni geçmiş evkâtıma
Nihâyet bula hüsn ile hâtime

TARİH

Evrâk içinde cevher begusiste târ-veş
Kılmıştı böyle bir eserim nâ-bedîd-i dehr

Tahrîr ü cem'e eyledi himmet iki edîb
Her birine denilse sezâvâr denilse reşîd-i dehr

Ol neyyîreyn-i burc-ı cemâl eyleyip beyâz
Manzûmem oldu hak bu ki mihr-i cedîd-i dehr

Yazıldı bedâheten iki târih-i cevheri
Lâyık değil mi hâmeye dense ferîd-i dehr

MİHNET-KEŞÂN-I 'İZZET'i cem' eyledi HÜSÂM (240)
Tahrîr kıldı nüshâsın evvel VÂHİD-i dehr (240)

m

İşbu mecelle-i celîle niçe berât-ı 'ül istihlâl ve tevriye ve mezâmini hâvi ve müellifi olan meşâhir-i üdebâ ve Sultân-ı şu'arâ'dan 'İzzet Molla Efendi rahîmehullâh-ı aleyhi rahmeten vâsi'aten hazretlerinin resm-i latîflerini muhtevî olarak sâye-i ma'ârif-vâye-i hazret-i hilâfetpenâhide Cerîde-i Havâdis matba'asında tab' ve temsîl kılınmıştır.

1269
SENE.

(S ö z l ü k)

S Ö Z L Ü K

A

'abd : kul, köle

'abîr : bir ilaç terkibi

adhâ : kurbanlar

'adîm : yok olan

ahbâ : saray adamları

ahkar : (daha, pek çok) hakir olan

ahrâ : layık, münâsip

ahz : alma, kabûl etme (ahz-ı sâr: öç alma)

'alev-hîz: alevlenen, parlayan

'âm : yıl, sene

'amdan : isteyerek ve bilerek

'atâ : bağışlama, ihsân

'avd : geri gelme, dönme

âverde : naklolunmuş, getirilmiş

'azîm : büyük, ulu, iri

'azv : birinin üstüne atma, yakıştırma

B

ba'dezîn : bundan sonra

bâm : çatı, dam, kubbe

bâk : korku, sakınma

becâ : yerine uygun

behcet : sevinç, güleryüz, mutluluk

ki yışlı, kavrayışlı

Behmen : İran hükümdarlarından İsfendiyâr'ın oğlu Erdiş'in lakabı

benî : oğullar

bennâ : bina yapan kimse

berâyâ : halk, insanlar, mahlûkat

bergüzâr : hediye

berîd : postacı, ulak

beytûtet : geceleme, gece kalma

bîd : yok olma / söğüt ağacı

bîh : kök, asıl, kaynak

bihâr : denizler

bint : kız

bisât : kilim, minder, yaygı

biyâ' : kiliseler

buğat : hırsızlık

buhl : cimrilik, pintilik/ eli sıkı

buk'a : yer, toprak ülke / çanak

bün : dip, kök, esas

bürde : 'Arab'ın giydiği bir çeşit âba

bürûdet : soğukluk

C-Ç

ceres : çan, hayvanın boynuna takılan çan

cesîm : iri, büyük, kocaman

cev : arpa

cevdet : iyilik, güzellik, olgunluk

cünûd : askerler, orduğar

çeh : kuyu

çelîpâ : haç, put, sanem/ güzellerin kâhkülü

çihl : kırk , çok

çirkâb : pis su

D

doğalbâz : hileci, oyuncu

dârû : ilaç

dâver : doğru, âdil, insaflı hükümdâr (Allah'ın adı)

de'b : âdet, usûl

derk : anlama, kavrama

destâr : sarık, tülbent

deşne : hançer

deyr : manastır, kilise/ bu dünya/ meyhâne

dîger-gûn: bozuk, başkalaşmış

dildûz : gönül delen, kalbe batan

dilfirîb : gönül aldatan

dîrîn : en eski

dûşîze : kız, bâkire, el değmemiş

dütâ : beli bükülmüş, iki kat olmuş

E -F

eblak : alaca-bulaca, rengârenk

efgende : yıkılmış, yıkık, düşmüş

elûf : ülfeti çok, herkesle konuşup görüşmeye alışık

endûh : gam, tasa, keder

erâcîf : yalan sözler, uydurmalar

esâkıf : piskoposlar, metrepolitler

evrâd : okunması âdet olunmuş dinî du'ûlar /her zaman dilde dolaşan sözler

ezkâr : hatırlamalar, bildirmeler, zikirler

ferâğ : vazgeçme, bırakma, terketme

fehvâ : mâna, anlam, mefhum, kavram

fer'i : dal, budak, ikinci derecede önemli olan

firâvân : çok, bol, aşırı

fiten : fitneler, arabozanlar

fürû : aşağı, aşağıda, geride kalmış

G-Ğ

germâbe : sıcak su hamamı, kaplıca

gezend : zarar, ziyân

gürîz : kaçma, kaçkın, kaçan

güvâh : şâhit

ğabî : anlayışsız, kalınkafalı

ğamgüsâr : gam ve kederi defeden, teselli veren

ğâr : mağara, in

ğavtâ : çukur yer/ sulak ağaçlık

ğayûr : gayretli, çalışkan, hamiyyet

ğulğule : şamata, gürültü

H

hadeng : kayın ağacı,kayın ağacından yapılmış ok

hadîka : ağaçlı, suyu çok bahçe, meyve bahçesi

hafîd : evlât-oğlu, torun

hamâkat : akılsızlık, beyinsizlik, bönlük

haml : ana karnındaki çocuk, gebelik

hæzer : sakınma, çekinme, kaçınma

herr : köpek hırlaması, uluması

hevl : korku

hiffet : hafiflik, hoppalık

himem : gayretler, emekler/ ermeş olanların tesiri

hirâs : korku

hîşân : akrabalar, soy-sop

huceste : kutlu, uğurlu, hayırlı

huddâm : hizmetçiler

hum : küp şarap küpü

hursend : tok gözlü, kanaat eden

hümûm : kederler,tasalar

hüsâm : kaskin kılıç

I-İ

ıtaş : susamışlar

ıtlaâk : salıverme, koyuverme

'ıyâz : sığınma

ibtidâr : bir işe süratle başlama

iğrâk : gark etme, suda boğma

iğtisâl : gereğine uygun olarak gusletme, yıkanma

ihtirâm : saygı, hürmet

iktihâl : sürme çekme, çekinme

iltiyâm : yara kapanma, onulma

iltizâm : cevap veremez hale getirme, susturma

'imâd : direk, sütün

imtinah : iyiliği başa kalkma

imtisâl : icâbedeni, gerekeni yapma
/alınan emre boyun eğme

incimâd : donmak, buz haline gelmek

infikâk : çözülme ayrılma

inkıbâz : büzülüp çekilme, keder

iştidâd : şiddetlenme, artma

iştihârs : şöhretlenme, şöhret bulma

iyâb : geri dönme

K-L

kabes :pparlak ateş közü

kâh : köşk, kasr, yüksek binâ/ tek göz oda

kâ'im : bir işte sebat eden/ ayakta duran

kânûn : ateş ocağı, bir şeyin tutuşup yandığı yer

kedû : şarap kabı/ kabak/ kafatası

kenîsâ : kilise

kişver : iklim, memleket

kubh : çirkin

kufl : kilit, sürgü

kunût : ibâdet

kürûm : keremin c./ üzüm bağ kütükleri

küştenî : öldürülmeye lâyık

lağrîb : zayıf, güçsüz

lâ'mia : parıldayan, parlayan

la'ûk : yalanarak yenen macun şeker

lebîb : akıllı

leheb : alev

lek : senin için,sana/ ahmak/ kırmızı boya çıkarmaya yarayan bir madde

lu'bet : oynanan oyun, herkesi hayrette bırakan şey

M-N

maan : birlikte, berâber

mahdûm : oğul, evlât

mâkiyân : tavuk

masûn : saklanmış, korunmuş

me'âl : meydana gelen şey, mâna, kavram

mebhas : bir şeyin arandığı yer, araştırma yeri

meğâk : mezar, çukur

meks : durma, bekleme

melûm : azarlanmış

mennân : çok ihsân eden (Allah'ın adlarından)

merehân : ferah, sevinç/ zayıf olma

merg : ölüm

mesûbât : sevaplar, yapılan iyiliğe karşı Allah'ın lütfu

me'vâ : yurt, mekan, sığınılacak yer

meymenet: saadet, uğurluluk

meyyite : hayvan leşi

mi'ât : yüzler (sayı)

midâd : yazı mürekkebi

mihâr : taylar, at yavruları

minhat : tas ve tahta yonma aleti

misâk : sözleşme

muahhar : tehir edilmiş, ertelenmiş

mu'âsî : itaatsiz

mu'âyede: bayramlaşma

muğâzî : besleyen

mukayyâ : kusturan, kusturucu

mukâzî : birbirinin karşısında bulunan,karşı hizada olar

munsif : insaflı, insaf eden

mübâderet: bir iş yapmaya girişme

mübâreze : [illegible]eng, [illegible]uğraşma

[illegible]vez : [illegible]e [illegible]riş olunmuş

müfevvez : ihale ve sipariş olunmuş

mültemes : iltimaslı, kayrılan

mümâsil : benzeyen, andıran

müncelî : parlak, parlayan/ meydana gelen

mürr : acı

mürtecel : hemen, irticâlen şiir-söz söyleme

müsûl : ayakta durma (saygıdan dolayı)

müzâb : eritilmiş

müzâd : ziyâdelenmiş, artmış

nâf : göbek

nasb : dikme

necel : oğul, evlat, cocuk

ner : erkek

nişîmen : oturacak yer

nevâl : talih, kısmet, bahşiş

nezdîk : yakın

nigehbân : bakıcı, bakan, bekçi

nikât : ince mânalı, şakalı sözler

nîm : yarım

nizâr : zayıf, arık

nükûd : nakitler, paralar

nükûset : uğursuzluk, şeâmet

nümûn : gösteren

P-R

peşe : sivrisinek

püşte : yığın, tepe

rağm : aksine, inadına yapma

ref'et : merhamet etme, esirgeme

remâd : kül

reşk : kıskanma, hased günü

rezm : kavga, ceng, savaş

rihâl : deve palanları

rimâl : kumlar

rîş : yara

riyâz : bahçeler

ruhâm : mermer

rukya : büyücü ve üfürükçülerin okudukları şey

rüçhân : üstünlük

rüfû : dikişi belirsiz yama

rüsûl : peygamberler

rü'ûs : başlar/ küçük rütbeler için verilen resmi yazı

S-Ş

sakf : tavan, çatı, dam

sakam : hastalık, illet

sanavber: çam fıstığı ağacı/ sevgilinin boyu

sayf : yaz mevsimi

sebel : göze inen perde, bulanık görme hali

sebû : testi, sarap kabı

sehî : düz, doğru, fidan gibi boy

selc : kar

senâ : övme, övüş

sermâ : kış

sevb : bez, elbise

sıbt : torun

sıyâm : oruç (mâh-ı siyâm: oruç ayı)

sibâk : bir şeyin üst tarafı, geçmişi/ bağ, bağlantı

simâk : bir şeyi yükseltmeye yarayan araç, sebep

sipâh : asker

sipâs : şükretme, du'â

sipend : üzerlik tohumu (nazar için ateşe atılır)

siyâk : sözün gelişi, ifâde şekli

süfûf : ilacı toz haline getirme, ezme

sümme : sonra

şahne : inzibat memuru, emniyet memuru

şekvâ : şikayet uyandıran

şereng : zehir

şermende: utangaç

şermsâr : utangaç, mahcup

şimr-i la'in: lanetli, lanetlenmeye lâyık

şinâh : suda yüzme

şiyem : huylar, tabiatlar

T

takbîl : öpme

ta'lîn : açığa vurma (ilan'dan)

ta'n : sövme, yerme, ayıplama

tathîr : temizleme

tebennî : evlet edinme

tebşîr : müjdeleme

tecerrüd: soyunma, çıplak olma

tele : tuzak

telehhüf: hasretle yanıp yakılma

temellük: yaltaklanma

temeşşî : yürüme (tasavvufta kullanılır)

teraffu': duruşmaya girme

tesmiye : ad verme, isim koyma/ besmele çekme

testîr : zabt etme, ele geçirme

teşyî' : selâmetleme, uğurlama

tevsen : bası sert at/ mec. dikbaşlı adam

tıla : sürülecek şey, memhem

tilmiz : öğrenci

tîşe : balta, nacak, külüng

tu'âm : yiyecek şeyler

tuhfe : hediye

türktâz : koşup seğirterek yağma etme,koşma, çapul

U-Ü

'uluvv : yükseklik, büyüklük, yücelik

'unf : sert, katı

üsrüb : kurşun

üşküfte : açılmış (çiçek)

V-Z

vasm : ayıp, utanılacak şey

vefk : uyma, uygun gelme

veğâ : gürültü-patırtı

vüzû : abdest alma

yahpâr : buz parçası

yemîn : sağ, sağ yan, sağ el/ and

yesâr : varlık, zenginlik/ sol taraf

zamîme : artırma, ek, katma

zebh : boğazlama

zehâb : bir düşünceye uyma, sapma, gitme

zekan : iki çene kemiğinin bitiştiği nokta, çene

zu'm : bâtıl zan, sanı, şüphe

zükâm : nezle

(B i b l i y o g r a f y a)

Aktaş, Şerif, "Roman Olarak Hüsn ü Aşk", Türk Dünyası Araştırmaları-27, Aralık 1983, s.94-108.

_____, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Ankara 1984.

Ârif Hikmet, Divân-ı Hikmet, İstanbul 1283.

Aristo, Poetika, Çev.İ.Tunalı, İstanbul 1963.

Aslanapa, Oktay, Edirne'de Osmanlı Devri Abideleri, İstanbul 1949.

Balzac, Honore de, Goriot Baba, Çev.N.Altınova, İstanbul 1982.

_____, İki Yeni Gelin, Çev.N.Ataç, İstanbul 1983.

Bilgegil, M.Kaya, "Hüsn ü Aşk'a Dâir", Hüsn ü Aşk, Şeyh Galib, Hazırlayanlar: O.Okay-H.Ayan, İstanbul 1975, s.VII-XLVII.

Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul 133

Cevdet Paşa, Târih-i Cevdet, Dersaadet 1351, c.X, XII.

Dostoyevski, Suç ve Ceza, Çev.H.Ali Ediz, İstanbul 198

Edirne İl Yıllığı-1967

Eflatun, Devlet, Çev.S.Eyüboğlu-M.Ali Cimcoz, İstanbul 1985.

Elçin, Şükrü, "Kitâbî Mensur Realist İstanbul Halk Hikayeleri", Halk Edebiyatı Araştırmaları, Ankara 1977.

Esendal, M.Şevket, Otlakçı, İstanbul 1983.

Fatin, Tezkire-i Fatin, 1271

Fuzûlî, Leylâ vü Mecnûn, Hazırlayan: H.Ayan, İstanbul 1981

Gibb, J.W., A History of Ottoman Poetry (11), London 1905.

Gide, Andre, Kalpazanlar, Çev.T.Yücel, İstanbul 1972.

Goethe, Werther, Çev.R.Bilgin, İstanbul 1967.

Hamdullah Hamdi, Yusuf u Züleyha, Hazırlayan:M.Naci Onur, İstanbul 1985.

Hoca Mesud, Süheyl ü Nevbahar, Hazırlayan: C.Dilçin, (basılmamış doktora tezi DTCF) Ankara 1984.

Hugo, Victor, 93 İhtilali, Çev. Burhan Toprak, Ankara 1964.

İnal, İ.Mahmut Kemal, Son Asır Türk Şâirleri, İstanbul 1937, cüz,1V.

İzzet Molla (Keçecizâde), Islah-ı Nizâm-ı Devlete Dair Lâyiha, İstanbul 1234.

_____, Bahâr-ı Efkâr, Bulak 1255.

_____, Gülşen-i Aşk, İstanbul 1265.

_____, Mihnet-Keşân, İstanbul 1269.

Kaplan, Mehmet, "Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat", Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar, İstanbul 1987.

Kara, Mustafa, Tekkeler ve Zâviyeler, İstanbul 1980.

Karal, E.Ziya, Osmanlı Tarihi, Ankara 1970, c.V.

Köprülü, M.Fuat, "Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri", Edebiyat Araştırmaları, Ankara 1986.

Levent, A.Sırrı, Türk Dilinde Gelişme ve Sâdeleşme Evreleri, Ankara 1972.

Lewis, Bernard, Modern Türkiye'nin Doğuşu, Çev.M. Kıratlı, Ankara 1984.

Lutfî, Tarih-i Lutfî, Dersaadet 1292.

Mazıoğlu, Hasibe , Fuzûlî, Ankara 1986.

Muallim Naci, Esami, İstanbul 1306.

Nişli, Faruk, Keçecizâde İzzet Molla,(Hayatı,Eserleri, Edebî Şahsiyeti, Şöhreti),İ.Ü.Mezuniyet Tezi, İstanbul 1945.

Sâmi, Kâmus'ul-Alâm, İstanbul 1311, c.IV.

Selimoviç, Mehmet, Derviş ve Ölüm, Çev.M.Kıratlı, İstanbul 1973.

Süreyya Bey, Sicill-i Osmanî, İstanbul 1311.

Şeyh Gâlib, Hüsn ü Aşk, Hazırlayanlar: O.Okay-H.Ayan, İstanbul 1975.

Şeyhî, Hâr-nâme, Hazırlayan: F.K.Timurtaş, İstanbul 197

Şeyh Oğlu Mustafa, Hurşîd-Nâme, Hazırlayan: H.Ayan, Erzurum 1979.

Tanpınar, A.Hamdi, 19.Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1982.

Tansel, F.Abdullah, "İzzet Molla", İslam Ansiklopedisi c.5/11

Tolasa, Harun, "İzzet Molla", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c.5

Tural, S.Kemal, Mihnet-i Keşân'ın Yenileşme Tarihimizdeki Yeri", Türk Kültürü, sayı 163, Mayıs 1976.

Türkdoğan, Orhan, Değişme-Kültür ve Sosyal Çözülme, İstanbul 1988.

Ünver, İsmail, "Mesnevi", Türk Dili (Türk Şiiri Özel S Sayısı 11- Divan Şiiri), sayı 415-416-417 Temmuz-Ağustos-Eylül 1986.

Ziya Paşa, Harâbat, İstanbul 1875, c.1.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ